

НИКОЛАЙ РАЙНОВ

ПРИКАЗКИ
ОТ ЦЯЛ СВЯТ

НАРОДНА КУЛТУРА

НИКОЛАЙ РАЙНОВ

ПРИКАЗКИ ОТ ЦЯЛ СВЯТ

chitanka.info

ВАСИЛИСА ХУБАВИЦА

РУСКА ПРИКАЗКА

В един далечен град на едно далечно царство живеел един търговец с жена си. Те си имали само едно дете — много хубаво момиче, по име Василиса.

Когато Василиса станала на осем години, майка ѝ се разболяла. Тя рекла на мъжа си:

— Тежка е моята болест. Не ми се вярва да оздравея. Повикай дъщеря ни — да я целуна за последен път и да ѝ кажа нещо.

Когато дошла Василиса, майка ѝ рекла:

— Чуй, дъще, какво ще ти кажа и го запомни. Аз ще умра. Заедно с майчината си благословия ти оставям и тая кукла. Дръж я всякога при себе си, недей я показва никому и ако те сполети някакво нещастие, запитай я: тя ще те научи какво да направиш. Нека тая кукла ти бъде вместо майка.

Като рекла това, майката прегърнала момичето, целунала го и издъхнала.

Мъжът оплаквал дълго жена си, но накрай решил да се ожени. Понеже бил и богат, и добър, па и още млад, много моми и вдовици искали да се омъжат за него. А на него от всички най-много му харесала една вдовица и той решил да избере нея.

Вдовицата била вече на години и имала две дъщери, малко поголеми от Василиса. Всички нейни познати я хвалели, че е добра майка и умела домакиня. Търговецът се оженил за нея. Но той се излъгал в надеждите си: жена му не могла да обикне завареницата си.

Защо я не обичала тя? Защото Василиса била най-хубавото момиче в оня град. Матехата и доведените дъщери се пукали от завист. Те се карали постоянно с нея, хокалй я, принуждавали я да върши най-тежката работа, биели я. Те си мислели, че като я претоварят с работа, момата ще отслабне и ще погорее; горещото слънце и вятърът ще опърлят кожата ѝ и ще я изсушат: Василиса ще стане по-горна от тях.

Но не станало тъй, както те се надявали. Момичето не само не погрознявало, но ставало от ден на ден все по-хубаво и по-хубаво. А доведените дъщери от ден на ден погрознявали, макар че не вършели нищо, а се излежавали или седели със скръстени ръце. Те ставали все по-сухи и по-слаби, кожата им чернеела, лицето им повяхвало, защото ги гризела завистта.

А защо Василиса хубавееела? Защото ѝ помагала куклата. Ако не била тя, момичето не би могло никога да свърши тежката работа, колкото и да се труди. Но куклата я утешавала, съветвала я да търпи и да работи и я отменявала в най-трудните неща. За да съсипе своята завареница от работа и безсъние, мащехата ѝ давала вечер цял куп вълна — да я извлочи и изпреде. Куклата казвала на Василиса да си легне и да остави вълната при нея. На сутринта всичката вълна бивала изпредена много тънко — като на машина. Друг път мащехата ще накара момичето да изрони за една нощ цяла кола царевица. И тая работа свършвала куклата, а Василиса си спяла. Мащехата и доведените дъщери не знаели, че завареницата си има такава добра помощница. Куклата помагала на Василиса и в прането, и в готвенето, и в нареждането на къщата, като ѝ казвала кое как да направи и сама вършела най-тежката работа.

Тъй минали няколко години.

Василиса порасла. Станала мома за женене. Всички момци от града се изредили да я искат, а за доведените моми никой не попитвал. Мащехата, ядосана от това, казвала на годещниците:

— Какво сте се развикали: „Василиса, та Василиса?“ Само Василиса ли е мома в тая къща? Додето не омъжа двете други, не ще я дам никому.

И като не можела да си изкара яда на годещарите, тя почвала да крещи на Василиса и да я бие.

Един ден търговецът заминал по работа в друго царство. На тръгване казал на жена си:

— Виждам, че и ти, и дъщерите ти сте отслабнали. Ще бъде добре да прекарате два-три месеца край гората. Като летувате там, ще се поправите. Наел съм ви една къща: отидете там.

Още същия ден мащехата се пренесла с момите в къщата край гората. А сред тая гора имало поляна. На поляната се издигала хижа,

дето живеела вещица-човекоядка. Тя не пускала никого да се приближи до поляната. Вести ли се човек, изяждала го.

Мащехата знаела това. Тя пращала Василиса в гората — кога за дърва, кога за гъби, кога за ягоди — дано я разкъса вещицата. Но момата се връщала винаги здрава и жива: куклата я учела откъде да мине, за да я не види вещицата.

Тогава мащехата решила да направи друго нещо, за да погуби завареницата си. Тя дала една вечер на трите моми работа и им заповядала да я свършат, па тогава да си легнат. По-голямата си дъщеря накарала да плете дантели, по-малката — чорапи, а на Василиса дала да шие дрехи. После угасила лампата, като оставила да свети само една свещица, колкото да могат момите да виждат в ръцете си, и си легнала.

Момите се заловили за работа. Но по едно време свещта почнала да пуши. Една от доведените дъщери се навела уж да ѝ почисти фитила и нарочно я угасила.

— Какво ще правим сега? — викнали двете доведени дъщери. — Ако си не свършим работата, мама ще ни бие. А на тъмно как ще работим? Някоя от нас трябва да отиде да поиска огън от вещицата.

— Който е угасил свещта, той трябва да отиде да поиска — рекла Василиса.

— Аз виждам и на тъмно — казала момата, която плетяла дантели. — Мене ми светят иглите.

— И мене ми светят моите игли — обадила се оная, която плела чорапи. — Аз няма да вървя. Нека върви Василиса.

— Да, да, Василиса — викнала и другата мома. — Тя да върви. И те станали, изтласкали Василиса от стаята и заключили след нея. Момата си отишла в своята стаичка, дала на куклата си да вечеря и ѝ казала:

— Мила кукличко, пращат ме при вещицата за огън. Що да правя? Няма ли вещицата да ме изяде?

— Не бой се! — казала куклата. — Върви, дете те пращат, но вземи и мене! Додето съм с тебе аз, нищо лошо не ще ти се случи.

Василиса турила куклата в джоба си и тръгнала през тъмната гора.

Дълго вървяла тя. По едно време се уплашила. Цяла се разтреперала. Спряла се. Изведнъж пред нея минал конник, който препускал

коня си. Той бил облечен в бели дрехи. Бял бил и конят му. Без да погледне момата, конникът отлетял през гората. Почнало да се разсъмва.

Василиса тръгнала по-нататък. Втори конник минал пред нея, облечен в червени дрехи, яхнал червен кон. И той препускал, без да я погледне. Изгряло слънцето.

Момата продължила пътя си. Тя вървяла тъй и денем, и нощем. Чак привечер на втория ден стигнала до поляната, дето се издигала къщицата на вещицата. Стоборът на хижата бил от човешки кости. Навръх всеки кол имало по един човешки череп. Вратата била подпряна от човешки нозе, а вместо брава имало отворена човешка челюст.

Василиса замръзнала от страх, като видяла това. Тя се спряла и нозете ѝ се сковали: не можела да пристъпи по-натам. Изведнъж пристигнал трети конник. Той бил облечен в черни дрехи и яздел черен кон. Като стигнал до вратата, изчезнал, сякаш потънал подземи.

Стъмнило се. Но скоро след това очите на всички черепи по оградата почнали да светят и цялата поляна блеснала, като че ли е ден. Василиса се уплашила още повече, но нямало къде да се скрие, та останала сред поляната. Не се минало много и дървесата почнали да се клатят, макар че нямало вятър. Листата зашумели, а колкото сухи пръчки имало наоколо, всички затрещели, сякаш някой ги чупи.

Зачул се шепот:

— Иде си нашата господарка. Връща се нашата господарка. Явила се и самата вещица. Като стигнала до вратата на своята хижа, тя се спряла, почнала да мирише въздуха и рекла:

— Хе, хе, хе! Човек има. На младо месо ми мирише. Кой е дошъл?

Тогава Василиса се претрашила, приближила се до бабата и ѝ рекла:

— Добър вечер, бабичко. Аз съм. Пратиха ме дъщерите на мащехата ми да поискам от тебе огън.

— Добре — казала вещицата. — Знам ги аз тях. И майка им знам. Всеки ще получи, каквото е заслужил: и ти, и те. Но преди да ти дам огън, ще трябва да послужиш малко при мене — да те видя можеш ли да работиш.

После се обърнала към вратата и рекла:

— Мои здрави подпори, дръпнете се! Моя хубава вратичко, отвори се!

Подпорите от човешки крака се дръпнали, челюстта почнала да трака и вратата се отворила. Вещицата влязла и седнала в един кът да се отмори, като дишала тежко.

— Я виж — рекла тя на момата — що има в пещта! Извади всичко и ми го сложи да се наям, че съм прегладняла.

В хижата било тъмно. Василиса намерила борина, запалила я и извадила от пещта ястията, па ги сложила на бабата. Тези ястия били много: имало за десетина души да се наядат. Сетне момата слязла в зимника да донесе на вещицата квас, медовина, вино и ракия.

Бабата изяла и изпила всичко. На момата оставила само чорба от зеле и късче хляб.

— Ти си млада: не бива да ядеш много, че ще надебелееш, а дебелите хора са лениви — казала ѝ тя.

После легнала да спи и поръчала на Василиса:

— Когато утре изляза, ти помети, почисти двора, пригответи обед, изпери дрехите. После иди в житницата, вземи една крина жито и го очисти от къклицата. Гледай да свършиш тая работа, че инак ще те изям.

Като рекла това, вещицата захъркала. Момата хапнала малко, нахранила куклата и ѝ се оплакала, че вещицата ѝ е дала много работа.

— Толкова работа — рекла — и трима души не могат свърши за един ден. А тя ме заплаши, че ще ме изяде, ако не изпълня всичко.

— Не се безпокой, Василисо! — рекла ѝ куклата. — Легни си да спиш. Утре всичко ще се нареди.

На заранта момата станала много рано. Като погледнала през прозореца, видяла, че очите на черепите изгасват. Мярнал се белият конник и изчезнал. Почнало да се разсъмва.

Станала и вещицата. Тя излязла на двора, изсвирила с уста и отведнъж се явили една голяма чутура, един дървен чук и една дълга метла. Профучал червеният конник. Изгряло слънцето.

Бабата избъбрала някакви думи, влязла в чутурата и размахала чука. Чутурата почнала да подскача по двора, към вратата. Вещицата почнала да мете след себе си — да измете следите от чутурата, че никой да не я познае накъде е отишла.

Момата останала сама. Тя прегледала цялата къща и с голямо учудване видяла, че вещицата има много богатства. Какви ли не дрехи, пръстени, огърлици, гривни, много злато и скъпоценни камъни. Но Василиса нямала време да разглежда всичко: много работа я чакала. Ала колко се учудила, като се върнала и видяла, че куклата е свършила вече всичката работа! Тя доизчиствала последните зърна жито.

— На тебе остава само да сготвиш обед — рекла куклата и скочила в джоба ѝ. — После можеш да си починеш.

Обедът станал скоро, но бабата се не върнала през целия ден. Надвечер момата сложила трапезата и седнала да чака своята господарка. Когато наченало да се мръква и черният конник минал, черепите засветили отново. Дърветата се разклатили и разприказвали. Листата почнали да шушнат и пръчките — да пращят. Чули се пак гласове:

— Иде си нашата господарка.

И наистина вещицата пристигнала. Василиса излязла да я посрещне.

— Готово ли е всичко? — запитала бабата, излизайки от чутурата.

— Готово е, бабичко, заповядай да видиш.

Вещицата разгледала цялата къща. Учудена много, че всичко е чисто, наредено и притъкмено, тя рекла довольна:

— Няма що, много добре си свършила всичко. Бива те да слугуваш. Не знам защо е недоволна мащехата ти от тебе. Но — нищо: всеки ще получи, каквото е заслужил.

Сетне свирнала и рекла:

— Мои верни слуги, елате, та ми смелете житото!

Явили се три чифта черни ръце, грабнали житото и го изнесли. Бабата седнала на трапезата и изяла всичко сготвено. На момата оставила малко. Преди да си легне, казала ѝ:

— Утре ще направиш същото, каквото направи днес. Но има още една работа: в плевника съм натрупала маково семе. Ще го изнесеш и очистиш от праха.

Като рекла това, тя се обърнала към стената и захъркала. Василиса нахранила куклата и ѝ казала що ѝ е поръчала бабата.

— Лесна работа — рекла куклата. — Утре ще видим. Сега си легни да спиш.

На другия ден бабата отишла по работа, а куклата и Василиса извършили онова, що ѝ било заповядано. Вечерта вещицата се върнала и останала още по-доволна. Тя свирнала и рекла:

— Мои верни слуги, елате да изстискате маслото от мака! Отново се явили три чифта ръце, грабнали маковото семе и го отнесли. Вещицата се нахранила. Василиса стояла пред нея и мълчала.

— Защо си се умълчала? — запитала бабата. — Да не си няма?

— Ако ми позволиш, ще те запитам нещо, бабичко.

— Добре, запитай! Но знай, че човек не бива да пита за всичко, което му дойде на ум. Ако поумнееш много и научиш много неща, скоро ще остарееш.

— Само едно искам да те запитам. Когато идвах насам, мина ми път бял конник в бели дрехи, на бял кон. Кой е и какъв е той?

— Той е моят бял ден — отвърнала вещицата.

— После ми мина път червен конник с червени дрехи, на червен кон. Той пък какъв е?

— Той е моето ясно слънце.

— Ами черният конник, който ми мина път току пред вратата?

— Той е моята тъмна нощ.

Василиса си спомнила трите чифта черни ръце, но не попитала за тях.

— Защо не попиташ още за нещо? — рекла вещицата.

— Стига ми и това, което научих. Нали казваше, че от много знаене човек остарява?

— Ти изглеждаш умна мома — казала бабата. — Добре правиш, че не ме питаш за това, що си видяла тук, а само за онова, що си видяла отвън. Аз не обичам да си издавам тайните. Ако ме беше запитала за трите чифта ръце или за чутурата, чука и метлата, щях да те изям. А сега пък аз ще те запитам нещо. Как успяваш да свършиш толкова много работа за един ден?

— Майчината благословия ми помага.

— А, така ли била работата? Махай се тогава оттук, благословена дъще! Аз не обичам благословени моми. Ти не си за тая къща.

Тя хванала Василиса за ръката, извела я навън и я изтласкала из двора. После грабнала един череп от оградата, забила го на прът и ѝ го дала, като рекла:

— Ето ти огън за дъщерите на твоята мащеха. Вземи го и им го занеси!

Момата тръгнала през гората, като си светела с черепа. Черепът светил чак до съмване. После изгаснал. Василиса вървяла и през целия ден. Едва към мръкване стигнала в къщи.

Когато дошла до прага, намислила да хвърли черепа.

— Защо им е? — рекла си тя. — Те могат да си запалят огън. Па и още е светло.

Но от черепа се чул глас:

— Недей ме хвърля! Занеси ме на мащехата си!

Момата се подвоумила, но като не видяла да свети в къщата, влязла с черепа.

За голямо нейно учудване тоя път я посрещнали много добре.

— Щом излезе ти — рекла мащехата, — угасна и огънят в огнището. Удрыхме много пъти огнивето, но не можахме да запалим. На заранта пратих дъщерите да поискат огън от съседите въглищари, ония, които живеят хе там, в гората. Но щом внесохме главнята в къщи, угасна, сякаш я поля някой с вода. Дано тоя огън не угасне.

Внесли черепа в къщи. Очите му се загледали в майката и дъщерите. Огненият му поглед бил толкова силен, че почнал да ги пари. Където и да се криели, все не можели да избягат от него: той ги преследвал навред. До вечерта и трите се превърнали на пепел.

Василиса заровила черепа в земята, заключила къщата и отишла в града. Тя имала една стара леля, бездетна бабичка. При нея се прибрала момата, додето се върне баща й.

Един ден Василиса рекла на леля си:

— Не съм свикнала да стоя без работа. Иди ми купи лен, ала гледай да бъде от най-хубавия. Искам да го изпреда.

Бабата й купила лен. Василиса почнала да преде. Работата вървяла бързо. Ленените жици излизали изпод пръстите на момата тънки като косъм. Когато изпрела всичкия лен, намислила да изтъче платно. Но къде да намери толкова малка совалка? Питала, разпитвала, никой не можел да й-каже. Най-после запитала куклата. Тя й намерила една хубава совалка — тъкмо за тая работа.

Към края на зимата платното било готово. То било толкова тънко, че можело да се вдене в игла, като конец. Напролет Василиса го избелила, сдиплила го и казала на леля си:

— Върви го продай в града. Колкото пари вземеш, да бъдат твои. Бабата погледнала платното и рекла:

— Само царят може да купи такова платно: никой друг. Аз ще го занеса право в двореца.

Тя отишла в царския дворец и почнала да се разхожда пред прозореца. Царят я видял и повикал.

— Що искаш, бабичко? — попитал я той.

— Царю честити, донесла съм платно, толкова тънко, че не бих искала да го дам другиму освен на тебе.

Царят заповядал да пуснат бабата. Като видял платното, зачудил се.

— Как е могла човешка ръка да изработи толкова тънко платно? — казал той. — Колко да ти дам за него, бабичко?

— Царю честити — отвърнала бабата, — това платно няма цена. Аз ти го подарявам.

— Благодаря ти — рекъл царят и заповядал да я надарят богато.

Когато си отишла бабата, царят заповядал да накроят от тънкото платно ризи. Скроили царювите ризи, но кой да ги ушие? Нямало ни в двореца, ни в града шивачка, която би се наела да шие такова тънко платно. Дълго питал и разпитвал царят. Най-после пратил да намерят бабата. Като дошла в двореца, той й казал:

— Щом си изпрела и изтъкала платното, ти ще можеш и да го ушиеш. Свърши и тая работа.

— Царю честити — рекла бабата, — аз не съм ни прела, ни тъкала това платно. Изпреде го и го изтъка една хубава мома, моя сродница.

— Добре. Нека тя да го ушие.

Лелята взела накроените ризи и ги отнесла у дома си. Дала ги на Василиса. Момата се затворила в стаята си и започнала да шие.

За няколко дена ушила ризите и леля й ги занесла на царя. Той поискал да види момата, която ги е ушила, и да я награди.

Отвели Василиса в двореца. Царят я толкова харесал, че веднага решил да се ожени за нея. Богата сватба направили. Върнал се и бащата от далечното пътуване. Той се зарадвал много, като се научил каква щастлива участ е имала дъщеря му. Василиса повикала в двореца и баща си, и леля си. Те заживели щастливо с нея.

А тя не се разделяла и след това с куклата си. Когато ѝ се родило момиче, тя му подарила куклата и му казала да я пази като очите си и да се допитва до нея. Когато дъщерята се омъжила и добила момиче, и тя му подарила куклата.

Навярно и днес тая кукла се намира в оная страна. Тя минава още от майка на дъщеря.

ИВАН КОВАЧА

РУСКА ПРИКАЗКА

В една земя, съседна на турското царство, имало ковач на име Фьодор. Той живеел близо до църквата. Фьодор имал само един син — Иван. Момъкът помагал на баща си в ковачницата. Той бил силен, умен и хубав. Освен това знаел да прави всякакви магии. Майстор бил и в други занаяти. Можел и да пее, и да свири, и добре да танцува. Фьодор не успявал да се прехрани само с ковачество, та държел и хан. И в тая работа Иван му бил дясна ръка.

Веднъж султанът пратил един посланик по име Кварт да отиде на кон до персийския шах по работа. Посланикът минал през оня град и се спрял да пренощува в хана на Фьодор. Иван го настанил, отвел коня му в обора, па седнал да свири на тамбура и да пее. Кварт се цял пренесъл, като чул песента и свирнята: той много обичал песни.

— Голям дар на песнопоец и свирач има тоя момък — си казал той. — Ако успея някак да го отмъкна, та да го подаря на султана, падишахът ще ми бъде много благодарен: той дири тъкмо такива — да го веселят. Ще ме направи пръв в царството си.

Той запитал бащата дали би се съгласил да пусне сина си с него — да го отведе на гости на султана. Обещал да му брой за награда хиляда жълтици. Фьодор извикал настрана Иван и му казал това.

— Не ща, татко — рекъл Иван. — Тоя човек мисли да ме направи роб на султана. Кажи му, че не си съгласен, колкото пари и да ти дава.

Ковачът казал на Кварт, че не дава сина си. Оня му обещал две хиляди жълтици, но Фьодор не се съгласил. Обещал три хиляди, четири, дори пет, ала ковачът отсякъл, че и всичките пари на света да му даде, пак не ще пусне момчето. Тогава посланикът го заплашил и си отишъл. Той изпроводил конниците, които го придружавали, да отнесат писмото на персийския шах, а сам се върнал в турското царство и събрал войска от двеста души, па я пратил да грабне сина на ковача, а сам останал да чака на границата.

Като видял, че нахлуват турците, Фьодор казал на син си:

— Иване, турци идат. Навярно оня посланик ги е пратил да те пленят. Що да правим?

— Не бой се, татко — утешил го Иван. — Благослови ме, аз ще изляза срещу неверниците.

В това време турците заобиколили къщата. Иван нямал време не само да оседлае коня си, а дори и да си вземе железния боздуган. Той изтръгнал един кол от оградата, излязъл на улицата, размахал кола си и избил двестата души. Оставил живи само двама, на които казал:

— Вървете си и занесете много здраве от мене на своя господар Кварт. Кажете му да се върне, че инак го чака нещо по-лошо.

Войниците отишли при посланика и му предали тия думи, като му разправили как Иван Ковача избил всичките им другари. Щом чул това, Кварт препуснал с все сили към престолния град. Явил се пред султана и му разказал всичко — от край до край. Султанът се ядосал много на Иван. Той въоръжил десет хиляди души и ги пратил със заповед да пленят момъка и да му го доведат.

Като се научил, че идва срещу него толкова силна войска, Иван влязъл в обора, оседлал верния си кон, взел боздугана и казал на баща си:

— Благослови ме, татко, че ще се бия с мюсюлманите. Ще яхна единия кон, а другият ще остане в обора. Ако го видиш, че е потънал до колене в кръв, да знаеш, че съм убит. Яхни го и го пусни, накъдето му видят очите. Той ще те откара до трупата ми.

След това се сбогувал с баща си и майка си, метнал се на коня и препуснал срещу турците. Размахал оня ми ти железен боздуган и се хвърлил всред редиците турци. Колкото повалил с боздугана, два пъти повече стъпкал конят му с копитата си. Всички избил Иван Ковача, ни едно не оставил.

Подир някое време избухнала война между султана и Алиострог, цар на аринарците. Иван Ковача се научил за това. Въоръжил се, яхнал пак оня кон, казал на баща си същите думи и препуснал натам, където знаел, че е Алиострог с войската си. Но на едно място конят му се спрял. Цялото поле било покрито с трупове. Юнакът извикал с гръмкия си глас:

— Хей, има ли в това множество мъртъвци поне един жив човек — да ми каже чия е тая налягала войска?

Един от ранените се обадил:

— Тая войска, юначе, е на Алиострог, цар на Аринария. Турският султан му обяви война, за да грабне дъщеря му Клеопатра, и изби войниците му.

А после рекъл:

— Ето там, зад ония върби, има меч от яка стомана, вземи го! Иван Ковача измъкнал меча, забоден в земята, премерил го в ръка, па го забил отново и рекъл:

— Лек е за мене тоя меч. Не е бил много силен юнакът, който го е въртял.

И препуснал по-натам. След някое време стигнал до второ бойно поле, покрито с още повече трупове. И тоя път юнакът запитал с гръмовит глас:

— Има ли поне един жив между всички тия мъртъвци — да ми каже чия е тая избита войска?

Пак се обадил един ранен и му казал, че войската е на Алиострог. И той добавил, че наблизил, зад един бук, е забит меч: да го вземе. Но и тоя меч се оказал лек за Иван, макар да бил по-тежък от първия.

— Не е за мене това оръжие — рекъл той. — Оня, който го е носил, не е имал голяма сила. Мене ми трябва по-тежък меч: тоя не върши работа.

И той забил меча, па смушкар коня си и препуснал още по-натам. До трето поле стигнал, близо до аринарското царство. Там лежели още повече избити войници. За трети път юнакът запитал гръмогласно дали не е останал някой жив между мъртъвците — да му каже чия е тази войска. И там се оказал един ранен, който му отговорил, че войската е на Алиострог.

— Зад оня дъб, хей там, има меч от яка стомана; много остър: вземи го, ако можеш, го изтегли — добавил войникът.

Иван Ковача извадил меча. Той му се харесал по тежина.

— Тъкмо за мене е този меч — рекъл и си го препасал. — Юнак е бил оня, който го е носил. Това оръжие ще може да ми свърши работа.

И той влязъл с коня си в престолния град на Аринария. Там постъпил на служба при един големец — княз и царедворец. Големецът го обикнал като свой син, понеже Иван бил послушен, добър и смел.

Малко след това турският султан навлязъл в земята на аринарците. Той водел осемдесет хиляди души войска. Цар Алиострог почнал да събира всичко, що може. Едвам-едвам успял да събере тридесет хиляди. Цялата тази войска той изпратил срещу султановата.

Като видял, че Алиострог тръгва да се бие с турците, Иван Ковача помолил своя господар да го пусне да погледа битката. Но големецът не му позволил, защото го обичал много. Юнакът издебнал мига, когато царедворецът не бил в къщи, влязъл в обора, оседлал коня си, взел си тежкия меч и препуснал към бойното поле. Той стигнал там тъкмо когато двете войски се готвели да влязат в решителен бой. Иван Ковача надал гръмогласен вик, от който се смръзнали сърцата на всички бойци. После се хвърлил срещу турците, развъртял меча си и почнал да нанася удари на вси страни. Султановата войска се уплашила и ударила на бяг.

След победата юнакът изчезнал. Той се върнал в града, вързал коня си в обора и си отишъл в стаята. Големецът го видял, но не му казал нищо: престорил се, че и не знае за неговото излизане. Прибрали се и войските. Върнал се и цар Алиострог и поблагодарил на всемогъщия, че го е избавил от турското нахлуване.

Три години след това поражение, през четвъртото лято, султанът решил отново да събере войска и да нападне аринарците. Той натъкмил сто хиляди души и навлязъл с тях в земята на Алиострог. Тоя път имал намерение да опустоши цялото аринарско царство и да плени семейството на царя.

Като се научил, че многобройна войска иде срещу него, Алиострог се уплашил. Мъка му свила сърцето. Все пак той събрал и тоя път войските си, въоръжил ги и ги повел срещу султана. Иван Ковача се научил за това. Той отново помолил своя господар да го пусне — да види как ще се бият. Желанието му било изказано с толкова пламенни думи, че князът пуснал тоя път юнака. Иван се качил на коня си и препуснал към бойното поле — бърз като вятър.

Когато стигнал там, войниците вече се биели. Юнакът нападнал като орел турците. Той махал безпощадно меча си на всички страни. На турците било заповядано тоя път да не отстъпват. Иван Ковача избил хиляди. След него вървели аринарците, насърчени от победата, и сечели, когато срещнат. Турската войска била избита: спасили се малцина.

Веднага след победата Иван се върнал. Но князът видял, че конят му е опръскай с кръв чак до седлото. Той разбрал, че неговият любимец е голям юнак. В това време се върнал и Алиострог с войската си. Той бил посрещнат най-тържествено, като победител. След като отслужил благодарствен молебен от признателност към бога за победата, царят заповядал да намерят юнака и да го доведат в двореца. Но колкото и да го търсили, не могли да го намерят. Научил се за това оня царедворец, при когото служел Иван Ковача. Той отишъл при царя и му казал:

— Господарю, при мене живее от няколко години момък, чието потекло не знам. Той вече два пъти отива на бой и два пъти се връща с окървавен кон. Изглежда да е голям юнак.

Царят заповядал да му го представят. Довели Иван Ковача. Всички познали в негово лице оня юнак, който разбил турците. Видял го Алиострог, че е хубавец, едър и силен. Оженил го за дъщеря си Клеопатра и го настанил в двореца.

Не минало много време и царят умрял. Иван се качил на престола да управлява аринарското царство. Турският султан чул, че неговият враг се е възцарил. Като знаел, че не ще може да си отмъсти със сила, той решил да постъпи хитро. Въоръжил голяма войска и ѝ заповядал да се разположи на границата между Турция и Аринария. После извикал един свой паша — някой си Беграр, — преоблекли се като просяци и отишли в аринарската столица. И други свои хора накарал да се преоблекат и да чакат по-нататъшните му заповеди.

Един ден, когато царят бил на лов, двамата просяци се спрели пред двореца и протегнали ръце за просия. Царица Клеопатра се разхождала из градината. Тя ги видяла и им дала милостиня. Когато султанът видял хубавицата Клеопатра, той ѝ казал:

— Искан ми се, светла царице, да видя меч от яка стомана, с който Иван Ковача разби два пъти турците.

— Кой е този Иван Ковача? — попитала Клеопатра.

— Царят на Аринария, твоят мъж.

— Аз не съм се омъжила за ковач. Моят мъж е княз.

— Кой ти каза, че е княз? Той ли?

— За такъв го мислят всички. Ако не беше княз, баща ми не би ме дал нему.

— Не е княз, царице, ами е ковач.

— Тогава трябва да е голям юнак.

— Не е и юнак, царице. Неговата сила е в оръжието му. Отнемете ли му го, ще бъде слаб като дете.

Царицата заповядала да донесат меча. В това време султанът ѝ казал кой е той.

— Отдавна те искам — рекъл ѝ той, — но баща ти не те даде на мене, а на някакъв си ковач. Ти си родена да бъдеш царица на моето голямо царство, а не робиня на Иван Ковача.

Клеопатра много се наскърбила, като узнала, че баща ѝ я е дал на мъж от долно потекло. Тя се надумала със султана да му помага.

Донесли меча и тя му го дала, а той го връчил на пашата Беграр и му прищъпнал да заповяда на войските да настъпят към столицата.

Още същата нощ турците обсадили престолния град. Царят заповядал да му оседлят коня и да му донесат меча. Коня му оседлали, но меча не намерили. Тръгнал сам той да го търси, но не го видял никъде. Запитал жена си. Клеопатра му казала:

— Вчера идваха някакви просяци. Може те да са го откраднали.

Нямало време за разпавии. Иван грабнал железния си боздуган, яхнал коня и повел войниците извън крепостта. Като развъртял боздугана си, той си пробил път до средата на турската войска. Но там го пресрещнал пашата Беграр и го пронизал с меча. Иван Ковача паднал мъртъв. Султанът надвил. Той влязъл в града и се оженил за Клеопатра.

През това време Фьодор, Ива-новият баща, поглеждал всяка заран коня. Оня ден, когато убили сина му, той пак влязъл в обора, но видял, че конят е окървавен до коленете. Фьодор се разплакал. Със сълзи на очи оседлал коня и го яхнал. Конят го отнесъл на бойното поле, където лежал още трупът на убития цар. Бащата слязъл от коня и целунал сина си по челото, па се разплакал отново.

Тогава конят му рекъл с човешки глас:

— Фьодоре, господарю мой! Прободи ми корема с ножа си, па се скрий зад мене. Ще надойдат гарвани със своите гарванчета да ме разкъсат. Ти хвани едно от тях и го не пускай, додето не ти донесат от оная вода, която отравя, ако се даде на здрав, и съживява, ако се даде на мъртъв.

Ковачът направил, каквото му казал конят. Когато разпрал корема на добичето, прилетяло цяло ято гарвани да кълве. Фьодор хванал едно

гарванче. Всички гарвани се разбягали, само една гарга останала. Тя била майка на хванатото.

— Моля ти се — рекла тя на ковача с човешки глас, — пусни чедото ми. Каквото поискаш, ще ти дам.

— Донеси ми тогава от водата, която и трови, и съживява. Гаргата полетяла надалеч. Тя се спряла отвъд Воклонската река, в земята на цар Редозъб. В градината на тоя цар имало извор, от който течала чудотворната вода. Тъкмо тогава слугините на царя били излезли на реката да перат царювите дрехи. Гаргата прилетяла и грабнала най-тънката риза на Редозъб. Слугините се разплакали. Те погнали птицата, а тя кацнала на едно високо дърво и им рекла:

— Ще ви върна ризата, ако ми донесете две стъкла от чудотворната вода.

Момите донесли водата и гаргата им дала ризата, грабнала стъклата и се върнала на бойното поле. Фьодор взел водата и пуснал гар-ванчето. Сетне налял от оживителната вода в устата на сина си и на своя кон — и те оживели здрави и читави.

Фьодор прегърнал своя син. Иван му разказал всичко станало, а сетне му рекъл:

— Ти си върви сега, татко, а аз ще се разправа със своите врагове. Той видял един селянин, който бил тръгнал на пазар. Спрял го и му казал:

— Искаш ли да спечелиш много пари?

— Искам — отвърнал оня. — Но как?

— Ето как: аз ще се превърна на хубав бял кон със златна грива и опашка, а ти ще ме отведеш в двореца на султана и ще ме продадеш. Ще поискаш за мене хиляда жълтици.

— Добре — съгласил се селянинът.

И наистина, Иван се преобразил на великолепен бял кон. Гривата и опашката му били златни. Отвел го селянинът в двореца. Царят го купил веднага: не искал да изпусне такъв хубав кон. От тоя ден той често отивал в обора да види добичето и да му се полюбува.

Веднъж Клеопатра го запитала:

— Защо честиш в обора? Що има там?

— Купил съм си златогрив кон, та отивам да го наглеждам. Няма такъв кон никъде по земята.

Царицата разбирала от магии: научил я бил Иван, додето живеела с него като царица. Тя се досетила и рекла:

— Тоя кон не е кон. Иван Ковача е. Убий го!

И султанът заповядал да убият коня. Но докле царят и царицата си приказвали тъй, чул ги оня царедворец, при когото живеел Иван, преди да се възцари. Той отишъл в обора и казал на коня:

— Царицата поръча на султана да те убие.

— Нека ме убие — рекъл конят. — А ти заповядай да съберат кръвта, която ще изтече от главата ми, и да я смесят с ярмата, що дават на царювите бикове.

Така и станало. Слугите влезли в обора и отсекли главата на коня. Но една слугиня дошла и подложила кофа — да изтече кръвта в нея. После изсипала кръвта в коритото с ярмата. Бикове и кравите изяли Ярмата. На другия ден една крава се отелила. Тя родила теле със златни косми.

Съобщили за това на султана. Той отишъл да види телето. Много му се харесало. Оттогава ходел всеки ден да го гледа. Царицата забелязала това и запитала мъжа си:

— Ти почна пак да отиваш в обора често-често. Що правиш там?

— Гледам златовласото теле — отвърнал той. А тя казала:

— Това теле не е теле, а Иван Ковача. Заповядай да го заколят и насекат на късове!

Придворният чул и тоя разговор. Той казал на телето що е заповядано да сторят с него. А телето рекло:

— Нека ме насекат. Но ти поръчай да ми вземат костите от главата и да ги заровят в градината!

Заклали телето, одрали го, насекли го на късове и го сготвили. Поднесли на царя всякакви гозби от него. Той оглозгал главата, изял мозъка и езика и хвърлил костите. Оная слугиня по поръка на царедвореца събрала всички кости и ги заровила в градината.

На другия ден — за почуда на всички — на това място израсло голямо дърво. То било дебело, като че ли е расло там от години. Цъфнало още същия ден, а след два-три дена завързало златни ябълки. Царят се научил и отишъл да го види. Приятна била сянката на това дърво, много на хубаво миришели цветовете му, великолепно блестели златните му плодове. Като седнел под него царят, не му се ставало.

Всеки ден отивал той в градината и по цели часове седял под ябълката да пуши наргиле и да пие гюлова ракия.

Клеопатра го запитала един ден:

— Какво правиш в градината? Кой къде, ти — все там. А той й казал:

— Израсло е чудно дърво, което има райска миризма и ражда златни ябълки. Седне ли под него човек, не му се става. И цял ден да седи, няма да се наседи! Иди го виж!

— Какво ще го гледам! — рекла царицата. — Това дърво не е дърво: то е Иван Ковача. Отсечи го и го нарежи на дъски!

Князът чул и тоя разговор. Затекал се в градината и разказал всичко на ябълката, а тя му рекла:

— Нека ме отсекал и нарежат. Ти поръчай да вземат първата треска, която ще падне, и да я хвърлят в езерото. После кажи тайно на всички царедворци, пълководци и войници, че Иван Ковача ще се върне — да бъдат готови. Щом се явя, нека хванат султана и го вържат.

Султанът заповядал да отсекал ябълката и да я нарежат на дъски, па да му сковат от тях голям ковчег и да го украсят. Когато паднала първата треска, слугинята — по поръка на княза — я взела и я хвърлила в езерото. Изведнъж по водата плувнала една дива патица със златни пера на главата.

То било надвечер. В това време царица Клеопатра била влязла в банята да се окъпе. Извикали царя да види птицата. Той заповядал да я хванат. Неколцина слуги се съблекли и се хвърлили в езерото. Но тъкмо един приближи до патицата, тя хвъркне и кацне на друго място. Приближи ли към нея друг — гмурне се, па се покаже далече от него. Дълго я гонили, но не могли да я уловят.

Най-после султанът не се стърпял. Съблякъл се и се хвърлил във водата. Патицата почнала да си играе с него, додето го довела до другия бряг. Тогава отведнъж литнала, кацнала в беседката, дето били дрехите на царя, превърнала се на човек и облякла царювите одежди. От беседката излязъл Иван Ковача. Той заповядал да уловят султана и да го вържат.

Всички посрещнали с голяма радост своя предишен цар. Събрали се болярите, князете и другите придворни на съвет и осъдили на смърт султана и коварната Клеопатра. А Иван се оженил за

дъщерята на оня царедворец, който му помогнал толкова много, и
зацарувал отново в страната.

ЧУДОВИЩЕТО КОШЧЕЙ

РУСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време царски син по име Иван. Той имал три сестри. Баща им убили на война, а майката умряла от тежка болест. На смъртния си час тя повикала Иван и му рекла:

— Синко, щом дойде някой да поиска коя и да е от сестрите ти, дай му я. Не бива да останат неомъжени. Излезе ли им късметът, нека се омъжат.

Но земята, дето князувал Иван, била бедна. Не бил богат и той, въпреки че бил княз. Малка зестра можел да даде на сестрите си. Затова и не идвали момци да ги искат, макар че момите били хубави.

Един ден княз Иван извел трите си сестри в гората — да се поразходят. По едно време тъкмо над тях се явил голям тъмен облак. Цялото небе притъмняло. Страшен вятър задухал.

— Буря ще има, сестрици — рекъл княз Иван. — Хайде да си вървим в къщи, додето е рано!

Отишли си в двореца, но черният облак се понесъл над тях. Когато стигнали в двореца, извила се буря. Облакът се пръснал, паднал гръм и разбил покрива. Изведнъж влетял оттам един пъстър сокол и като кацнал на пода, превърнал се на хубавец-момък, облечен като княз.

— Князе Иване — рекъл той, — дошъл съм да ти стана роднина. Ще ли ми дадеш най-голямата княгиня?

— Мене ако питаш, давам ти я. Стига да те хареса и да се съгласи да ти стане жена.

Момата се съгласила. Князът се оженил за нея, превърнал се отново на сокол, грабнал я и я отнесъл в царството си.

Минало време. Един ден княз Иван извел двете си сестри на полето — да се разходят, И тоя път излязъл вятър, явил се голям сив облак и се задала буря. Князът и сестрите му се прибрали в двореца. Но облакът се повлякъл подир тях. Пак ударил гръм, та пробил

покрива. Влетял голям белоглав орел, който се превърнал на момък — и юнак, и хубавец.

Той поискал втората сестра. Иван му я дал. Оженили се. Орелът отнесъл княгинята в своето царство.

Пак минало време. Изтекли месеци, та дори и години. Веднъж княз Иван извел сестра си да се поразходят край морето. И тоя път задухал силен вятър и се явил черен облак — много голям: цялото небе покрил. Князът и княгинята побързали да се върнат в двореца. Ала и тогава се случило същото. Черният облак се понесъл над двореца, гръмотевица разбила отново покрива и оттам влетял един гарван. Като кацнал на пода, превърнал се на хубавец-юнак.

— Княз Иване — рекъл, — ще ли ми дадеш сестра си за жена?

— Да ти я дам, стига тя да те хареса.

Момата се съгласила. Оженили се. Гарванът я отнесъл в царството си.

Княз Иван заживял самичък. По едно време му станало мъчно за сестрите. Решил да отиде да ги навести.

— Много време мина — рекъл си той, — откак се отделиха от мене. Ще вървя да ги видя как живеят с мъжете си. Дано са пощастливи от мене.

Тръгнал княз Иван да дири сестрите си. Вървял, що вървял, излязъл на едно равно-равно и широко поле. Гледа — на полето бели палатки: толкова много, че покрили цялото поле. Палатка до палатка, като гъби. А в тях войска — брой няма. И наоколо се разхождат стражи — пазят, никому не дават да се приближи.

— Чии са тия войници? — запитал князът, като спрял коня си. Един от стражите отговорил:

— На хубавицата княгиня.

— Как се казва тая хубавица?

— Княгиня Мария.

— Иди й кажи, че княз Иван иска да я види и да поприказва с нея.

Съобщили на княгиня Мария. Тя излязла от своята палатка и посрещнала княза, поканила го да й гостува, нагостила го, разпитала го отде иде и къде отива. Той й разказал всичко. Княгиня Мария била много хубава. Князът я харесал и обикнал. И тя го обикнала. Оженили се. Отишли в двореца на княгинята и заживели спокойно и честито.

Един ден княгинята рекла на мъжа си:

— Аз имам обичай да обикалям из царството, за да видя как живеят поданиците ми и да чуя оплакванията на недоволните. Ти ще останеш през това време в двореца. Ще те моля за едно: има в подземие то една желязна врата, заключена с три тежки катинара; недей я отваря, че инак ще има много да съжаляваш. Обещава ли?

— Обещавам.

Обещал княз Иван, ала не удържал обещанието си. Щом жена му заминала, той отишъл в подземие то. Видял тежката врата, цяла от желязо, с три големи катинара. Постоял, та я погледал. Какво ще да има в заключената стая? Чукнал веднъж-дваж. Отвътре се чул слаб, жален глас:

— Човече, отвори ми! Умирам. Отвори ми: вечно ще ти бъда благодарен!

Князът си помислил:

„Някой нещастен затворник, който знае откога хвърлен в тая тъмница, ще да лежи там. Навярно жена ми го е забравила вече.“

И той решил да помогне на нещастника. Отключил катинарите, отворил вратата. Най-напред не видял нищо: толкова било тъмно. След това съзрял, че виси, окован във вериги и закачен на големи куки, някакъв човек. Не бил човек, а чудовище: изпит старец, съвсем слаб, бледен и сбръчкан, с голяма глава, страшни очи и нос, извит като кука. На ръцете и на нозете му имало дълги нокти, също завити, на гърба му — крила, като крила на прилеп. Веригите го стягат силно, едва-едва си поемал дъха. Но очите му светели, та дори хвърляли искри.

— Кой си ти, човече? — запитал князът. — Откога лежиш тук? Кой те е затворил? Старецът отвърнал:

— Аз съм оня, когото наричат Кошчей. Някога бях много силен, а сега ме виждаш на що съм се обърнал от мъки. Кошчей заповядваше преди време на всички духове, а сега виси, обесен на куки и окован с вериги. Цели дванадесет години вися тук без вода и хляб. Княгиня Мария ме окова. Бях дошъл да я искам за жена, а тя вместо да ме посрещне, както се посрещат сватове, заповяда да ме хвърлят в тая тъмна килия — да гния и да се топя. Съжали ме, юначе, който и да си ти! Дай ми да сръбна малко вода, за да дойда на себе си!

Княз Иван донесъл една кофа вода. Старецът я изпил и поискал още. Донесъл му князът още една кофа, па после и трета. Като изпил

всичката вода, Кошчей се съвзел. Върнала му се прежната сила. Напънал се той и счупил веригите, изкъртил куките, пробил стената и полетял навън.

Чул се гласът му:

— Княз Иване, благодаря ти, че ме отърва. Сега е ред на княгиня Мария да разбере кой е Кошчей и що може да стори. Аз ще я грабна, та няма вече да я видиш. Да не си се опитал да идеш да я търсиш, че ще си изтеглиш!

Като изрекъл тия думи, той се завъртял, литнал и се понесъл като буря над поля и гори. Скоро Кошчей намерил хубавицата, хвърлил се на придворните, които били с нея, едни прогонил, а други разкъсал: грабнал Мария и я отнесъл в своето далечно царство, отвъд много земи и морета.

Княз Иван видял, че сбъркал, като не послушал жена си. Чакал я да се върне, не се върнала. Дошли ония царедворци, които се били отървали от ноктите и зъбите на страшния Кошчей, и му разказали що станало.

Князът се разплакал от отчаяние. Да остави ли това така? Каквото ще да става, той ще отиде да намери жена си и да я отнеме от чудовището.

Стегнал се за път, яхнал най-силния си кон и тръгнал. Препускал цели три дена и три нощи. Най-сетне стигнал до една гора; сред гората имало широка поляна. На поляната — висок дворец; пред него — клонат дъб, а на дъба — сокол.

Като видял княза, соколът литнал, кацнал на земята и се превърнал на юнак. Той бил Ивановият зет.

— Добре дошъл — рекъл. — Отдавна те чакаме с моята булка да ни дойдеш на гости. Заповядай!

Въвел го в двореца, дето го посрещнала сестра му. Нагостили го, разпитали го как прекарва, разказали му как прекарват те.

— Както ни виждаш — рекли, — ние си живеем от честито почестито. Всичко си имаме. От нищо не можем се оплака, слава богу. А ти как си?

— Аз се ожених за Мария Хубавицата. Но проклетият Кошчей я грабна. Тръгнал съм да я отнемам.

— Не ще успееш — казал соколът. — Кошчей е много силен. Той е чудовище, от което се бои всичко живо. Най-добре остани при нас.

— Не, не, ще вървя там, накъдето съм тръгнал. А на вас ще оставя за спомен сребърната си чаша. Ако я видите да почернее, знайте, че Кошчей ме е убил.

Сбогувал се князът със зетя си и сестра си и се запътил по-натам. Вървял още три дена и три нощи, па стигнал до друга гора — по-гъста от първата. И там имало поляна с дворец — още по-голям. Пред него растял бук, а на бука бил кацнал белоглав орел.

Като видял княз Ивана, орелът слязъл от бука и се превърнал на юнак. Това бил вторият зет на княза. И той го поканил в двореца, дето го посрещнала другата му сестра, прегърнала го, целунала го, нагостила го и го разпитала как живее. Княз Иван разказал що му се случило.

Когато дошло време да си тръгва, зет му го поканил да остане по-дълго у тях на гости.

— Не ти трябва — рекъл — да биеш път по гори и полета, за да дириш онова чудовище. С него не можеш се разправи: мнозина е убило то.

— Както и да е, ще вървя, накъдето съм тръгнал — казал князът. — А на вас ще оставя своето сребърно ножче. Когато го видите, че почернее, знайте, че Кошчей ме е убил.

Сбогувал се княз Иван със сестра си и зетя си. Тръгнал по-натам. Отново пътувал три дена и три нощи. Стигнал до трета гора с дворец, по-голям от първите два. Там седял на един висок клон гарванът — третият му зет.

И той се превърнал на юнак и го поканил в двореца. Посрещнала го третата му сестра. Нагостили го. Приказвали дълго — и за него, и за себе си. Разказал им Иван що му се е случило.

— Недей да дириш Кошчей — рекъл зетят. — Той е опасен. Жив няма да те остави. Стой си при нас.

— Не, не. Ще вървя. А на вас ще оставя за спомен сребърния си пръстен. Почернее ли, знайте, че Кошчей ме е убил.

Сбогувал се княз Иван със зетя си и сестра си и продължил пътя си. Гарванът му казал къде е Кошчеевото царство.

Дълго пътувал княз Иван. Той минал много полета и гори, сума реки прегазил, сума планини прехвърлил. Стигнал най-сетне до Кошчеевото царство. Там се издигал висок черен дворец, заграден с железни стени. Влязъл князът в двореца, тръгнал да дири жена си от

стая в стая. Намерил я най-после, че седи в един чертог, ниже черни бисери и рони сълзи — от бисери по-едри.

Като го видяла, княгиня Мария скочила и не могла да повярва на очите си. Хвърлила се на шията на княз Иван и му заговорила:

— Княз Иване, мой мили съпруге! Защо ме не послуша, ами пусна тоя проклет Кошчей — да ни раздели завинаги? Добре ти казвах аз, като знаех жалостивото ти сърце, да не влизаш в подземната стая. Що да правим сега?

— Да избягаме — отвърнал князът. — Моят кон е силен — ще ни отнесе поне до царството на едного от зетъвете ми, а после е лесно.

— Добре, да избягаме. Само дано чудовището ни не стигне, че и тебе, и мене ще убие.

Излезли от черния дворец, качили се на бързия Иванов кон и препуснали.

А Кошчей бил през това време на лов из горите. Като се върнал надвечер в двореца, усетил че конят му се препъва: то било знак, че се е случило нещастие.

— Какво има, коньо-вихрогоньо? Да не се е случило нещо лошо на моята княгиня Мария?

— Княз Иван е дошъл и я е отвлякъл.

— Не можем ли ги настигна?

— Можем. Няма защо да бързаме. Има време — цяла нива с пшеница да се пожъне, житото да се смеле, брашното да се омеси, хлябът да се изпече и да го изядем. И тогава да тръгнем, пак ще ги стигнем.

Слязъл Кошчей от коня, отишъл си в двореца, та се наял добре и легнал да спи. Спал три дена и три нощи. Като станал, качил се на коня — да гони бегълците. Погнал ги и ги настигнал. Грабнал княгинята и я сложил на коня си, а на княз Иван рекъл:

— Кошчей е признателен. Тоя път ти прощавам от благодарност за първата кофа вода, що ми даде да изпия. Но за втори път ще си помисля: запомни това!

Княз Иван го огледал как препуснал с княгинята на бързия кон и заплакал от мъка.

Но юнак не плаче дълго. Сепнал се княз Иван и дръпнал юздите на коня, па препуснал отново към царството на Кошчей. Стигнал рано сутринта. Малко преди това чудовището било излязло на лов.

Намерил князът жена си и ѝ казал:

— Да избягаме, княгиньо, моя мила съпруго. А тя му рекла:

— Княз Иване, скъпи съпруге! И да побегнем, Кошчей, проклетникът, ще ни стигне: конят му е като бурен вятър. Тебе ще погуби, а и на мене няма да прости този път.

— Нека ни стигне. Нека ме убие. Защо ми е живот без тебе? А за себе си не се бой: тебе той и жали, и обича: няма нищо да ти стори.

Качили се на коня и побягнали. Вечерта Кошчей се върнал. Конят му почнал пак да се препъва, като наближили до двореца. Отново Кошчей го запитал що се е случило. И този път конят казал, че княз Иван е грабнал Мария и я е отнесъл. — Можем ли ги стигна? Да не са много далеч? — Не са. Има време — три ниви с ечемик да се ожънат, ечемикът да се овършее, да се направи от него бира, да изпиеш всичката бира, да си отспиш, докле ти мине опиването. И тогава да тръгнем, пак ще ги настигнем.

И този път чудовището се наспало и нахранило добре. После яхнало своя кон. Настигнало бегълците. Кошчей отнел княгинята и я метнал на коня, а на Иван рекъл:

— Прощавам ти и този път — от благодарност за втората кофа вода, що ми даде да изпия. Но трети път да не си посмял да грабнеш княгинята, че не знам що ще направя!

Едва отминали те и княз Иван се върнал по дирите им. Но конят му бил много по-слаб от Кошчеевия. Три дена и три нощи тичал, та чак вечерта на четвъртия ден стигнал до двореца.

Тъмно било. Тъмен бил и черният дворец. Светела само стаята, дето Кошчей вечерял с княгиня Мария. Приближил се княз Иван с коня си, па погледнал през прозореца. Гледа: чудовището пие, яде и се смее, а княгинята седи, навела скръбни очи — и залък не хапва.

Посред нощ, когато Кошчей заспал, князът влязъл в стаята на княгиня Мария и ѝ казал, че е дошъл да я вземе.

— Скоро излез оттук — рекла тя, — че Кошчей ще дойде след малко — да види спя ли. Ще те убие. Ела утре, след като изгрее зорницата: тогава Кошчей тръгва на лов.

На заранта князът отишъл при жена си. Тя почнала да го предумва — да я остави.

— Не можем избяга от проклетия Кошчей — рекла тя. — Настигне ли ни този път и двама ни ще убие: така ми каза снощи.

— Нека прави, каквото иска. Без тебе не мога.

Качили се пак на коня и побягнали. Вечерта, когато се връщал от лов, Кошчей усетил, че конят му пак се препъва. Запитал го що е станало. И тоя път конят му обадил, че князът е отвлъкъл Мария Хубавицата.

Кошчей се ядосал страшно. Той не запитал могат ли ги настигна, ами мушнал коня, та право по следите им. Когато наближили до бегълците, чудовището викнало:

— Княз Иване, свърши ти се животът. За третата кофа вода не съм ти благодарен, защото — и да не ми я беше донесъл, селите ми щяха да се върнат. На Кошчей му стигаха и две кофи.

Като рекъл това, размахал меча си, та насякъл Иван на късове, поставил късовете в бъчва, намазал я с катран и я хвърлил в морето.

— Нека лежи там — рекъл. — Ако може някой, да го извади. Сетне грабнал княгиня Мария и я отнесъл отново в своя черен гранитен дворец.

В същия миг, когато бил убит Иван, сребърните предмети, що князът бил раздал на зетъвете си, почернели.

И тримата зетъве викнали:

— На нашия добър шурей се е случило нещо лошо. Да вървим да видим що е станало.

Соколът, орелът и гарванът се вдигнали над гори, полета, реки и морета — да видят къде е княз Иван. Него не видели никъде, но познали кръвта му и видели бъчвата в морето. Соколът размахал крила, та събрал всички ветрове и развълнувал с тях морето, а то изхвърлило бъчвата на брега, върху едни скали. Орелът я стиснал с ноктите си, вдигнал я нависоко и я пуснал, та се разбила на късове. Видели тримата зетъве насеченото тяло на своя шурей и почнали да го оплакват. Но гарванът рекъл:

— Стига сме плакали, приятели. Аз ще го съживя.

И полетял оня ми ти гарван право към страшната Вълшебна гора, дето живеела Каменната вещица, която била нощем камък, а денем — жива жена. Там имало омагьосан извор, от който извираше жива вода. Наквасиш ли с нея мъртвец, съживявал се тутакси.

Гарванът стигнал посред нощ в гората. Бабата била камък — нищо не можела да му направи. Той наточил от живата вода, отнесъл я на баджанаците си, полели с нея късовете и княз Иван се съживил.

Събудил се той като от дълбок и тежък сън, погледнал наоколо и рекъл:

— Много спях и страшни сънища сънувах. Къде е злият Кошчей? Къде е княгиня Мария?

А зетьовете му рекли:

— Забрави ги и двамата. Да не бяхме ние, никога не щеше да се пробудиш. Не ти трябва вече да отиваш в двореца на Кошчей.

— Не, братя — казал княз Иван, — вие ме не познавате. Пак ще отида. За мене няма живот, додето не отнема княгинята от онова страшно чудовище.

И като поблагодарил на своите зетьове за избавата си, запътил се към Кошчеевото царство. Тоя път трябвало дълго да върви, тъй като нямал кон. Стигнал най-сетне в двореца. Чудовището не било там. Княгиня Мария посрещнала с радостни сълзи мъжа си, наго-стила го и го разпитала кой му е върнал живота. Княз Иван й разказал всичко, па я запитал:

— Не разбра ли от Кошчей отде е взел тоя бърз кон? Такъв кон ни трябва, за да избягаме.

— Питам го — отвърнала княгинята. — Като се върнахме, намислих сама да избягам. Той ми каза, че е бил говедар три години при Каменната вещица и тя му дала тоя кон. Каменната вещица живеела през девет земи в десета. Минавала се огнена река, за да се влезе в царството й. Бабата имала много бърза кобила — толкова бърза, че за един ден обикаляла земята с нея. Кошчеевият кон бил рожба на тая кобила. Три години, както ти рекох, Кошчей пасъл добитъка на вещицата и тя му подарила кончето.

— Ами как е минал през огнената река?

— Първия път я прелетял, а втория път, на излизане от царството на Каменната вещица, я минал с коня си. Бабата му дала една шарена кърпа: ето я. Щом махнеш с нея, от земята излиза висок мост и ти минаваш по него: огнената река не може да ти стори нищо. Махнеш ли два пъти, мостът става тънък като сламка.

— Дай ми кърпата, па да вървя. Дано успея да намеря и аз кон като Кошчеевия.

Сбогувал се княз Иван с жена си и тръгнал отново на път. Вървял, вървял, прегладнял от вървеж. Видял на една поляна голяма птица с цяло ято пиленца.

„Ще изям едно птиче — казал си князът, — да ми попремине гладът.“

А птицата му рекла:

— Юначе, пожали ми птичетата! На дълъг път си тръгнал и към опасни места отиваш. Ще дойде време да ти помогна.

— Добре — казал княз Иван. — Останете си живи и здрави. И заминал по-нататък. Стигнал до една гора. Там намерил в една хралупа пчели.

„Сега вече ще се нахраня с мед — си казал той. — Не мога да вървя по-нататък.“

Ала царицата на пчелите избърмчала:

— Юначе, добър юначе, не посягай на меда, че не ще мога да си изхраня малките пчелици. Към страшни и опасни места си тръгнал. Не знаеш при кого отиваш. Аз ще ти помогна: пожали ми пчелиците.

Съжалил се княз Иван. Оставил меда. Тръгнал по-натам. Найсетне стигнал до огнената река. Махнал с кърпата, явил се мостът, князът минал по него. Стигнал до хижата на Каменната вещица. Наоколо имало стобор. На всеки кол стърчала по една мъжка глава, само на последния нямало.

Влязъл князът и викнал:

— Тука ли си, бабо? Ела да ти кажа нещо!

Каменната вещица излязла. Тя била едра, цялата черна, мустаката, само с три косъма на главата. Зъбите й били като на глиган. Ноктите й — като на орел.

— Що искаш, юначе?

— Искам конче като за мене. Да няма друго като него на света.

— Бива, синко. Но три дена ще ми пасеш говедата. Ако ги пасеш и не изгубиш ни едно, ще ти дам конче. Ако ли се изгуби някое, ще те изям и главата ти ще забия на последния кол — оня до вратата. Съгласен ли си?

— Съгласен съм, бабо.

— Влез тогава, та си почини, нахрани се и преспи, а утре заран ще изведеш говедата.

Княз Иван бил толкова уморен, че щом хапнал няколко залъка, легнал и заспал. Събудил се към зори. Станал. Гледа — бабата седи на един висок стол сред хижата. Седи, гледа, но не мърда.

— Хайде, бабо, да изведем говедата! Скоро ще се съмне.

Вещицата не отговорила. Викнал князът втори път — пак не отговаря. Бутнал той бабата — тя студена като камък. Чак когато се съмнало, вещицата се съживила. Станала и го отвела в обора. Там имало четиридесет кобили.

— Това ми са говедата — рекла. — И мляко ми дават, и вълна, и ги яздя. Те ми са и кравите, и кобилите, и овцете. Иди ги паси!

Князът изкарал кобилите из обора, но щом излезли на полето, те припнали — коя накъдето види. Додето говедарят се обърне, ни една нямало: изгубили се.

Викнал Иван да плаче. Чула го птицата, на която пожалил птичетата. Долетяла и му казала:

— Не плачи, юначе! Не се грижи за кобилите! Когато слънцето приближи до залез, върни се в хижата: кобилите ще бъдат прибрани в обора.

Князът се успокоил. Легнал, та се наспал. А към залез слънце си отишъл. Влиза в обора и чува как Каменната вещица гълчи кобилите си:

— Защо се върнахте толкова рано? Нали ви казах да се не връщате преди него? Както бяхте се разбягали, той не би ви прибрал никога.

А кобилите рекли:

— Господарке, не се прибрахме от добро. Говедарят си спеше и дори наум не му идваше да ни прибира. Но някакви проклети птици ни нападнаха от всички страни, започнаха да ни кълват: очите ни щяха да извадят, ако не бяхме се прибрали в обора.

— Добре — казала бабата, — сега ви прощавам. Ала утре си отваряйте очите! Избягайте в омагьосаната гора и се не прибирайте.

На другия ден кцдзът изкарал отново кобилите. Тоя път те се разпръснали към гората. Къде ще върви да ги прибира? Оная ми ти гора край няма — и толкова гъста, че нищо се не вижда в нея.

Викнал да плаче княз Иван. Чула го царицата на пчелите и го утешила.

— Не се безпокой — рекла. — Когато се мръкне, върви си в хижата. Кобилите ще бъдат прибрани. Но ти почакай отвън бабата да се вкамени, а после влез в обора и изкарай оттам малкото конче-годиначе. Яхни го и — дим да те няма.

Князът се наспал и тоя ден, а вечерта се върнал по мръкнало. Чул той как бабата се карала на кобилите, че са се върнали, а те й отговарят, че са ги подгонили хиляди пчели да ги жилият.

— Да не бяхме си дошли — рекли, — кръвта ни щяха да изпият. Влязла си бабата и се вкаменила. А князът извел кончето и го яхнал. Стигнал до огнената река и минал по моста, а после махнал два пъти с кърпата. Мостът изтънял, та станал по средата като сламка.

Препуснал юнакът право към царството на Кошчей. Каменната вещица се пробудила на сутринта, но не видяла княза. Отишла в обора и кобилите й казали, че е откраднал кончето-годиначе. Яхнала тя своята силна кобила — да го гони. Препуснала по моста, над огнената река. Дори и не забелязала, че мостът едвам се крепи. А мостът се счупил и тя се удавила в огнените вълни.

Стигнал княз Иван в Кошчеевото царство. Извел жена си, яхнали кончето и полетели. Кошчей усетил, че конят му се препъва толкова, та ще падне.

— Какво има? — запитал. — Пак ли е станало нещо лошо?

— Пак, господарю. Княз Иван е откраднал Мария Хубавицата.

— Че как ще я открадне? Не видя ли как го насякох на късове?

— Оживял е. Бързай да го стигнем!

— Няма защо да бързаме! Гладен съм. Ще се нахраня, па после. Нали знаеш, че неговият кон е нищо пред тебе?

— Той има сега по-силен кон от мене: яхнал е малкия ми брат. С него не мога да се меря.

— Добре тогава. Да бързаме.

Препуснали с все сила и настигнали бегълците. Извадил си Кошчей меч — да отсече главата на княз Иван. Но Ивановият кон рекъл на брата си:

— Не те ли е срам, бацьо? Тебе те язди прилеп: как можеш да го търпиш на гърба си? Я го тръшни! Виждаш ли мене? Юнак и хубавица ме яздят. Затова съм горд и не се боя от никого.

Коня го досрамяло. Хвърлил Кошчей на земята и му счупил главата. Тогава княз Иван слязъл, снел княгиня Мария от коня и вързал двата коня да пасат, па наклал огън и изгорил чудовището — да не остане и следа от него.

После княгинята яхнала Кошчеевия кон, а князът — кончето-годиначе. Тръгнали на гости най-напред на зетя-гарван, после — на

орела, а най-сетне — на сокола. Зетъвете им ги посрещнали с голяма радост. Дълго траяли угощенията и веселбите. Най-после Иван и Мария си отишли в царството и оттогава заживели щастливо.

СТАРОСЕЛЦИ И НОВОСЕЛЦИ

РУСКА ПРИКАЗКА

Далеч някъде, зад заспалите тъмни гори, оттатък широките степи, живеели руси, все отбор здравеняци. Живеели си те охолно и щастливо край бистрата речица в долината: земята работели, ръж сеели, добитък пасели, риба ловели.

След време на тия селяни станало тясно: хижа хижата почнала да измества.

— Как да построим на дъщерята и зетя нова хижа в старото селище? Как да издигнем прави стени? Тук житница, по-нататък плевня — и ще се блъснем в съседния двор. Можем ли къщица като хората тук да издигнем? — оплаквал се старецът-баща на бабата-майка.

А тя ще му натякне:

— Не ти се иска тебе да се погрижиш за детето си! Развали пералнята, разтури кокошарника, помоли се на съседа: не ще ли ти откъсне той от двора си едно мъничко късче — колкото стрехица, да има къде да спуснем за новата къщица? А пък ние нему в замяна някое късче нива ще подарим.

А съседът се не съгласява: и нему вече дворът се е стеснил. Старецът и бабичката се угрижват, а дъщеря им ще пристъпи и ще рече:

— Не се ядосвай, татко: направи ни колибка отвъд реката, хей там, на бърдото!

— Ти пък, дъще, що си намислила? — ще рече бабичката. — От родното си село искаш да забегнеш.

— Защо, мамо? Нали ще бъдем отвъд речицата? Вие под бърдото, в падината, а ние над бърдото — това си е то. И вие нас ще гледате, и ние вас, па ще се спохождаме и в радост, и в беда.

Тъй поговорили старите и младите, па току се съгласили да се наредят по новому.

Старата челяд си останала на старото място, в долината, а младата се прибрала оттатък речицата и попъзляла по хълма, по чукарите се заселила.

До първата хижа скоро се прилепила втора, трета — и ето че цяло ново заселище израснало.

Заживели новоселците добре: земя дал господ — какво друго им трябва? На староселци при реката станало по-широчко, повече простор добили.

Другарували, сродявали се староселци и новоселци помежду си, живеели си приятелски, ходили си един другиму на гости и един на друг в беда си помагали. Много време минало, толкова много, че и внуците на внуците на първите новоселци израсли, а дядовците почнали да забравят кога е съградена първата хижа на новото заселище.

Случило се веднъж — голяма беда налетяла, кръстосала друмища и пътеки и стигнала неканена до Старо село. Налегнала староселци неплодна година: и семето не могли от нивите да вземат.

Загрижили се староселци, не знаели как ще прекарат зимата, ала новоселци им помогнали да се прехранят и земята си да насяят.

Минала се злата година. Но и другата не излязла по-добра. Не се родило ни жито, ни овощия, ни кърма за добитъка.

Добитъкът от глад изпопадал, а което останало здраво, едва се държало на крака.

Настанала втора лоша година за староселци. Замислили се те отново: „Как ще се живее сега, откъде ще се вземе хляб?“

И ето тежката беда споходила по-заможните и започнала да им шепне:

— Е, че тия староселци все на гърба ви ли ще се хрантутят? Една година им помагахте, а сега ето ги — нямат ни снопче по гумната си, ни зрънце в житниците, ни картофи в зимниците, а кравите, овците и свините им умряха. Ако и сега захванете да им помагате, ще трябва много от своето да им дадете: за вас не ще остане. Нека староселци тая година прекарват, както знаят. Бог да им помогне!

Послушали новоселци злия съвет на лютата беда.

Събрали те много плод, напълнили житниците с жито, намлели брашно, живеят си — и се подиграват с бедните староселци. А староселци не могат да надделеят. Зима настанала, дълга, тежка,

гладна. Студът скрвал всичко. Изгорили и ведра, и столчета; продали си за жито и последния добитък, последната дреха. Всичко изпоiali; не останала по къщите нито коричка хляб.

Децата плачат, хляб искат. Тича староселска бабичка в новото землище. Влиза тя в пруста. „Помози бог!“ — казва, здрависва се, па приседне на крайчеца в задния ъгъл. Заговори се за туй, за онуй, а тя тихом прошепне:

— Не ще ли ни дадете, добри хора, малко ръжчица назаем? Децата ни плачат: хляб искат.

А стопаните отказват.

Тича бабичката в друга, в трета хижа — навред отказ. Цялото село обхожда. Новоселци са глухи към староселската беда, никой се не отзовава.

— Ей, стрино — говорят новоселци на бабичката, — върви си! Живейте си, както знаете, всеки си има грижи!

Умислили се староселци и решили — цялото село при новоселци да идат.

Тръгнали те — ето ги в Ново село.

— Помогнете ни — молят се староселци, — тежко тегло ни е налегнало. Не ви ли е грях — да ни оставяте в тази люта беда?

— Е, стига сте ни досаждали, вървете си! — отговарят новоселци. Ала не стига, че не дали на староселци нищо, ами и над бедата им се присмели: с укор ги посрещнали и изпратили.

— Вървете си, вървете си! От вас взаем нищо не сме взели, вие досега нищичко не сте ни дали: какво искате сега от нас? Ходете си, ходете! Нагледахме ви се!

Заплакали староселци.

— Имате вие и преимате, ала, види се, забравили сте бога! — рекли те и се върнали в Старо село.

И ето какво се случило тогава в Ново село. В една хижа една жена замесила хляб. От вечерта още направила всичко, каквото трябва: взела три панички квасна каша, прецедила я през решето в квасилката, разбъркала я с вода, насипала крина ръжено брашно, размесила го, покрила квасилката, поставила я на чиста сламица до пещта.

Кисне тестото и малко по малко се повдига нагоре, набъбва: хубав хляб ще стане. Размесила жената тестото, притурила още брашно, замесила го както трябва и го оставила до утрото да втаса.

Заранта жената напалила добре пещта, па отгребала жаравата на една страна.

„Спори ми работата — мисли си тя, — осем големи кравая ще излязат тоя път; ще има цяла неделя да ядат нашите дванадесет души в къщи. А сега — тестото на лопатата, че в пещта.“

Но какво станало? Жената иска краваите в пещта да хвърли, а пък всичкото тесто от копанята се подигнало, скочило на пода, търколило се към прага — от прага — скок! — в пруста, от пруста към вратата, от вратата на пътя и току надолу по бърдото се търколило.

Търкаля се ръженото тесто и никой не може да го стигне. Затекла се уж жената да го догони, ала стига ли се то! Наизлезли новоселци от хижите си, затичали се след тестото, ала къде ще го стигнат: ръженото тесто се изгубило.

На селските псета се дощяло тестенце да си хапнат; затичали се и те след него с все сила, но ръженото тесто търкаля ли се, търкаля: и кучетата не могли да го стигнат.

Врани и гарвани хвъркнали, след тестото полетели; хвърчат, грачат те след него, ала не могат да откъснат и една хапка.

Тестото се търколило чак в Старо село, спряло се на мегдана.

Излезли от хижите жени, мъже, деца: чудом се чудят. Поговорили помежду си, па решили староселските старейшини да вземат тестото, хляб да опекаат и на всички поравно да го поделят.

А и на другия ден се случило същото. На всичките жени в Ново село, които умесили хляб, ръженото тесто излязло от копанята, попъзляло към прага, от прага — в пруста, от пруста — на двора, от двора — на пътя, па се търколило, изгубило се от очи: само староселци го видели. Тъй новоселци и не узнали къде им е избягало ръженото тесто, а то пак при староселци отишло.

И всеки ден все това, че това: тестото от копанята, колачетата и хлябовете от пещта, млинчетата от тепсиите, брашното, житото от чувалите, от кошовете, от нощвите все тече, бяга, лети от новото заселище към старото село.

А староселци от ден на ден все по-богати ставали. Всяка хижа поред хляб пекла и все поравно си го делели.

В Ново село работата все по-зле и по-зле отивала. Житото се свършило, хората вече дояждали последните корички. Загрижили се новоселци, умислили се. И ето че се разчуло в Ново село за

добруването на староселци: там нямало вече глад, тежкият живот се свършил, всичкият новоселски хляб отишъл в Старо село.

Дошло сега ред на новоселци да тръгнат по просия.

Приготвили се една утрин. Тръгнали по пътеката.

Дошли новоселци в Старо село, ала чак към пладне; жените прибирали трапезите. Пристъпват новоселци и почват да се молят:

— Нека сами се укорим, обични роднини, за туй, че на лошото време ви оставихме в тежка беда. Забравете това! Помогнете ни!

— Ах, братя, оставете туй! Елате заедно да хапнем! Поседнете, съседи, на една трапеза с нас: ще се постесним, ще похапнем, каквото господ дал!

Поседнали староселци и новоселци; повеселили се, заедно пийнали и хапнали. После почнали да се питат защо всичкото жито до последно зрънце отишло от Ново село в Старо село. Размислили се. Мислили, мислили, па най-сетне решили:

„Когато се съградили първите хижи в Ново село, всяка нова домакиня замесвала първото тесто от староселско брашно. И всеки селянин посявал първия път своята новоселска нива с бащините си ста-роселски зърна. Колкото и хижи да се явили след това в Ново село, колкото и нови хора да се родили, на всички ръжта била староселска.“

— Та, ще рече, ние сме от един и същи род! — отсекли староселци и новоселци. — И се храним от едно и също ръжено зърно!

Помирили се тогава староселци и новоселци; започнали в мир да живеят, да се спохождат и да си помагат.

ЖИВОТНИТЕ ЗИМУВАТ РУСКА ПРИКАЗКА

Един бик вървял по гората. Срещнал овен.

— Накъде, овньо?

— Ще искам от зимата малко топли дни, биче. А ти накъде?

— На разходка.

— Да вървим заедно.

— Да вървим.

Тръгнали заедно. Срещнали свиня.

— Накъде, свиньо?

— Ще поискам от зимата малко топли дни, приятели. А вие накъде сте тръгнали?

— И ние натам. И ние за това.

— Тогава да вървим заедно.

— Да вървим.

Тръгнали тримата по-натам. Срещнали гъска. Спрели я.

— Накъде, гъско?

— Ще искам топли дни от зимата.

— Тогава тръгвай след нас! И ние сме тръгнали по същата работа.

Тръгнали четиримата. Вървят: бикът най-напред, след него овенът, после свинята, а най-отзад гъската. По едно време срещнали петел.

— Чакай, петльо! Накъде?

— Ще искам топли дни от зимата, братя. А вие накъде?

— И ние отиваме по същата работа. Тръгни с нас!

— Да тръгна. Много обичам весела дружина. Сам не ми се върви.

Тръгнали петимата. По едно време петелът запитал гъската знае ли къде живее зимата.

— Не знам — отвърнала гъската. — Свинята знае.

— Накъде вървим, свиньо? Знаеш ли пътя към зимата?

— Не го знам, гъско. Аз не ви водя, а овенът. Той знае пътя. Него запитайте.

— Овньо, накъде си ни повел? Тоя път води ли към къщата на зимата?

— Не знам. Не виждате ли, че ви не водя аз, а бикът. Той знае пътя.

— Накъде води тоя път, биче? Към къщата на зимата ли?

— Кой го знае накъде води! Не виждате ли, че вървим напосоки?

Спрели се на един кръстопът. Няма кого да запитат по кой път се отива към живелището на зимата. Мислили, мислили, най-сетне бикът рекъл:

— Слушайте, братя! Да тръгнем хе по онзи път. Все ще ни заведе някъде. А колкото за зимата, и без да я търсим, тя ще ни намери.

Тръгнали по пътя и той ги отвел в една гора. Спрели се там. А додето вървели, много време се минало. Почнали да си приказват.

— Струва ми се, че застудява — рекъл бикът.

— Аз не усещам нищо — казал овенът, — но вълната ми се развява. Трябва да е излязъл вятър.

— Студено ми е на зурлата — продумала свинята. — Май че зимата приближава.

— Наближава, наближава — рекла гъската. — И аз усещам.

— Кукуригууу! — обадил се петелът. — Нека наближава. Нали сме тръгнали да я дирим?

Зарадвали се всички, че зимата иде. Но по едно време бикът казал:

— Здравно се застуди, братя. А зимата я няма още да ѝ поискаме топли дни. Къде да вървим да се топлим?

— Кажи ти къде! — викнали животните в един глас.

— Хайде да си направим къща. Инак ще измръзнем. Аз ще насека греди, а вие ще ги наредите ѝ ековете. Ще си имаме къща — който ни види, да ни завиди. От студ няма да се боим.

Но другите животни били ленивички. Никак не им се работело. Овенът рекъл:

— Моят кожух ме топли. Вижте колко му е гъста вълната. И без къща ще прекарам Студените дни.

Свинята казала:

— Мене не ме е страх от студове, каквито и да са. Ще се зароя в земята и ще презимувам.

Гъската се обадила:

— И на мене ми е лесно. Ще кацна на някое дърво, ще си постеля едното крило, а с другото ще се покрия. Няма да усетя ни студ, ни мраз.

Петелът викнал:

— И аз не ща къща. И аз имам крила. Комуто трябва къща, да си направи.

Разбрал бикът, че ще трябва сам да се залови за работа.

— Правете, каквото щете — рекъл. — Аз ще си градя къща. И без помощници ще мина.

Насякъл от гората дървета, набил ги в земята, други наковал едно над друго до тях и се издигнала къща. Заживял в нея.

Дошла зимата. И то каква зима! Страшна и ужасна. Па и не била сама, брат ѝ бил с нея — мразът. На животните и наум не дошло да поискат от нея топли дни: тъй ги стегнали студовете, че всичко забравили.

Овенът отишъл при бика и почукал на вратата на къщата му:

— Пусни ме, братко, да се огрее!

— Не, овньо, няма къде. Само за мене има място. Ти си имаш топъл кожух, та и отвън ще презимуваш. Не те пускам. Най-сетне поискай от зимата да ти даде малко топли дни.

— Зимата не ще да слуша. Исках, но не дава. Отвори ми. Ако ми не отвориш, ще се засиля, та ще откъртя от стената някоя гредка. Тогава и на тебе ще стане студено.

Подал си бикът главата през вратата. „Студено! Много студено! Ако не пусна овена, наистина ще откърти гредка и в къщата ще почне да духа. А откърти ли още няколко греди — от студ няма да може да се стои.“

Пуснал овена. В къщата нямало място за двамина — ала като се посбравили — дори по-топло им станало.

Ето че и на свинята достудяло. Потропала на вратата:

— Пусни ме, брате биче, да се погрее. Замръзнах. Люти студове започнаха.

— Що се боиш от студовете? Зарови се в земята и презимувай. Или помоли зимата да ти даде топли дни.

— Стига си приказвал! Отваряй по-скоро. Ако не ми отвориш, ще подрия със зурлата си всички подпорки и ще ти съборя къщата. Заклевам ти се, че ще я съборя.

Що да се прави? Видял бикът, че свинята не се шегува: наистина ще му събори къщата. Пуснал я. За трима нямало място, но трябвало да се сместят. Посбрали се и в къщата станало още по-топло.

По едно време дошла гъската. И тя помолила да ѝ отворят.

— Няма място — рекъл бикът. — Мнозина сме и все сме едри. Напълнили сме къщата. Па и защо ти е да влизаш? Нали си имаш две крила? Едното ще си постелеш, а с другото ще се завиеш. Ще ти бъде по-топло, отколкото на нас.

— Стига са тия приказки! Отваряй по-скоро, че съм замръзнала. Ако не ме пуснеш, ще изскубя всичкия мъх от стените и вятърът ще почне да духа в къщата ти. Ще измръзнете-до един.

Пуснали и гъската. Дошъл петелът. Той пък заплашил бика, че ще се качи на покрива и ще смъкне на земята всичката пръст. Що да се прави? Трябвало да пуснат и него.

Къщата на бика станала толкова тясна, че нямало кой накъде да се обърне. Но затова пък на животните било топло. Топло им било и весело.

Като се стоплил добре, петелът почнал да си пее песни. Пее си и за нищо не го е грижа. Но ето че го чула Кума Лиса. А тя отдавна не била си хапвала петлешко месце. Приискало ѝ се да хване петля и да го отнесе у дома си, но как да влезе в къщата? По цели нощи обикаляла тя, за да разбере по миризмата и по гласовете на животните колко са и какви са. Видяла, че сама не ще може да стори нищо. Потърсила помощник. И намерила — дори не един, а двама. Кой? Мечката и вълка.

Отишла при тях и им казала:

— Дайте ми нещо за ядене, приятели.

— Нищо нямаме.

— Ами искате ли аз да намеря ядене и за трима ни?

— То се знае, че искаме, но къде ще го намериш, кумичке?

— Аз съм го намерила вече и дори съм го заключила. Чака ни да отидем и да го изядем. За тебе, Бабо Мецо — цял бик. За тебе, Кумчо Вълчо — тлъст овен. А за мене — едно малко петленце. Аз съм доволна и от малко. Стига на вас да е добре.

— Много ти благодарим — рекли вълкът и мечката. — Никога няма да забравим добрините, що ни правиш. Хайде, отведи ни да се нахраним.

Кума Лиса ги повела. Стигнали до къщата. Спрели се. Слушат: отвътре се разнасят звукове на всякакви животни.

— Колко животни си затворила, Кума Лисо? — попитал вълкът.

— Три затворих, но те може да са пуснали още.

— Не са три, повече са.

— Повече са, много повече са — рекла и мечката. — Хайде, Кума Лисо, води ни!

— Не, тъй не бива. Гостите влизат най-напред, а стопанката — подире им. Аз ще ви отворя, а вие ще влезете.

Мечката рекла на вълка:

— Ти, Кумчо Вълчо, влез пръв, а аз подир тебе. Ако вляза първа аз, ще се изплашат.

— Не, не — казал вълкът. — Ти, Бабо Мецо, ще влезеш първа. Ти си по-силна и по-едра. Такъв почтен гост трябва да влезе пръв.

— Добре — рекла мечката.

Лисицата потропала. Отворила се вратата и мечката влязла. Но тъкмо влязла и бикът я притиснал с рогата си до стената, като си навел главата, па изревал:

— Овньоооо, дръъъж! Овньооооо, мушчай! Овньоооо, късай!

Овенът се разтичал, че като мушнал мечката в ребрата, съборил я на земята. Свинята се притекла, разгрухала се и почнала да скубе козината на мечката. Гъската литнала, кацнала на главата на Баба Меца и почнала да й кълве очите. А петелът — както бил кацнал на една греда — развикал се из цяло гърло:

— Дайте я на менееее! Дайте я на менеее!

Вълкът и лисицата чули тия викове и търтили на бяг. Баба Меца едвам успяла да се отърве и да избяга. Настигнала вълка и му казала:

— Кумчо Вълчо, такава ядене, каквото ни беше приготвила Кума Лиса, нито съм яла друг път, нито бих искала да го ям още веднъж. Такъв страх не съм брала никога. Тъкмо влязох в къщата, кой знае отде се взе една проклета жена с вила в ръка: като ме забодде в стената, почудих се как да се откъсна. Че като надойдоха сума други хора — и домашни, и гости — брой нямаха! Един ме мушка, друг ме хапе, трети ме бодде с шило в очите. Страх да те обземе! „Тук ще ми е смъртта“ —

си казах. А един месар с червена чалма, като се изправил на гредата, па се навел и току замахва към мене остър нож и крещи: „Дайте я на менееее! На мене я дайтееее!“ Да ме бяха дали на него, Кумчо Вълчо, на късове щеше да ме насече.

ЖЕРАВ И ЧАПЛА

РУСКА ПРИКАЗКА

Едно време жеравът и чаплата си съградили по една хижа от двете страни на голямо блато. Хижите им били от суха тръстика. Не знам дали блатото било много голямо или хижите много малки, но от едната хижа другата се не виждала. Техните обитатели се срещали понякога из блатото, когато тръгнат да си търсят храна.

По едно време на чаплата омръзнало да живее сама.

— Време е да се омъжа — рекла тя. — Ще ида при жерава: той ще ми стане мъж. Той ми е лика-прилика.

И тя тръгнала. Цап-цап, цап-цап — право през блатото. Тук клъв-не рибка, там — друга. Поспре се, застане на един крак, та погледа. А блатото голямо — не се изгазва.

Най-сетне стигнала до отсрещния бряг. Гледа — жеравът си седи край хижата и пуши лула.

— Добър ден, Жераве — му казва тя. — Приемаш ли гости?

— Заповядай, Чапло, заповядай — отвръща ѝ той. — От гости никой не бяга.

Влиза чаплата в хижата и сяда. От дума на дума тя му казала защо е дошла.

— Хайде да се оженим — рекла. — По-добра булка от мене не можеш намери. Лика-прилика сме си.

Жеравът помислил малко, смукнал от лулата, помислил пак, па отвърнал:

— Не може, Чапло. Ти не си мома като за мене. Все пепеляви рокли носиш, а аз не обичам пепелявия цвят. Па и не ядеш, каквото се намери, а искаш все риба. Мъчно ти се угажда. Не ще мога да храня такава жена.

Чаплата се разсърдила и си отишла, без да каже вече дума. Но в това време жеравът се размислил. Той си казал:

— Омръзна ми тоя самотен живот. Няма с кого дума да разменя. Много глупав излязох, че не взех съседката Чапла. Тя беше мома тъкмо

за мене: благородна, богата, хубавица. Я да вървя да я потърся!

И тръгнал жеравът, засукал си мустаците, оправил си калпака, па поел през блатото. Флок-флок, флок-флбк — върви и си пуши лулата. Поспре се тук-там, лапне една жаба, схруска я, па смукне от лулата. Нали му са дълги краката — скоро прецапал блатото. Гледа — хижата на чаплата затворена. Завесите на прозорците спуснати. Дали си е в къщи?

Застанал жеравът пред хижата и се поизкашлял. Никой не се обадил. Постоял, па потропал на вратата.

— Кой е? — запитала чаплата.

— Аз съм, съседке Чапло. Ида ти на гости. Посрещаш ли?

— Заповядай — рекла чаплата студено и отворила вратата. Влязъл жеравът. Седнал. Заприказвали се, изпили по едно кафе и той подхванал.

— Дошъл съм — рекъл — да ти се извиня, съседке. Глупост направих, като се не съгласих да се ожения за тебе. Моля ти се, вземи ме за мъж. Ти си мома като за мене: добре ще си живеем.

Но чаплата казала гордо:

— Не, съседе, не съм съгласна. Ти носиш все черни дрехи, сякаш се връщаш от погребение. Па и тютюн пушиш, а аз не му обичам миризмата. Не си мъж като за мене: на кокили ходиш. Хората ще ни се смеят, като ни видят. Не ща те. Върви си!

Жеравът си отишъл засрамен. Той си дори поплакал по пътя — толкова му станало тежко на душата. Но ето че чаплата се поразмислила.

— Сбърках — рекла си на ума, — като изпъдих съседа-ерген. Къде ще намеря по-добър мъж от него? Нищо, че му са дълги краката. Когато тръгнем на разходка, той ще носи децата. А пък дето пуши, и то не е грях: всички мъже пушат.

И тя се запътила към хижата на жерава—да му иска прошка. Стигнала там. Жеравът я посрещнал доста студено, защото бил ядосан. Тъкмо преди това били играли на карти с щъркела и той изгубил две жълтици. Па го било яд и на чаплата, че го изпъдила.

— Какво искаш? — запитал.

Чаплата му се извинила и му казала, че е размислила и се кае за думите си.

— Съгласна съм — рекла — да се омъжа за тебе. И зестра имам.

— Махай се оттука! — викнал жеравът. — Нито ти ми трябваш, нито зестрата ти. Да не съм те видял вече!

Чаплата си отишла — и засрамена, и ядосана, и оскърбена. Додето цапала през блатото, на жерава дошъл друг ум.

— Голям глупак съм — казал си той. — Такава хубава и богата мома изпуснах. Потънал съм в дългове — няма как да си оправя сметките. Па и живее ли се самичък? Ще отида при госпожица Чапла, ще падна на колене пред нея и ще я помоля да ме вземе.

Дигнал се той — и право към хижата. Но чаплата го изхокала и изпъдила.

Оттогава насам чаплата и жеравът се търсят постоянно да се сгодят, а все още не са се оженили.

КЪДЕ Е ЩАСТИЕТО ПОЛСКА ПРИКАЗКА

Риналд бил каменоделец. Родителите му били умрели, па нямал и близки роднини. Живеел той накрай града, в малка колибка, останала от баща му.

Риналд бил здрав момък, висок, с мургаво лице и гъсти, къдрави коси. Когато бил дете, роднините и съседите му казвали: „Щастлив син... цял е на майка си!“ Но Риналд минал вече тридесетте години, а щастието все още не поглеждало в неговата полутъмна колиба.

Било зима. Работа за каменоделци нямало. Цял ден Риналд се лутал из града, без да намери работа. Тъмнина покрила земята, когато Риналд — уморен, гладен, с тъжно наведена глава — се връщал.

Риналд се отбил от пътя си към речния бряг, дето почвала гъста гора. Набрал сухи клони и се отправил за дома си.

Като стигнал в своята студена колиба, Риналд се заловил да пали огън.

После разперил над огнището мокрото си палто и шапката и се заел да готви. Докато се свари вечерята, той седял на дървеното пън-че край огнището и с тъга поглеждал своята мрачна, опушена колиба.

„Ето, така ще мине цял живот — с въздишка си казвал той, като протегнал към огъня измръзналите си крака. — Ако има работа, добре, ако ли не — гладен ще седиш... А пък има на света щастие, има и честити хора. Ох, да можех поне един ден да поживея щастливо, както живеят някои!“

В тази минута някой почукал тихо на прозореца. Риналд трепнал и се озърнал. Станал, навел се над ниското прозорче и погледнал навън. Там, във вечерната дрезгавина, през снежните парцали, хвърчащи във въздуха, той съзрял някаква сгърбена, дрипава бабичка, подпираща се на патерица. Сторило му се, че бабата с любопитство гледа към прозорчето, като мига с очи.

— Пусни ме да се огрея, добри човече! — прошепнала бабата и пак почукала с костеливата си ръка на прозорчето.

— Влез! — казал Риналд и отворил вратата.

Бабата сложила до краката си патерицата и Трепереща, протегнала към огъня посинелите си от студ ръце с превити на куки пръсти.

— Не ми се виждаш много весел — рекла тя.

— Няма и що да ме развесели, бабичко! — отговорил каменоделецът.

— Защо, приятелю? — запитала тя, като го погледнала и повдигнала гъстите си побелели вежди. — Грижа ли ти тежи?

— Беден съм, беден! — продумал Риналд.

— За днес имаш ли храна? — запитала бабата, като се навела над огъня.

— За днес имам — отвърнал Риналд.

— Утре може да бъдеш по-щастлив!

— По-щастлив! — с тъжна усмивка промълвил Риналд. — Дори и да намеря работа, щастие ли ще бъде това? Нашата работа е такава, че от нея не можеш разбогата. — Колкото и да работиш, ще изкараш само късче хляб. Като че ли работиш само за това късче хляб, което изядаш, за да се сдобиеш със сили, та да работиш пак от сутрин до вечер... И така цял живот, без радост, без веселба...

Те млъкнали. Бабата поглеждала крадешком отчаяния Риналд. И понякога студена усмивка минавала по нейните сухи устни.

— Ще споделиш ли вечерята си с мене? — запитала след малко бабата.

— Защо да я не споделя? Ще те нагостя, колкото мога — отговорил Риналд.

Вечерята била вече готова. Момъкът дръпнал към огъня малката маса, сложил на нея картофи и сол и като разчупил на две половини последното късче хляб, казал на бабата:

— Яж, бабичко!

Тя изяла едно картофче и откъснала от хляба една-две трохички.

— Яж! — подканвал я домакинът.

— Сита съм! Благодаря.

Когато масата била разтребена, Риналд подтикнал дървата в огнището и огънят весело запламтял. Светла червенина озарила бедната колибка. Бабата си взела патерицата, облегла се на нея и като се изправила, казала на Риналд:

— Ти ме пусна да се огрея и нахраня... Искам да ти се отплатя... Кажи какво искаш и желанието ти ще бъде изпълнено!

— Каква си ти? Да не си фея? — запитал Риналд и с усмивка погледнал своята грозна гостенка. — Аз зная, че едно време е имало феи, но те са били млади и хубави, явявали се на хората в бляскаво облекло и с вълшебен жезъл в ръка...

— Искаш да кажеш, че аз не приличам на тези феи, защото съм стара, окъсана и вместо жезъл държа дрянова патерица... — прекъснала го бабата. — Отде знаеш? Може би феите са били едно време млади и хубави, а сега са стари и безобразни.

Бабата се усмихнала. Риналд внимателно погледнал сериозното ѝ лице. И изведнъж си припомнил много песни и приказки за добри и зли духове, за вълшебници. Събудила се в него за миг прежната вяра в чудесата, сърцето му силно забило.

— Хайде, кажи ми какво искаш! — повторила бабата, като не снемала поглед от него.

Риналд извикал:

— Искам да бъда щастлив!

— Щастлив! — проговорила бабата. — Всички желаят да бъдат щастливи, но не всички еднакво разбират щастието. Кажи ми, какво желаеш?

Риналд за минута се замислил и се загледал в бягащия по съчките пламък. Догорялото клонче паднало в пламъците и златисти искри захвърчали над огнището. Бабата чакала отговор, като се опирала на патерицата с костеливите си ръце.

В колибата било тихо, толкова тихо, че понякога се чувало леко шумолене на удрящия по прозорците сняг, блъскан от вятъра. И сред тази тишина Риналд заговорил:

— Искам да живея дълго, дълго, сто години или повече, и искам да бъда постоянно здрав и силен...

— Добре! — каза бабата.

— Искам да бъда винаги сит и винаги да имам на разположение най-вкусните ястия и най-хубавите и скъпи вина...

— Така! — одобрила бабата.

— Искам да живея в хубава, голяма, светла къща — като царски дворец — и люде да ми прислужват... Искам да нося скъпи дрехи, каквито носят знатните.

Бабата все кимвала с глава.

— Искам всичко, каквото имат богатите, да имам и аз — продължавал Риналд, като гледал колкото може повече желания да изброи и се страхувал да не би да забрави нещо.

— Искам да няма вече нужда да работя... Да имам много пари — много...

Бабата все одобрявала.

— Искам да се научавам бързо на каквото ми се прище.

— Добре. Друго нещо? — запитала бабата.

— Нека всички тези желания се изпълнят!

— Охо-охо! Дали не са много? — с усмивка казала бабата. — Само едно ми кажи: твоите желания отнасят ли се и до другите? Само за себе си ли говориш и мислиш? Или имаш пред вид и някои други?

— Не, не! Аз говоря само за себе си... Искам само за себе си! — извикал бързо Риналд и се уплашил да не би да го накарат да раздели с някого щастието и с това неговият дял да се намали.

— Ще стане, както искаш — казала бабата. — Сбогом! Когато вратата се хлопнала зад нея, Риналд изведнъж скочил.

Излязъл на улицата и бързо се огледал наляво, надясно, но в снежната буря нищо не забелязал: бабата се била изгубила.

На другия ден Риналд се събудил късно, разтворил очи и дълго не можал да разбере дали се е събудил, или още сънува.

Сторило му се, че лежи на мека постеля, около нея падат широки нагънати малинови завеси. Нима желанията му са изпълнени?...

Сърцето му забило силно. Той дръпнал с трепереща ръка завесата и не можел да повярва на очите си... Такъв разкош, такъв блясък и насън не бил виждал.

Риналд видял пред себе си голяма стая с високи светли прозорци, с хубави мебели. На пода — мек вълнен килим.

А до кревата лежали меки чехли, близо до тях — лъскави чепици. На кадифен стол имало хубави нови дрехи.

Стаята имала две врати: една — надясно, друга — наляво. Риналд обул чехлите, дебнешком, на пръсти тръгнал към дясно и отворил вратата. Пред него се открил обширен мраморен водоем, пълен с чиста прозрачна вода. На меко широко канапе били прострени чаршафи и хавлии от най-тънко платно. На масата сапуни и благоуханни масла. Навсякъде по стените от пода до тавана имало

големи огледала... Надясно се виждал самият Риналд, наляво пак Риналд: където и да погледнел, навсякъде огледалата отразавали все Риналд...

Той се изкъпал. Като се сресал пред огледалото, завърнал се в спалнята и дълго обличал богатите модни дрехи: не знаел кое как да облече.

В ъгъла на стаята Риналд съгледал голям, тежък железен сандък. В заключалката стърчел ключ... Той се приближил до сандъка, подигнал капака и извикал от учудване: сандъкът бил пълен с пари — злато и сребро. „Всичко това е мое, мое“ — шепнел той, като заравял ръцете си в парите, едва ли не до лактите; грабел с пълни шъпи, любувал се, като гледал как парите се плъзгат между пръстите му, и слушал звънтежа им, сякаш чува някаква вълшебна музика.

След това Риналд погледнал през лявата врата и видял голяма разкошна трапезария с тъмни рязани дъбови бюфети около стените. Масата била вече наредена...

Прозорците на трапезарията водели към градината; там се виждали дърветата, обки-чени със сняг, сякаш обвити с полупрозрачна тантела... В ъгъла имало голяма камина с часовник и разкошни украшения, в камината горели цели борови цепеници. Риналд се приближил до камината и като каменоделец почнал да разглежда изработката ѝ.

— Голям труд са положили нашите братя-майстори! — говорел си той и разглеждал камината.

Риналд чувствувал силен глад. Той плеснал ръце и полугласно извикал:

— Ей? Кой е тук?

В същия миг вратата тихо се разтворила и някакъв прилично облечен човек влязъл в стаята.

— Какво ще заповядате, господарю? — попитал той, като се поклонил.

Риналд отначало искал просто да каже: „Моля, донесете ми нещо да ям“, но се удържал, седнал до масата на мекото кресло и с важност казал:

— Донесете закуската!

След минута се явили слуги с чинии. Един му подавал ядене, друг му наливал в кристална чаша вино.

Като се наеял до насита, Риналд заповядал да раздигнат масата, а сам, горящ от нетърпение да се запознае по-скоро с владенията си, влязъл в следната стая. Той преминавал от стая в стая, като на всяка крачка се учудвал на царския разкош в този грамаден дворец.

Имало тайнствени тъгълчета със зеленина и цветя. От тъмните високо разклонени растения поглеждали мраморни статуи на някакви герои и богини — всички хубаво изработени. По стените били накичени старовремски картини с хора, изписани по тях, като живи, само че не говорили... Риналд разбирал, че всичко това трябва да е много скъпо...

Най-после той се озовал в коридора, спуснал се по широката стълба, постлана с великолепен килим, с разкошни цъфнали цветя, и казал, че ще отиде да се поразходи. Един слуга го облякъл с кожух, друг му подал шапка, а трети, силен като исполин, разтворил пред него тежката висока врата и почтително запитал как е удобно на негова милост да отиде — пешком или с кола.

Той видял пред входната врата разкошна кола, впрегната с два хубави сиви коня. Той заповядал на коларя да кара по всички хубави улици и площади на града... Неговите стари познати работници и другари-майстори, разбира се, не познавали прежния каменоделец Риналд, а съвсем непознати нему хора, също в разкошни коли, почтително го поздравявали. Риналд се учудвал, но също свалял шапка и се кланял, като се стараел във всичко да подражава на техните обноски.

Към мръкване Риналд се завърнал от разходка. В трапезарията вече светел полилей и вечерята го очаквала. Дълго време вечерял той, а после отишъл в отпочивалнята с меки мобили, полуосветена от синкави лампи, и легнал да си отдъхне... Когато си отпочинал, отишъл в залата, където се явил пред него същият човек, когото за пръв път видял в тази къща, и смирено му проговорил:

— Осмелявам се да ви припомня, господарю, че вече е време да се обличате, ако мислите да отидете на царската музикална вечеринка.

— А... а-а... да! Моля! Донесете облеклото! — казал Риналд с такъв тон, като че ли е обикновена работа за вчерашния каменоделец да ходи на вечеря в двореца на царския син.

И той отишъл на музикалната вечеринка. Възхищавал се от арфата и от песните на певицата, много весело прекарал времето. Той се

запознал с много благородници и с техните семейства. С голямо удоволствие всички се запознавали с него... Всеки богат и добре облечен човек тук бил смятан за много учен и добър. А Риналд бил облечен много хубаво, неговото богатство се виждало по блясъка на брилянтите на пръстите и по златната сърма, която блестяла по ръкавите и гърдите му.

Късно след полунощ Риналд се завърнал у дома си. Закусил малко, легнал да спи и спал отлично.

Като се пробудил, той лениво се протягал под меките копринени завивки; ту отново задрямвал, ту отварял очи, като се прозявал, и с блажена усмивка говорел на себе си: „Няма защо да бързам! Не ми трябва работа... Ще полежа още!“ И тъй продължавал да се върти в постелките, като си припомнал онова неотдавнашно време, когато, уморен и гладен, се скитал из града, търсещ работа за късче хляб. Тогава трябвало да става рано.

Желанията му се изпълнили всички, до едно. Поискал да свири на арфа, на другия ден вече свирел прекрасно. Поискал да се научи да танцува, дошъл при него учител по танц и след ден-два Риналд вече знаел всички танци. Поискал да се запознае с тази или онази наука и след няколко дена знаел вече повече от онзи, който учил през целия си живот.

Скоро Риналд се прочул. Навред го приемали сърдечно. В най-знатните къщи хубавите моми били към него мили и любезни. Младежите го обичали като весел събеседник, който допуска в разговора си понякога весели простонародни остроумни шеги. Тези шеги за младежите били нещо ново, което Риналд по стар навик в забрава употребявал в разговора си с тях. Възрастните хора го уважавали заради неговата ученост и се учудвали на обширните му и дълбоки знания. Всички в града го смятали за необикновено богат, дошъл кой знае откъде.

Така изминала половин година от онази снежна зимна нощ, в която бедният каменоделец се превърнал на щастливец... А Риналд забелязал, че в живота му всички дни са еднакви. Късно ставане, закуска, разходка, обед, приятен следобеден отдих — ни сън, ни полузабрава; след това или у тях гости, или той ще отиде, на гости; късно връщане в къщи и — сън... Той знае какво ядене ще има утре, в друг ден. Той вече знае за какво ще се разговарят утре, в друг ден в

обществото и какви остроумия ще слуша. Часовете вървят правилно по реда си; утрото преминава в ден, денят се сменя с вечер, след вечерта настъпва нощ... След пролетта иде лято, след лятото — есен и зима... Колелото на живота се върти еднообразно, нито по-бавно, нито по-бързо. Утре — същото, в други ден — същото, като по правило. Това страшно еднообразие, без да се гледа на безгрижния живот с целия негов разкош, почнало някак си смътно да тежи на Риналд.

Веднъж, през една пролетна вечер, Риналд дълго се скитал из своя обширен, великолепен замък и си спомнял за своя минал, беден работнишки живот. Грамадните зали в този тих вечерен час му се видели празни и студени.

„Та това ли щло щастието!“ — мислел си Риналд и с учудване гледал наоколо си...

„Пълно щастие ли е то? Няма ли някаква лъжа?“

Неприятност и досада изпълвали душата му...

„При всичкото изобилие, при всички мои доволства, като че ли нещо ми не достига... но що е то?...“ — с тайна тревога се питал той.

„Всичките ми желания се изпълниха... всички до едно! — размишлявал Риналд. — Не съм ли забравил да поискам нещо?“

На другия ден на Риналд хрумнала нова мисъл.

„Аз искам да видя целия божи свят, с всичките му чудеса! Защо стоя на едно място като охлюв в черупка? Ще тръгна да пътувам... Ще видя чужди страни, планини, морета...“

Същия ден той тръгнал да пътува.

Пред Риналд се мяркали весели, засмени хълмове, високи лозя, зелени ливади, обширни полета и тъмни, гъсти гори. Той видял прочути стари градове, дивни храмове, създадени като че ли не от човешка ръка, и великолепни разкошни дворци, за каквито само в приказки се разправя. Видял широки многоводни реки с чудни мостове над тях. Видял посред зелени брегове сини езера — гладки и спокойни като късове от грамадно огледало, разхвърляни тук-там по земята: денем в тях се оглеждало слънцето, а нощем над бляскавата им повърхнина играели бледните лъчи на месеца и звездите...

Видял грамадни водопади, които се хвърляли със страшна чудовищна сила от стръмнините и увличали с буйното си течение цели скали и вековни дървета, с корени изтръгнати от земята. Видял горещи

извори, кипящи из планините, видял планини, издишващи огън и пепел...

Но колкото и да странствувал, Риналд най-сетне се завърнал у дома си, на оня къс земя, дето му било съдено да се роди и живее.

Колелото на живота се завъртяло еднообразно както преди. Риналд спял на воля, ядял и пиел сладко, разхождал се, приемал у дома си гости и сам отивал на гости. И вечно все същото — днес като вчера, утре като днес.

Риналд разбрал, че хората идват не заради него. Той сам съзнавал, че отива при тях само да прекара вечерта. Между тях нямало никаква обща работа, никаква работа, която свързва хората. Риналд видял, че всички тези хора, неговите познайници, са такива щастливци, какъвто е и той, че се събират само за да се не измъчват в самота.

В същото време забелязал, че в това общество всичко се крепи на учтиви обноски, на установени приличия, на приятна лъжа и измама. За искрено съчувствие, за безкористна дружба не може и дума да става.

Неговите прежни, стари познати, неговите другари и приятели от душа се радвали, когато намерят работа, и искрено тъжели, когато не сполучат. Те имали обща работа, имало за какво да говорят един с друг... О, да, и още как! Те разговаряли по цели вечери и се разотивали по домовете си доволни и спокойни, защото изказвали това, което тегне всекиму на сърцето... Те нямали защо да убиват времето: в работа и почивка и без това времето минава бързо и незабелязано...

Един неделен ден Риналд се облякъл по-скромно, тръгнал пеша да наобиколи своите стари, добри познати. Но не станало това, което очаквал: не с отворени ръце посрещнали крайненците щастливеца.

Много от тях не познали предишния каменоделец Риналд, а други, макар че го познали, се отнесли с него подозрително. Неговото внезапно изчезване преди година-две изглеждало странно и смущавало тези прости хора. На техния въпрос, къде се е губил, Риналд, като не можел да им каже цялата истина (никой не би му и повярвал), отговорил:

— Дълго странствувах!

„Защо е странствувал?...“ На този въпрос Риналд отговорил още по-забъркано: „Така се случи, поиска ми се да видя други градове, други страни...“ Слушателите мълчали, гледали го и само подигали рамене.

Не се отзовали на неговата покана старите познати. Като чужд го посрещнали, със студен поглед го изпратили.

При бедните огнища нямало място за него...

Каменоделецът Риналд, който изведнъж изчезнал някъде си, а сега се върнал облечен господарски, съвсем не можел да добие предишното доверие на своите другари. Те от приличие не го попитали откъде са тези дрехи, откъде са се взели у него пари. Па и сам той не искал да каже как е станал богат.

„А-а? Та ти си разбогатял? Сега ти за наша сметка живееш, господарствуваш?“ — биха му казали старите другари, ако той им кажеше, че е богат. Ако ли почнеше да им обяснява, че всички тези богатства са от вълшебница, то те, разбира се, биха му се изсмели в очите и биха си помислили, че той; Риналд каменоделецът, трябва с някакви нечестни средства да е разбогатял от техния труд.

Но това посещение на старите познати му живо напомнило неговото минало. Скъпи на сърцето му се видели тези ниски, тъмни, мрачни, затънтени улички, където не влиза слънчев лъч и дето в полутъмнината живеят бедността и нещастieto. Риналд започнал често да ги обикаля и отново видял човешко страдание...

„Аз съм здрав, силен, богат — живея в доволство, а около мене само тъги и нещастия...“ — казал Риналд и решил да направи всички щастливи... Но тогава станало нещо, което го наскърбило до отчаяние: оказало се, че щастливецът Риналд е безсилен да се бори с нещастieto на другите.

Щом вземел пари да даде на бедните, те за миг се обръщали в ръцете на талаш. Искал да даде на бедния хляб, хлябът се обръщал на камък. Искал да даде на друг нова дреха, но преди сиромашът да се доближи до нея, тя за миг се разнищвала, разсипвала се като проядена от молци.

„Какво е това? Аз нищо не мога да направя за другите... желанията ми престават да се изпълват... Ах, бабо, бабо!“ — с тъга си говорел той.

Риналд вече заспивал, когато изведнъж му се сторило, че завесата се помръднала и някаква си тъмна, сбръчкана ръка почнала да я разтваря. Риналд трепнал и като се подпрял на лакът, надигнал се от постелята. Когато завесата се разтвори, видял пред себе си познатата дрипава баба.

— Защо се учудваш, че нищо не можеш да направиш за другите? — заговорила тя, като фъфлела с беззъбите си челюсти и се подпирала на патериците си. — Нима забрави желанията си, които изказа преди три години? Всички твои желания се изпълниха. Тогава ти не искаше нищо друго. Помниш зимната снежна вечер — нали? Аз ти дадох време да си помислиш и сама те запитах: „Твоите желания не се ли отнасят и до други? Само за себе си ли мислиш и говориш, или имаш пред вид и други?“ Ти ми отговори: „Аз говоря само за себе си... Аз желая само за себе си...“ Ти сам определи съдбата си. Не роптай напразно и не ме тревожи!

След тази нощ животът на Риналд станал още по-тежък.

Седнал пред богато наредената трапеза, той без охота предъвквал късчета от вкусните ястията, като си спомвал, че много хора са гладни, нямат дори парче хляб; най-хубавите задморски вина му се виждали кисели като оцет, когато си спомвал за болните, умиращи от жажда, на които няма кой да даде чаша вода, да намокрят изсъхналите си устни.

Обширните великолепни зали на двореца му се стрували досадни, когато се сещал, че много бездомници по света са лишени от покрив и защита в буря и лошо време.

Мъчително минавали дните. Риналд вече не намирал удоволствие в това щастие, което сам избрал.

„Де е щастието?“ — се питал той. Вечните плачове, сълзи и молби за помощ, които се носели отвред, отравяли спокойствието му и не му давали да бъде щастлив. С мислите за своето лично благополучие той бил забравил за своите страдащи ближни; той бил мислил само за себе си и само за себе си искал щастие; сега разбрал, че истинското щастие се заключава в желанието да споделяш, каквото имаш, с другите.

Сега той чувствувал колко тежко е да се живее само за себе си. Той съзнавал че нещастieto на околните го лишава от неговото щастие, не му дава да се ползува от него.

— Да бъда щастлив — не мога... Не, бабо! Не ми даде ти щастие! — прошепнал Риналд.

— Аз изпълних всички твои желания! — чул се в тази минута зад него познатият треперещ глас. — Какво ти трябва още?

Риналд бързо се извърнал.

Бабата с окъсаните дрехи стояла пред него и като се подпирала на патерицата си, с тъжна усмивка го гледала изпод своите побелели вежди.

— Бабо, ти изпълни моите желания, но аз не станах от това щастлив. За щастието е малко това, което поисках... За щастието е нужно още друго... нужно е да се изпълнят други желания... Виждаш, аз се измамих...

— Ти си се измамил? — промълвила бабата, като гледала с усмивка Риналд. — Само ти не си се измамил... Хиляди хора се лъжат, като търсят щастието не там, където може да се намери... Но сега е късно: направеното не може вече да се поправи! За трети и последен път ти се явявам — помни: всяко твое желание, което се отнася лично до тебе, ще се изпълва. А ако ли ти пожелаеш отново да станеш каменоделец, всякога можеш... това зависи от твоята воля...

Риналд видял ясно пред очите си лъжовността на своето щастие.

— Щом не мога да бъда щастлив сам, по-добре да бъда нещастен с всички! — прошепнал той. — По-добре нека бъда пак Риналд каменоделецът... Зная, че ми предстои нужда и бедност, но поне ще мога с нещо да помогна на другите; на душата ми ще бъде по-леко и аз ще бъда по-близко до щастието там, отколкото тука.

На утрото, като се пробудил, Риналд се видял пак в своята колиба.

Той скочил от пейката, облякъл се, праметнал през рамо торбата със сечивата си, взел в ръка големия чук и тръгнал да търси работа...

Изминалите три години му се сторили като някакъв страшен сън...

ЗАЙОВАТА КЪЩА

ЧЕШКА ПРИКАЗКА

Зайо Байо и Кума Лиса били съседни. Къщите им в гората се издигали, току-речи, една до друга. Обаче Лисината къща била от лед, а Зайовата от кори и лико.

През зимата и двамата прекарвали добре, но ето че настъпила пролет. Лисината къща се стопила, а Зайовата си останала, както си била. Кума Лиса отишла при Зайо Байо и го помолила да я пусне да се сгрее. Заекът я пуснал, а тя го изпъдила:

— Аз съм Лисица царица — рекла. — В чиято къща вляза, тя става моя. Махни се оттук, че ще те разкъсам.

Зайчето се разплакало и тръгнало да дири защитник. Върви по пътя и плаче. Ето че го срещат кучета.

— Бау, бау, бау! Джав, джав, джав! — казват те. — Защо плачеш, Зайо Байо?

— Оставете ме, мили кучета — отвърща им зайчето. — Как да не плача? Имах си къщица от кори и лико, здраво съградена и хубаво изписана. И от студ ме пазеше, и от горещина. Кума Лиса пък имаше ледена къща. Стопи се нейната, дойде в моята, уж да се сгрее, взе, че ме изпъди да се скитам по света немил-недраг, без дом и без покрив.

— Не плачи, Зайо Байо! — казват кучетата. — Ние ще я прогоним.

— Не можете я прогони. Тя е проклета и много зла.

— Не, не. Ще видиш как ще я прогоним. Отишли при къщицата.

— Бау, бау, бау! Джав, джав, джав! Скоро; Лисо, вълн! Скоро вълн! А лисицата се обадила отвътре:

— Като изляза, па като се развъртя, на късове ще ви направя и по цялата гора ще ги разпръсна.

Кучетата се уплашили и избягали.

Зайчето тръгнало отново да търси закрилник. Върви по пътя и плаче. Ето насреща му Баба Меца. Спира се тя и го запитва:

— Защо плачеш, мило зайче?

— Остави се, Бабо Мецо! Как да не плача? Съградих си къщица от кори, изписах я отвътре и отвън, наредих я — да ти е драго да влезеш и да поседнеш. Зиме ме пазеше от студ, а лете — от горещина. Кума Лиса си имаше ледена къща. Нейната се стопи и тя дойде в моята, уж само да се сгрее. Настани се вътре, а мене изпъди — да се лутам по света немил-недраг, без дом и без покрив.

— Не плачи, Зайо Байо — казва му мечката. — Аз ще я изгоня.

— Не можеш я изгони, Бабо Мецо. Кучетата я гониха и не смогнаха да я прогонят. И ти не ще успееш.

— Не, не. Ще я изгоня. Отишли при Зайовата къща.

— Ръррррр! — изревавала мечката. — Скоро, Лисо, въл! Скоро въл! А лисицата се обадила отвътре:

— Като изскоча, па като се развъртя, на късове ще ви направя и по цялата гора ще ги разпръсна. Скоро се махнете!

Мечката се уплашила и избягала.

Пак тръгнало зайчето да търси защитник. Върви по пътя и плаче ли, плаче. Среца го бикът — силен и буен. Спира се и го запитва:

— Защо плачеш, Зайко? Кажи на батя си?

— Батьо Биче, остави се! Как да не плача? Съградих си къщица — тъкмо като за мене. И хубава, и здрава. Зиме от студ ме пазеше, лете — от горещина. А Кума Лиса, моята съседка, имаше къща от лед. Запролети се. Лисината къща се стопи. Тя ми дойде на гости, уж само да се сгрее, че беше премръзнала. Влезе и не излезе вече, а мене изпъди да се скитам по света немил-недраг, без покрив и без дом.

— Да вървим тогава да я прогоним.

— Не ще можеш я прогони, батьо Биче. Кучетата отидоха, но не можах да я прогонят. След тях отиде мечката — и тя не можа. Ти ли ще можеш?

— Ще мога, разбира се. Аз от никого не се боя. Кой смее да ми излезе насреща?

— Не ще успееш, батьо Биче.

— Ще я изгоня, ти казвам. Ще видиш.

Отишли при къщата на Зайо Байо. Разревал се оня ми ти бик — цялата гора се разклатила. Всичко живо се изпокрило по дупки и хралупи.

— Скоро, Лисо, въл! Скоро въл! А Кума Лиса се обадила отвътре:

— Като изскоча, че като се развъртя, на късове ще ви направя и по цялата гора ще ви разпръсна.

Бикът се уплашил и побягнал.

Пак тръгнало зайчето само-самичко да си търси защитник. Върви и плаче, та се къса. Гората цепи. Ето насреща му еленът. На главата му рога — като дърво разклонени.

— Стой, Зайо Байо! Защо си се разплакал?

— Остави се, вуйчо Елене! Как да не плача, като е за плач? Къща си бях съградил, изписал я бях и наредил. Да ти е драго — да седнеш, та да си починеш. Къщата ми е от брезови кори и от лико. А Кума Лиса — проклетницата съседка — си имаше къщица от лед. Дойде пролет, къщата ѝ се стопи. Примоли ми се да я пусна за малко да влезе, колкото да се сгрее. Пуснах я, вуйчо Елене. И знаеш ли що стана? Кума Лиса ме прогони, за да се настани в къщата ми. Ето ме, че се скитам по света немил-недраг, без дом и без стряха.

— Да отидем да я изпъдим, Зайо Байо.

— Да отидем, вуйчо Елене, но ти не можеш я изпъди, проклетницата! Страшна и зла е. Всички се боят от нея. Кучетата отидоха, тя ги подплаши и те побягнаха. Мечката отиде след тях — и нея изплаши, и тя побягна. Подир това отиде бикът, но и той не можа да я изгони. И той избяга. И ти не можеш я прогони.

— Мога, Зайо Байо, мога. Ще видиш, че мога. Отишли при къщата на зайчето. Разревал се еленът:

— Скоро, Лисо, вълн! Скоро вълн, че като вляза, па като те вдигна на рогата си, ще те хвърля през девет земи в десета!

А лисицата се обадила отвътре:

— Като изскоча, па като се развъртя, на късове ще ви направя и по цялата гора ще ви разпръсна.

Еленът се уплашил и избягал.

Зайчето тръгнало отново да търси защитник. Плаче, хлипа и проклина лошата съседка, лисицата. Небето цепи от плач. Но никой го не чува. Всички животни се изплашили от Кума Лиса. Кучетата, мечката, бикът и еленът им разправили. Много ги било страх, горките.

Зайчето наближило към селото. Срещнал го Петльо с коса на рамо. Тръгнал бил на коситба.

— Кукуригуууу, Зайо Байо! Кукуригуууу, защо си се разплакал? Майка ти ли е умряла, или е починал баща ти?

— Ох, остави се, байо Петльо! Как да не плача? Съградих си къща — хубава и яка, изписах я, наредих я, — да я видиш, та да ми завидиш. От пъстри кори и лико я направих. А Кума Лиса, моята съседка — нали е ленива, — си направи къща от ледени буци. Запролети се, пекна слънцето, разтопи я. А моята къща си остана. Дойде лисицата на гости и ме помоли да се сгрее нл огнището ми. Влезе, настани се и ме прогони да се скитам нагоре-надолу немилнедраг, без дом и без подслон.

— Туй ли било? Хайде Де вървим тогава да я изпъдим.

— Да вървим, бай Петльо, но можеш ли я изпъди?

— Мога, Зайо Байо, мога.

— Не, не можеш, байо Петльо. Кучетата отидоха — зли и свирепи, — а Кума Лиса ги изплаши. Отведох Баба Меца — и тя се уплаши. После отидохме с бика — и той се уплаши. Най-сетне отведох вуйчо Елен, но лисицата подплаши и него. И ти не можеш пропъди тая проклета лисица.

— Аз ли не мога? Ще видиш.

Отишли при къщата. Петелът се развикал:

— Кукуригу-мигууууу! Кукуригу-мигууууу! Остра коса съм понесъл — Кума Лиса да заколя. Скоро, Лисо, вълн! Скоро, Лисо, вълн!

Чула лисицата и се уплашила. Сторило ѝ се, че всички косачи от селото са се събрали пред къщата. Решила да избяга през комина. Но — гледа — коминът тесен, не ще може да се промъкне през него. Па и в огнището гори огън.

Чул се отново гласът на Петльо — тоя път още по-страшен:

— Кукуригу-мигууууу! Кукуригу-мигууууу! Остра коса съм понесъл — Кума Лиса да заколя. Скоро, Лисо, вълн! Скоро, Лисо, вълн!

Лисицата се обадила отвътре:

— Почакайте малко: обличам се!

И почнала отново да мисли как да избяга. Дали не може през прозореца? Не, той е тесен.

Пак се зачул гласът на петела, три пъти по-страшен от преди:

— Кукуригу-мигууууу! Кукуригу-мигууууу! Остра коса съм понесъл — Кума Лиса да заколя. Скоро, Лисо, вълн! Скоро, Лисо, вълн!

А лисицата се обадила:

— Още малко почакайте: кожуха си обличам!

Видяла Кума Лиса, че не може да се отърве. Мисли, мисли, нищо не може да измисли.

А петелът отново извикал, тоя път толкова силно, че всичко живо се разтреперало:

— Кукуригууу-мигуууу! Кукуригу-мигууууу! Остра коса съм понесъл — Кума Лиса да заколя. Вън, Лисо, вън! Вън, Лисо, вън!

Лисицата излетяла като стрела из вратата, но Петльо бил препречил косата. Разсякъл Кума Лиса на две, а после — още надве, че и още на две. На късове я направил. Сетне влязъл в къщата и заживял братски със зайчето. Дълго живели те заедно и много имот натрупали.

Оттогава излязла пословицата: „Живеят си братски като петела и зайчето“.

КУМЧО ВЪЛЧО

СРЪБСКА ПРИКАЗКА

Един селянин си имал куче. Додето било младо, пазело и стадото, и къщата му, но като остаряло, не можело ни да върви подир овцете, ни да пази къщата, както правело по-рано. Стопанинът си казал:

— Това куче не е за мене. Не заслужава и хляба, що яде. Ще го отведа да го обеса.

Вързал му на шията въже и го повел към гората. Избрал дърво и се заловил да връзва въжето, но кучето го погледнало толкова жаловито и такива едри сълзи му потекли от очите, че селянинът се съжалил над животното.

— По-добре — казал — да умре от глад, отколкото да го беся. Вързал го за дървото и си отишъл. А кучето останало в гората и почнало да вие и да си оплаква дните. Един вълк го зачул и се приближил.

— Какво си се разквичал, приятелю? — запитал той.

— Ох, остави се, Кумчо Вълчо! Господарят ми ме върза тук — да умра от глад.

— Пада ти се, разбойнико! Помниш ли колко пъти си ме гонил, когато съм искал да си грабна някоя овчица, за да се нахраня? И на тебе дойде ред да потеглиш малко. Но недей бра грижа: аз съм жалостив, ще те отърва от мъките ти.

— Как ще ме отървеш? Ще ме отървеш ли? Направи ми това добро!

— Най-голямото добро ще ти направя: ще те изям, та да не страдаш вече.

— Че защо?

— Нали ти казах? Искам да те отърва от мъки. Па ми се ще и да ти се отплатя за това, че си ме гонил цели години наред. Щете изям с кожа и кости.

— Глупав си ти, Кумчо Вълчо. Затлъстял си, та не знаеш вече що правиш. Бива ли след вкусно говеждо да ядеш тегаво кучешко месо? Не ме ли виждаш, че съм кожа и кости? Месото ми е като гнила мърша.

— Каквото ще да е, по-добре него да изям, отколкото да гладувам.

— Тогава направи нещо друго! Угой ме, па после ме яж. Донеси ми малко конско месо да си хапна, да ми се поизопне кожата, да напълнея, че после прави с мене, каквото ти е воля.

Вълкът си казал: „Умно говори това куче.“

И отишъл, та удавил едно конче, па отмъкнал половината на кучето.

— Яж! — рекъл. — Яж и гледай да напълнееш, че не мога да те чакам дълго!

Казал това и си отишъл. Кучето почнало да яде. Нахранило се добре и легнало, та си отспало. След два дена вълкът дошъл и го запитал:

— Как си, братко? Поправи ли се вече?

— Слава богу, започнах да се поправам малко, но още съм слаб. Да ми беше донесъл някоя овчица, добре щеше да направиш. Тогава месото ми би станало по-сладко и от агнешко.

Вълкът се съгласил и с това. Отишъл на полето, скрил се зад един храст и се притаил да пази кога овчарят ще подкара стадото. Избрал една тлъста овца, най-едрата от всички, скочил и се хвърлил върху нея. Стиснал я за врата и я отнесъл на кучето.

— Ето ти и овца — рекъл. — Яж сега и се угодявай!

Кучето изяло овцата и дошло на себе си. Върнали му се силите. Когато вълкът го попитал как е, то отвърнало:

— Още ми трябва, братко, за да напълнея. Усещам, че съм костелив и сух. Да можеш да ми донесеш един овен, ще затлъстея като свиня. Да ти е драго да ме ядеш.

Вълкът му донесъл и овен, но му казал:

— Повече не нося. Ти ми излезе май скъпичко. След два дена ще дойда да те изям. Бъди готов.

И наистина, като минали два дена, вълкът отишъл при кучето. То било изяло овена и прехапало въжето. Като видяло вълка, почнало да го лае.

— Ах ти, проклето псе! — викнал Кумчо Вълчо. — Как смееш да ме лаеш? Ей сега ще те направя на късове.

— Опитай се! — рекло кучето.

Схапали се. Вълкът дърпа, кучето дърпа — а все вълчи косми летят по въздуха. Едва успял вълкът да се откъсне и да избяга. Затекъл се с все сила към гората. Свил се под едно дърво да се отмори, но — като чул кучешки лай — отново търтил. Добрал се най-сетне до гъстака, легнал под един храст и почнал да си ближе раните.

— Ух, как ме излъга това проклето псе! — почнал да си говори Кумчо Вълчо. — Отсега нататък падне ли ми живина, веднага ще я ям; няма да я чакам да се угои.

Отморил се вълкът и тръгнал да си търси храна. Видял, че на едно бърдо се е изправил козел.

— Стой, Козльо, да те изям!

— Защо ще си чупиш зъбите, Кумчо Вълчо, да ме ядеш?

— Защото съм гладен.

— Има друго, по-добро средство. Застани ей там, под бърдото. Разтвори си устата нашироко. Аз ще се затичам и — бух! — право в устата ти. Ще ме глътнеш и ще се наситиш.

Вълкът застанал под бърдото и си разтворил устата, колкото можал повече. А козелът се засилил, полетял като стрела и ударил Кумчо Вълчо по челото толкова силно, че го повалил полумъртъв на земята. После — беж да го няма!

Вълкът полежал два-три часа, докле се свести. Главата го боляла, та от болки не виждал нищо пред себе си. Изправил се и почнал да си мисли: дали е глътнал козела, или не е? Мислил, мислил, па най-последно рекъл:

— Ако бях изял козела, търбухът ми щеше да е пълен, а сега е съвсем празен. Проклетият козел! Излъгал ме е! Ще му дам да разбере!

Като казал това, спуснал се към селото — да търси козела. Него не намерил, но видял свиня с прасенца. Хвърлил се да удуши едно, ала свинята му не дала. Грухнала и се хвърлила върху него.

— Назад, свиньо проклета! Как смееш да ми пречиш? И тебе ще изям, и прасетата ти наведнъж ще глътна.

— Чакай! — рекла свинята. — Досега не ти бях казала дума, но тоя път ще ти река, че си голям глупак.

— Глупак ли? Защо?

— Ето защо. Сам разсъди: как ще ядеш тия мръсни прасета? Ченали трябва най-напред да ги измия, па после!

— Добре тогава. Хайде по-скоро да вървим да ги измием, че съм много гладен.

Отишли при една голяма воденица. Свинята рекла на вълка:

— Ти, Кумчо, застани ей тук, на сухото, да си не измокриш кожуха, а пък аз ще къпя прасетата едно по едно и ще ти ги подавам.

Вълкът се зарадвал.

„Ето, това се казва плячка!“ — си рекъл на ума и се спрял на брега, под моста.

Свинята дръпнала затворката на яза и водата ливнала, грабнала вълка и почнала да го върти. А свинята повела прасенцата към къщи. Нахранили се, напили се и легнали да спят.

Кумчо Вълчо едва смогнал да се измъкне от водата. Триста пъти проклетел той хитрата свиня, но никакви клетви му не помогнали да се нахрани. Тръгнал с празен търбух по гората. Скитал се, скитал се, па ударил отново към селото. Не намерил ни козела, ни свинята с прасетата. Край сметището видял, че лежи някаква мърша.

„Гладен всичко яде — си казал Кумчо Вълчо. — Като се стъмни, ще се наям с тая мърша. По-добре мърша, отколкото празен търбух.“

Когато се свечерило, той слязъл в селото и почнал да яде мършата. Но един ловец го бил дебнал още през деня. Теглил му пушката и го повалил върху сметището.

Тъй загинал глупавият вълк. Умрял гладен, но не от глад, а от куршум.

КАК ПЕТЛЪО СЕ ЗАДАВИЛ

ХЪРВАТСКА ПРИКАЗКА

Един петел и една кокошка отишли на поповото гумно да кълват жито. Видял петелът едно бобово зърно и го лапнал. Но то излязло много едро — ха да го глътне, ха да го глътне, — задавил се. Паднал на земята — лежи и не мърда.

Викнала кокошката да плаче:

— Ох, попе, и ти, попадийо, мой Петльо умря. Четете му молитви — дано се съживи.

Но попът бил на кръщенка, а попадията — на сватба. Никой не чул кокошката и не прочел молитва за Петльо.

— Вода ми трябва, за да го свестя — си рекла кокошката и отишла при реката.

— Моля ти се, рекичке, дай ми водица — да свестя Петльо, че лапна бобово зърно и се задави.

— Иди при липата, па ѝ поискай да ти даде листец. Тогава ще ти дам вода.

Тича кокошката — право при липата. А липата се разцъфнала — гледа нашироко и се смее.

— Моля ти се, мила липичке, дай ми един листец — да го занеса на реката, та да ми даде водица, за да свестя Петльо. Задави се — клетият — с бобово зърно: лежи и не мърда; ни чува, ни вижда.

— Отиди при момата, па ѝ поискай да ти даде свилена нишка. Когато ми я донесеш, ще ти дам листец.

Затичала се кокошката да дири момата. Намерила я, че седи на брега и везе ръкав със свилени жички.

— Моля ти се, моме, дай ми една нишка, само една. Иска я липата, за да ми даде листец, да го отнеса на реката, а тя да ми даде вода, че да свестя Петльо. Примрял е горкият — не мърда, не шава. Бобово зърно лапна, та се задави.

— Добре — казала момата, — ще ти дам, но иди ми донеси мляко.

— Отде да го взема, моме?

— Поискай от кравата.

Тръгнала кокошката да иска от кравата мляко. Намерила я, че лежи на поляната, яде си тревица, гледа нагоре-надолу и за нищо пет пари не дава.

— Моля ти се, хубава кравичке, дай ми малко млечице. Трябва на момата, за да ми даде свилена жичка, та да я отнеса на липата, за да ми даде листец; листеца ще дам на рекичката, а тя ще ми даде в замяна водица — да свестя Петльо, че е примрял. С бобово зърно се задави — лежи и се не помръдва. Кравата рекла:

— Омръзна ми да ям трева. Иди при косачите, та им поискай малко сенце. Тогава ще ти дам млечице.

Затекла се кокошката към косачите. Те пладнували на сянка под една круша:

— Косачи, косачи! Дайте ми сенце, да го занеса на кравата; тя ще ми даде млечице, да го отнеса на момата; тя пък ще ми даде свилена жичка, да я занеса на липата, липата ще ми даде листец, да го дам на рекичката; тя ще ми сипне водица, за да свестя Петльо. Той се задави с бобово зърно: лежи и не шава; ни вижда, ни чува.

— Отиди при ковача и го помоли да ти изкове коса — рекли косачите. — Като я донесеш, ще ти накосим сено.

Затичала се кокошката към село, та право при ковача.

— Мили ковачо, брат Да си ми. Моля ти се, изкови ми коса, да я занеса на косачите, та да ми дадат сенце; ще го занеса на кравичката, да ми даде млекце; него ще дам на момата, а тя ще ми даде свилена нишка; като я занеса на липата, ще взема от нея листец — да го дам на реката, а тя да ми даде водица, за да свестя Петльо. Лежи — бедният — и се не помръдва. Изтегнал се е, та е станал два пъти по-дълъг, отколкото беше. Да го видиш, ще ти дожалее.

— Добре — казал ковачът. — Иди при въглищарите и им поискай дървени въглища. Тогава ще ти изкова коса, да я отнесеш на косачите.

Отишла кокошката при въглищарите в гората. Те лежели без работа.

— Моля ви се, въглищари, дайте ми малко въглища, да ги отнеса на ковача. Той ще ми изкове коса, а аз ще я дам на косачите — да ми нанасят сено. Сеното ще занеса на кравата, да ми даде млечице.

Млякото ще дам на момата, да ми даде за него копринена жичка. Жичката ще отнесе на липата, да ми даде листец. Листеца ще дам на реката, а тя ще сипе водица, да свестя Петля, че — както е примрял — страх ме е да си не остане все тъй. Лежи и не шава; ни вижда, ни чува.

— Да ти дадем, кокошчице — рекли въглищарите, — но най-напред ни донеси дърва, за да направим от тях въглища. Иди, при дърваря — той ще ти даде.

Намерила кокошката дърваря. Той сечел в гората дърва.

— Моля ти се, дърварю, дай ми малко дръвца, да ги занеса на въглищарите, за да ми дадат въглища. Въглищата ще дам на ковача, да ми изкове коса, та косачите да окосят с нея сено, че да го отнесе на кравата. Тя ще ми даде мляко, да го дам на момата, за да ми даде копринена нишка. Като я занеса на липата, от нея ще взема листец, за да го дам на реката, а тя ще ми даде водица — да свестя Петльо. Той се задави от бобово зърно и лежи примрял. Страх ме е, че едва ли ще мога да го съживя.

Дърварят се прозял, па рекъл:

— Знаеш ли що ще ти кажа? Я иди ми намери една ремъчка, че ми се е развързал цървулът — да го стегна. Тогава ще ти дам дърва.

Върнала се кокошката в селото. Почнала да рови от сметище на сметище. Ровила три дни и три нощи и най-сетне изровила една ремъчка от цървул. Отнесла я на дърваря. Той си вързал цървула и дал на кокошката дърва. Занесла ги тя на въглищарите, а те направили от тях въглища и й ги дали. Взела въглищата и ги отнесла на ковача. Той ги турил на огнището, раздухал го и изковал коса. Нарамила я кокошката и право при косачите. Дала им косата. Те накосили един куп сено, тя го дигнала и занесла на кравата. Изяла кравата сеното и дала на кокошката да си издои мляко от вимето й. Кокошката отнесла млякото на момата. Тя го изпила и от благодарност подарила на кокошката свилена жичка. Побързала кокошката да занесе жичката на липата. Липата я взела и я вързала на върха си, на най-хубавия цвят. В замяна на нея дала на кокошката листец. Отнесла го кокошката на реката.

— Ето ти листеца — рекла. — Дай ми водица.

— Начерпи си колкото искаш.

Кокошката извила листеца и го напълнила с вода. Затекла се на поповото гумно и наляла водата в устата на Петльо. Петелът се

свестил и се провикнал: „Кукуригууу!“ — та го чул цял свят.

ЗМЕЙОВА БУЛКА

Едно момче поискало за жена една мома, голяма хубавица. Тя му отговорила, че и да се ожени за нея, няма да бъде щастлив, защото змей се бил заканил да я отвлече. Момчето казало, че това не е пречка, стига тя след сватбата да не излиза вън от къщи.

Венчали се. Момъкът се стегнал на работа. В скоро време забогатял. Накупил земя и добитък, довел ратаи. Жена му само шетала, готвела, шиела и от прага навън не излизала. След година им се родило момченце, хубаво и пъргаво.

Изминали десет години и жената си помислила, че змеят я е забравил, та няма вече да я дири. Един ден казала на мъжа си, че иска да се разходи по полето, за да види нивите и работниците. Мъжът се съгласил. Тя изпекла хляб, наготвила и отишла с мъжа си и момченцето на гюлето.

Слугите се много зачудили, като видели господарката си. Насядали да обядват. Господарката също седнала и весело се разговаряла с ратаите. Изведнъж се задал тъмен облак. Загърмяло, едри капки дъжд прокапали. Докато се наканят слугите да раздигат трапезата, черният облак ги покрил и след малко отминал. Но в каква почуда изпаднали, като видели, че господарката я няма. Тя се изгубила в облака. Съпругът разбрал, че змеят е отнесъл жена му, но никому нищо не казал.

Когато момчето станало на осемнадесет години, то попитало баща си: „Тате, къде е майка ми? Помня, че имах майка, но се изгуби на дивата.“ Бащата разправил на сина си, че тя е грабната от змея и се не знае къде е.

— Като е така, аз ще вървя да търся майка си.

Бащата го изпратил, като му пожелал сполука и щастливо завръщане.

Тръгнало момчето да търси майка си. Вървяло, вървяло, излязло на едно широко поле. Там имало много овце и овчари. Момчето попитало: „Чи са тези овце?“ Овчарите му отговорили, че са на змея;

то ги помолило да го вземат да им помага в работата. Овчарите имали нужда от човек, но се боели да не би змеят да изяде момчето. То им казал, че ще се крие, когато дохожда змеят. Овчарите се съгласили и то останало при тях. Работело, помагало им. При овчарите идвала всеки ден една жена да взема мляко за змея.

— Коя е тази жена? — попитало то.

— Тази е жената на змея — казали му те.

Момчето разбрало, че тя ще да е майка му. На другия ден взело едно ведро и отишло на чешмата да го мие. Майка му минала край чешмата с млякото. То я спряло и заговорило. След няколко думи се разбрали.

— Мамо, аз ида да те избавя от този змей.

— Не можеш, сине мой. Змеят е много силен, с него не можеш ни да се бориш, ни да се биеш. Па и той никога няма да умре, защото е с две сърца и душата му не е у него.

— А къде е?

При второто му сърце, което е у един арапин, а той е в една далечна планина. На планината има една локва, в локвата — арапин, в арапина — свиня, в нея — заек, в заека — гълъб, а в него едно шишенце. В това шишенце е второто сърце на змея и душата му. Сърцето е голямо колко просено зрънце. За да умре змеят, трябва да се извади шишенцето и да се счупи.

— Бъди спокойна, мамо — казало момчето. — Аз ще намеря това шишенце!

Момчето тръгнало.

Вървяло, вървяло, стигнало в един град. Мръкнало се, па и дъжд завалял; то се сгушило под стряхата на една голяма къща и изморено от дългия път, заспало дълбок сън. Тази къща била царски дворец. В това време царят бил намислил да жени дъщеря си и решил да вземе за зет тогова, когото пръв намерят близо до двореца. Съгледали заспалото момче. Взели го на ръце, занесли го в двореца и го сложили на царско легло.

На заранта царят и царската дъщеря дошли при него, разпитали го и му съобщили решението си. Момчето поблагодарило и се съгласило, но помолило да се не бърза със сватбата, защото имало да върши една опасна работа. На другия ден станало рано и запитало на кой връх живее арапинът. Слугите му посочили върха, който се виждал

от двореца. На третия ден момчето станало още по-рано, вързало си пояса за прозореца и от никого незабелязано, се спуснало долу. Бързо се отправило към върха, стигнало до локвата и я обиколило три пъти, като търсело арапина. На третия път извикало: „Де си, черни арапино? Що се криеш, страхливецо? Излез да се поборим, та да видим кой от нас е юнак над юнаци!“ Арапинът излязъл и се почнала страшна борба. Борили се до вечерта: ни този пада, ни онзи!

— Ах — извикал арапинът, — да знае змеят да изпие едно ведро мляко за мене, бих те заровил девет педи в земята!

— Да е тука царската дъщеря — отговорило момчето — да ме погледне отдалече, бих те закопал девет метра в земята!

След това се разделили, Арапинът си влязъл в локвата, а момчето си отишло в двореца. Царската дъщеря го разпитвала къде е ходило, но то нищо не казало. Царят заповядал да накажат стражите, че не са видели къде е ходил зет му. На другата сутрин момчето пак по същия начин слязло през прозореца и отишло при локвата. Щом извикало: „Излез, арапино!“ — арапинът излязъл и борбата пак започнала — още по-страшна, чак до вечерта.

— Ах, да знае змеят — рекъл наново арапинът — да изпие две ведра мляко за мене, ще те заровя девет педи в земята!

— Ах, да е тука царската дъщеря — отговорило момчето — да ме погледне, ще те заровя девет метра в земята!

Пак се пуснали. Но наблизко се бил скрил тоя ден един царски слуга, който още от сутринта проследил момчето. Той чул и видял всичко. Скрилом се завърнал подир момчето в двореца, па разправил на царя каквото видял и чул. Царят заповядал тайно от зетя си да се приготвят за път всичките му ловци и птицеловци и царската дъщеря. На следната сутрин момчето пак отишло при локвата, обиколило Я три пъти и извикало арапина. Ловците и царската дъщеря се били вече скрили наблизко и видели как арапинът излиза и как се почва борбата. И тоя път борбата продължила цял ден. Когато слънцето взело да залязва, арапинът извикал:

— Ах, да знае сега змеят да изпие три ведра мляко за мене, ще те заровя девет педи в земята!

— Ах, да е тука царската дъщеря, само веднъж да ме погледне, ще те заровя девет метра в земята! — отговорило момчето.

Царската дъщеря излязла изведнъж пред момчето и го погледнала, па се скрила отново. Момчето усетило страшна сила. То тръгнало арапина на земята толкова буйно, че коремът му се пукнал и от него излязла една свиня, която се спуснала да бяга. Царските ловци убили свинята, момчето ѝ разпратило корема, отдето изскокнал заек. Кучетата разкъсали заека, а от него изхвъркнал сив гълъб. Птицеловците се спуснали, уловили го и го подали на момчето. То разпратило гълъба и в коремчето му намерило шишенце. В това шишенце било сърцето и душата на змея. Взели шишенцето и всички се завърнали в двореца. На другия ден момчето се венчало за царската дъщеря и след като поседяло една неделя, казало, че работата му още не е свършена. Царят го изпратил на път.

То намерило майка си при чешмата. Тя носела мляко, но не във ведро, а в шише.

— Защо носиш толкова малко мляко? — попитало я то. — Нали змеят пиеше много?

— Змеят е болен — отговорила тя, — та не може да пие като по-напред.

Тогава то извадило шишенцето и ѝ казало:

— Сега вече аз държа душата на змея. Ти си свободна, мамо! Тя заплакала от радост, ала пак се бояла да заведе сина си при змея.

— Не бой се — казал той и тръгнал с нея.

Когато отишли, змеят лежал и не можел да се мръдне от мястото си.

— Искаш ли да оздравееш? — попитало го момчето.

— Ах, как да не искам? — отговорил той.

— Аз ти нося цяр!

И показало шишенцето.

— Моля ти се, моля ти се — завикал змеят, — дай по-скоро да го помириша!

Но момчето ударило силно шишенцето в мраморната плоча. То се пръснало, змейовото сърце се пукнало и змеят умрял. Дворецът с богатствата, овцете с овчарите и всички змейови гори и полета останали на момчето. То пратило известие на баща си да дойде, па му подарило змейовия дворец с многото му имоти.

ВЪЛШЕБНИЯТ ДВОРЕЦ

В един градец живеел момък по име Петър Простичкия. Наричали го тъй, понеже бил глупавичък и недодялан. Той работил цели седем години при един господар — и работил добре, защото бил прилежен и честен. А когато дошло време да напуска, господарят му казал:

— Ти служи при мене вярно и честно. Аз съм доволен от работата ти. Пари няма да ти дам, вземи тия три пити кашкавал — от тях има дълго да ядеш.

Петър Простичкия завил трите пити в една кърпа, сложил ги в торбата си при хляба, поблагодарил на господаря си и тръгнал. А оня не бил му дал пити кашкавал, а гладки кръгли камъни, каквито има много по реките. Затова били и тъй тежки.

Пътят минавал през гъста, дива гора, в която никой не стъпвал, защото хората разказвали, че е пълна с дяволи, вампири и разбойници. Но Петър се не боял. Мръкнало се. Той бил навлязъл надълбоко в гората. Понеже бил уморен, решил да преспи на това място, па на сутринта да продължи. Качил се на едно клонесто дърво — да не би да го нападнат зверове — и заспал.

Посред нощ под дървото се разляла силна светлина и се чул говор на трима души. Петър се събудил, надникнал от дъба и видял трима мъже с ножове. Те били разбойници. Един от тях носел фенер. Седнали под дъба, извадили храна и почнали да ядат.

— Сега сме добре — казал единият. — Ние убихме стария магьосник, след като научихме от него тайната. Още утре ще можем да намерим съкровището в двореца на Вечната нощ. Пещерата, която води към подземния вход, се намира ей там, между четирите брези.

— Нали е у тебе ключът от желязната врата? — запитал другият.

— У мене е.

— Аз пък държа вълшебния фенер, който свети като слънце, щом му натиснеш копчето.

— Аз пък пипнах от магьосника кутията с оня прах, който приспива всекиго, ако му го хвърлиш в лицето.

Те яли що яли, па един се обадил:

— Добре хапнахме, но да имаше и малко кашкавал, още по-добре щеше да е.

Петър Простичкия си казал на ума:

„Аз ще им пусна моя кашкавал, та дано се наядат и си вървят. Много ми се спи, а те ми пречат.“

И той пуснал трите камъка. Те паднали на главите на разбойниците и ги убили.

Като почакал доста време, но не чул под дървото говор, Петър си казал:

„Чудна работа! Кашкавалът трябва да е много твърд. Навярно ги е убил. Аз вече мога да сляза.“

Разбойниците лежели мъртви. Той ги пребъркал и взел от единия златния ключ, от другия — малкото като орех вълшебно фенерче, а от третия — кутийката с бял прах. Петър прибрал тия неща в джоба си, па седнал, та доял онова, що останало от разбойниците. Опитал да си отреже и кашкавал. Чак тогава разбрал, че е носил камъни.

— Нищо — рекъл си той. — Иначе пък разбойниците щяха да ме хванат и убият.

Почакал под дъба до сутринта, па тръгнал да търси вълшебния замък със съкровищата, за които приказвали злосторниците. Намерил четирите брези, видял между тях пещерата и влязъл в нея. Понеже било тъмно, натиснал копчето на фенерчето и то светнало наистина като слънце.

В дъното на пещерата се отварял отвесен вход, затворен с кръгъл железен похлупак. Петър пъхнал златния ключ, завъртял го и вратата отведнъж се отворила. Зейнал дълбок кладенец, чието дъно се не виждало. По стената обикаляла надолу желязна стълба.

Момъкът заслизал по стъпалата, но те били толкова много, че трябвало от време на време да си почива. Най-сетне усетил наплив на чист въздух. Кладенецът се разширявал в дъното си като огромен свод, а стълбата продължавала чак додолу.

Като слязъл под свода, Петър се намерил пред бляскав дворец, украсен великолепно. Една голяма врата, наполовина отворена, водела

към него. Момъкът тръгнал натам, но щом стъпил на прага, отнякъде изхвъркнал огромен змей с дълъг червен език.

Чудовището запряхтяло и викнало със страшен глас:

— Как смееш да влизаш в тоя свят, където входът е забранен за хората? Ей сега ще те разкъсам!

И змеят разперил своите ноктести лапи срещу Петър.

Но оня се не уплашил. Той извадил от кутията малко прах и го хвърлил на главата на змея. Чудовището тутакси заспало дълбок сън.

Тогава момъкът влязъл в двореца на Вечната нощ. Той се зачудил на несметните богатства, що видял. Във всички стаи, украсени и наредени разкошно, имало ковчези, пълни със злато и сребро, статуи от скъпи метали, скринове с елмази, рубини и смарагди.

Навред царяло мъртво мълчание. Никакъв глас не се чувал. Момъкът обходил много стаи, проходи, дворове, градини и чертози, но никъде не видял жив човек. Той се уморил и най-сетне се проснал на едно златно легло, покрито с коприна.

— Трябва да си доспя — рекъл. — Разбойниците ме събудиха. Па като се отморя, ще видя що да правя.

Той угасил фенерчето, пхнал го в джоба си и заспал дълбоко, като човек, който дълго е ходил. Но колкото дълбоко и да спял, скоро се събудил, защото се вдигнал някакъв страшен шум, като че ли се събарят големи скали.

Скочил и запалил фенерчето.

Пред него стояла една огромна риба с едри сини очи и златни люспи. Тя имала крака, също като някой лъв, и големи крила. Когато дишала, от гърлото ѝ излизал оня гръмовен шум, що пробудил момъка.

— Какво искаш? — запитал Петър чудноватата риба и бръкнал да извади праха, за да я приспи.

Но рибата се дръпнала назад, като видяла кутийката, и рекла:

— Пожали ме! Аз съм осъдена да спя денем и нощем. Събуждам се, когато влезе човек в тоя дворец. Последен път се събудих оня ден, когато дойде старият магьосник.

— Защо спиш толкова много? — попитал Петър.

— Откак магьосникът ме превърна на чудовище и ми отне двореца с богатствата, аз съм осъдена да спя. Обаче ти можеш да развалиш магията — и с това ще ми направиш голямо добро.

— На драго сърце — казал момъкът. — Но какво да направя? Аз не съм магьосник.

— Ти можеш да убиеш магьосника, когато дойде. Аз ще те науча как.

— Него го убиха вече други — рекъл Петър и разказал на рибата за разбойниците.

— Тогава работата е лесна — казала рибата. — Ела след мене. И като дишала все тъй гръмовито, та се тресял целият подземен дворец, рибата повела момъка. Дълго го водила тя през разни коридори и стаи, докле стигнали до една градина с железни дървета. Листата им били от злато, а плодовете — скъпоценни камъни.

Сред градината имало голямо езеро с черна вода, гъста като катран.

Рибата се гмурнала в езерото и след малко излязла, цяла почерняла от водата. Тя носела една мъртва мома. Сложила я на брега и рекла на Петра:

— Пръсни от белия прах в лицето на тая мома!

Момъкът пръснал от праха — и момата оживяла. Тя била много хубава; като видяла рибата, заплакала.

— Татко, татко! — рекла плачешком. — Кой те е превърнал на чудовище! Да не бяха тия хубави сини очи, нямаше да те позная.

Рибата прегърнала момата и там, дето капнали сълзите, златните люспи паднали.

— Оплачи ме, дъще! — рекла рибата. — Оплачи ме, дано развалиш магията!

Момата плачела непрестанно — и тялото на рибата се променяло от сълзите. Най-сетне Петър видял, че пред него стои белобрад старец със сини очи, който държи дъщеря си.

— Да вървим сега да убием змея! — рекъл той. Когато стигнали до входа, царят казал на Петър:

— Щом змеят се хвърли върху тебе, хвърли му от праха в устата! Змеят спял, но като чул човешки глас, пробудил се и скочил.

Той заревал и се хвърлил върху момъка, а оня му пръснал в устата от белия прах. Чудовището надало ужасен вик, сгърчило се и паднало като вкаменяло.

— Сега — рекъл царят на Петър — ти ще ми станеш зет. Не мога по-добре да ти се отблагодаря за това, че спаси мене и дъщеря ми.

Нашето царство е много голямо: ти ще го видиш после. То ще бъде твое царство, защото си го заслужил.

Тъй Петър Простичкия станал владетел на царството на Вечната нощ.

ИСПОЛИНЪТ СЪС ЗЛАТНИ КОСИ

Имало едно време мъж и жена. Те били много бедни. Едничка утеха им било момчето, що им се родило. Те го много обичали. В деня на кръщенката дошла една бабичка, която видяла момчето и казала на родителите му:

— Това дете е белязано. То ще се ожени за царската дъщеря.

Мъжът и жената се много зарадвали. От радост те разказвали на всекиго, когото срещнат, що им била предрекла бабата. Тия думи стигнали чак до царя.

Един ден той яхнал коня си и отишъл да види момчето. Озовал се пред хижата на бедното семейство, влязъл и видял как живеят тия хора.

„Такова момче не е за моята дъщеря — си казал царят на ума. — Щом е предречено, ще трябва някак да взема момчето и да го погубя, за да може дъщеря ми да се омъжи за царски син.“

Той поискал от мъжа и жената да му дадат детето — да го отгледа и възпита в двореца си. Но те не искали да се разделят от него. Царят обещал да им даде много пари и да им направи голяма къща. Те пак не се съгласили. Тогава той ги заплашил и те — щат не щат — дали момчето. Утешили се с парите и къщата, що им дал царят, па си и казвали: „Щом детето ни е белязано, с него няма да се случи нищо лошо, дето и да отиде. То ще се ожени за царската дъщеря.“

Царят отнесъл момчето, сложил го в една кошница и го хвърлил в реката. Но духовете на водата заобиколили детето и не пропуснали ни една капка да влезе в кошницата. Тя заплувала по реката и се спряла край една воденица, далече от престолния град.

Воденичарят, който бил излязъл да прегледа яза на реката, видял кошницата и я взел. Той нямал деца, та осиновил момчето. И той, и жена му го обикнали като свое.

Минали цели двадесет години.

Веднъж царят бил тръгнал на лов и се спрял при воденицата. Заваляло дъжд, силна буря се явила. Той влязъл във воденицата да се

подслони. Воденичарят го поканил на обяд. Царят останал, понеже бурята все още не спирала.

На трапезата прислужвал синът. Царят го позагледал и момъкът му се много харесал: такъв хубав, умен и пъргав момък той виждал за пръв път.

— Син ли ти е този? — попитал той домакина.

— Син ми е — отвърнал воденичарят.

Но когато момъкът излязъл за нещо, рекъл тихо на царя:

— Намерен е, не е мой. Намерих го в една кошница в реката.

— Кога беше то?

— Има двадесет години оттогава.

Царят се замислил. Спомнил си за онова дете, което хвърлил в реката. И то било момче. Той го хвърлил тъкмо преди двадесет години.

— Ще искам От тебе една услуга — рекъл той на воденичаря. — Трябва да пратя писмо на царицата. Пусни тоя момък да го занесе.

— Добре — рекъл домакинът.

Царят написал писмо, в което поръчал на царицата да се разпорежи да убият тайно момъка и да го погребат. Дал писмото на момъка и му заръчал да бърза.

Но момъкът забъркал пътя. Той навлязъл в една гора и се изгубил. Нямало и кого да пита, за да се оправи.

Стъмнило се. Той се лутал дълго, докле видял на едно място светлина. Тръгнал натам. Стигнал до една къщурка, чийто прозорец светел. Тропал, ала не му отворили. Бутнал вратата и влязъл.

В стаята седяла една баба, която предяла.

— Що дириш тук? — запитала го уплашено тя.

— Тръгнал съм да нося писмо на царицата — отвърнал момъкът. — Сбърках пътя и съм много уморен. Голямо добро ще ми направиш, ако ме пуснеш да преспя тук.

— Скоро си тръгвай, одето си дошъл — викнала му бабата, — ако ти е мил животът. В тая колиба живеят разбойници. След малко ще си дойдат, и ще те убият.

— Нямам сили да вървя по-натам — казал момъкът. — Ще остана тук, па каквото ще да става.

И той сложил писмото на масата, легнал на пода и заспал. Разбойниците дошли и запитали бабата какъв е тоя момък. Тя им казала, каквото знаела за него.

Разбойниците отворили писмото, прочели го, па съжалили момъка и се надумали да подиграят царя. Написали друго писмо, в което пишели — щом пристигне момъкът, да го омъжат за царската дъщеря. Първото скъсали, а второто пъхнали в плика и го запечатали.

На заранта момъкът се събудил и поблагодарил на разбойниците за гостоприемството. Той си взел писмото, а те му показали пътя.

Като прочела писмото, царицата издала заповед да се изготви всичко за сватба. Момъкът бил толкова добър, хубав и любезен, че и княгинята го харесала и взела на драго сърце. Те заживели щастливо.

Малко след това дошъл царят.

Той останал като гръмнат, когато се научил за станалото.

— Кой ви е казал да правите сватба? — викнал той. Тогава царицата му показала писмото и рекла:

— Виж какво писмо ни прати по момъка. Прочети го. Изглежда, че си забравил.

Царят прочел писмото и видял, че почеркът прилича на неговия, но съдържанието е друго. Той повикал зетя си:

— Кой ти даде това писмо?

— Ти ми го даде, царю честити.

— Отварял ли си го?

— Не съм.

— В онова писмо, що ти бях дал аз, пишеше друго.

— Не знам. Трябва да са го сменили, додето съм спал — в къщата сред гората.

Царят решил да погуби зетя си.

Той му заповядал да отиде в Чудните планини и да му донесе три златни косъма ог главата на исполина, който царувал там. Той бил сигурен, че исполинът ще убие момъка.

— Ще ида — рекъл зет му.

Той се сбогувал с жена си и тръгнал.

Стигнал до вратите на един голям град. Крепостта се пазела от стража. Запитали го кой е и какъв занаят има.

— Воденичарски син съм — отвърнал той, — всичко мога да върша.

— Кажи ни тогава защо изворът сред площада в нашия град е пресъхнал. По-рано от него течеше вино, а сега не тече и вода. Ако ни кажеш причината, ще ти дадем два коня, натоварени с жълтици.

— Ще ви кажа — рекъл момъкът, — но на връщане. Пуснете ме, че бързам!

Те го пуснали.

Вървял що вървял, стигнал до втори град. И там стражите го запитали кой е и какво работи. И на тях момъкът отговорил същото.

— Кажи ни тогава защо ябълката сред градската градина не ражда? По-рано даваше златни ябълки, а сега няма и листа. Ако ни откриеш причината, ще ти дадем два коня с жълтици.

— На връщане ще ви кажа. Сега ме пуснете, че бързам! И тия го пуснали.

Стигнал до брега на голяма река. Лодкарят също го запитал кой е и какъв занаят има.

И на него царският зет отговорил същото, каквото бил казал на другите.

— Моля ти се тогава — рекъл лодкарят, — кажи ми докога ще стоя тук да превозвам хората. Не е ли време да дойде някой да ме смени?

— Ще ти кажа на връщане — казал царският зет. — Сега ме прекарай на другия бряг, че бързам.

Отвъд реката се издигали Чудните планини. На най-високия връх бил дворецът на златокосия исполин. Тоя дворец бил издълбан в скалите.

Момъкът влязъл. Исполинът не бил там. Майка му седяла на един голям мек стол и нижела бисери.

— Защо си дошъл? — запитала го тя.

— Трябват ми три косъма от главата на исполина — отвърнал той, — не ги ли занеса на тъста си, ще ми вземат главата.

— Син ми е много зъл. Щом те види, ще те убие. Но аз щети помогна. Ела подир мене!

Тя го завела в спалнята на исполина и му показала една дупка в скалата, под леглото.

— Влез, та се скрий там — рекла бабата, — пък аз ще затуля дупката с една плоча. Ако не се обаждаш, великанът няма да те намери.

— Много ти благодаря — рекъл момъкът. — Но аз трябва да науча и три неща; инак няма да мога да си отида.

— Кои са тия три неща?

— Първо: защо изворот сред площада на един град не тече, когато по-рано от него е извирало вино? Второ: защо ябълката сред градината на друг град няма и листа, когато по-рано е раждала златни ябълки? Трето: защо лодкарят в подножието на Чудните планини толкова години прекарва всекиго, който дойде, а никой не идва да го смени?

— На тия три въпроса е много мъчно да се отговори — казала бабата. — Когато се върне син ми, аз ще го запитам. Той ходи навсякъде, всичко знае. Ти слушай добре какво ще отговори.

Надвечер исполинът дошъл. Момъкът се бил вече скрил в дупката и бабата го похлупила.

Щом влязъл, великанът почнал да мирише въздуха.

— Кой е идвал тук? Човек има в моя дворец — рекъл той и почнал да претърсва стаите.

— Я остави, недей разрежда, че едвам съм наредила! — викнала майка му. — Сядай да вечеряме, че ми се спи!

След вечеря исполинът легнал на майчините си колене и задрямал. Тя му изскубала един косъм. Той скочил и креснал:

— Що правиш ти? А тя рекла:

— Задрямала съм, синко. Сънувах, че виждам един извор, от който е текло по-преди вино, а сега не тече и вода. Как е станало това?

— Много просто — отвърнал исполинът. — В кладенеца има под един камък жаба. Ако я убият, отново ще потече вино.

И той задрямал пак. Тогава бабата му отскубнала втори косъм. Той пак изпищял, но тя и тоя път рекла, че била задрямала.

— Сънувах, синко, една ябълка, която раждаше по-рано златни плодове, а сега няма и листа. Как е станало това?

— Под корените на дървото има мишка. Тя гризе корените. Убият ли я, дървото ще се съвземе. Оставят ли я жива, то ще издъхне съвсем. Хайде, сега ме остави да дремна.

И той заспал отново. Бабата му изтръгнала трети косъм.

Исполинът скочил като луд. Но и тоя път майка му казала, че била задрямала.

— Присъни ми се — рекла тя — един лодкар. Той стоеше долу в подножието на планините и превозваше пътници. За някакво престъпление са го осъдили да върши тая работа. Запитах се, докога ще превозва? Няма ли да отиде някой да го смени?

— Той е глупак, затова превозва. Щом дойде някой и седне в лодката, нека му сложи греблата в ръцете, па да си върви. Оня, ще не ще, ще превозва.

На заранта рано-рано исполинът изпил един котел мляко и излязъл. Бабата отхлупила плочата. Момъкът се измъкнал, поблагодарил ѝ, взел трите косъма и си отишъл.

Когато стигнал до реката, дал знак на лодкаря и оня приближил лодката.

— Ти обеща да ми кажеш как да се отърва от тая работа — рекъл лодкарят.

— Прекарай ме, па ще ти кажа.

Като стигнали на другия бряг, момъкът излязъл и рекъл на лодкаря:

— Дойде ли някой да го превозваш, накарай го да подържи лопатите. Щом ги вземе, остави му ги в ръцете, па си върви. Тъй ще се отървеш.

Когато стигнал до града с вехнещата ябълка, стражата го спряла. Той им казал да убият мишката, а те му натоварили два коня с жълтици.

Тъй станало и в града с изсъхналия извор. И там му дали два товара.

Най-после царският зет отишъл в двореца при тъста си и му дал трите златни косъма. Като го видял, че води четири коня, натоварени със злато, царят го признал на драго сърце за свой зет.

— Мили сине, къде намери толкова жълтици? — го запитал той.

— В Чудните планини — отвърнал момъкът.

— Има ли още?

— Има, колкото искаш.

— Ами аз мога ли да отида да си взема?

— Можеш, разбира се. Ще стигнеш до една голяма река. Ще кажеш на лодкаря да те прекара отвъд: там има цели купища жълтици.

Царят тръгнал. Той повел десет коня. Като стигнал до реката и седнал в лодката, лодкарят му рекъл:

— Я подръж малко лопатите, за да стегна лодката, че е протекла.

Оня взел греблата, а лодкарят скочил на брега и ритнал лодката — да отиде навътре.

Тъй бил наказан царят за своите зли дела.

Навярно конете му пасат и днес край реката, а той превозва ли, превозва, защото едва ли ще се намери някой глупав да вземе греблата от ръцете му.

СЛЪНЦЕ И МЕСЕЦ

В едно далечно царство умрял царят. Син му се качил на престола да управлява и като минали четиридесет дена от погребението на бащата, решил да си търси мома за жена. Затова заповядал на всички хора от престолния град да се съберат на другия ден на помен и угощение в градината пред двореца. Глашатаите разгласили, че всички до един трябва да дойдат: никой да не остава в къщи. Царят минавал между гостите — да си оглежда мома, но не харесал никоя.

Гостите пирували цял ден. Вечерта царят пратил стражи по целия град — да видят не е ли останал някой у дома си. Тръгнали от къща на къща. Навсякъде било тъмно: всички били на угощение в царската градина. Само в една къща светело. Там живеели три сестри, толкова бедни, че нямали дрехи да отидат на царското угощение: цели били парцаливи.

Стражите се спрели под прозорците — да подслушат какво си говорят момите. Бабичката, майка на трите сестри, рекла:

— Какво ли е сега в царската градина! Каква ли е хубост — там да си и да гледаш, да ядеш, да пиеш! Каква ли е веселба, какви ли са песни!

Най-старата сестра казала:

— Царят иска да се жени, ама не знае коя да вземе. Да ще да се ожени за мене, ще му храня цялата войска с една ока пшеница.

Средната рекла:

— Ех, да ще да вземе мене, цялата му войска ще обличам. А най-малката продумала:

— Мене пък да вземе, ще му родя две хубави дечица: момче и момиче. Едното ще свети като слънце, а другото — като месечина.

Стражите се затекли при царя и му разказали всичко. Той ги пратил да доведат бабичката и момите. Довели ги. Царят си избрал за жена най-малката дъщеря, а другите две моми и майка им прибрал да живеят в двореца и да помагат на царицата.

Наскоро след сватбата се отворила война. Царят поръчал на по-голямата си балдъза да се грижи за жена му. Додето той воювал по далечни страни, царицата добила две хубави деца — момче и момиче. На гърдите им светело — на момчето слънце, а на момичето месец. Голямата сестра, която била в това време едничка край нея, щяла да се скъса от завист. Тайно тя сложила в люлката едно кученце и едно котенце, а децата изнесла.

Когато майката поискала да види децата си, сестра ѝ донесла кученцето и котенцето, показала ѝ ги, па рекла:

— Виж какво си добила: куче и котка! А на мъжа си обеща да му родиш момче и момиче, като слънце и месец.

Тя пратила бързоходци да известят на царя, а децата затворила в един сандък, през нощта го изнесла из двореца и го хвърлила в морето.

Щом се върнал от война, царят отишъл при люлката — да си види рожбите. Страшен гняв го обзел, като видял кученцето и котенцето. Веднага заповядал на стражите да затворят царицата в една тясна тъмнична килия, взидана в стената, досам каменната врата на двореца. Килията имала тясно прозорче, отдето по веднъж на ден давали на затворницата вода и черен хляб. Всеки, който мине край прозорчето, трябвало да заплуюе в лицето жената: тъй заповядал царят. А той се оженил за сестра ѝ, която станала царица на сестриното си място.

В това време сандъкът с децата бил отнесен надалече в морето. А сред морето плавал кораб. Господарят на кораба съзрял сандъка и казал на двама от гребците:

— Я се хвърлете във водата, та ми донесете оня сандък там, що плува по вълните. Ако има в него живина, моя да е, ако ли е нещо мъртво, ваше нека е.

Гребците грабнали сандъка и плувайки, го изнесли на кораба. Отворил господарят капака и — що да види: в сандъка спели две хубави дечица, братче и сестриче. Едното светело като слънце, а другото — като месечина. Той много се зарадвал, защото жена му била бездетна, и от радост подарил на гребците кораба заедно със стоките, що били натоварени на него.

Щом стигнали на суша, мъжът отнесъл у дома си двете деца и почнал да се грижи за тях като за свои. Децата расли и порасли,

станали по на петнадесет години. Тогава техният побасим извикал настрана момчето и му казал:

— Синко, аз съм стар: може скоро да умра. И майка ви е стара. Когато ние умрем, ти продай всичко, което остане от нас, па се пригответи да оставиш тая страна, защото трябва да идете със сестра си другаде да живеете. Ще оседлаеш коня ми, па ще го яхнете със сестра си. Дето спре да почива, там и вие ще се отморявате. А застои ли се някъде една-две седмици, там ще си направите къща и ще се заселите. Конят знае накъде да върви.

След година побасимът им умрял. Подир него се разболяла и жена му. Преди да умре, тя повикала настрана девойчето и му рекла:

— Баща ви умря, чедо, а и моят ред иде. Вие ще останете сами с брата си. Вземи тия две торби с пари и ги пази. Не ги давай на брат си, додето не видиш, че е останал без пара.

Наскоро и бабичката умряла. Момъкът направил, както му бил поръчал старецът. Девойката се почудила, като видяла брат си, че продава всичко.

— Защо продаваш, братко? — запитала го тя. — Какво ще ядем и де ще живеем? Ти продаде и ниви, и ливади, и стока; па и къщата, дето сме сега, продаваш, къде ще вървим?

— Не се грижи, сестрице — отвърнал ѝ момъкът.

И на другия ден той оседлал коня, качили се на него със сестра си и тръгнали. Пуснали му юздите. Дето спирал конят да пасе, там и те слизали да почиват. Вървели, вървели, стигнали в онова царство, дето се били родили. Конят се запътил право към царската градина, дето преди години царят бил свикал на угощение гражданите. Там се запасъл. Чакали го ден, два, три, неделя: все пасе. Две недели минали. Тогава момъкът разбрал, че там ще трябва да се засели със сестра си.

Като ги видели царските хора, че се мяркат всеки ден в градината, обадили на царя. Той казал да ги изпъдят. Дошли стражите и поръчали на момъка и момата да изведат коня от градината и да вървят другаде. Но момчето им казало, че иска да помоли царя — дано се съгласи да им отмери в градината място, колкото за една къща, че да се заселят там. Стражите известили на царя и той казал да им отмерят място за къща. Тогава момчето потърсило майстор — да му направи къща. Намерил си един майстор, много добър. Почнали да се спазаряват.

— Майсторе — казал момъкът, — аз не мога да платя твоето изкуство, нито пък ти знаеш каква къща ще ми трябва. Ти работи, додето кажа „стига“, а после аз ще броя пари, додето ти кажеш „стига“, съгласен ли си?

— Бива — рекъл майсторът.

И той събрал най-добрите си помощници и почнал да гради на момъка, къща. Излязло не къща, а дворец — по-хубав от царския. Тогава момъкът рекъл:

— Стига, майсторе!

Почнал да плаща. Броил, броил, броил, докато майсторът казал „стига“. Сетне нахранил и напоил майсторите, па ги изпратил.

Братът и сестрата заживели в двореца. Но момъкът бил все замислен.

— Що ти е, братко? — запитала го момата. — Защо си скръбен и умислен? Да не си нещо болен?

— Не съм болен — отвърнал брат й, — но тая къща иска поддържане, а всичко похарчих за строежа: пари нямам.

— Не бери грижа, братко! — утешила го момата. — И пари дал господ.

И тя му дала двете торби с пари, които й била оставила помайчимата й. Тъй братът и сестрата заживели честито и охолно в новата къща сред царската градина.

По едно време се разчуло, че царицата е болна. Идвали един през друг лекари да я лекуват, но никой не можел да й помогне. И бабички викали да й баят, но царицата все не се поправяла. Най-сетне извикали една прочута вещица, която живеела в пещера сред гората и правела магии. Тя погледнала царицата в очите и й рекла:

— Ти си извършила зло, затова те е налегнала зла болест. Брат и сестра живеят някъде наблизко. Ти си ги някога обрекла на смърт: додето са живи, ти ще страдаш и теглата ти няма брой да имат.

Царицата се досетила тогава, че момъкът и момата, които живеят в градината, ще да са нейни сестрини чеда. Тя помолила вещицата да ги погуби, ако може; свърши ли това, обещала й да даде, каквото поиска. Бабата се съгласила.

На другия ден вещицата отишла на гости у брата и сестрата. Момъкът бил на лов, девойчето било само в къщи.

Като разгледала къщата, бабата рекла:

— Всичко ви е хубаво, дъще: и къщата, и покъщнината. Едно само да сте знаели: има в една гора голямо огледало, което грее като слънце... Да кажеш на брат си да иде да го донесе, та да си украсите с него къщата. Мястото, дето е скрито огледалото, е на три дни и три нощи път сред гората; през седем реки се минава и един змей пази огледалото: ако може брат ти да убие змея, ще вземе огледалото и ще ти го донесе. Ти му кажи да се опита.

Вечерта момата разказала на брат си за бабичката и за огледалото. Той отишъл при коня и го запитал ще могат ли да вземат огледалото, без да им стори нещо змеят.

— Мъчно е — рекъл конят. — Оня змей не мигва ни денем, ни нощем; с четири очи пази огледалото. Но зарад майка ти трябва да се опитаме. Само едно помни: когато наближим, змеят ще почне да бълва огън из устата си; ти се закрий с железния щит, за да те не изгори, па грабни огледалото и не се обръщай назад, защото змеят ще ни гони и ще бълва подир нас пламъци чак до първата река.

Момъкът яхнал коня и полетял с него към гората; те стигнали още вечерта на мястото. Един страшен змей с червени очи пазел огледалото. Щом видял, че иде към него конник, почнал да бълва пламък на буйни потоци. Момъкът се закрил с щита, но все пак дрехите му тук-таме изгорели. Той грабнал огледалото и бързо препуснал назад. Змеят пръхтял след тях, бесен и лют, бълвал пламъци, но не успял нищо да им направи. Когато стигнали до първата река, той отведнъж се изгубил.

На другата сутрин момъкът окачил огледалото над къщната врата отвън и то огряло целия град като слънце. Кой отдето мине, все се чудел и облажавал брата и сестрата. Ето че към обед се показала и бабата — клатуш-клатуш, — домъкнала се до къщата и се спряла да гледа огледалото. Тя мислела, че змеят е вече изгорил момчето, та го направил на въглен, и затова почудата ѝ била толкова силна, колкото и ядът ѝ. Но бабата се престорила на доволна пред момата и почнала да я облажава.

— Блазе ти, дъще — викала ѝ тя, — че си имаш такъв храбър брат. Виж какво хубаво огледало ти е донесъл! Само едно има: като грее огледалото, да може брат ти да ти донесе и златната кокошка с пиленцата, що ходят в същата гора, па да ги пусне по двора — друго не ви трябва!

Момъкът се научил от сестра си още същата вечер за разговора с бабичката и попитал коня ще могат ли да пренесат кокошката и пиленцата. Конят му казал:

— Това е по-мъчно, но зарад майка ти ще се опитаме да го направим. Златната квачка и златните пиленца кълват в една поляна, над която се вият дванадесет орли. Щом наближим, те ще се спуснат върху тебе, затова ти си сложи на главата железен шлем и дръж над гърба си и лявата ръка щита, а с дясната гледай да уловиш квачката и пиленцата и да ги турнеш в дисагите на седлото. После се качи на гърба ми и дръж все така щита над себе си, защото орлите ще ни гонят чак до първата река.

Момъкът направил, каквото го научил конят. Стигнали до полянката и изведнъж се разнесъл бесен вятър като буря: толкова силно летели орлите. Момъкът едва успял да извади щита и да се запази, когато страшните птици се спуснали върху него и почнали да кълват и дращят с нокти щита и шлема му. Но той не се уплашил, а почнал да лови пиленцата едно по едно, след като уловил първо квачката. Турнал ги в дисагите, яхнал бързешком коня и препуснал назад. Орлите го налитали чак до реката, кълвели и драскали щита и шлема, но не могли нищо да му сторят.

На другата сутрин златната квачка и златните пиленца били пуснати по двора пред къщата. Всяка вечер кокошката снасяла по едно златно яйце.

Минало се време; бабичката пак потропала на вратата. Като видяла златната кокошка и пиленцата, че ходят и кълват пред къщата, тя много се ядосала, но се престорила на доволна.

Поседяла, що поседяла, па на тръгване рекла на девойката:

— Блазе ви, дъще! Тая къща, по-хубава от дворец, това огледало, що свети като слънце, тая златна квачка, що ви носи златни яйца, и тия златни пиленца... И царят, дето е цар, пак няма това богатство. Всичко ви е хубаво, но да ще брат ти да се ожени, триста пъти по-хубаво ще ви е. В оная гора има градина, казват я Самодивска градина. Там живее една самодива, от всички моми по света най-хубава. Тя е лика-прилика на брата ти: юначна като него, хубава, стройна и висока. Ожени ли се за нея, друго му вече не трябва.

Върнал се момъкът вечерта от лов — и девойката му разказала що чула от бабичката. Момъкът отишъл да пита коня.

— И тая работа ще стане, ако ни потръгне — рекъл конят. — Зарад майка ти трябва да се опитаме. Но това е по-страшно и от змея, и от орлите. Самодивата е погубила десет хиляди момци досега. Отпърво ги убиваше: който тръгне да я иска, жив не се връщаше. А сетне ѝ дотегна да ги убива. Тогава си разви свиления пояс и с него загради една широка поляна около своята градина: който прекрачи пояса, вкаменява се. Ще видиш колко много момци и мъже стоят вкаменени заедно с кон и оръжие около Самодивската градина. Все ме е страх да не се вкаменим и ние като тях. Па — каквото рече бог! Хайде да вървим!

Момъкът яхнал коня и препуснал към гората. Когато стигнали до градината, той едва намерил отде да влезе, защото по цялата граница, опасана от самодивския пояс, стърчели вкаменени конници с оръжието си: един обърнат насам, друг — нататък, те се били наблъскали един до друг, та не можело да се мине. Момъкът се уплашил: не знаел що да прави. Ала конят вървял смело напред. Щом преминали пояса, нозете на коня се вкаменили цели, а тия на ездача до коленете. Конят спрял, не можел да пристъпи ни крачка. Момъкът усетил, че нозете му се вкаменяват и над коленете, много се уплашил, дигнал нагоре ръце и силно извикал:

— Няма ли милост над мене? Няма ли смела ръка — да ме избави оттука?

Самодивата чула от градината тоя жален глас, сърцето ѝ се смекчило и тя се притекла на помощ на момъка.

— Стига съм убивала и вкаменявала момци и мъже! — рекла си тя. — Толкова души отидоха, доста са: и богу не е угодно повече да погубвам...

Тогава излязла на поляната, приближила се до конника, прегърнала го, целунала го по челото и рекла:

— Не ми дава сърце да те погубя заради майка ти, защото тя много тегли от сестрина невяра. Отсега ще стана твоя невеста.

И тя си прибрала пояса и се качила на коня. Щом дръпнала пояса, всички вкаменени хора се съживили заедно с конете си и почнали да благодарят на момъка, че ги е отървал от беда. Те препускали подир него с конете си: всички искали да му се отплатят кой с каквото може, но момъкът и самодивата летели толкова силно с коня, че скоро се изгубили.

Девојката много се зарадвала, като видяла, че брат ѝ си води булка. Самодивата и момъкът се оженили, а на другия ден дошла вещицата — да узнае жив ли е юнакът. Тя се надявала да намери момата примряла от скръб и плач, защото била уверена, че момъкът не ще се върне. Ала колко се почудила, като влязла в къщата и видяла момата весела и радостна, па научила още от нея и за сватбата на юнака със самодивата. Бабицката отишла при царицата и ѝ казала, че всичко опитала, за да погуби братата и сестрата, но нищо не помогнало.

— Аз нямам власт да сторя нищо лошо на тоя момък и на тая девојка. Прави сама, каквото знаеш.

А царят през това време слушал от царедворци, стражи и слуги за голямото богатство на братата и сестрата, за опасните подвизи на юнака, за огледалото, което свети като слънце над целия град, за златната квачка с пиленцата и за сватбата на момъка с хубавата самодива. Той поискал да види това семейство.

Един ден, когато юнакът бил по лов из гората, случило се, че и царят бил по ония места. Срецнали се. Царят запитал юнака отде е.

— Тукашен съм — отвърнал момъкът. — Живея в царската градина. Царят го поканил да му отиде на другия ден на гости. Момъкът обещал. Вечерта самодивата, която виждала и знаела всичко, попитала мъжа си що си са говорили с царя в гората. Той ѝ казал, че царят ги кани на гости в двореца. А тя му рекла:

— Ако те срещне царят, кажи му, че додето той не ни дойде на гости, ние няма да го споходим.

На другия ден царят и момъкът пак се срещнали в гората. Царят сърдито и скърбено припомнил на момъка, че не си е устоял на думата.

Тогава момъкът рекъл:

— Искам ти прошка, царю честити. Аз ти обещах, защото не знаех какво ще кажат домашните. А те ми казаха, че додето ти ни не дойдеш на гости, ние не бива да ти гостуваме.

— Добре — отвърнал оня. — Щом е тъй, утре ще дойда у вас. На другия ден рано сутринта царят поръчал на готвача си да сготви най-хубави гозби, да ги насипе в сребърни паници и да ги прати по слугите в оная къща в царската градина. След това сам отишъл в дома на юнака. Учудил се, като видял всичката хубост на стаите и на покъщината. Приказвали, що приказвали, дошло време за обед. Царят дал знак на един от царедворците да се затече до двореца да поръча

ястие. Но щом се обърнал, видял сред стаята богата трапеза с най-отбрани гозби и плодове в златни съдини. Това била направила, самодивата, която само с един знак на ръката си извикала, без да забележи някой, горските духове и им заповядала да наредят веднага трапезата. Царят се зачудил много и засрамен, дал заповед на пратеника да не отива в двореца.

Обяждали, пак приказвали и накрая, когато царят си тръгнал, поканил домакините да му дойдат на гости на другия ден. Те обещали. На заранта самодивата станала рано, откършила от градината три стръка босилек, взела единия, а другите два дала на мъжа си и на зълва си, като им казала:

— Когато отидем в двореца, вие вървете след мене и правете, каквото правя аз.

Сетне поръчала да оседлаят три коня, качили се и тръгнали към двореца. Пред вратите ги посрещнали царедворци и слуги. Самодивата поръчала да отведат конете в обора и добре да ги назовят. После влезли в двора. Трябвало да минат към тъмничната килия, дето била затворена бившата царица. Вместо да я заплую, самодивата извадила кърпа, обърсала лицето на затворницата, целунала я по челото и ѝ накичила в косата босилека. Мъжът ѝ и зълва ѝ направили същото.

Царедворците веднага се затекли в двореца и разказали на царя как гостите му нарушили неговата строга заповед. Но той им казал, че след като свърши обедът, ще поиска сметка от гостите. Седнали да обядват. Самодивата на два-три пъти пращала слугите да видят не са ли се още назовили конете. Царят много се почудил и не можал да се сдържи, та казал:

— Чудна работа наистина! Нашите коне са се нахранили още отзарана, а вашите и досега ядат. Какво им са турили в зобниците?

— Кости — отвърнала самодивата. — Нашите коне зобят кости.

— Кости ли? — извикал още по-учудено царят. — Де се е чуло и видяло кон кости да зоби? Вие подигравате ли се с мене на стари години?

Тогава самодивата отговорила:

— А де се е чуло и видяло, царю честити, царица да роди куче и котка? Тоя, който ти е казал това, се е наистина подиграл с тебе, а ти, като си му повярвал и си затворил клетата жена толкова години да

лежи в оная тясна дупка и който мине да я заплюва, си извършил много голяма неправда.

И като рекла това, разкопчала дрехите на брата и сестрата.

Всички останали поразени: на гърдите на момъка светело слънце, а на момата — месец.

Царят видял, че пред него стоят син му и дъщеря му, а царицата, която била нагласила тая измама, като разбрала за станалото, хвърлила се от прозореца в каменния двор и се пребила. Тогава царят заповядал да изведат веднага истинската царица от тясната тъмна килия, да я облекат в скъпа премяна и да я доведат при децата ѝ.

Оттогава те заживели в двореца честито, а когато умрял царят, момъкът се качил на престола и дълго управлявал, като слушал мъдрата самодива.

ЗЛАТНАТА ГЪСКА

Един беден дървар имал трима синове. Той бил вече стар, па и често боледувал, та не можел да спечели много нещо. Синовете му залавяли всякаква работа, но не им вървяло.

Веднъж старецът се разболял. Повикал синовете си, па им рекъл:

— Нека вземе един от вас брадвата, нека впрегне колата и отиде да насече дърва: тъкмо сега е време. Аз съм болен: Както съм легнал, може и да не стана. Един от вас трябва да ме замести.

Тръгнал най-големият, който минавал за най-умен и най-сръчен от тримата. Майка му умесила пита с яйца, па му сложила в торбата и стъкло с вино и го изпратила.

Момъкът отишъл в гората. Там го пресрещнало едно джудже с прошарена коса и брада и му рекло:

— Добър ден, момко.

— Махай се по дяволите! — викнал оня. Джуджето обаче не си отишло.

— Моля ти се — рекло, — дай ми да хапна малко от питката и да пийна от виното, че съм гладен и жаден.

— Ако дам на тебе, какво ще остане за мене? — викнал момъкът. — Махай се, ти казвам!

— Дано да си прекълцаш ръката, щом е тъй! — казал джуджето и се изгубило в гората.

И наистина, още с първия замах момъкът ударил накриво, брадвата се отплеснала и му пресякла ръката. Той оставил и брадва, и кола и се върнал в къщи да си превърже раната.

Тръгнал вторият, който също минавал за много умен. Но той бил ленив. Като стигнал в гората, седнал край колата, извадил питата и почнал да яде.

Пак дошло джуджето.

— Добър ден, момко.

— Добър ден старче. Що искаш?

— Гладен съм. Дай ми малко да хапна и да пийна!

— Почакай! Ако остане — твое ще бъде.

И той се стегнал, та изял питата, а после изпил и виното. Сетне изтърсил трохите от торбата, па рекъл на джуджето:

— Ей това, дето пада, е за тебе. Яж!

Джуджето си тръгнало, но се обърнало по едно време и го проклело да си прекълца крака.

Станал момъкът да сече дърва. Засилил се, обаче ударил накриво. Секирата се отплеснала и му порязала единия крак. Той изпищял и паднал. Лежал, лежал, никой не дошъл да му помогне. Тогава станал, подкарал колата и накуцвайки, с ужасни болки си отишъл в село.

На другата сутрин тръгнал най-малкият брат. И майката, и бащата го увещавали да не отива. Най-много викали по него братята му:

— Ти ли бе глупчо, ще вървиш за дърва? Ние двама не можахме дърво да отсечем, та ти ще можеш! Лесно се дърва не секат...

Но малкият брат отишъл. Майка му сложила в торбата просеник, а в стъклото наляла зелева чорба.

— И това ти стига! — рекла тя. — Ако ти сипя вино, ще се опиеш, та кой знае какво ще стане!

Момъкът стигнал в гората и разпрегнал колата. Явило се отново сивобрадото джудже.

— Добър ден, момко!

— Добър ден, братко!

— На дърва ли си тръгнал?

— На дърва.

— Ами нещо за ядене имаш ли?

— Имам просеник.

— Да хапна ли от него?

— Ако щеш, и целия го изяж. Ей го там, в торбата.

Заловил се момъкът да сече и — понеже джуджето го било благословило — за половина час насякъл толкова дърва, че си напълнил колата. В това време джуджето седяло и яло. Като си свършил работата, и той седнал.

— Остана ли и за мене от просеника?

— Остана, само че ти ме излъга: казваш, че носиш просеник, а то било медена пита.

Погледнал момъкът — в торбата му имало половина пита, наистина медена. Половината било изяло джуджето.

— Ами имаш ли нещо за пиене?

— Дал господ. В стъклото има зелева чорба. Пий, колкото ти е воля! Джуджето се напило, па рекло:

— И сега ме излъга: то не било зелева чорба, а сладко вино.

— Тъй ли?

Надигнал момъкът шишето — в него имало наистина сладко вино. Нахранил се той, напил се и си тръгнал.

— Чакай! — рекло му джуджето. — Ти ме нахрани и напои. Аз трябва да ти се отблагодаря с нещо. Иди удари оня дебел дъб по дънера: каквото намериш в него, твое е.

И си отишло.

Момъкът ударил със секирата стъблото на дъба. Отворила се дупка, от която се показала гъска със златни пера. Той взел гъската и си тръгнал. Гъската му рекла по пътя:

— Иди с мене при царя и искай да те ожени за дъщеря си!

— Ще ида — рекъл момъкът.

Той откарал дървата у дома си и тръгнал веднага към големия град, дето бил дворецът на царя. Но градът бил далече. Надвечер момъкът стигнал едно ханче и влязъл да пренощува.

Стопанинът имал три дъщери; като видели, че носи златна гъска, настанили го в най-хубавата стая. Той преспал и на сутринта влязъл в кръчмата, за да закуси. В това време най-голямата дъщеря решила да влезе и да открадне едно златно перо от гъската. Но щом хванала гъската за крилото, залепила се за нея, та не можела да се откъсне.

Малко след това дошла втората дъщеря. И на нея се искало да си отскубне златно перо. Но щом се допряла до сестра си, залепила се за нея.

Най-после влязла най-малката. Двете по-стари й викнали:

— Настрана! Не се доближавай!

— Тъй ли? — рекла тя ядосано. — Само вие ли да имате златно перо?

Но щом се допряла до сестрите си, и тя се залепила.

Момъкът хапнал, па влязъл в стаята, взел си гъската под мишница и тръгнал, а трите сестри трябвало да тичат след него, залепени за гъската.

Като минали през едно село, видели на пътя поп, застанал пред църквата. Той позагледал момите, па им рекъл:

— Не ви ли е срам да тичате тъй подир момчето? Я се пуснете! И той се затекъл да дръпне едната, но се залепил за нея и трябвало да тича след момите.

Накрай селото имало кръчма. Оттам излязъл клисарят и като видял попа, че се е хванал за момите, викнал му:

— Какво е това хоро, дядо попе? Забрави ли, че днес има кръщенка и три сватби? Я се пуцай, докле е време!

И той хванал попа за ръкава на расото, но се залепил, та не можел да се откъсне.

Излезли от селото, стигнали до градините. Двама селяни копаели с мотики. Като видели попа и клисаря, че тичат след трите моми почнали да им се смеят и подиграват. Но попът се извърнал към тях и им рекъл:

— Не се смейте, ами елате ни отървете, че не ни пуцат.

Затекли се селяните да отърват попа и клисаря, но сами се залепили. Станали седмина освен момчето и гъската. Тъй стигнали те в столицата на онова царство.

Царската дъщеря страдала от чудновата болест: винаги била натъжена, плачела, не се засмивала никога. Баща ѝ наемал от далечни места смешници да я разсмиват, ала никой не успявал. Най-сетне той разгласил навред по царството, че оня, който сполучи да разсмее дъщеря му, ще стане негов зет.

Като минавал през града с върволицата от седмина души, момъкът чул всички наоколо да се смеят и да казват:

— Ето тоя ще вземе царската дъщеря. Види ли княгинята това хоро, ще се пукне от смях.

И той тръгнал към двореца.

В това време княгинята била излязла да се разходи из градината отдето трябвало да мине момъкът. Като видяла три моми, поп клисар и двама селяни, че тичат подир дрипаво момче с гъска под мишницата, което ги мъкне, накъдето си ще, напушил я такъв смях че щяло да и призлее.

Момъкът отишъл при царя и поискал дъщеря му. Но царят не желаел да даде княгинята на селянче. Той се разкал за своето

обещание и понеже не можел да си вземе думите назад, решил да отчае момъка та да го пропъди.

— Съгласен съм — рекъл той — да ми станеш зет, но трябва да ми намериш човек, който би могъл да изпие цяла изба вино.

— Ще видя — казал момъкът.

Той оставил златната гъска в градината и тръгнал към гората да дири сивобрадото джудже.

„Само то ще ми каже къде да намеря такъв пияница, какъвто трябва на царя“ — си помислил той.

Отишъл в гората и намерил джуджето; разправил му каква трудна работа му е възложил царят.

— Че има ли по-лесно от това? — усмихнало се джуджето. — Аз съм оня, когото царят търси. Хайде да вървим!

Отишли в двореца. Царят погледнал сивобрадото джудже и се усмихнал: никак не му се вярвало това човече да изпие дори една бъчва вино. Ала когато го отвел в избата, останал учуден. Джуджето отворило чепа на една бъчва, сложило си устата и почнало да пие. Пило, пило, докато пресушило бурето. И без да чака, се залепило за втора бъчва. До вечерта свършило всичкото вино и си отишло в гората.

Ала и след това царят не дал дъщеря си на момъка. Той намислил друго: да му намери селянчето човек, който ще изяде девет фурни хляб.

И тоя път момъкът отишъл при джуджето. Заварил го, че лежи в гората и си натиска корема с ръце.

— Що правиш тук, братко?

— Не виждаш ли що правя! Гладен съм. Току-що изядох цяла фурна хляб, но какво е то за гладен човек като мене? Търбухът ми е празен, та съм си стегнал колана на последната дупка.

— Тъкмо за това те търся и аз. Тръгвай след мене в двореца! Царят дири човек да изяде девет фурни хляб.

Отишли в двореца. Джуджето се засмяло чак до ушите, като видяло цяла планина от хляб — бял, топъл, мек. Стегнало се то изяло го до вечерта.

Ала царят и тоя път не дал дъщеря си на момъка.

— Ще ти я дам — рекъл, — ако ми направиш кораб, който да плува по въздуха, и ако ти пръв се качиш на него.

Тоя път вече момъкът се уплашил, че не ще сполучи да угоди на царя. Той отишъл в гората и разказал на джуджето що искат от него.

— Недей бра грижа! — рекло джуджето. — Ти ме нахрани и напои, а преди това раздели с мене просеника и чорбата, които аз превърнах на медена пита и вино. Затова ще ти помогна.

То откършило един клон от дъба, дето била по-рано гъската, дало го на момъка и рекло:

— Вземи тоя клон, яхни се на златната гъска и я удари по опашката. Момъкът се върнал в двореца. Щомшибнал гъската с дъбовия клон, наловените за нея се пуснали, а тя полетяла във въздуха и нарасла изведнъж колкото един голям кораб. Летяла, летяла, па слязла отново в градината.

След това вече царят дал дъщеря си на момъка. Отпразнували богата сватба. Попът ги венчал, клисарят пял, а момите и селяните играли ръченица. Колкото пък за джуджето, то през цялото време яло и пило.

ХИТРИЯТ ШИВАЧ

Имало една горделива и хитра царска дъщеря. Тя била решила да се омъжи за оногова, който излезе по-умен от нея. На всекиго от ония, които идвали да я искат, тя задавала гатанки, но никой не бил успявал да ги отгатне. А условието било опасно: отгатне ли някой гатанките, ще се ожени за княгинята; не успее ли, ще му отсекаат главата.

Много царски синове идвали, не слолучвали и загивали. Минало време, момците постепенно спрели да идват. Веднъж се явили в двореца трима млади шивачи — да си опитат щастието. Най-младият от тях не бил голям майстор в занаята си, та другите двама му казали да си остане в къщи.

— Тебе те не бива за шивач — рекли му те, — та гатанки ли ще разгатваш? В тая работа се иска ум, а ти не можеш една дреха да скроиш.

Но той все пак тръгнал с тях.

Когато влезли в двореца, княгинята им рекла:

— Имам на главата си два вида косми: познайте от какъв цвят са!

Първият ѝ погледнал косата и рекъл:

— Черни и бели.

— Не позна — казала тя. Вторият рекъл:

— Руси и кестеняви.

— И ти не позна. Най-малкият казал:

— Златисти и сребристи.

— Вярно е — рекла царската дъщеря. Сетне им задала втора гатанка:

— Отгоре синьо, отдолу синьо, в средата сребърно: що е то?

Първият рекъл:

— Ножици.

— Защо? — попитала княгинята.

— Отгоре син плат, отдолу син плат, а в средата сребърни ножици.

— Не позна — рекла тя. Вторият помислил, па казал:

— Ютия.

— Защо?

— Отгоре синя покривка, отдолу синя дреха, в средата сребърна ютия.

— И ти не позна. Най-младият рекъл тогава:

— Ясно небе над езеро, а в езерото — мряна риба.

— Позна — казала княгинята. След това им задала още една гатанка:

— Двама плачат, двама се смеят: кои са те? Първият шивач мислил, мислил, па рекъл:

— Очи и уста.

— Защо?

— Защото двете очи плачат, а двете устни се смеят.

— Не позна. Вторият рекъл:

— Колелата на колата.

— Защо?

— Двете предни колела скърцат, като че ли плачат, а двете задни — като че ли се смеят.

— И ти не позна.

Тогава се обадил третият шивач.

— Двамата, които плачат — рекъл той, — са тия двама мои другари, защото ще им вземат главите. А двамата, които се смеят, сме ние с княгинята, защото ще се оженим.

— Наполовина позна, наполовина не си — рекла царската дъщеря. — За тия двама позна: те наистина ще плачат. Но за другите, които се смеят, не си, защото още се не знае дали ти ще се ожениш за мене.

При тия думи тя дала знак на стражите да изведат двамата неуспели шивачи и да ги затворят. След това рекла на третия:

— Понеже сполучи само наполовина да разгатнеш третата гатанка, тая нощ ще прекараш в обора при мечката, която говори, да се надхитрите с нея. Ако останеш жив, ще се омъжа за тебе.

— Бива — рекъл той.

Княгинята нямала право да постъпи така, понеже шивачът разгатнал както трябва и трите гатанки. Но тя направила това, за да се отърве от него: никак не ѝ се искало да узнаят хората, че някакъв си шивач е излязъл по-умен от нея.

Отвели шивача в обора и го заключили.

Щом влязъл, една голяма мечка се хвърлила върху него.

— Стой, стой! — рекъл ѝ той. — Къде се намираш? Аз ти ида на гости. Тъй ли се посреща гостенин? Кротко ми подай ръка, па речи: „Добре дошъл.“

Мечката се смутила и му подаде ръка.

— Ха тъй! — казал той. — Сега разбирам, че си умна мечка. Умният винаги гледа да научи нещо ново.

При тия думи мечката се зарадвала. А шивачът извадил от единия си джоб лешници и почнал да ги чупи със зъби и да яде. Мечката го загледала. И на нея се прияли лешници.

— Искаш ли да ти дам? — попитал шивачът. — Само че им са много твърди черупките, та всеки не може да ги чупи.

И той бръкнал в другия си джоб, извадил шепа обли камъчета и ги дал на мечката. Тя турила няколко в устата си, но — колкото и да натискала със зъби — все не успявала да ги счупи.

— Не бива тъй — рекъл шивачът. — Един по един, един по един, а не по цяла шепа наведнъж. Ти гледай мене как ги чупя. Дай един лешник да ти покажа.

Мечката му дала едно камъче и той го турил в устата си под небцето, а между зъбите сложил лешник. „Прас!“ — счупил го и го дал на мечката, па рекъл:

— И ти прави тъй!

— Това изглежда лесно — казала мечката. — Чакай да опитам.

Но колкото и да опитвала, все не можела да счупи камъчетата.

А шивачът в това време изял лешниците и взел от прозореца една цигулка, па засвирил. Щом чула свирнята, мечката се изправила на задните си нозе и почнала да играе.

Играла, играла, па запитала:

— Лесно ли е да се науча да свиря на това нещо?

— Много е лесно — рекъл шивачът, — и децата могат да се научат. Гледай тук! Вземаш цигулката с лявата ръка, натискаш струните, а с дясната теглиш лъка. Това е то!

— Я дай да се опитам. Много ми се иска да се науча. Тогава ще мога сама да си свиря, сама да си играя. Ще ми покажеш ли?

— Може, може. Вземи цигулката!

Мечката я взела под мишница, но — нали пръстите ѝ са наредени един до друг — не можела да я улови, както правел шивачът. Още по-малко можела да хване лъка.

— Знаеш ли къде е мъчнотията? — казал шивачът. — Много ти са дълги ноктите. С такива нокти се не свири. Дай да ги отрежа.

В обора имало една дърводелска стегалка. Шивачът накарал мечката да си сложи лапите между двете половини на стегалката, па завъртял дръжката, че стиснал хубаво нозете на мечката.

— Чакай сега да намеря ножици! — рекъл той, па се обърнал, легнал в един кът и заспал.

Мечката чакала, чакала, па почнала да реве. А шивачът се обадил в просъница:

— Стой мирно де! Не виждаш ли, че търся ножиците!

На сутринта княгинята влязла в обора. Тя била уверена, че мечката е разкъсала момъка. Когато видяла, че той спи в къта, а мечката реве със стиснати лапи, казала си на ума:

„Тоя момък е наистина много умен. С него ще живея добре.“

Шивачът станал. Приготвили колесница — да откара младоженците в църквата, дето щели да ги венчават. Момъкът помолил княгинята да подари живота на неговите другари и тя се съгласила.

Но шивачите били страшни завистници. Те отишли в обора, та освободили мечката и тя се затичала след колесницата — да си отмъсти на момъка. Княгинята я видяла и рекла на шивача:

— Я виж! Мечката тича подире ни! Изгубени сме...

Тогава момъкът се обърнал на седалото, подал си нозете из прозорчето на колесницата и викнал:

— Мецо! Виждаш ли стегалката? Ако се не махнеш, и четирите ти крака ще прещипна!

Като чула това, мечката се обърнала, та побягнала. Пред обора стояли още двамата шивачи. Тя си помислила, че те нарочно са я пратили след оногова да ѝ стегне и четирите крака. Хвърлила се върху тях, та ги разкъсала.

А шивачът се оженил за царската дъщеря и заживял щастливо.

ДЯДО ПОП И ГАТАНКИТЕ ИСПАНСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време в селото Сан Блас един поп. Той бил много дебел и коремест, защото обичал да си угажда. Бузите му били зачервени и издути, а гордостта му нямала граници. Той си мислел, че знае всичко и че по-умен от него няма по цялата земя.

Тъй си мислели и селяните, па дори и кметът, който бил простиъкъ човек. Той се допитвал за всичко до дядо поп и слушал всяка негова дума.

Един ден, когато попът седял на трапезата си пред голям супник с вкусна чорба, дотичало едно момче и го помолило да отиде в къщата на кмета по бърза работа. Пристигнал бил кралят и кметът не знаел как да го посрещне и как да се разговаря с него.

— Кралят може да почака малко — казал дядо поп важно. — Човек като мене си не разваля спокойствието за такива дреболии!

Момчето си отишло. То казало на кмета гордо, че дядо поп е много важна особа: и самият крал е пред него нищо. А попът си сипал голяма паница чорба и почнал да яде.

Когато дотягвал третата паница, отвън чул шум, какъвто се не бил чувал други път. Попът на Сан Блас бил много любопитен. Той станал от трапезата, отворил вратата и изведнъж се озовал лице срещу лице с краля.

— Твоята слава на учен и умен човек, дядо попе, възбуди у мен желанието да се запозная с тебе и понеже ти не благоволи да дойдеш при мене, аз реших да те потърся.

— Нека ме извини, ваше величество, но когато ми съобщиха за пристигането ви, супникът беше вече сложен на трапезата, а аз не обичам ни студена чорба, ни горещо вино.

Кралят се позабъркал и малко изненадал от този отговор: пръв път му говорили така. Но той бил снизходителен.

„Какво има най-сетне? — си казал той на ума. — Не мога да искам от един селски поп да знае придворните обичаи. Па и на

прочутите хора е позволено да бъдат малко горделиви.“

Той влязъл в попската къща, като оставил свитата си на улицата, седнал по свойски до дядо поп и додето слугинята Агеда и клисарят Доминго тичали да прислужват, двете прочути особи се разговаряли като равни.

Кралят бил достатъчно проникателен, за да схване бързо с кого има работа. Разбрал, че попът на Сан Блас е прост човек, надут от гордост и самодоволство, голям себелюбец, който мисли само за себе си.

И той си казал на ума: „Ще го науча аз. Свещениците живеят, за да служат на бога, но този служи само на себе си. Ще му дам един урок, който ще го накара да поотслабне, ще го направи малко по-скромен и ще намали себелюбието му. Вредно е най-сетне за човека да е толкова тлъст и надменен.“

Сетне рекъл на попа:

— По всичко се вижда, отче, че си умник над умници и учен над учени. Искан ми се дати задам три гатанки, на които не са могли да отговорят и най-умните глави в моето царство.

— Нека ваше величество пита, каквото желае: аз съм уверен предварително, че ще му отговоря веднага. За мене такива неща са играчка.

— Ето какво ще те попитам. Колко струвам? За колко време бих обиколил земята? Що мисля и къде е грешката ми?

— Позволете ми, ваше величество...

— Не. Нищо не позволявам. Ти ми каза, че това било играчка за тебе. Искан да ми отговориш. Но за да ти покажа, че не съм жесток човек, давам ти цял месец срок. Мисли през това време. Днес е първи май. На първи юни в четири часа следобед те чакам в двореца в Севиля. Давам ти кралската си дума, че ако отговориш на трите въпроса, ще те назнача протойерей в най-голямата столична църква. Ако не отговориш както трябва, ще заповядам да те качат на най-голямото магаре, каквото се намери в града, и да те разведат по всички улици. И на всеки кръстопът ще ти удрят по двадесет камшика. Аз съм уверен предварително, че твоят голям ум ще те избави от този позор. Затова ти казвам: довиждане, дядо попе! Бог да ти е на помощ!

Попът бил толкова слисан, изненадан и възмутен, че се и не досетил да отвори вратата на краля и да го изпрати.

— Знае ли той кому говори? — почнал да се възмущава дядо ви поп. — Бива ли на човек като мене да се приказва тъй? Прочута особа като моята да се заплашва с камшик? Луд ли е тоя крал? Ще му намеря аз отговорите на трите проклети въпроса — и то още днес или най-късно утре. Но като стана протойерей на Севиля, ще вдигна всички попове и владици против него. Уверен съм, че и папата ще вземе моята страна. Ще му отмъстя аз. Такова оскърбление! Доминго! Хей, Доминго! Дай печеното агне да си доям! Дай после сладкото от орехчета!

Дядо поп седнал отново на трапезата, но гладът му бил минал: кой знае защо, никак му се не ядяло. От голямото печено агне той можал да изяде само половината. От ориза с чушки, много добре сварен, не можал да хапне повече от две чинии. От пилешката яхния с миди изял три паници, но с пресилване. Към тоя слаб обяд добавил пет-шест домата туршия, десетина банички с череши и един буркан сладко от орехчета, но колко е това? Слугата и слугинята, като гледали колко неохотно яде дядо им поп, идело им да се скъсат от мъка.

След голямата чиния със сладолед домакинът не можал вече да продължава обедата си. За клисаря това било истинско нещастие. Що се е случило с дядо поп? Защо изглежда толкова ядосан?

Доминго не смее да го запита.

„Кралете си нямат друга работа — си казал той на ума, — освен да убиват охотата на добрите мирни хорица. Дядо поп не изяде днес и четвъртината от онова, което изяждаше дори през пости. Чудна работа!“

Но тепърва имало клисарят да се чуди.

Току-що разтребил масата и дядо поп му заповядал да снесе от тавана всички книги, които берели от години прах, без да ги потърси някой. Господарят му не дал време дори и да ги обърше, а се нахвърлил на тях веднага и почнал да ги прелиства яростно. Вечерта той хапнал малко — само две кила пушен свински бут, пет-шест чая и половина кило печени филийки: съвсем малко, колкото да не умре от глад. Легнал си той късно и спал само дванадесет часа.

Щом станал, дори без да се измие, дядо поп се заровил отново в книгите. И това продължавало не ден, ни два, а цели осем дена за голям ужас на състрадателния Доминго.

— Чудна работа! — си казвал клисарят. — Дядо поп е решил сякаш да става или папа, или професор. Защо му е толкова ученост?

А най-лошото било, че светиия му почнал да отслабва много бързо: на осми май той не намерил в умните книги нищо, а теглото му спаднало от 140 кила на 120.

— Всички тия стари писатели са говеда! — рекъл възмутено той и заповядал на клисаря да отнесе непотребните книги отново на тавана.

Той решил да намери сам отговора на трите въпроса. Почнал да прави разходки, понеже вярвал, че като си раздвижи нозете, ще му се раздвижат и мислите. Отивал все по-далече и по-далече, едва смогвал да си похапне, а вечер се връщал толкова изморен, че цяла нощ усещал схващане на краката и болки в костите. Като карал тъй една седмица, мозъкът му все още не родил нищо, но тялото му изгубило доста тлъстина: той тежел вече само 80 кила.

Доминго си скубел косата от отчаяние. Но по едно време забелязал с радост, че господарят му почва да става разговорлив. Порано бил мълчалив, надменен и затворен в своите мисли. А ето че една заран влязъл в кухнята, дето слугинята деряла едно яре, закачено за гвоздей.

— Агедо — рекъл попът, — колко струва ярето?

— По двадесет гроша се пада кило, дядо попе!

— Скъпичко е. Я кажи ми, дъще, ако те запитаха колко струва кралят, как би отговорила?

Слугинята се изненадала от тоя неочакван въпрос. Тя знала и загледала свещеника с вдигнат нож в ръка. После се засмяла и казала:

— Бога ми, дядо попе, не съм видяла още да се продава на нашия пазар крал. В Сан Блас няма такава стока. Но ако ме запитат, ще им кажа, че не знам: да отидат да питат моя господар; ти знаеш всичко, дядо попе.

— Глупава си — рекъл попът ядосано и хлопнал вратата след себе си.

Агеда вдигнала рамене.

— Нашият господар — казала тя на клисаря — е станал нещо много докачлив. Не му се угажда лесно. Че отде да знам аз колко струват кралете?

И се заловила отново за работа.

А попът отишъл при кмета. Сетне посетил аптекаря, нотариуса, пристава. Запитал обуцаря, шивача, бръснаря и дори седларя. Но колкото ловко и да задавал въпросите си, не получил умен отговор. Никой в селото не можал да си представи като каква ще да е цената на един крал, траенето на едно пътуване около земята и грешката на една коронована глава.

Дядо поп слабеел, бледнеел и жълтеел от ден на ден все повече и повече. Дрехите му висели на измършавялото тяло като на закачалка, вместо да прилепват като по-рано. Доминго плачел от жал, като го гледал. Попът на Сан Блас тежел на 25 май само 50 кила: нещо нечувано и — може да се каже — дори недостойно за един свещеник.

Оставало му само едно: да запита свещениците по околните села. Наистина за гордостта на попа от Сан Блас това било донякъде унижително, но нима разходката в Севиля на магаре не ще бъде по-унижителна? Той заповядал на Доминго да му оседлае мулето и да му приготви в кошниците храна за няколко дена.

Клисарят изпълнил заповедта и се приготвил да придружи господаря си.

— Аз заминавам сам — рекъл грубо попът.

— Не е възможно, дядо попе. Ти ще изгубиш пътя. Ще се удавиш в някоя река. Змия ще те ухапе. Разбойници ще те оберат, а може и да те убият, не дай боже!

— Остави ме да вървя, глупчо! Недей ме заплашва с десетте наказания, които е пратил бог на египтяните, за да пуснат евреите. Аз не съм дете. Навред в околността всички познават свещеника от Сан Блас и всеки го почита: кой няма да го упъти? Па и аз не съм магаре — да изгубя пътя.

Доминго все още държел поводите на мулето.

— Моля ти се, дядо попе, позволи ми да дойда с тебе: аз ще водя мулето. То е своенравно и дяволито като някоя хубава госпожица. Щом види, че ме няма мене да го водя по правия път, веднага ще ти изиграе някоя игра, та има да се чудиш.

Но попът изгледал клисаря толкова страшно, че оня млъкнал и отпуснал поводите. Господарят му заминал.

Не минало и час и свещеникът от Сан Блас изгубил пътя. Той пуснал мулето да върви, където му видят очите, докле стигнало до

едни храсталаци. Едно момче, сухо и тънко като скакалец, пасяло наблизно три кози.

— Хей, момче, накъде води тая пътека, дето минава край тоя храсталак?

— Наникъде, дядо попе. Нали я виждаш, че нито води някого, нито минава нанякъде, ами си лежи и не мърда!

— Ей, че си твърдоглав! Как се викаш!

— Аз се не викам никак и никога. Хората ме викат, когато им потрябвам.

— Не те е срам? Кажи ми, хитър нехранимайко, как наказват във ваше село такива маймунчета като тебе?

— Когато остареят, правят ги кочове — отговорило козарчето и се изсмяло.

Попът останал поразен от голямата безочливост на момчето. Значи, на един час раздалеч от Сан Блас има хора, които не признават прочутия тамошен поп. Чудна работа!

— Ееееех, де да бях дебел, какъвто си бях по-рано! Тогава всички щяха да ме уважават. А сега!

И той почнал да проклина краля и неговите дяволски гатанки.

Понеже от козарчето не можал да изтръгне ни дума, свещеникът се оставил на мулето да го кара, дето си ще. След час-два то го отвело в едно село.

Тъй попът обиколил за пет-шест дена всички свещеници в околността, които преди това презирал поради тяхната простотия. Той се силел да бъде към тях много любезен, дано изкопчи от някого отговор на трите въпроса. Но нищо не научил. Скитал се с мулето от село на село, кога недоял, кога недоспал. Когато се върнал в Сан Блас, тежел само 40 кила, а ни на един въпрос не бил научил отговора.

Като приближил до селото, той решил да си опита за последен път късмета. Чувал бил, че една баба, на име Долорес, е голяма познавачка. Мнозина отивали при нея да им каже, ако имат нещо изгубено или открадното, къде е. И тя познавала. Но попът се подигравал и с нея, и с ония, които се допитвали до нея. Срещнал една жена и я запитал къде живее Долорес, познавачката.

Жената му показала къщата и го запитала:

— Защо ти е, дядо попе? Искаш да се посъветваш с нея ли?

— Не е твоя работа! — отсякъл попът.

Влязъл в двора. Там седял един кърпач и набивал клечки на една подметка. Попът слязъл от мулето и седнал да си почине на столицата. Съсипан бил от път.

— Добър ден, приятелю — казал той на кърпача. — Ще ли бъдеш тъй добър да извикаш Долорес?

— На драго сърце, дядо попе. Долорееес! Никой не отговорил.

— Можеш ли я извика още веднъж?

— Разбира се, дядо попе. Долорееееес! И тоя път се не обадил никой.

— Извини ме, приятелю, но, моля ти се, извикай я за последен път.

— Бива, бива. Долорееееееееес!

Но и на третия път се не отзовал никой. Попът станал и запитал кърпача:

— Сигурен ли си, че Долорес си е в къщи?

— О, не. Напротив, дядо попе. Тя замина още преди два месеца за Севиля.

Попът се ядосал:

— Защо тогава я вика три пъти, а ми не каза, че не била тука?

— Не се сърди, дядо попе! Ти запита ли ме дали е тука? Не. Ти ми поръча да я извикам и аз ти услужих. Вината си е твоя.

Попът разбрал, че и тук са се подиграли с него, но си преглътнал яда.

— Изгубил съм всяко уважение — си казал той. — И кърпачите се подбиват вече с мене.

Качил се на мулето и си отишъл в къщи. А тоя ден бил 31 май. Мулето препускало весело към обора, а дядо поп скръбно повтарял на ума си, както се клател на него:

*Утре ще ме бият,
утре ще ме бият.*

Доминго се притекъл да снее господаря си от седлото и да го пренесе на леглото. Като го видял полумъртъв и бледен, жълт като слама, той го запитал:

— Защо ми не кажеш, дядо попе, каква ти е мъката?

— Не е твоя работа. Остави ме на мира!

— Как да не е моя работа? Не мога вече да те гледам, че страдаш и се топиш. Колко хубаво беше едно време, когато ти бе най-дебелият човек в целия окръг. А сега... позволи ми да ти помогна, с каквото мога.

— Да ми помогнеш ли? Ти ли ще ми помогнеш?

— Че защо не, дядо попе? Недей мисли пък, че като съм клисар, та съм говедо. Нали знаеш, че малки колела карат големи коли?

Попът мълчал и само охкал от умора и мъка. Клисарят продължил:

— Най-послед, дядо попе, няма защо да се преструвам, че не знам онова, което знам.

Попът го погледнал подозрително:

— Знаеш ли? Какво знаеш? Нищо не знаеш!

— Знам, че утре по улиците на Севиля едно магаре ще разнася...

— Млък! — викнал попът, като скочил. — Дума да не си казал повече, ако не искаш да те пребия!

— Защо, дядо попе? Не виждаш ли, че искам да те отменя? Пусни ме да отида аз при краля вместо тебе.

— Ти луд ли си? Нима можеш каза на краля колко струва, за колко време ще обиколи света и що мисли? И ако си знаел, защо ми не каза, ами ме остави да бия толкова път напразно?

— Нищо, дядо попе. Било, каквото било. Ако ти ме беше попитал, щях да ти кажа, но сега е вече късно. Гледай си работата! Аз ще наглася всичко. Утре заран ще отида на сеитба. Ти ще облечеш моите дрехи, а аз — твоите. Ти ще останеш на нивата да сееш, а пък аз ще вървя при краля. То се знае, че сеитбата не ще излезе добра, защото всеки занаят си търси майстора, ала — с божия помощ — и лошата сеитба все ще даде жътва. Аз ще се кача на мулето ти и ще отида в двореца, а ти стой на нивата, докле се върна, да не би да се узнае измамата. Кълна ти се, че ще те направя главен поп на столицата.

Свещеникът бил толкова измъчен и уморен, че му идело да се съгласи на всичко. За пръв път от дълго време насам той се наспал добре. На заранта направили, както било уречено. Доминго се явил в столицата. Пуснали го в двореца. Расото му стояло много хубаво.

Като го видял, кралят извикал:

— Боже господи! Колко си отслабнал, дядо попе, откак се разделихме! За един месец си се стопил. Можеш ли поне да измислиш отговор на въпросите ми?

— Струва ми се, че съм успял, ваше величество.

— Много добре, отче! Кажеш ми тогава колко струвам.

— Ваше величество струва 29 сребърника.

— 29 сребърника ли? — викнал кралят. — Не ти ли е срам да оскърбяваш своя господар?

— В думите ми няма оскърбление. Нека си спомни ваше величество, че нашият господ Исус Христос е бил оценен за 30 сребърника. Мисля, че ваше величество ще да струва поне един сребърник по-малко от господи.

— Право е — казал кралят, като се успокоил отведнъж. — А за колко време ще обиколя земята?

— За 24 часа, ако благоволите да се качите на слънцето.

И кралят, и придворните му се засмели. Тоя отговор им се харесал. Те, види се, не знаели, че земята се върти около слънцето, а не то — около нея.

— Ееее, както си почнал, ти ще станеш придворен изповедник и главен свещеник на столицата — рекъл кралят. — Кажеш ми тогава що мисля и къде ми е грешката!

— Господарю, вие мислите, че аз съм попът от Сан Блас...

— Тъкмо това мисля, дядо попе, и затова ще бъдеш бит с бич на магарето.

— Ба, още се не знае, защото ваше величество има грешка.

— Каква грешка? Да не би да искаш да кажеш, че имам грешка, като мисля, че си попът от Сан Блас?

— И наистина имате грешка, защото аз съм му клисарят.

В това време се раздал силен шум и глъчка отвън. В чертога влязъл запъхтян кметът на Сан Блас.

— Господарю, чудни неща стават в селото. Не знам що да правя.

— Що е станало?

— Хора видели тая заран нашия свещеник, че язди мулето си нахъм столицата. А в същия час други го видели на нивата му, дето е и сега, че сее с пълни шепи пшеница и пее колкото му глас държи. Наистина той е облечен като клисар, но всички са го познали: кой не

познава нашия дядо поп? Тук трябва да има някаква магия. Кралят не можал да сдържи смеха си.

— Познаваш ли тоя човек? — запитал той кмета, като му посочил клисаря.

— Бей, та това е Доминго, нашият клисар!

— Доминго — казал кралят, — ти успя да ме излъжеш. Защо дойде наместо господаря си? Страх ли го беше?

— Съвсем не, ваше величество. Но бива ли да се разваля спокойствието на поп като нашия за някакви си гатанки, които и прост човек като мене ще разгатне? Аз сам го помолих да ме замести в сеитбата, за да не бие път дотука.

— Да, хитрецо, ала ти по тоя начин го отърва и от камшика. Нищо, аз прощавам на господаря ти за твой хатър, но няма да го назначавам ни главен свещеник тук, ни придворен изповедник. Нека си стои в селото: той няма глава за градски поп. А на тебе давам тия сто жълтици награда. Па като си отидеш в село, кажи на дяда си поп, че е излязъл по-умен, отколкото го смятах, щом има такъв умен и верен клисар, какъвто си ти.

ЦАРЯТ НА ВЪЗДУШНИТЕ ДУХОВЕ ФРЕНСКА ПРИКАЗКА

В онова време, когато Карл Велики управлявал царството на франките, в град Бордо живеел един млад и храбър рицар, по име Юон. Казвали го Юон от Бордо. Веднъж му се случило да отиде по работа в Париж, столицата на царството.

Но когато влязъл през големите крепостни врати, неочаквано го нападнали неколцина въоръжени мъже, които имали на лицата си маски. Той пронизал едного от тях с меча си, а другите се разбягали. Сетне се запътил към двореца да се оплаче на краля, че негови хора са му натъкмили засада, за да го убият.

Рицарят не подозирал, че оня, когото убил, е синът на краля. Тялото на убития било пренесено в двореца малко преди да се яви там Юон от Бордо.

Щом рицарят влязъл, онези, които били донесли убития княз, го познали и съобщили на краля.

Карл Велики го посрещнал разгневен и отчаян. Преди още да го изслуша, изтеглил меча си и замахнал да му отсече главата. Но рицарите, които стояли около него, спрели ръката му.

— Недей го убива! — рекли. — Той не е искал да усмърти сина ти нарочно, а се е бранел, понеже са го нападнали. Вместо да го убиваш, дай му да извърши някакъв подвиг. Ако е виновен, ще загине. Ако ли е невинен, съдбата ще му помогне.

— Добре — казал кралят. — Ще отидеш отвъд Червеното море, в царството на Годис, в град Вавилон. Ще влезеш в двореца тъкмо когато цар Годис обядва. Без да кажеш дума, ще отсечеш главата на най-любимия му царедворец. А после ще му речеш: „Моят господар, мощният крал Карл Велики, ти заповядва да му подариш хиляда ястреба, хиляда ловджийски кучета и хиляда хрътки. Инак ще прати войски да ти вземат царството.“ После ще му извадиш със собствените си ръце четири зъба от устата и ще му оскубеш мустаците до косъм. Освен това ще доведеш дъщеря му Есклармонда, която е голяма

хубавица. Ако извършиш всичко това, ще се ожениш за нея. Ако не го извършиш, ще те обеса. Върви и прави, каквото ти казах!

Карл Велики вдигнал ръка, за да се разбере, че рицарят трябва да си върви. А Юон от Бордо се поклонил, коленичил на едното си коляно и сложил ръка на сърцето в знак на покорност.

— Господарю — казал той, — ще изпълня волята ти. Но не ще ли ми позволиш да взема със себе си десетимата рицари, които водя още от Бордо?

— Може — рекъл кралят, — но с едно условие: на брега на Червеното море ще ги оставиш и ще продължиш нататък сам.

Когато рицарят напуснал двореца, всички поклатели глави: уверени били, че го чака без друго смърт.

Юон от Бордо тръгнал още на другия ден със своите десет другари. Най-напред минали през една страна, дето не светело никога слънце — Земята на мрака. Ни кучета лаели там, ни петли пеели. Небето било тъмно като олово. Конниците трябвало да се движат през трънливи храсталаци с черни бодливи листа. И реките в оная земя били черни като катран. Хората не пиели вода — тя била отровна, — а ближели росата по листата на дърветата.

После навлезли в друга страна — Земята на жегата. Там било ужасно горещо. Дърветата били с много високи стъбла и чак на върха имало зеленина. Там живеели маймуни и космати хора, кръвожадни — като зверове. Те не знаели що е хляб, а ядели сурово месо. Повечето били човекоядци. В реките и езерата текла топла жълта вода, горчива.

Като изминали и тая страна, Юон и другарите му навлезли в трета — Земята на верността. Там живеели най-честните люде на света. В тая земя нямало мое и твое. Всичко било на всички. Хората ядели хляб, зеленчук и плодове. Пекли банички, завити в копринен плат, който не изгарял в пещта. На тоя плат приличали и хората в оная страна: в каквито нещастия и да изпаднат, все си оставали честни. Те не се карали, нито се биели. Нямало между тях ни крадци, ни убийци.

Когато излезли от Земята на верността, рицарите навлезли в една пустиня. Дълго пътували по нея, без да срещнат човек. Най-послед видели един белобрад отшелник, който постел и се молел. Той живеел в пустинята вече тридесет години и знаел всички земи по света, защото преди това бил пътувал много.

Пустинникът казал на рицарите къде има вода. А за храна им посочил корени, каквито ядял и той самият. Друго нямало там. Когато го запитали накъде е Вавилон, той им казал:

— Два пътя водят за там. По единия се отива за две седмици, а по другия — за година. Ако тръгнете по първия, ще трябва да пресечете една гъста гора, дето живее Оберон, царят на въздушните духове — едно хубаво джудже, което не обича да му се говори. Кажеш ли му дума, веднага отвързва бурята и ветровете и ги пуца да вилнеят. Дърветата почват да се извиват и навеждат чак доземи, реките излизат от бреговете си, земята се разтърсва и се отварят бездни пред човека, светкавици и гръмотевици се явяват по небето. Ако тръгнете пък по другия път, ще трябва да заобиколите гората.

Юон изслушал постника, па рекъл:

— Ние ще вървим по първия път. Не щем да пътуваме година към онова място, дето бихме могли да стигнем за две недели. Съгласен ли си, дядо, да ни отведеш до гората?

— Съгласен съм — рекъл постникът.

Когато стигнали до Обероновата гора, пътниците били изяли всичките си припаси. Те били прегладнели. Конете им вървели бавно, изморени от път и ожаднели.

По едно време постникът, който ги водел, се спрял и казал шепнешком на Юона:

— Оберон! Ето джуджето Оберон!

И наистина, те видели на полянката едно джудже — усмихнато, хубаво и добро, наглед, облечено с дрехи от зелена коприна и златна сърма. На врата му висял рог от слонова кост. Тоя рог бил чудотворен: чуе ли го болен, оздравявал; гладният забравял сво-я глад и жадният — своята жажда. 14 — най-главно — който и да го чуе, веднага се развеселявал: почвал да пее, да скача и да танцува.

Когато конниците приближили, джуджето надуло костения рог и всички се разпели и разиграли. Самите коне почнали да подскачат. Дори и белобрадият постник наченал да се клати и да скача, защото не умее да танцува. Това траяло, додето Оберон свирел.

Оберон бил син на един силен господар, който управлявал част от Сирия и живеел във висок замък, добре укрепен, разположен в Ливанските планини. На тоя господар се родил син, когото нарекли Оберон. Орисниците, които дошли над люлката на момчето да

предрекат що ще стане с него, го надарили с различни дарове. Една му дала хубост и сладък глас, а друга сръчност и бързина; те му подарили и чудотворния рог. Малко по-късно дошла и трета орисница. Когато се приближила до люлката на детето, тя не намерила оставен подарък. Запитала двете си посестрими получили ли са подарък. Те ѝ отвърнали, че видели до люлката една пита мед и една кошница грозде. Първата взела меда, а втората — гроздето. Третата орисница се разсърдила, че не са ѝ оставили подарък, та проклела детето — да не порасне. Бащата на Оберон чул това и пратил веднага една баба да отнесе при люлката тепсия с рачел от дюли. Орисницата се разкажала, че била прибързала да прокълне детето, но не можала да си вземе думите назад. Тогава благословила Оберон да стане цар на въздушните духове — елфите.

Додето конниците пеели и подскачали, Оберон си вдигнал по едно време ръката, спрял да свири и рекъл с ясен, хубав и звънлив глас:

— Чакайте, мои приятели! Недейте ме отминава, преди да ми се поклоните като на цар, защото аз съм цар на елфите.

Но постникът, който, види се, не обичал много Оберона (защото отшелниците смятат духовете на въздуха и тия на земята, водата и огъня за дяволи), казал на рицарите:

— Препускайте напред, без да го слушате!

И те мушнало конете и препуснали с все сила.

Оберон се разгневил много. Той плеснал с китката си костеня рог и отведнъж се извила буря; дърветата се разклатили и свили надолу, птиците изпадали мъртви. Голямата река потекла с грохот и препречила пътя на конниците.

Те се спрели, но постникът им рекъл:

— Вървете с мене, не бойте се! Всичко това са дяволски измами. Няма ни река, ни буря — тъй ни се струва: Оберон ни лъже.

И те продължили пътя си. Цял час препускали. Всички мислели, че са се отървали от джуджето. Но ето че отведнъж Оберон се явил отново пред тях.

— Чакайте! — викнал им той. — Аз не съм зъл дух; тоя старец ви лъже. Поклонете ми се!

Но отшелникът рекъл на рицарите:

— Не му вярвайте! Дяволът никога не казва, че е дявол. Не видяхте ли, че ни мамеше с реката и бурята? Да вървим!

Ала щом тръгнали, царят на елфите надул отново своя рог — и всички заскачали и почнали да се въртят като бесни. Все по-силно свирел Оберон — и те все по-бързо и по-бързо се въртели.

През това време Юон от Бордо си мислел: „Това човече ми се вижда добро. Защо пък да не му се поклоним? Най-сетне ние сме на гости в царството му!“

Оберон разбрал това: той виждал мислите на всички хора. В миг спрял да свири, танцът секнал. Джуджето рекло:

— Юон от Бордо, ти влезе в Париж и уби сина на Карл Велики, без да го познаваш. Той бе завидял на твоето юначество и беше натъкмил хора да те убият от засада. Знам какво ти поръча кралят да извършиш във Вавилон. Ти не можеш изпълни заповедите му без моя помощ. Чуй какво ще ти кажа и остави тоя луд старец с неговите брътвежи за дяволи. Вие три дена не сте яли. Поздравете ме като цар — и аз ще ви нагостя. Сетне ще ти помогна да надвиеш вавилонския цар.

След малко колебание рицарите се съгласили. Те се поклонили на Оберон, а той ги поканил в своя дворец, който се явил отведнъж пред тях. Дворецът бил хубав и разкошен. Трапезата била наредена богато.

Като се нахранили, Юон поискал позволение да си тръгне с рицарите.

— Добре — казал царят на елфите. — Вземи най-напред тая златна чаша. Когато пожелаеш, тя сама ще се напълни с най-хубавото вино. Вземи и моя рог от слонова кост. Когато се намериш в опасност, из-свири с него — и аз ще ти се притека на помощ.

Юнакът взел подаръците, поблагодарил на Оберон и се сбогувал с него. Сетне тръгнал със своите рицари, трогнат от голямата доброта на джуджето, което постникът му бил представил като много зло. Той се питал на що се дължи тая крайна любезност на Оберон, ала не можел да разбере.

А ето каква била работата. Оберон се бил спречкал от десетина дни с жена си Титания. Титания била елфа, сиреч самодива, дух на въздуха, който живеел в оная гора. Тя била крилата и лека като водно конче. Дотогава си живеели добре, но току изведнъж се скарали за

нищо и никакво. Джуджето си имало някаква работа. Жена му дошла и почнала да обикаля около него и да пее. Оберон я помолил да млъкне, докле си свърши работата. „След това — рекъл — и двама ще пеем, па може и да потанцуваме; но сега ме остави, че бързам.“ Титания се разсърдила: укорила го, че не я обича. Той ѝ казал, че не само съпрузите и съпругите, а често и годениците си не казват един другиму дума, когато са заети с важна грижа, но това не означава, че не се обичат. „Добре — рекла ядосано Титания, — намери ми годеник и годеница, които могат да мълчат поне малко, додето са заедно, и аз ще ти простя; но дотогава дума няма да ти кажа.“

Дълго Оберон търсил такава мълчалива двойка, ала не успял да намери. Той пребродил цялата земя: бърз като вихър и невидим за хората, той отишъл в снежните полета на Скандинавия, после в горещите градове на Египет и Индия; ходил и в Китай, и по островите на океана, и в царството на Византия, България и Италия. Минал и през земята на франките, и през много още страни — славянски, германски, келтски. Но годениците, които срещал, постоянно си приказвали: ни за миг не мълкваха.

Царят на елфите се отчаял.

„Титания май има право — си казал той. — Изглежда, че всички годеници са бърбиви.“

Но ето че видял Юон от Бордо как навлиза с хората си. Той знаел, че този юнак е смел, горд, упорит и мълчалив. Повече действувал, отколкото говорел.

„Да мога — рекъл си Оберон — да помогна на тоя рицар да грабне Есклармонда, дъщерята на вавилонския цар, ще се получи двойката, която търся. Защото Есклармонда е много срамежлива, та от свян не може да приказва, а този и без това си е мълчалив.“

Затова той се заел да помага на Юон.

Преди да се разделят, Оберон му казал:

— На път за Вавилон ще минеш под крепостта Демостър. В тоя замък живее исполин, много силен и жесток, чнарен Горделивеца. Аз там съм се родил. Баща ми е издигнал замъка. Но Горделивеца нападна крепостта, уби баща ми и завладя замъка. Най-много ми е жал, че той си присвои между другите съкровища на баща ми и една ризница, надарена с чудотворна сила: който я облече, никакъв удар не може да го убие, защото ничие оръжие не може да пробие ризницата.

Пред входа на крепостта стоят двама стражари, облечени с медна броня. Всеки от тях държи по един железен боздуган. Те махат бързо един след друг боздуганите във въздуха и удрят с тях земята. Не само човек, а и птица не смее да влезе в крепостта: боздуганите ще я повалят веднага мъртва. Денем и нощем през цялата година тия двама души въртят ужасните боздугани. Не ти трябва да влизаш в крепостта: заобиколи я, па мини отдолу, по пътя.

Юон стигнал до пътеката, която водела към замъка Демостър. Той бил решил да не слуша Оберон, а да влезе в замъка и да отмъсти на Горделивеца, който бил отнел крепостта и съкровищата на неговия закрилник и приятел. Юон оставил десетимата рицари да го чакат на пътя, а сам поел по пътеката. Когато се изкачил на върха, видял двамата стражи, които махали като луди боздуганите и бяхтели с тях земята.

„И двамата са силни — рекъл си рицарят, — но са глупави. Лесно ще ги залъжа.“

Той взел един меден шлем, който лежал на пътеката, останал кой знае от кой убит рицар, закачил го на един висок стълб, забит наблизо, и почнал да го удря силно с меча си. Двамата стражи чули звънтежа и се толкова учудили, че се затекли да видят кой вдига тоя шум. В това време Юон препуснал коня си и влязъл в двора на замъка. Той вързал коня в обора и по голямата стълба се озовал в първия чертог на замъка. Много стаи обходил юнакът, докле стигне в спалнята на исполина. Горделивеца дремел на едно легло от слонова кост и злато. Той бил по-висок от пет метра. Главата му била едра, брадата и мустаците — гъсти, очите — кръвясали, зъбите — като тесли. Пестниците му били толкова големи и силни, че можел с един удар бик да повали.

Но Юон от Бордо не се уплашил. Той изгледал великана от главата до петите и се спрял сред стаята.

— Кой си ти? — попитал го гръмогласно исполинът.

— Юон от Бордо. Император Карл Велики ме прати да кажа нещо на Годис, вавилонския цар. А ти кой си?

— Аз съм Горделивеца, най-силният исполин на света. Аз плених преди време тоя Годис, при когото отиваш. За да си откупи свободата, той ми подари големия златен пръстен, дето е на кутрето ми, и обеща да ми плаща данък. Аз надвих и Оберон въпреки неговите вълшебства и му взех замъка. Взех му и тая ризница, която може да

облече само оня, който не е извършил грях. Ако беше по-голяма, и аз бих я облякъл, но ми е много малка, не ми се хваща.

И като се засмял, исполинът подал ризницата на рицаря, па му казал:

— Облечи я, ако можеш! Давам ти я, защото съм уверен, че не можеш я облече. Който е грешен, тя го стисва и той не може след това да мръдне.

Юон взел ризницата и я облякъл. След това изтеглил меча си и повикал Горделивеца на двубой.

Боят започнал. Юон бил по-слаб от исполина, ала го пазела ризницата: каквито удари и да му нанасял Горделивеца, той не усещал нищо.

Исполинът се уморил.

— Стой! — рекъл. — Дай ми ризницата, а пък аз ще ти дам пръстена. Без него не можеш във Вавилон. Там има четири стени, една след друга; към всяка крепост се минава по подвижен мост, който се пази от силна войска. Пред първия мост ще ти отсекаат дясната ръка, пред втория — лявата, пред третия — десния крак, а пред четвъртия — левия. А пък ако те видят, че носиш моя пръстен, ще помислят, че си ми пратеник, та ще те пуснат в двореца: Годис няма да смее нищо да ти стори.

— Ти искаш да ме изхитриш — рекъл рицарят, — но аз не ще се излъжа. Досега се бих за ризницата. Отсега ще се бия за пръстена. Пригответи се!

И той се хвърлил върху него с изваден меч. Отново се завързал ожесточен бой, който траял дълго. Най-сетне Юон замахнал силно с меча си и отсякъл главата на исполина. Той му взел пръстена и си го сложил като гривна — толкова бил голям. Сетне слязъл при своите рицари.

След много подвизи и приключения конниците стигнали до Червеното море.

— Вие ще останете тук да ме чакате — казал Юон на другарите си, — а аз ще ида във Вавилон.

Но как ще мине морето, като няма кораб?

Оберон следял своя любимец и му пратил едно водно чудовище — змей с два чифта големи крила и с глава на лебед. Юонакът го яхнал и след половин час се озовал на азиатския бряг.

Когато стигнал до първата вавилонска стена, стражарите го спрели на моста, но той им показал пръстена на Горделивеца и те го пуснали. Тъй минал и през четирите крепостни стени и навлязъл в разкошните градини с едри благовонни цветя, чийто мирис зашеметявал човека. Но Юон не се спрял. Той стигнал до голям водоскок всред една гора от лаври и маслини. Наоколо нямало никого. Юнакът се изкъпал и се напил със студена вода, а после тръгнал пак. Най-сетне стигнал до големия дворец на Годис и влязъл вътре.

Царят бил свикал на угощение своите придворни и съюзниците си. Чувала се глъчка, звън на сребърни чаши и на златни блюда. Свирели на флейти, арфи и на китари. Моми пеели и танцували.

Сърцето на Юона биело все по-силно и По-силно, колкото повече се приближавал до пиршеския чертог. Но Юон не мислел да се връща: той не се боял. Ето го че влязъл в големия чертог, дето бил седнал Годис начело на своите сътрапезници. Стените били украсени със злато и скъпоценни камъни, а потонът — със сребро, седеф и червен корал. Поканените носели разкошни дрехи от сърма и свила. Най-разкошни били дрехите на царя: той цял блестял в тях.

Рицарят си спомнил, че трябва да отсече главата на оногова, който е отдясно на царя. Там седял един едър сарацин. Юон не се поколебал. Приближил смело, замахнал с меч и отсякъл главата на сарацина, която се търкулнала на масата и разляла десет чаши с вино.

Годис скочил ужасно ядосан.

— Дръжте го! — викнал той. — Обесете го!

Но рицарят хвърлил пред него пръстена. Тогава царят омекнал. Той спрял онези, които се били спуснали да вържат Юон, и казал на юнака:

— Тоя пръстен те спасява. И петстотин мои съюзници да беше убил, пак не бих ти отмъстил. Кажи, какво искаш?

— Моят повелител Карл Велики — рекъл Юон — се чуди, че от всички царе на. Изток само ти не признаваш неговата власт. Той иска да му пратиш хиляда ястреба, хиляда ловджийски кучета и хиляда хрътки. Исква още белите ти мустаци и четири твои зъба. Най-последно иска и дъщеря ти Есклармонда, която ще омъжи за мене.

— Твоят цар е луд — се развикал Годис. — Той ми прати вече петнадесет посланици, но никой от тях не се върна при него. И ти ще

отидеш при тях. Наистина засега те закриля тоя пръстен. Я ми кажи, как си го добил?

— Аз убих твоя господар исполина Горделивеца и му взех пръстена. Като чули това, всички уловили мечовете си и се приготвили да се нахвърлят върху дръзкия рицар.

Юон почувствувал, че смъртта му приближава. Той решил да повика на помощ Оберон, макар че не вярвал оня да му помогне, след като не послушал съветите му. Надул рога и почнал да свири с все сила.

Оберон го чул отдън гората, но пожелал да го накаже за това, че е отишъл в замъка Демостър, и не му се притекъл на помощ.

Юон свирел, всички наоколо почнали да пеят и танцуват. Но рицарят не е цар на въздушните духове — той скоро се уморил, дъхът му отслабнал, рогът млъкнал. Тогава сарацините, арабите и монголците се опомнили и извадили мечовете си. Юон се пазел. Той отблъсвал ударите, защищаван от ризницата, и ранил мнозина. Ала накрай го надвили, понеже бил един срещу триста. Хванали го и го отвели пред Годис.

Царят заповядал да му снемат ризницата, да му вземат рога и чашата и да го хвърлят в тъмница: там да умре от глад.

И той наистина би умрял от глад. Но хубавицата Есклармонда, която се научила, че безстрашният рицар е дошъл да я вземе, влизала тайно в тъмницата и му носела храна и вода.

В това време братът на Горделивеца, исполинът Аграпарт, също силен и едър като него, се научил за братовата си смърт. Очите му светнали от гняв. Той грабнал своя меч, който шестима души не биха могли да повдигнат, и си облякъл ризницата, в която биха се събрали четирима.

Аграпарт влязъл в двореца на Годис. Никой от стражите не посмял да го спре. Тежките му стъпки разклатили масите и чашите: с виното се съборили и разлели. Исполинът влязъл в чертога, хванал царя за шията Дигнал го и го изправил пред себе си, па го разклатил и му рекъл:

— Чух, че убиецът на брата ми бил тук. Ти знаеш за това убийство, а не си заповядал още да го обесят. Навярно ти си го пратил. Цар Годис почнал да се оправдава. Той казал, че не е обесил убиеца, но го е уморил от глад, което е все едно.

— Не е все едно — казал ядосано исполинът. — Аз те викам на двубой — тебе или оня твой боец, който би пожелал да се бие вместо тебе.

Царят събрал най-юначните си мъже и им казал, че ще даде Есклар-монда и половината си царство на оногова, който излезе да се бие с Аграпарт вместо него. Но никой не се обади: всички се изплашиха.

Тогава дошла самата Есклармонда и рекла на баща си:

— Рицарят, когото затвори, е още жив. Може той да се съгласи.

— Добре — казал царят. — Повикайте го!

Извикали Юон от затвора. Годис му казал, че ще му даде дъщеря си и половината царство, ако излезе срещу великана.

— Излизам — отвърнал Юон. — Само че искам да ми върнеш рога от слонова кост, златната чаша и ризницата. Инак не ща: друг да се бие.

Той знаел, че друг никой не ще посмее да се бие.

— Връщам ти ги веднага — казал Годис и му ги дал. Освен това той подарил на рицаря най-силния си кон и най-хубавия си меч.

Юон не знаел дали Оберон не му се сърди още: без негова помощ той не би надвил исполина. Ала щом си облякъл ризницата, разбрал, че джуджето му е простило: инак ризницата не би му се хванала. Той възседнал коня и се впуснал срещу Аграпарт.

Двамата бойци се срещнали на коне. Още при първия удар на копията и щитовете и двамата паднали от конете — тогава силно се сблъскали. Но тутакси скочили и изтеглили мечовете.

Юон халосал исполина с такава сила, че му пробил бронята и го наранил. Очевидно царят на въздушните духове му помагал.

Исполинът Аграпарт бил по-умен от брат си.

„Ако ме прободеш още веднъж — си казал той, — тоя рицар ще ме усмърти.“

И той хвърлил меча, вдигнал ръце, коленичил и казал:

— Признавам: победен съм.

Рицарят го отвел при царя; Аграпарт коленичил и заявил, че ще му бъде подчинен. След това си отишъл.

Тогава Годис дал голямо угощение в чест на рицаря, който го е отмъстил в двубоя. Яли, пили и се веселили. Най-сетне Юон извадил

златната чаша, направил над нея знак с ръката си и тя се напълнила с вино. Рицарят я подал на царя.

Но щом Годис я приближил до устните си, чашата тутакси се оказала празна.

— Що е това? — викнал той. — Ти се подиграваш с мене.

— То е затуй — казал рицарят, — че си много грешен. Признай си греховете и се разкай — и чашата ще се напълни.

Всички наоколо били оскърбени. Те наскачали и изтеглили мечовете си. Юон видял, че отново ще почне бой.

— Дано Оберон ме чуе тоя път! — си казал той и надул рога.

Царят на елфите го чул.

„Моят приятел Юон от Бордо тръби — рекъл си той. — Хайде да му помогна. Той е малко непослушен, ала има чисто сърце и не знае що е страх. Ще му се притека на помощ.“

И Оберон тутакси се явил, последван от сто хиляди въоръжени мъже. Те оковали Годис и неговите съюзници. Сам Оберон отвел царя при юнака и казал на Юон да му вземе главата.

Но на рицаря не трябвала цялата глава. Той я отсякъл, извадил ѝ четири зъба, изскубал ѝ мустаците и ги прибрал. После заповядал да вържат хиляда ястреба, хиляда ловджийски псета и хиляда хрътки и да ги отведат на Карл Велики.

Дошла Есклармонда. Той я качил на коня си. Тя била хубава като самодива — чернокоса, черноока, с бляскав поглед и мургава кожа, — с устни като малини.

Когато излезли от двореца, видели, че Оберон ги чака. Той ги качил на въздушната си колесница, която била крилата и летяла много бързо. И тримата се понесли с чудна бързина над градовете, реките и пустините на Азия. През това време царят на елфите обяснил на момъка и момата, че в замяна на помощта, що им е оказал, те трябва да му обещаят, че ще мълчат, додето минат морето.

Те обещали: мъчно ли е да се мълчи? Това им се виждало много лесно: и двамата не били приказливи.

Въздушната колесница спряла на морския бряг; там чакал хубав кораб. Оберон ги отвел на кораба, сбогувал се с тях и им напомнил обещанието. Сетне той изчезнал и корабът се понесъл бързо по вълните.

И тоя кораб бил вълшебен. Гребци не се виждали. Дойде ли време за обед или вечеря, явявала се трапеза, наредена с отбрани ястия. Над морето плували големи птици, но не смеели да се приближат до кораба. Надалеч се вдигала буря и вълните кипели, ала там, дето плувал корабът, морето било тихо и небето синьо над него. Вятърът надувал платната и корабът летял с нечута бързина.

Юон и Есклармонда мълчели: те помнели какво са обещали на доброто джудже. Но ето че минал ден, два, три, пет, десет. Може ли толкова време да се мълчи?

Една вечер на заник слънце двамата годеници стояли и гледали небето. Слънцето потъвало зад спокойното море. Синината на водата се преливала в хиляди обаятелни цветове: теменужен, румен, небесносин, тънморав, изумруднозелен, златист. А над леко нахъдрените вълни блестели малки облачета, обагрени от залязващото слънце.

— Колко е хубаво! — викнала неволно Есклармонда.

— Наистина е хубаво! — отвърнал Юон също без да иска. Двата веднага разбрали, че са сбъркали. Досетили се, че са нарушили обещанието си. Небето изведнъж се помрачило, явили се черни облаци, буен вятър задухал. Морето се развълнувало цяло, корабът почнал да се люшка. Огромни вълни се заиздигали и наченали да заливат кораба. Есклармонда се уплашила и се притиснала до Юона. Рицарят мълчаливо я прегърнал.

Бурята продължила цяла нощ. Чак на сутринта небето се изяснило, дъждът престанал, морето се успокоило. Показал се остров. Корабът спрял до брега. Момъкът и момата излезли и все още не смеели да продумат дума.

През това време Титания и Оберон се помирили, защото елфата видяла, че наистина има годеници, които могат да мълчат дори и когато са заедно, и то не един, а цели десет дни.

Когато излезли на острова, Юон и Есклармонда видели, че ги чака царят на елфите със своята крилата колесница. Той им се усмихнал, шеговито ги сгълчал за непослушанието, но казал, че им прощава. Те се качили на въздушната колесница и скоро стигнали в столицата на Карл Велики.

Императорът посрещнал с голямо тържество рицаря и годеницата му. Нея той целунал по челото, а нему казал, че със своите

чудни подвизи е изкупил вината си за неволното убийство на сина му. Отпразнували сватбата на Юон с Есклармонда. Двамата младоженци заживели честито.

Един ден Оберон се явил пред рицаря и му казал:

— Юоне, след три години ти ще наследиш царството ми и вълшебната ми сила. Аз мога да ги предам на оногова, комуто си искам. Тебе съм избрал. Твоят приятел и закрилник Оберон ще остави земята и ще отиде другаде, дето е по-хубаво оттук. Съгласен ли си да го заместиш, като станеш цар на елфите?

Преданието не казва що е отговорил Юон от Бордо на Оберон. Навярно се съгласил. Защото не е потребно царят на въздушните духове да бъде без друго джудже.

СКРИТОТО СЪКРОВИЩЕ БРЕТОНСКА ПРИКАЗКА

Имало един цар. Той царувал в Земята на скъпоценните камъни. Имал само една дъщеря — много хубава, по-хубава от всички моми, за които разказват приказките.

Очите ѝ били по-сини от всички каланти в онова царство, устата ѝ — по-червена от всички рубини, зъбите ѝ приличали на наниз от едри бисери, а погледът ѝ светъл като блясъка на всички елмази.

Но по-скъпо от скъпоценни камъни било сърцето на княгинята. Защото тя била много добра, благородна и нежна, жалела нещастните, помагала на бедните, никому не казвала лоша дума, към всички била любезна. Засмее ли се, като че ли слънце изгрявало в двореца.

То се знае, че за такава хубавица, па и богата наследница на най-богатото царство на земята, мнозина искали да се оженят. От всички краища на света идвали момци да искат княгинята, но тя ги не харесвала. Най-сетне дошли трима: един княз от Юг, с големи черни очи и кадифен поглед, един едър мускулест и силен мъж от Север — синеок и русокос — и един момък със силна воля, искрен и честен, благороден и добър. Той се казвал Ив Бретонеца. Княз той не бил, но по юначество и сладкодумие надминавал всички князе.

Него харесала царската дъщеря. Само как да каже на баща си? Ами ако той я накара да се омъжи за княза от Юг или за царския син от Север? Тя знаела, че Ив Бретонеца не е от царско потекло.

След като поговорил с дъщеря си, царят рекъл на тримата момци: — Княгинята ми съобщи, че ще си избере едного от вас. Неин мъж ще бъде оня, който намери съкровището, скрито в Сивия замък. Всекиму давам по една година срок — да го търси. Намери ли го някой — негово ще бъде и съкровището, и дъщеря ми.

Като чул това, князът от Юг, с кадифения поглед, си казал на ума: „Аз не съм дошъл да искам княгинята заради нейната хубост, а заради богатството ѝ. Хубави моми има много и по нас, па и навсякъде. Но няма по-богата от наследницата на Земята на скъпоценните

камъни. А ето че ще мога да пипна още нещо — голямото съкровище в Сивия замък. Трябва да си опитам щастието.“

Князът от Север — русият и синеокият — си казал на ума:

„Аз съм богат и пребогат. Не съм дошъл да диря имане. Искam да се ожена за княгинята, защото е голяма хубавица: славата ѝ се носи навред, всички казват: «Хубава като княгинята в Страната на скъпоценните камъни.» Щом е потребно да се намери скритото съкровище, ще се опитам да го намеря.“

А пък Ив Бретонеца си казал:

„Аз съм беден, но не ида за имот. Княгинята е много хубава, ала тя ми се харесва не толкова поради хубостта си, колкото поради добрината и благородството си. Затова ще гледам да намеря скритото съкровище.“

Пръв отишъл князът от Юг. Сивият замък бил мрачен и стар като тъмница. Обрасъл бил с дървета, храсти и буренак. По двора нямало цветя, а тръне и бодили. По стените бил напълзлял бръшлян и повет.

Като влязъл в замъка, князът се уплашил. Вътре било студено, тъмно, прашно. Дошли дванадесет джуджета, облечени в сиви дрехи, поклонили му се и застанали мълчаливо. Малко след това се явило още едно — началник на другите — и рекло на княза:

— Ние сме твои верни служители. Какво ще ни заповядаш?

— Нищо — отговорил навъсено князът. — Когато дойде време за обед и вечеря, ще ми носите да ям, а вечер ще ми пригответе леглото. Сега си вървете!

Джуджетата се изгубили, а князът от Юг тръгнал из замъка — да го разгледа. Стаите били много, напълнени с всякаква покъщнина — прашна, мръсна, посивяла. Под праха и паяжината предметите не могли да се различат.

Князът походил, па си казал:

„Всичко е мръсно тук. Не мога да се допра до нищо. Трябва да кажа на джуджетата да изнесат предметите вън, за да потърся съкровището. То ще да е в някоя от тези стаи.“

След това се качил на тавана. Там имало толкова прах и паяжина, че не могло да се влезе: Стъклата на прозорците били счупени. Като се отворила вратата, разхвърчали се прилепи, бухали, кукумявки.

— Не е тука съкровището — рекъл князът и побързал да затвори вратата.

Сетне слязъл в зимника. И там били натрупани всякакви мръсни предмети. Жаби скачали по камъните, мишки тичали, змии пълзели. Князът се уплашил.

— И тук не е съкровището — казал той, па се качил горе. Отчаял се още първия ден. Да живее в тая мръсота цяла година, му се виждало не по силите.

„Дано намеря утре съкровището, па да се измъкна оттука“ — рекъл си той.

Сетне заповядал на джуджетата да разчистят една стая и да му сложат там трапезата. Като похапнал, легнал да си почине. Поспал, па станал — да се поразходи по двора. Но се оказало, че вратата е заключена и ключът е у царя. Князът легнал пак. Търкалял се до вечерта. След това се навечерял добре и легнал да спи.

На другия ден станал късно. Закусил, па повикал началника на джуджетата и му заповядал да се разпорежи за почистването на замъка.

— Каквито мръсни предмети видиш — рекъл му той, — поръчвай на слугите да ги пренасят в друга стая. Като почистиш едната стая, повикайте ме да потърся съкровището.

До обед джуджетата пренасяли предметите от първата стая във втората. Но князът огладнял. Поискал обед. Като се наял и напил добре, поспал си. Чак надвечер едната стая била готова. Повикали го. Влязъл той да търси имането. Джуджетата му помагали. Търсили до вечерта, но нищо не намерили.

— Ще видим утре — казал князът. — Сега сложете вечерята. Тъй ленивият момък прекарал цяла година в Сивия замък. Той отлагал все за другия ден диренето на съкровището. Като погледнел големите купища от прашни, ръждиви и мазни предмети, догнусавало го.

„Има време — казвал си. — Цяла година имам на разположение.“ А дните минавали. Той ядял, пиел и спял, докле веднъж влязъл царят.

— Е, княже — викнал той, — къде ти е съкровището? Намери ли го? Князът спял в тоя миг. Като чул гласа на царя, сепнал се и скочил.

— Съкровището ли? В замъка няма съкровище. Има само прах и мръсотия.

— Щом е тъй, върви си, оддето си дошъл — рекъл царят. — И съкровището, и моята дъщеря, и моето царство ще принадлежат на оногова, който е смел, учен и трудолюбив.

Князът от Юг си отишъл засрамен.

Влязъл князът от Север в Сивия замък да дири скритото имане. Желязната врата сама се отворила пред него и сама след него се затворила. Явили се джуджетата. Техният началник попитал русокосия княз да му сложи ли закуска.

— Чакай! — рекъл князът. — Още никаква работа не съм свършил. Аз ям, когато се уморя.

И той обходил прашния замък навред. И той видял мръсните сиви предмети и решил да ги размести, за да потърси имането. На обед се нахранил, но не легнал да спи, а повикал джуджетата, па почнал с тяхна помощ да размества предметите от стая в стая. До вечерта не намерили никакво имане.

На другата заран князът станал рано. Той продължил заедно с джуджетата започнатата работа. Към обед се уморил. Дотегнало му. Когато сложили трапезата, си казал:

„Тая работа е отвратителна. Не е за княз като мене. По-добре ще бъде да накарам слугите да преместват нещата от стая в стая, а аз да търся имането.“

Тъй и направил. Додето джуджетата работели, князът правел в голямата стая гимнастика и четял забавни книги. Изпразнят ли някоя стая, слугите го повиквали да търси. Князът претърсил всички стаи, тавана и зимника — напразно: нищо ненамерил. Накарал слугите втори път да преместят нещата. Пак търсил съкровището, но и тоя път не го намерил.

И князът от Север се отчаял.

Минала се годината. Дошъл царят. Видял княза уморен, посърнал, дори ядосан.

— Къде е съкровището?

— Няма го. Никакво съкровище няма в тоя замък. Ти си решил да се подиграваш с нас.

— А ти търси ли го?

— Търсих го цяла година.

— Как го търси?

— Накарах слугите да разчистят всичко. Навсякъде дирих, но не се оказа никакво имане.

— Не си търсил както трябва. Сам трябваше да си вършиш работата, а не да караш други да я вършат. Отде знаеш, че джуджетата

не са намерили съкровището, па са го скрили? Затова старите хора казват: „Помогни си сам, за да ти помогне и бог“. Хайде сега — върви си! Ти не можеш да ми бъдеш зет.

Най-сетне влязъл Ив Бретонеца. Той минал по тясната пътека между бодилите и храстите. Голямата желязна врата на замъка се отворила, а после сама се затворила след него. Дошли пак джуджетата. Началникът им запитал Ив да сложи ли трапезата.

— Много бързаш — отговорил Ив Бретонеца. — Човек яде, след като поработи. Да видя най-напред къде съм, па сетне ще си говорим. А за ядене е още рано.

И той обходил двореца. След него вървяло главното джудже. Ив му казал любезно:

— Приятелю, ние сме тука четиринадесет души, все прилежни момци. Тоя замък ще светне, ако го изчистим, измием и наредим. Ти ми изглеждаш много умен и подвижен. А и твоите помощници са добри момчета. Вие ще ми помогнете в работата. В тая тъмнина не може нищо да се види: какво съкровище ще търсим? И пред нозете ни да е, няма да го съзрем. Най-напред ще се заловим да почистим всичко.

И момъкът се заловил заедно с джуджетата на работа. Най-напред измели всички стаи. В стаите станало светло. После изчистили тавана и зимника. И там станало светло. Прилепите, бухалите, змиите, жабите и мишките избягали. След това се заели отново да чистят стайте и коридорите. Всички предмети изнасяли навън, изтривали ги, лъсвали ги: измивали стаите, изтърквали прозорците, омитали стените и потона, па внасяли очистената покъщнина. И ето че сивите, мръсни вещи приемали друг вид: те били от никел, мед, сребро или злато. Блестели, радвали очите, веселели душата. Ив ги нареждал по стаите — и всяка стая почвала да свети. Тъй работел момъкът от зори до мръкване. За един месец замъкът бил изчистен.

Ала съкровището не се намерило.

Тогава Ив се заел с помощта на джуджетата да изчисти тавана. Те работели по цял ден. Момъкът им разказвал приказки и случки, които знаел от село, да ги разсмива и насърчава, та да им върви по-леко работата. Малките слуги го обикнали и заработили с радост.

Очистен бил и таванът. И него наредили. Но и там не намерили имането.

Тогава Ив Бретонеца рекъл:

— Както ми се вижда, в Сивия замък няма друго съкровище освен ония хубави златни и сребърни предмети, които почистихме, лъснахме и наредихме. Но и те стигат: и те са голямо имане. А? Какво ще кажете вие? Джуджетата се спогледали и почнали да си шепнат нещо. После техния главатар казал:

— Има, господарю. В Сивия замък има съкровище, но ние сме дали клетва да не го изказваме никому. Па и още не сме стигнали до него: не сме наредили зимника.

На другия ден се заловили да чистят и редят зимника. Както бършали стените, Ив забелязал, че има големи прозорци, целите зацапани с кал и покрити с дебел слой от прах и паяжина. Дотогава те се не виждали. Момъкът накарал джуджетата да ги измият. Скоро през прозорците нахлула светлина и в зимника се провидяло всичко. Ив забелязал тогава в една от стените нещо като врата. Додето неговите помощници изнасяли да чистят предметите, натрупани в кътищата, момъкът се опитал да отвори вратата. Но тя била желязна, здраво заключена. Не се отваряла.

— Да изчистим най-напред вещите — рекъл той, — па ще потърсим ключа.

Когато почнали да бършат и излъскват предметите, между тях намерили голяма връзка ключове. Един от тях бил дълъг, а другите — по-малки. Ив Бретонеца го взел и отключил желязната врата. Отворил я. Влязъл в ниско подземие. Като повървял малко, стигнал до една извита стълба, която водела надолу. Слязъл по нея. Озовал се в дълъг коридор. В стената имало много врати. Момъкът почнал да опитва другите ключове. Отворил едната — и що да види: много голяма стая с висок свод, цялата пълна със злато. Имало големи торби със златен пясък, цели купища от златни слитъци — дълги пръчки, много тежки. Имало и големи ковчези, пълни с жълтици, па и какви ли не щещ златни изделия, наредени по лавиците: корони, мечове, шлемове, щитове, пояси, гривни, пръстени. Всички били украсени с едри скъпоценни камъни, майсторски издялани. Те блестели толкова силно, че Ив Бретонеца се уплашил да не би да ослепее.

Излязъл той от тази стая. Отключил втората. И тя била пълна все с такива предмети. И третата, и четвъртата. Десет стаи имало — все тъй напълнени. Ив ги заключил и се прибрал в замъка — не толкова радостен, колкото уморен от гледката на многото злато.

Джуджетата го посрещнали с весели викове:

— Нашият господар откри съкровището! Нашият господар намери имането! Той ще бъде най-богат от всички на света.

А началникът им рекъл на момъка:

— Ние се бяхме надумали, ако не можеш откри съкровището, да ти кажем къде е.

— Не сте решили правилно — казал Ив Бретонеца. — Всеки трябва до стои честно на думата си и да пази своята клетва. По-добре е да те убият, отколкото да издадеш тайната, що ти е поверена.

На другия ден Ив станал пак рано, както ставал всяка заран. Той се зачудил, че джуджетата още не идват. Повикал ги. Те рекли:

— Нали намери съкровището, господарю; каква работа ще вършим? Но Ив се засмял и казал:

— Вярно е, че го намерих, но до края на годината има още много време. Мигар е редно да стоим със скръстени ръце?

След като изчистили и наредили зимника, заели се да пометат и подземие, що водело към стаите със съкровището, а после обърсали и всички предмети в тия стаи. През това време Ив открил в дъното на един коридор в замъка скрита врата, която извеждала в двора. Тогава накарал слугите да разчистят градината. Изкоренили бурените и храсталака, изтръгнали бръшляна и къпините, махнали тръните. Разкопали двора, па го засадили с цветя. Надошли пеперуди. Птици запели по клоните. Лястовици и гълъби си свили гнезда под стряхата на замъка. Сивият замък се усмихнал. Той не бил вече мрачен и сив, а весел и бляскав.

Изтекла годината. Царят дошъл. Той останал предоволен от всичко, що видял.

— Личи си — казал той на Ив, — че ти си открил съкровището. Усърдният и прилежен работник превръща всичко, до което се допре ръката му, на скъпоценност. Аз ти давам ръката на своята дъщеря. А тия джуджета ще бъдат ваши слуги.

И отведнъж джуджетата се превърнали на стройни и хубави момци, облечени в бляскави дрехи. Ив Бретонеца се оженил за хубавицата княгиня и заживял с нея в Сивия замък.

ЮНАК И СКЪПЕРНИК БРЕТОНСКА ПРИКАЗКА

Имало някога си един чифликчия. Казвали го Матей Скъперника. По-голям скъперник от него никой не бил виждал. Ратай не можел да се свърти при него: ще поседи ден-два, па ще напусне. Прочул се Матей със своето скъперничество. Поискал ли да глави ратай за чифлика си, она ще го погледне, па ще рече: „Аха! Ти си Матей Скъперника, нали? Не ща!“ И ще му обърне гръб.

Тъй Матей Скъперника обходил цялото село — да главява ратай. Никой не щял да се услови у него. Тогава решил да тръгне по другите села. Ходил, що ходил — стигнал до едно ханче. Видял, че в къта лежи един едър, парцалив момък.

— Кой е тоя, дето спи там? — запитал той ханджията.

— Слуга ни е. Пращаме го да върши това-онова. Млад е, силен е, върши работа за четирима.

— Тъкмо такъв ми трябва — рекъл Матей. — Тръгнал съм да ценявам ратай. Искам да си поговоря с тоя момък.

Ханджията събудил слугата. Она се протегнал. Матей видял, че ръцете му са мургави, силни и дебели — само мишци. Момъкът станал. Той бил два пъти по-висок от другите мъже, изглеждал много силен.

— Как се казваш? — запитал го Матей, като го измерил с очи; той се зарадвал, че намерил тъкмо такъв, от какъвто имал нужда.

— Аз съм Ян Юнака — отвърнал слугата. — А ти си Матей Скъперника, нали? Виждал съм те.

— А! Познаваш ли ме? Добре тогава. Искаш ли да ми станеш ратай? Ще те храня и обличам, ще спиш у нас. Ще ти плащам по...

— Не ща да ми плащаш нищо — рекъл Ян.

— Още по-добре — казал селянинът, като потрил ръце от удоволствие.

— Заплата не ща — подел Ян. — Ще ти работя цяла година само за един хляб. Но свърши ли ми се годината, искам да те хвана за носа и

да те отведе насред селото. Това ще ми бъде заплатата. Съгласен ли си?

На Матей никак не се харесало това условие, но понеже не искал да остави чифлика си без ратай, съгласил се.

— Добре — казал, — обаче ти ще вършиш всичко, каквото ти кажа, винаги ще ме слушаш и никога няма да ми отговаряш. Съгласен ли си?

— Бива — отговорил Ян.

Спазарили се и тръгнали.

Първите няколко месеца Матей не можел да се нахвали с новия си ратай: Ян работел от тъмно до тъмно, отхвърлял работа за четирима; бил добър и послушен; лягал късно, ставал рано; ядял, каквото му дадат. Друг като него не можел да се намери никъде.

Но времето минавало. Матей почнал да си мисли за оня ден, когато Ян Юнака ще го улови за носа — да го отведе до селския площад. И мало, и голямо ще го дигне на подбив. Ще стане за смях на всички. Но не е само това. Ами ако Ян, какъвто е силен, го дръпне по-яко за носа — и носът му остане в ръката?

„Трябва — рекъл си чифликчията — да се отърва някак от тоя ратай. Глупост направих, че го взех. Я да го пратя някъде, отдето не ще може да се върне!“

И той повикал ратая, па му казал:

— Искаш ли, момко, да ми свършиш една работа? Имам стадо, което пасе далеч оттука, в една планина, на три дена и три ноци път. Иди го намери и го докарай. Аз ще ти покажа пътя.

— Да ида — рекъл Ян.

И тръгнал, накъдето му посочил господарят. Ходил три дена и три ноци. Стигнал сред планината. Каква планина! Страх да те обземе, като я видиш. Ту глухи полянки, покрити с високи преспи сняг, ту страхотни гори, ту пропасти — паднеш ли, никой не може да ти събере костите. А пък оня ми ти вятър, като се разфучал — бръсне и поваля.

Потърсил Ян стадото — няма го никъде. По едно време наизлезли вълци — големи като магарета. Наобиколили го, завили, затракали зъби. Очите им засвяткали. Разбрал ратаят, че за това стадо му е говорел господарят. Изскубнал той едно голямо дърво, па се развъртял с него — сума вълци избил. А на ония, които оцелели, казал:

— Я тръгвайте пред мене, че инак и вас ще изтрепя!

И вълците тръгнали, както тръгва стадо овце. Пред него, пред него, та чак в селото.

Матей Скъперника бил уверен, че ратаят му няма да се върне. Той се радвал, че се е отървал от него. Шест дена минали — още го няма. Но все пак нещо глождело сърцето на чифликчията. Току поглеждал към пътя от връх плевнята: дали няма да се зададе ратаят? По едно време видял далече някаква черна точка. Тя почнала да расте. Не, не е една — много черни точки са. Какво пък ще да е това?

Позагледал се Матей — и що да види? Човек размахва дърво — и кара цяла глутница вълци. Те идват към чифлика — ето ги, все повече и повече се приближават. Боже господи! Та оня, който ги кара, е Ян!

Ян Юнака влязъл спокойно в къщи и рекъл:

— Ето, господарю, стадото, що ме прати да докарам. В двора е. Къде да го настаня? При овцете ли, или при говедата?

Чифликчията помислил, па казал:

— Изкарай го вън от селото, па го затвори в празната кошара! Минали се няколко дена. Матей Скъперника отново се замислил.

Що да стори, та да премахне ратая? Мислил, мислил и намислил. Повикал Ян, па му рекъл:

— Слушай, момко, какво ще ти кажа! Я иди накоси трева — да си нахраниш стадото, що доведе от планината!

— Да ида — съгласил се Ян. — Къде расте такава трева?

— Къде ли? В Броселиандовата гора. Само там има трева за такава стадо. Иди, та накоси, колкото можеш, па я донеси!

— Тръгвам, господарю.

И Ян наистина тръгнал. Като чул, че го пращат в Броселиандовата гора, той изпърво се поуплашил. Но нали го казват Ян Юнака — бива ли да се бои?

Вървял три дена и три нощи, най-сетне стигнал до чудната, вълшебна и страшна гора — Броселиандовата гора.

Хитрият Матей знаел, че който е отишъл там, не се е върнал. Защото Броселиандовата гора е опасна. Там във всеки храст и дърво живее по един зъл дух. Онова, що изглежда, че вее като вятър между клоните, та разклаща листовината, не е вятър; то е охкане на хиляди хубави феи, пленени от злите духове и затворени в тъмни подземия, под корените на дървесата. А нощем по поляните излизат вампири,

таласъми и дяволи; те въртят хоро, подскачат, играят — чак докле залезе месецът.

В Броселиандовата гора живее и най-големият вещер — Мерлен Магьосника. Той е вече стар. Брадата му е побеляла. Той седи на едно дебело стъбло и си подпира главата на костеливата ръка. Сълзи капят от очите му.

В това време се задава отдалеч Ян Юнака. Чупи дебелиите дървета и изкоренява храстите, за да си пробие път: вълшебната гора е непроходима. Ян приближава бавно, защото трябва да изтръгне сума храсти и дървета, докле стигне до полянката.

Най-сетне той излиза на открито, вижда Мерлен и се доближава до него. Покланя му се. Запитва го защо плаче.

Магьосника му казва:

— Нали знаеш, че когато вълкът остарее — и кученцата почват да му се подиграват. Аз остарях. Докато бях млад, всички духове ми служеха, защото знаех много заклевания, които ги плашат и ги правят покорни. Но паметта ми отслабна, та не помня баялките и клетвите. Па и един таласъм дойде, та ми взе голямата магьосна книга. Сложи я ей там, под оня огромен камък. Нямам сили да го повдигна, та да си взема книгата — а в нея са записани всичките ми баялки и заклевания.

— Добре — казва Ян Юнака. — От мене искай това. Ей сега ще ти дам книгата.

И той се изправя, отива при грамадния камък, навежда се, напънча мишците си и повдига камъка, после го захвърля в пропастта. Камъкът полита надолу и гърми по-силно от сто гръмотевици.

Мерлен Магьосника поема с треперещи от радост ръце голямата вълшебна книга. Той е трогнат. Той благодари на Ян и му казва:

— Кажи що искаш. Каквото и да пожелаеш, ще бъде изпълнено.

— Искам от оная трева, с която се хранят вълците.

Мерлен му посочва къде расте необикновената трева. Ян започва да скубе. Наскубва огромна купа трева и я понася.

Тоя път Матей Скърперника бил уверен, че ратаят му не ще се върне. Ако не го разкъсат злите духове, таласъмните ще го нападнат и ще му изсмучат кръвта. Ако ли се отърве и от тях, Мерлен Магьосника ще го убие с поглед: той не пуца човек да влезе в магьосната гора.

Но ето че Ян се върнал и донесъл вълчата трева. Господарят му се престорил на много доволен.

— Иди я Дай на стадото — рекъл той, — па си гледай другата работа!

Минали се пак няколко дена. На селянина дошло на ум нещо друго. Той повикал Ян и му казал:

— Имам една голяма грижа. Само ти можеш ми помогна. Преди време дадох заем пари на един таласъм. Срокът изтече, а той не ми ги е върнал. Да бяха малко пари, щях да му ги простя, а те са много, твърде много. Виждам те, че каквото и да захванеш, все го свършваш. Вземи този чувал, па върви, намери таласъма. Поискай му да ти върне парите. Но гледай да те не излъже, че таласъмните са много хитри. Цял ден трябва да брой жълтици, за да ти наброи, колкото съм му дал.

— Това — добре — казал Ян, — но къде живее таласъмът?

— Ще тръгнеш по широкия път и ще се отбиеш после вляво. Като вървиш три дни и три нощи, ще стигнеш до едно широко поле. Сред него се издига много голям камък. Под камъка има подземие: там живее таласъмът.

— Ще отида.

Ян тръгнал. Той подозирал, че господарят му го лъже: дават ли се на таласъм пари? Защо ще му са? Па и за вяра ли е — Матей Скъперника да даде някому толкова пари?

Но момъкът помнел, че се условил — да слуша господаря си, във всичко да му бъде покорен и да му не възразява. Защо пък да не отиде най-сетне? Той е по-силен от хиляда таласъма: той е Ян Юнака.

Тръгнал Ян и вървял цели три дни и три нощи. Стигнал до равнината — широката бретонска равнина, що води към морето.

Високи диви метли растели там. Ян ги настъпвал, за да мине. Смрачило се. Изгрял месецът. Вятър разклатил ресите на върбите. Ян видял малките феи, които изскачали от пъпките. Изскочат ли, пъпките се разцъфтявали. После феите начевали да играят под лунната светлина. Златистите им рокли се развявали и блестели.

Жабите крякали в блатата: една на дебело, друга на тънко, трета като воденично кречетало, четвърта на писъци, на писъци, сякаш някой я е настъпил по крака. Но щом чули, че иде Ян, всички млъкнали. Само един глас се чувал още — гласът на зелената жаба, скрита някъде в листовината на върбалака. Тя пеела плачевно и еднообразно.

Ян се спрял за миг. Жабите закръкали отново. От време на време се дочувал шепот или шумолене. Някое птиче прелитало между

метлите. Някой прилеп разклащал листата, прехвърквайки между върбовите клони.

Вдясно на момъка се издигала борова гора. Тя изглеждала през нощта чудновата: сякаш хиляди исполини са се заловили за ръце и вървят бавно нанякъде. През клоните се прецеждали бели, сини, сребристи и златисти светлини.

Ян вървял и от време на време вдигал ръка, па я слагал на очите си — да погледне по-добре. Най-сетне съзрял големия изправен камък сред равнището. Запътил се натам.

Като вдигнал камъка, отдолу току изскочило едно грозно човече — едроглаво, тънконого, цяло обрасло с косми, с дълъг заострен нос — като човка — и със завити нокти като на сокол.

— Скоро дай парите, които дължиш на господаря ми, Матей Скъперника! — викнал Ян.

— Пари ли? Пари ли дължа някому? Я повтори да те чуя! — изпищял заканително таласъмът, па се залепил за крака на юнака и се напънал да си впие отровните нокти в месото му.

Ян го ударил по главата с пестник и таласъмът отскочил, но се залепил за другия му крак. Лесно било за Ян да го настъпи и да го смаже, но таласъмът му трябвал жив. Той го стиснал за шията, пъхнал го в чувала и го завързал отгоре с въжето. Сетне нарамил чувала и тръгнал през полето. Ян бил толкова радостен, че се разпял, колкото му глас държи.

Пак изтекли шест дни и шест нощи.

Матей Скъперника си казал:

„Ян не се върна. Ако беше жив, щеше да си дойде досега: той взема две крачки за една. Сигурно таласъмът го е убил. Но как ли е успял един таласъм — малък колкото котенце — да повали Ян Юнака?“

Матей не можел добре да си обясни как е загинал Ян, но бил сигурен, че ратаят няма да се върне.

„С таласъм се мъчно излиза наглава“ — рекъл, па се проснал на двора под едно дърво да спи.

Спи Матей и сънува. Горещо е и въздухът трепти от жегата над дългия прашен път. А по-натам се простира голямата бретонска равнина. Ето високия изправен камък: той стърчи като исполин сред равнището, обрасъл с мъх. Ян е мъртъв. Той лежи наземи, вкочанял е

вече. Колкото е голям — изглежда още по-голям, както е легнал. Цяла тълпа таласъми се вие на хоро около него. Гарвани прелитат на ята и скачат по мъртвеца.

Но изведнъж някой защипва Матей по ухото. Кой е? Да не е някой от играещите таласъми? Матей скоква и почва да си търка очите. Господи боже, та това е Ян, неговият ратай! Той е жив — и се е върнал.

— Прощавай, господарю, че закъснях малко — казва Ян. — Затова пък ти нося чувала пълен: я го виж!

Матей поглежда чувала и си казва на ума:

„Гледай, го ти, проклетника: пари ми носи! Жълтици! Чуден момък! Как е можал да вземе от таласъма ония пари, които той не ми дължи, защото не само не съм му ги давал заем, но не съм го дори и виждал? По-добре, че не са го убили: инак нямаше да ми донесе жълтиците.“

Матей Скъперника забравя носа си. Той забравя всичко. Само едно му се иска: да преброи жълтиците.

А в това време Ян бавно развързва въжето, отваря чувала и го изтърсва. Изведнъж оттам изскача едно дяволче-таласъм, побесняло от яд, с пяна на устата.

Чифликцията изгубва и ума, и дума. Той се озърта насам-натам, па току хваща пътя — дим да го няма. Той тича толкова бързо, че петите му го удрят по гърба. А зад него подскача таласъмът: гони ли го, гони.

Ян ги гледа и се превива от смях.

Много дни и нощи се изминали. Матей Скъперника се не връщал. А през това време слугите в чифлика ядели, пиели и се веселили. Нали не бил там господарят им — нямало кой да ги гълчи. Те вадели от зимника, от тавана и килера каквото намерят за ядене и пиене, и си правели угощения. Отключвали скриновете, пробивали бъчвите с вино, месели баници, печели гъски, кокошки и прасета.

— Ян — казвали те на ратая, — ела да се повеселиш с нас! Много ти благодарим, че донесе таласъма, та пропъди скъперника. Стани ни ти господар: оня няма да се върне!

— Не ща — отвърнал Ян Юнака. — Не ща да ям имота на тоя сребролюбец. Само едно искам: да го хвана за мръсния нос и да го отведа, сред селото. Ще вървя да го диря, ако се не върне след ден-два.

И наистина Ян си взел нещата и тръгнал. Излязъл той на широкия път. Но колкото и да вървял, не срещнал господаря си никъде. После поел малките пътеки, край които растели жълтуги. Птиците пеели над главата му. Хладният ветрец развявал косата му.

На Ян било хубаво. Вечер той лягал на тревата и се заглеждал в звездите, разпръснати по небето. А през деня биел зайци, сърни, дори понякога и глигани. Когато нямало друг дивеч, мерил с лъка си птици. Убие ли нещо, щракал с кремъка си огнивото, запалвал огън, одирал животното и го изпичал — да се нахрани.

Но Матей Скъперника не се виждал все още никъде.

Една заран, когато вървял на ранина, Ян видял далече по пътя, че върви човек. Той идел насреща му. Ян крачел, пеел си и гледал към пътника. А оня бил едър и снажен — цял исполин. На главата му имало нещо лъскаво: слънчевите лъчи блестели по него и то приличало на нова църковна камбана.

Ян наближил. Срещнали се. Изгледали се един друг. Оня бил висок колкото Ян. На главата си носел много голям котел. И двамата се усмихнали.

— Къде си тръгнал тъй? — запитал Ян.

— Накъдето ми видят очите. А ти?

— И аз. Как се казваш?

— Йорик Готвача. А ти?

— Ян Юнака.

— Хубаво име. Ако щеш, да вървим заедно.

— Бива.

Тръгнали. И двамата имали еднакви навици. И двамата обичали да лежат на росната трева и да гледат синьото небе, да слушат песента на птиците и църкането на щурците. Само че Ян ходел по лов, а Йорик готвел в големия котел. Те си делели всичко по братски. Но Матей не го намерили никъде.

Както вървели и си приказвали, един ден се озовали на морския бряг. Морето — лъскаво като огледало — дремело спокойно под слънчевия блясък. В една лодка седял рибар и ловял риба. Но той не приличал на другите рибари. Бил едър — цял исполин. И въдицата му била особена — дълга греда, на чийто край било вързано въже. То се знае, че с такава голяма въдица ще се ловят и големи риби: исполинът-рибар хващал все морски змиорки и моруни.

По едно време той съзрял двамата другари. Станал и подкарал ладията към брега.

— Върви ли риболовството? — попитал го Ян.

— Ба, не върви твърде! Друг път съм хващал много по-едри риби. А вие, приятели, накъде сте тръгнали?

— Накъдето ни видят очите.

— Виж, това ми се харесва. И аз ще тръгна с вас. Ще оставя и ладия, и въдица, и риба — и всичко. Обичам другари като вас.

— Как се казваш?

— Ерик Рибаря. А вие двамата?

— Яз съм Ян Юнака, а моят другар е Йорик Готвача.

И те тръгнали — трима великани — весели и силни. Минат ли през някое село, децата ги сподиряли. Никой не бил виждал такива едри момци. Па били и майстори в работата. Йорик бил добър медникар. Той ковял котли, тепсии и блюда от мед и ги калайдисвал. Ерик плетял риболовни мрежи. Той кърпел и поправял скъсаните мрежи на рибарите.

Само Ян не похващал работа. Ни менци поправял, ни мрежи кърпел, а ходел от колиба на колиба и от хижа на хижа. Той търсел Матей.

Търсел го, но не го намирал никъде. Най-после решил да отиде с другарите си в Броселиандовата гора, където живеят много таласъми и дяволи — да попита къде е Матей Скъперника.

Запътили се за там. Стигнали до вълшебната гора и се спрели на една поляна. Огладнели от дългия вървеж. Но в гората имало много дивеч, а в езерата й — едра и хубава риба. Ерик и Ян тръгнали на лов, а Йорик останал да накладе огъня и да приготви гореща вода, та да свари чорба, когато донесат месото.

Той се настанил в една борова горичка на завет. Насъбрал съчки, запалил огън, па седнал да се грее и да си пее. Огнището било край един хубав поток с бистра вода, която блестяла като скъпоценни камъни: ту се синеела като очите на Вивиана Магъосницата, ту се зеленеела и откривала големи дълбочини, дето е опасно да попадне човек. Йорик я гледал и броел пъстрите кръгли камъни вдън потока.

Той напълнил котела и го сложил на огъня. Водата скоро кипнала. Тя запяла, както никоя вода не е пяла на огъня. Упоителна и вълшебна песен запяла тая вода. Йорик вдигнал похлупака — и

останал учуден: водата ври. Тя не е синя, не е и прозрачна, а румена. От нея излиза мирис на вкусна гозба.

„Тази вода е омагьосана“ — си казва готвачът.

Като рекъл това, много му се поискало да си топне пръста във водата, за да опита вълшебната чорба.

Но в същия миг зачул тънък глас, като че говори дете:

— Добрички ми чичо, дай да сръбна малко от чорбата! Много съм гладен. Виж ме колко съм малък: една глътка ми стига!

Йорик погледнал и видял до огнището едно космато джудже с тънки ръчици и крачка, че си е снело учтиво островърхата шапка и го гледа в очите.

„Защо пък да не му дам да си сръбне малко? — рекъл си на ума юнакът. — То е съвсем мъничко. Ще пийне толкова, колкото би пийнало едно птиче.“

И като се обърнал към джуджето, казал му:

— Добре. Пийни! Само гледай да не изпиеш всичката чорба, че аз я готвя за трима души, много по-едри от тебе!

Тия думи, разбира се, Йорик му рекъл на шега. Джуджето му отговорило:

— Мога ли да изпия толкова чорба? Нали ме виждаш колко съм дребен! Благодаря ти, добрички ми чичо. Много ти благодаря.

И като рекло това, човечето се навело над котела. На една глътка го пресушило и катурнало съда, та угасило огъня. Докле Йорик разбере що е станало, джуджето скочило в реката и изчезнало.

Исполинът се ядосал, но нямало що да прави. Вдигнал котела, напълнил го с вода и го сложил отново на огнището.

В това време Ян и Ерик се върнали и донесли един голям заек. Зайците в оная гора били едри като кози. Юнаците се почудили, като видели, че водата още не е завряла. А когато Йорик им разказал що се е случило в тяхно отсъствие, те почнали да се смеят.

— Бива ли — рекли — едно джудже да те изиграе? Как си му дал да те излъже?

Ерик предложил — да остане той край огнището, а другите двама да се разходят по гората, за да наберат билки за чорбата. Те отишли. Ерик стъкнал отново огън. И той се загледал в потока. Водата била толкова бистра, че му се дощяло да влезе да се окъпе. Но нямало време — трябвало да се пази котелът.

Водата кипнала скоро. От котела почнала да излиза пара с приятна миризма — сякаш в него има чорба от скариди със зеленчук и масло. Вкусна изглеждала тая чорба, па и Ерик бил много изгладнял. Дали да си натопи пръста, за да я опита? Нали той готви — всеки готвач трябва да опита гозбата си.

Но тъкмо в това време се чул — като по-рано — гласът на джуджето, което помолило да сръбне малко от чорбата.

— Ще имаш да вземаш — рекъл Ерик. — Да ти дам да изпиеш чорбата, след като измами Йорик Готвача! Само това няма да стане. Махай се оттук!

— Не бях аз, добрички ми чичо — заговорило жаловито джуджето, — брат ми беше. Той е по-голям и много лаком. Но и брат ми не е виновен: той сръбна само няколко глътки. Готвачът се изплаши, та бутна котела и чорбата се изля в огъня.

Ерик си помислил: „Може пък и тъй да е. Нека си сръбне джуджето: от една-две глътки чорбата не ще намалее много. Такова малко човече — и да иска, не може да изпие повече от една лъжица.“

И тоя път се случило същото. Джуджето изпило чорбата и обърнало котела. Ерик се заел отново да пали огън и да грее вода. Дошли другарите му и той им разказал всичко.

— Вие и двамата сте глупави — рекъл Ян, прегладнял като вълк. — Я легнете там, на тревата, а аз ще сваря заека с билките. Ако ли дойде джуджето, ще му дам да разбере с кого има работа.

Йорик и Ерик легнали и се заприказвали, а Ян почнал да готви. Скоро чорбата се сварила. Почнала да се вдига приятна миризма на вкусна гозба. Тъкмо юнакът се бил приготвил да сложи месото и билките, когато забелязал, че водата става румена. Той си топнал пръста и я опитал — сторила му се вкусна, като че ли не е вода, а сварена чорба.

И ето че в същия миг се чул гласът на онова джудже, което измамило Ерик и Йорик.

— Добрички ми чичо, моля ти се, дай да си сръбна малко чорбица, че съм прегладнял. Само една глътка ми стига.

Ян Юнака се обърнал и видял косматото човече със свалена шапка. Той скочил. Познал таласъма, който бил подгонил Матей Скъперника.

— Къде пропъди господаря ми? — викнал Ян. — Скоро да ми кажеш, че инак те пребих!

Таласъмът чак тогава познал своя враг. Той се разтреперал цял. Нахлузил си шапката на главата и побягнал, та се хвърлил в реката.

Ян се затекъл подире му. Магьосната вода изскочила от котела и потекла след юнака. Той се хвърлил в реката — да гони джуджето, и водата го заляла.

В това време Йорик Готвача и Ерик Рибаря спели. Когато се събудили, намерили огъня изгаснал и котела празен. Почнали да викат другаря си, но никой не им се обадил. Тръгнали да го търсят из гората.

А вълшебната вода покрила Ян и таласъма и се превърнала на голям син балдахин. Изведнъж тоя син балдахин се преобразил от само себе си на чуден дворец от бял мрамор. Таласъмът се затичал надолу по стълбата и влязъл през една голяма врата, която се отворила сама, като по вълшебство. Ян се втурнал след него. Таласъмът кръстосал сума стаи — коя от коя по-хубави. Първата била сребърна, втората — златна, третата — елмазена. А Ян Юнака тичал след него. Той се спирал от време на време — да погледа: такива чудесии не бил ни виждал, ни чувал дотогава.

Подир туй таласъмът се изкачил по една стълба от румен порфир и стигнал до висока бронзова врата. Тя се отворила и той минал. Но тутакси след това вратата се затворила. Ян останал отвън. Той почнал да чука по вратата, да удря с все сила, да я рита, но тя се не поклащала.

Тогава юнакът намислил друго. Той си спомнил, че бил видял пред входа на чудния дворец огромна скала. Спуснал се по стълбата, минал по коридорите и тичешком прекосил трите големи стаи — елмазената, златната и сребърната. Излязъл от двореца. Видял скалата. Тя била много тежка, но Ян Юнака я вдигнал като перо.

Върнал се с нея в двореца, минал през стаите, качил се по стълбата и се озовал пред тайнствената врата. Изсилил се и хвърлил скалата. Бронзовата врата се сринала с голям трясък. В същия миг Ян чул плач и пышкане: скалата премазала таласъма, който чакал зад вратата.

Ян прескочил големия куп от развалини и влязъл в една широка стая, богато украсена. Сред стаята се спрял поразен от учудване: пред него стояла мома, хубава като пролетно цвете, с големи очи — сини като вълшебната река — и с бузи, румени като облаци при изгрев.

Тя била княгиня, защото имала златна корона. Момата толкова силно се уплашила от тряска, че изпуснала златното си вретено и къделята с коприна. Ян се спрял плах като дете. Княгинята се изчервила от свян — бузите ѝ станали червени като облаци на залез. Тя, отворила уста и заговорила. Белите ѝ зъби светнали. Гласът ѝ зазвучал като музика.

Момата казала на Ян, че е дъщеря на царя, който управлява тая страна. Таласъмът, когото юнакът премазал зад вратата, я бил отвлякъл една нощ и искал да се ожени за нея, но тя го не щяла. Тогава той я затворил в двореца, отдето можел да я освободи само оня, който има сила да счупи бронзовата врата. След това княгинята поблагодарила на юнака-освободител.

Ян Юнака не бил още говорил с княгиня. Той не знаел какво да ѝ каже. Но ето че изведнъж му дошли на устата думи, които никак не очаквал. Дори се сам зачудил, че говори и умно, и хубаво.

— Хайде да вървим по-скоро — рекъл най-послед той. — Да излезем от тоя проклет омагьосан дворец, дето си прекарала в мъки и плач. Аз ще те отведа при баща ти.

Ала княгинята била много отслабнала. Откак таласъмът я отнесъл в двореца, не била яла нищо и не била мигнала: не ѝ се спяло. Ян я вдигнал на ръце и тръгнал. Щом излезли от двореца, сградата изведнъж се срутила — както се разсипва мъгла — и от нея не останало нищо.

Големият син балдахин се разтворил. Ян и момата се озовали край брега на потока, който пеел, а над тях блестели звездите. Тръгнал юнакът, носейки княгинята на ръце. Навлязъл в една широка пътека, от двете страни на която се издигали вековни дървета. Накрай пътеката имало голяма поляна, а по-натам се издигал великолепен дворец — толкова хубав, колкото бил изчезналият. Бляскави светилници осветлявали всичките му стаи.

— Там живее баща ми — рекла княгинята. — Пусни ме да вървя; още малко остана. Аз ще мога да ходя.

Царят посрещнал по царски Ян, който водел дъщеря му. Той му дал половината царство и го оженил за своята дъщеря — наследница на престола. Почнали дълга редица угощения, веселби и сборове. Всички се радвали и веселели. Цели две седмици — и деня, и ноща —

можели да влизат в двореца населниците на онова царство, да ядат и пият до насита и да честитят на младоженците в престолния чертог.

От всички страни заприиждали гости: и млади и стари, и бедни и богати, и мъже и жени. Едни идвали на колесници, други — на волски коли, трети — на коне, мулета или магарета, четвърти — пеша. Но всички си отивали доволни, възхитени от богатата трапеза, от добрите вина, от хубавата княгиня и от силния и добър царски зет. Младоженците умеели да кажат на всекиго по една добра и любезна дума, та всеки ги обиквал.

Един ден се били изредили мнозина да честитят на Ян и княгинята. Младоженците останали най-сетне сами в престолния чертог. Но ето че лакеят влязъл и обявил, че идват трима просяци да ги поздравят.

— Да влязат — рекъл Ян.

Влезли. Лакеят, който бил обикновено важен и сериозен, тоя път се засмял. И наистина онези, които влезли, били смешни. Двамината били исполини по ръст, а третият — съвсем дребен и прегърбен. Първият великан носел на главата си голям котел, вторият бил нарамил огромен лък и въдица от дълга греда, а дребното човече се поклонило на княза чак до земята.

Ян не се засмял.

— Познах ви, приятели — рекъл той любезно. — Ти си Йорик Готвача, а ти — Ерик Рибаря. Добре сте дошли. Много ми е драго, че ви виждам отново.

И той ги прегърнал братски. Сетне се обърнал към третия и му казал:

И тебе познах. Ти си Матей Скъперника. Дошъл си навярно да си платиш дълга.

Малкият бил наистина бившият господар на Ян — хитрият скъперник Матей. След като се отървал от таласъма, той се научил, че хората отиват да ядат и пият без пари в двореца, и се упътил за там.

— Най-сетне ще се разплатим — рекъл Ян.

След това за голяма почуда на шишкавия домоуправител, на княгинята и на всички придворни царският зет слязъл от престола, хванал Матей за носа и го повлякъл. Той излязъл от двореца и замъкнал Скъперника наскреда онова село, дето бил чифликът.

Казват, че носът му бил останал в ръката на Ян.

Подир това Ян се върнал. Влязъл в двореца и запознал жена си с двамата свои побратими. После седнали всички на трапезата и Ян казал:

— Йорик Готвача ще бъде занапред предводител на войските ми, а Ерик Рибаря — началник на корабите ми.

Ян заживял щастливо. Щастливи били и всички около него.

САЖДИ АНГЛИЙСКА ПРИКАЗКА

В работилницата на един художник се търкаляли много тръбички от калай, пълни с блажни багри. Живописецът, като влезел в работилницата си, ги вземал, изстисквал от всяка по малко багра на палитрата си и почвал да работи. Само една тръбица лежала забравена в ъгъла. В нея имало черна багра, наречена „холандски сажди“.

— Тъй е то! — казвала с дълбока въздишка тая тръбичка. — Господарят дори и не си спомня за мене. Едно време казваше, че съм била тежка и груба, не ме бивало за нищо. А сега ме е вече съвсем забравил. Така и ще си изсъхна и някой ден ще ме изхвърли.

До тръбицата със саждена багра лежели един тъп нож и няколко късчета от липов въглен. Те мълчали. Лежали лениво и се не оплаквали. Но саждената багра била честолюбива. Чувствувала се оскърбена, че художникът не ѝ обръща внимание.

— Ето — казала тя тихо на ножа и въглените. — Вижте що става там! Майсторът взема от всички багри: и от червените, и от зелените, и от жълтите, и от сините, и от теменужните, дори и от кафените, които не са по-добри от мене. С тях изписва големи картини, които праща по изложбите и музеите. Те украсяват дворци и богаташки къщи. А ние с вас лежим тук, непотребни никому.

Тя била бърбрица.

— Няма ли поне веднъж да ми се усмихне щастieto? Ето да вземем за пример туша. Какво е той? Черна багра, също като мене, само че разтопена и наляна в стъкълце. А господарят не може без тоя проклет туш. Вझे ли да рисува нещо на хартия, ще топне перото или четчицата право в стъклото с туш.

Саждената багра се опитвала често да заприказва с другите. Но те били доволни и не ѝ обръщали внимание. В широката работилница с големи прозорци, над които висели едри клони от див кестен, им било много добре.

Синият кобалт, щом го мазне живописецът два-три пъти, се превръщал на чудно лятно небе. Червеният кармин изписвал трендафилови цветове. Жълтият хром и мътната охра рядко се слагали чисти, но и без тях художникът не можел да мине: той ги турял там, дето трябва да се придаде на предметите златист отблясък. Сивокафената умбра облагряла тъмните къдрици на детските коси. Яркият киновар блестял по небето, когато се изобразявал изгрев или залез. И още много други багри употребявал живописецът, когато започне да изписва хубавици с разкошни дрехи, рицари, които вървят по нацъфтели поляни, деца, които си играят в гората, или кораби, плуващи по морето.

— Стига си въздишала! — изхъркал веднъж ножът, комуто омръзнало да слуша тия вечни оплаквания. — Да не мислиш, че на мене ми е по-добре? Аз цял се изтърках от четките, които постоянно чистех. И най-сетне господарят ме захвърли.

— Все пак ти си свършил поне някаква работа. А аз? Лежа и се търкалям.

И тя наистина лежала толкова дълго, че над нея паяците сплели мрежа и тръбицата посивяла като прашна обувка.

Но един ден художникът влязъл с бързи крачки в своята работилница и отишъл право в онзи кът, дето лежала саждената багра. Нима е дошъл часът и тя да влезе в работа?

Художникът взел тръбицата, сложил я на своя триножник и казал:

— Най-сетне и холандските сажди ще свършат работа.

Другите тръбички с багри, които не трябвали тоя път, се наизправили — да видят какво ще стане. Те приличали на войници с широки шинели, както се били наредили една до друга.

А живописецът в това време развинтил капачето на тръбичката, изстискал баграта на палитрата си и почнал да я смесва с масло. Сетне закрепил на триножника дълга дъска, на която била закована тенекия, и почнал да маже някакви черти.

Другите багри се разсмели:

— Саждената багра ще напише надпис и ще го заковат на някой стълб край пътя. Ха, ха, ха! Надпис! Значи — тя ще послужи за бояджийска работа. А вижте я колко се надува, като че ли ще работят с нея картина!

Багрите се смеели толкова силно, че дори и паяците наизлезли от своите паяжини да погледат. Но работата се свършила бързо. Саждената багра, намазана на тенекията, се оглеждала вече в огледалото. Тя видяла синята тенекия, на която пишело с едри букви:

ТУК Е ЧАСТЕН ИМОТ. ЗАБРАНЕНО Е ДА СЕ СТРЕЛЯ!

— Хубава работа! — рекла отчаяно саждената багра. — Значи, аз ще вися на дъжда, ще ме жули вятърът, ще ме ядат отдолу червеи. А някой ден може и да ме изкъртят съвсем. По-добре беше да си лежах в къта под паяжината.

Но художникът не я слушал що приказва. Той оставил надписа да съхне и се заел с друга работа. След няколко дни дошъл един брадат човек. Той бил градинарят на художника.

— Вземи този надпис — казал живописецът — и го закови на един стълб на оградата. Оня ден неколцина негодници убили десетина сини дроздове. Това не бива да продължава тъй. Моята градина не е безстопанствена гора.

Когато градинарят изнесъл надписа, багрите почнали да се подиграват на саждената багра.

— Сбогом! — й казвали те. — Върви да плашиш занапред кукумявките и прилепите.

Вратата се затворила и черната багра се простила завинаги с хубавата работилница и с всичко, що имало в нея. Градинарят заковал надписа на един висок стълб, до стената над пътя, тъй че да се вижда отвсякъде.

Първата нощ, която прекарала саждената багра отвън, била дъждовита, бурна, студена. Черната багра, която никога преди това не била излизала от калаената тръбичка, страдала ужасно. И не само през нощта. На сутринта, когато я огряло слънцето, тя си казала:

— Загивам! Тук и ще си умра. Ще вися над пътя, додето се обърна на прах.

Тя погледнала около себе си — да види къде се намира. Нищо утешително не видяла. От двете страни се издигала гъста стена от листа. Тъй се струвало поне на саждите, които не виждали стъблата на дърветата. Долу расла трева и бурени. А нататък се простирал път — глинест, разкалян, много дълъг.

Минал един селянин. Като погледнал пресния надпис, избърборил няколко лоши думи. И нему като на много други се искало

да бие лов в чужди имот, а сега вече това било невъзможно. После по дъската с надписа пропълзъл охлюв, а след него — червей. Един кълвач ударил червея с кълвуна си и го налапал.

Саждената багра гледала всичко това и не можела да каже нищо. Но ето че дошли три-четири момчета и почнали да замерят надписа с камъни и да говорят неприлични думи за оногова, който го е поставил там. А после завалял отново дъжд.

С горчивина си спомняла саждената багра за топлата и удобна работилница, дето било винаги светло. Тъкмо по това време другите тръбички с багри се нареждали в кутията, очаквайки да ги вземе живописецът.

— Еееех, да можех да се върна там! — въздишала черната багра. След пладне небето се изяснило съвсем, Саждената черна почнала да се заглежда в сочната зеленина на дърветата, измокрена от дъжда. По листата блестели едри капки. А между тях се синеело ясно небе. Надошли отнякъде и птички. Накацали по клоните, по тревата и запели.

— Чик-чиририк! Чик-чиририк! — чуруликали те. — Колко ни е весело! Най-после вече никой не ще посмее да ни слага примки, нито да стреля по нас. Лошите деца не ще могат да идват да ни развалят гнездата.

На саждената черна се харесало птичето пение. И тя запитала една птичка, която кацнала на съседната клонка и се навела да пие от капките:

— Защо се радвате толкова?

— Нима не знаеш? — рекла птичката. — Ти си причина за нашата радост.

— Аз ли? — запитала нерешително черната багра, на която се сторило, че се подиграват с нея.

— Ти, ти — обадил се един славей. — Оня човек, който мина преди малко, би ни застрелял, ако не беше ти. Ние ще ти пеем постоянно. Ще ти благодарим, че ни спаси живота.

Саждената багра била толкова трогната от тия думи, че нямала сила да каже дума. Тя не разбирала ясно как е могла да спаси живота на толкова птички, но разбрала, че господарят ѝ е знаел що прави. Нищо от това, че тя няма да блести на някоя картина, закачена в дворец. Затова пък ще принася полза на тия малки хубави птичета и ще

им пази живота. Що от това, че хората ще я оскърбяват и децата ще я замерят с камъни? Стига й, че птичките я обичат.

И те я наистина обичали. Денем й пеели едни, а нощем — други. А тя блестяла на слънцето и се радвала.

НЕЩАСТНИЯТ ПУЯК

ИРЛАНДСКА ПРИКАЗКА

Един пуяк стоял на стената, заграждаща чифлика, и гледал как карат по пътя стадо свини. Пуякът много се надувал със своите пъстри пера — сиви, нарязани с бяло, — с гребена си и с червените си висулки. Той си разперил важно опашката и като гледал презрително свините, казвал си:

„Ей, че са кални и неодялани животни тия свини! Дори и пера нямат — да си прикрият голотата. Не могат и да пеят като мене, а само грухтят. А опашките им какви са? Като къси — сгърчени върви. Да се пукнеш от смях, като ги гледаш.“

И той почнал да се надува още повече и да се обръща на всички страни, за да го видят колко важна птица е. Но свинете го и не погледнали. Тогава пуякът, за да им привлече вниманието, наченал да издава звуци.

— Бърлю-бърлю-бърлю! — викал той, като си мислел, че пее. Ала и тогава свинете не го погледнали. Те тичали и се спъвали о камъните, а свинарят ги гонел, докле ги закара в свинарницата на същия чифлик, дето живеел горделивият пуяк.

На заранта пуякът бил сложен в кошница. В друга кошница натъпкали няколко кокошки и патици. И двете кошници качили на талига и подкарали към пазара. Пуякът видял, че до него лежи свиня от същото стадо, което било Докарано в чифлика вечерта. Свинята била вързана. Тя издавала жални звуци.

— Какво се е разкряскала пък тая свиня? — рекъл пуякът. — Не се ли вижда колко е грозна? И каква ѝ е смешна опашката! Ще я откарат на кланицата и ще ѝ прережат гърлото. А мене навярно ще пратят в двореца. Кралицата едва ли е виждала през живота си такава хубава птица.

И като си разперил опашката, доколкото му позволявала тясната кошница, пуякът почнал да се дуе и да казва:

— Глу-глу-глу! Бърлю-бърлю-бърлю!

Но изведнъж — тррраас! — талигата се извърнала в един трап и кошницата паднала. Товарът се събрал накуп.

— Ох, щях да си счупя главата — изпъшкар пуякът и почнал да си оправя перата. — Не е много удобно да е хубав човек. Всички му завиждат.

Той бил уверен, че някое животно от завист нарочно е бутнало талигата, за да му напакости.

Стигнали до пазара. Коларят спрял конете. Една жена се спряла да разгледа животните.

— Купи тоя пуяк! — й казал коларят. — Угоен е, тъкмо сега го бива за печене.

— За печене ли? — викнал пуякът и от страх паднал от ръцете на мъжа в кошницата.

Той не бил никога помислял за смърт. Свинята му казала:

— И тебе те чака същото, което и мене. И двама ни ще заколят. Да не мислиш, че чифликчията те е гоил, за да му пееш? Престани да се надуваш!

— Но... аз съм пуякът.

— Та що, като си пуяк? Да не се смяташ за райска птица? Дори и райските птици ги убиват, за да им вземат перата. Ще видиш, че за Коледа ще заколят и двама ни.

Коларят изпрегнал конете, взел другите животни освен пуяка и свинята, които останали в талигата, и отишъл някъде.

Свинята почнала да грухти. Пуякът скочил и й казал:

— Стига си ревала пък ти! Не мога да те слушам.

— Ба — рекла свинята. — И твойт глас не е по-приятен от моя. Но да оставим празните приказки. Да се помъчим да се отървем.

За пуяка не можело да има по-хубаво от това — да се освободи. Но как да се сдружи с тая свиня? Това му се виждало оскърбително.

— Ако обещаеш да разкъсаш с кълвуна си вървите, които, ми стягат краката, аз ще прегриза кошницата, за да излезеш — рекла свинята. — Искаш ли?

Пуякът забравил за миг своята гордост.

— Искам — рекъл той радостно.

Свинята почнала да гризе оная страна на кошницата, която била обърната към зурлата й. Малко след това пуякът можел вече да си

провре главата, сетне — шията, а най-последно и тялото. Като се видял на свобода, пуякът почнал високо да пляска тежките си крила.

— Хайде сега помогни пък на мене! — казала свинята.

Пуякът бил глупав. Глупав и горделив. Но това не му пречело да бъде честен. Той се заловил да кълве яростно възлите, за да освободи краката на свинята. След няколко минути тая работа била свършена. Свинята скочила на земята.

— Хайде сега да бягаме! — рекла тя.

И побягнала. След нея побягнал пуякът, който — като повечето домашни птици — не можел да лети. Той тичал, като си влачел крилето по земята и се силел да не остане по-назад от свинята. Те избягали на пътя, а оттам — към гората. За щастие, не срещнали никого. Навлезли в гората и паднали от умора под сянката на едно дърво с гъсти листа.

Свинята погледнала към върха на дървото и рекла:

— Ей, че безполезно дърво! Не ражда жълъди.

А пуякът казал, като си поемал дъха, както правят уморените хора:

— Аз не ям жълъди.

— Тогава потърси си друга храна. В гората ще има навярно зърна или ягоди. Няма да загинеш от глад: не бой се!

— Никога не съм помислял, че ще ми се случи да си търся сам храна — забележил скръбно пуякът.

В това време свинята намерила цяло колело гъби. Тя почнала да лапа лакомо и да казва на пуяка:

— Опитай тая храна! Гъбите са много вкусни. Ти казваш, че никога не си мислил да си изкарваш сам прехраната. А по-добре ли би било да те угоят и заколят? Не губи време, а потърси нещо да си напълниш търбуха.

Пуякът, както повечето домашни птици, не бил научен да си търси сам храна. Затова и първите му опити не излезли сполучливи. Но малко по малко у него се пробудил вроденият нагон. Защото далечните прадеди на пуяка са живеели преди много-много векове в арменските гори като диви птици. Тогава, разбира се, те сами са си търсели храна. На помощ на нагона дошъл и гладът. Пуякът намерил ягоди и боровинки и почнал да кълве. После видял дребно скакалче, което ударил с човката си и изял. Едно малко, много малко жабче подскочило — пуякът глътнал и него.

— Никога не съм си помислял, че тук ще се намери толкова много храна — рекъл той весело.

— О, тук има предостатъчно храна, но човекът изяжда всичко. А най-лошото е, че изяжда и нас. Той е най-ненаситно от всички животни. Ето една фазанка. Колко е хубава! Как си, фазанке?

— Добре съм — отвърнала с въздишка фазанката. — Тук е много хубаво. Господарят на гората праща по два пъти на ден хора да хвърлят ечемик, та да го кълвем. Но като си спомня, че някой ден ще падна от курушума на ловеца, отщява ми се и да ям, и да летя.

— Аз пък се боя от месаря — казала свинята. — Но няма що да се прави. Нека бъдем весели. Цяло щастие е, че сме живи. И хората, които ни преследват, ще умрат някой ден.

Фазанката си навела главата настрана и отминала да търси ечемичени зърна. Прилетял един хубав гълъб със сребристи пера. Свинята заговорила и с него:

— Как си, гълъбчо? Ние се отбихме с моя приятел — пуяка — да си отпочинем във вашата гора. Тук е приятно и прохладно. Само дали е безопасно? Какво ще кажеш?

— Безопасно ли? — прогукал гълъбът, като кацнал на едно клонче. — От сутрин до вечер стрелят.

И повторил:

— Стрелят, стрелят, стрелят!

— През цялата година ли?

— Току-речи. А когато не стрелят, слагат примки, намазани с лепило. Хората ни не жалят. Какво им правим? Ние се храним със зърна. Никога не хапем. А те ни убиват с хиляди или ни ловят в примки. Казват, че обичали да слагат гълъби в кошница, да им оскубват опашките и да ги пускат един по един, за да стрелят по тях.

— Да, да. Стрелят и получават награди за най-сполучливата стрелба. Не знам, драги гълъбчо, дали има друго чудовище като човека.

— Едва ли ще се намери. Аз живея с постоянен страх. Прекарвам на върха хе на онова високо дърво. Ако мога два пъти на ден да сляза, за да хапна и пийна спокойно, доволен съм.

В това време дошла отнякъде една дива патица с няколко патенца, доста порасли. Свинята се разприказвала и с нея:

— Как си? Как прекарваш?

— Ах, остави се! Наближи ли месец септември, при най-слабия шум се разтрепервам. Търкулне се камък, мисля, че е куче. Излюпила съм чеда, отхранила съм ги — защо, за да ги застрелят ловците. Още по-лошо е, когато откъснат с куршум на някоя от нас крилото или й счупят крака, па я натъпчат в торбата жива. И тия ловци, след като застрелят двадесет-тридесет като нас, ще подарят няколко на болницата, за да ги сметнат за светци.

— Да, да, човек е двуличен. Той е голям лицемер.

Дивата патица си въздъхнала и почнала да разравя един мравуняк, за да намери на децата си мравешки яйца.

Край свинята минало като стрела едно зайче. Гълъбът казал, като го видял:

— И то, нещастното, не знае къде да се дене от страх. Хората не оставят на мира зайците. С кучета ги прогонват от скривалищата им. Виждал съм много пъти някое зайче, застанало сутрин на поляната, че се мие с лапичката си също като някое коте. Колко мило е да гледаш! А малко след това ще го подгони кучето и куршумът ще му пробие сърцето или черепа. От кожата им правят кожуси, а месото им ядат.

Неочаквано на поляната излязла крава. Бъбривата свиня се запrikaзвала и с нея.

— Какво ще кажеш? — рекла. — Благодарна ли си от хората?

— Ох, недей ми ги споменава! Какво ли не правят с мене тия проклети животни, които се наричат хора. Изяждат ми децата. Вземат ми млякото, за да го продават. Сума години ги храня. А когато застарее, ще ме ударят по главата или ще ме промушат, а после ще ми нарежат кожата на цървули, обувки, ремъци и пояси. И в учебниците на техните деца се казва, че съм полезно животно, а ме убиват. С това ли се отплащат за ползата, що им принасяме?

Свинята се обърнала към пуяка и му рекла:

— Виждаш ли, приятелю? Човекът яде всичко. Никое животно не жали.

Но пуякът имал слаба памет. Той бил вече забравил думите, които коларят казал на жената в града. Като се намерил в гората и се нахранил до пресита, той почнал отново да си мисли, че най-хубавото нещо на тоя свят е неговата опашка.

И казал на свинята:

— Мене хората ме уважават, защото никой няма опашка като моята.

— Я недей се хвали! — рекъл му гълъбът. — Паунът има много по-хубава опашка от твоята. Хората развъждат пауни само за опашките им. Но и тяхното месо ядат, макар че е тегаво.

— Виждаш ли, свиньо? — казал гордо пуякът. — Човекът почита пауна и мене заради опашките ни. Ние с пауна сме близки сродници.

И като си разперил опашката, почнал да се върти на едно място — сякаш е воденичарско колело — и да казва:

— Бърлю, бърлю, бърлю! Хлуп-хлуп-хлуп! Никой няма по-хубава опашка от мене и от чичо Паун.

Той повтарял тия думи, колкото му глас — държи, за да го чуе цялата гора. В същото време риел земята с шпорите си и се въртял на всички страни, за да могат да го видят отвсякъде.

— Но изведнъж — праас! — тояга го шибнала и повалила. Пуякът се търкулнал на земята като кълбо от настръхнали пера. Едно ловджийско куче го грабнало и го понесло: Чул се дебел мъжки глас:

— Потръгна ни, другарю! Един пуяк струва повече от десет заека. Кой да се надява, че в гората ще видим пуяк?

Тия двама били крадци, които дебнели дивеч в чужди гори, когато няма пазачите. Те прибрали пуяка в торбата и си отишли.

А свинята се била скрила в храсталака и се притаила — да не я видят. След като крадците си отминали, тя рекла на кравата:

— Аз си знаех, че опашката му ще го погуби. Той ми се подиграваше, че моята опашка приличала на сгърчена връв или на крива пръчка. Защо му трябваше да се перчи и надува? Ето че си изтегли за своята гордост.

На другия ден стопанката на гората открила скривалището на свинята. Тя заповядала да я откарат в нейния чифлик и да я нахранят с картофи. Оттогава свинята заживяла в чифлика. Гледали я добре. Й тя често си спомняла за своя някогашен приятел — пуяка — и тъгувала за него.

— Да, неговата гордост го погуби — казвала тя на овцете и кокошките, с които приказвала. — Той мислеше със своя глупав ум, че хората го хранят заради опашката му.

ЗЛАТНОТО ГЪРНЕ

НЕМСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време едно дете сираче. Отгледали го чужди хора, но те били бедни. Когато порасло, дали го да слугува на селския говедар.

Ханес — тъй се казвало момчето — бил добър, послушен и работлив. На училище той не можел да ходи, защото нямало училище наблизо — то било в едно далечно село, чак в планините, па и нямало кой да поддържа момчето. Та Ханес не знаел ни да чете, ни да пише. Не знаел дори името на селото, дето живеел; не знаел и своето презиме. Казвал се Ханес Говедарчето. Чий Ханес — никой не му бил казал.

Селският говедар, у когото слугувал само за един хляб, бил също беден. Той нямал Деца, жена му била стара. Па и говедарят бил стар и често боледувал. „Говедарят скоро ще умре. Ханес ще пасе селските говеда“ — казвали хората.

Един ден говедарят паднал тежко болен. Той не можал да изведе говедата. Ханес тръгнал от двор на двор, събрал кравите и телетата, па ги повел на паша. Било късно лято. Тревата била къде окосена, къде изгоряла. Трябвало да ги отведе надалеч, за да се напасат. Пасбището, където се спряло говедарчето, било заградено от нивя и гори. Ханес пуснал стадото да пасе, сетне легнал под едно дърво на сянка и както се загледал в облаците, заспал: той бил толкова уморен, че се събудил чак след пладне.

Когато станал да види говедата, забелязал, че няколко крави липсват. „В гората ще да са навлезли“ — си помислил той и тръгнал да ги търси. Надвечер били намерени всички, само едно теле липсвало. Ханес навлязъл още в гората — да го дири. Викал, свиркал, но телето не се обаждало. Той ходил дълго. Слънцето залязло, в гората почнало да притъмнява.

Говедарчето решило да се върне, но забъркало пътя. Излязло на една поляна, заградена с вековни дъбове. Там се виждало нещо като път. „По тоя път — си казал Ханес — ще стигна или до пасбището,

или до селото.“ И той тръгнал. Но скоро пътят се свършил. Говедарчето се озовало между исполински дървеса — тъмни и страшни, с толкова дебели стъбла, че и трима души не можели да ги обгърнат; върховете им се не виждали.

Ханес не знаел накъде да върви. Около него се разхвърчали прилепи и кукумявки. Стъмнило се съвсем. Говедарчето се уплашило.

Къде да пренощува? В тая страшна гора навярно има зверове: може да го разкъсат. Както се озъртал наоколо, по едно време Ханес видял, че между дърветата блещука слаба светлинка — като че ли надалече има огън. Той се успокоил. „Там има хора — рекъл си, — трябва да са дървари. Ще ида при тях да пренощувам, па утре ще се върна в село. Те ще ми покажат пътя.“

И той се запътил в оная посока, дето се виждал огънят. Колкото повече се приближавал, толкова по-силен ставал огънят. Най-после говедарчето излязло на една полянка. То видяло огромно дърво с много дебел дънер. Под дървото се издигал заслон от греди и дъски, нещо като колиба. Там имало огнище. Буен огън пламтял, но хора се не виждали.

Ханес се спрял на поляната; двоумял се — дали да се приближи до огъня. В това време от кухия дънер на дървото излязла бабичка, която се подпирала с тояга. Тя носела гърне. Сложила го на огъня.

Говедарчето се успокоило. То се приближило и рекло:

— Добър вечер, бабичко.

Бабата се обърнала, кимнала с глава, изгледала момчето и му отвърнала:

— Дал бог добро, синко.

Ханес я запитал тогава далече ли е селото и кой път води за там.

— Кое село? — попитала бабата с дрезгав и слаб глас.

— Нашето село — отвърнал Ханес.

— Кое е то? Как му е името? На земята има много села.

Говедарчето не можело да отговори. То било чувало своите съселяни, че казват: „Да вървим в село!“ или „Далече сме от село“ — но името на самото село не казвали. Ханес помислил малко, па рекъл:

— Онова село, дето е край гората. Бабата го изгледала, па рекла:

— И край гората има много села. Да, много села и един голям град. Като чул думата „град“, Ханес си спомнил, че негови съселяни отивали на пазар в града и се връщали, след като накупят разни хубави

неща. Той си помислил, че не ще бъде зле, ако отиде в града, за който бил слушал много чудни приказки. Там ще срещне някой от своите съселяни, дето отиват на пазар, и с него ще се върне в село.

— Добре — рекъл, — аз искам да вървя в града. Откъде се отива натам?

— В кой град искаш да отидеш? — попитала го бабата. — И градове има много. Ти отде си и как си се озовал тук, дето много рядко стъпва човек?

Ханес разказал на бабичката всичко — тъй както си е. Тогава тя му рекла:

— Не виждаш ли, че е тъмна нощ? Накъде ще вървиш сега? До най-близкия град има цял ден път, па и до най-близкото село има много път да биеш, та не можеш се оправи наникъде: мечки и вълци ще те изядат. И да си отидеш в село, знаеш ли що те чака? Ти си изгубил телето, стопанинът му ще те пребие. Я остани при мене! Наместо да слугуваш на говедаря, помагай на мене. Виждаш ме, че нито ръцете ми държат, нито нозете. Трябват ми дърва да подклаждам огън, та да си готвя и да се греея. Ти ще ми събираш дърва и ще ми шъташ, а аз ще те гледам не по-зле от говедаря.

— Бива — рекъл Ханес. — Да остана. Но къде ще спя?

— Има място — казала бабата и посочила към дънера.

Като погледнало натам, момчето видяло широка стая, наредена и постлана. Там се живеело добре. Ханес седнал на пейката, до огъня, па бръкнал в торбичката си и извадил един къшей твърд хляб, що му било останало от обяд.

— Няма ли малко водица да го наквася? — попитал той бабата.

— Види се, че на тебе лесно се угажда — отвърнала тя. — Не си придишлив. Ей там е изворът, на две крачки: можеш да си натопиш хляба. Или по-добре почакай: ще ти сипя да вечеряш с мене.

Тя изнесла от стаята две паници и две лъжици, сипала от гърнето на Ханес, сипала и на себе си, па почнали да ядат. От ястието излизала приятна миризма. Момчето си надробило хляба и изяло всичко, що имало в паницата. Такава вкусна гозба то не било яло дотогава.

— Това беше много хубаво — рекъл Ханес.

— Такава чорба не можеш намери другаде — казала бабата. — Никой готвач не може да ти я свари. Още никой цар не е ял като нея.

Като се навечеряли, бабата запалила борина и въвела момчето в стаята, посочила му един кът, дето имало легло, и рекла:

— Ти ще спиш там, а пък аз — хей там.

И посочила друг кът, също с легло. После духнала борината и легнала. Но Ханес не бил спокоен. През широкия отвор на хралупата влизала лунната светлина. Момчето погледнало натам и запитало бабата няма ли врата къщата й.

— Няма — рекла тя. — Па и не трябва.

— Ами не те ли е страх да не влязат зверове?

— Мене ли да ме е страх от зверове? — казала бабата. — Всички зверове ме познават. Злите се боят от мене, а добрите ме обичат. Никой не може нищо лошо да ми направи. Додето си с мене, не бой се!

На другия ден момчето станало още при изгрев слънце, но бабата била станала преди него. То я видяло при извора, че мие съдовете.

— Хайде сега да посъбереш дръвца! — рекла му тя. — Каквото имаше наблизо, аз го събрах: не ми държат нозете да отивам по-надалеч. А ти можеш да ходиш навред по гората и да събираш сухи дърва. Ей тука ги слагай и нареждай.

— Ами ако се изгубя? — запитал Ханес. — Нали сама ти каза, че в тая гора човек се лесно изгубва?

— Ако се изгубиш, запитай някоя птица къде е моята колиба и тя ще те доведе — рекла бабата.

Ханес не отвърнал нищо, но не му се вярвало да го разберат птиците. Както и да е, той тръгнал за дърва, но не мислел да се отдалечава много. Па и голямото дърво, в чието стъбло била стаята на бабичката, се виждало отдалече. То било най-високото дърво в гората. Макар че в дънера му имало голяма кухня, то не било изсъхнало, а се разклонявало над другите дървета и им пазело сянка с широката си корона от гранки и листовина.

Момчето било сръчно. То насъбрало наръч съчки, вързало ги с пояса си и ги донесло при колибата, па ги наредило до дънера. Тъй ходило то час-два, събирало дърва, пренасяло ги, докле подигнало височка редица. По едно време огладняло, но се срамувало да каже на бабата.

Ала тя сама разбрала, та го повикала.

— Ела да закусиш! — рекла. — Трябва да си вече прегладнял. Когато Ханес отишъл при огнището, гърнето било вече сложено.

— Що искаш да ядеш? — попитала бабичката. Той посочил гърнето, па рекъл:

— Каквото се вари там, това ще ям. Аз обичам всичко.

— Там още не се вари нищо — казала бабата, — има само вода. Кажи ми кое ястие обичаш най-много — да ти сваря.

На Ханес не се вярвало, че бабата ще може да намери за готвене всичко, що би пожелал той, макар че не знаел много гозби. Бабата разбрала що мисли момчето, та рекла:

— Няма да чакаш дълго; само кажи що ти се яде. За една минута аз мога да ти сваря, опека или опържа, каквото пожелаеш.

— Ти се шегуващ, бабо — рекъл Ханес. — Аз не видях в колибата да има ни масло, ни месо, ни дори зеленчук. Че и хляб — да ти кажа — нямаш. Как ще сготвиш, каквото поискам?

— Колкото за хляб, аз опекох вече в гърнето, докле ти береше дърва. Ето го там, в кошницата!

И наистина Ханес видял на другия край на рафта една тепсия с малки продълговати хлебчета, току-що изпечени. То не било прост хляб, а франзелки с масло, мляко и жълтък.

— Е, добре — казал той. — Щом е тъй, искам пържени макарони с доматен сос.

Той бил видял веднъж, на Великден, говедарят да яде такова ястие. Сипали и на него малко. По-вкусна гозба той не знаел от нея.

Бабата взела отземи малко пръст, отхлупила гърнето и я спуснала, разбъркала с лъжицата и прошепнала една-две думи. Подир малко гозбата завряла толкова силно, че похлупакът почнал да подскача.

— Готово е — рекла бабата и снела гърнето от огъня.

— Кое е готово? — запитал Ханес. — Макароните ли?

— Макароните, разбира се. Нали ми каза, че искаш пържени макарони?

— Да, но пържени макарони с доматен сос не стават от вода и земя.

— Лъжеш се, синко — казала бабата. — От вода и земя става всичко, стига Да се подправи с вода и въздух. Ще видиш.

Тя бръкнала с лъжицата в гърнето и почнала да сипва в двете паници. Оказало се, че е същата гозба, що искал Ханес. Дори тия макарони били много по-вкусни от онези, които била сготвила някога си говедарката.

— Виждаш ли — казала бабата. — Аз пека, варя и пържа, каквото си поискам.

— Все в гърнето ли?

— Все в него. Стига да му кажа що да ми сготви и то го сготвя. Завчас.

— Хубав съд имаш ти — рекъл Ханес.

Като се нахранили, бабичката измила гърнето, па го изтрила с малко мъх и го закачила над огнището. Гърнето било отвън черно и окадено, ала отвътре лъщяло, та дори светело. Ханес се приближил да го разгледа.

— От що е това гърне? — запитал той.

— От що ли? Виждал ли си злато?

— Не съм, но съм слушал. То ще да е тогава много скъпо.

— Скъпичко е — рекла тя. — Па се и не намира. Не можеш го купи на пазара, нито може златар да ти го изкове.

От тоя ден бабата вече не питала Ханес какво да му сготви, а варяла, пържела и печела всеки ден различни гозби. Той усещал, че от тези ядива става много силен и бързо расте. От ден на ден можел да пренася на гръб все повече дърва. Отначало берял съчки и сухи клони, а после почнал да мъкне и цели дървета. Насъбрал всички сухи дърва, що имало край пътеките около колибата.

Един ден той се отдалечил доста навътре в гората. Направил голям товар и го нарамил, но сбъркал пътеката. Залутал се в непознати места. Додето се чудел накъде да тръгне, чул, че на едно близко дърво чука зелен кълвач. Ханес рекъл да опита вярно ли е онова, що му била казала бабата.

— Хей, кълвачо — викнал той на птицата, — накъде е колибата на бабичката?

Кълвачът се обърнал, та съгледал момчето, сякаш искал да му каже, че е разбрал. Сетне хвъркнал, кацнал на друго дърво и почнал отново да чука по кората. Ханес тръгнал натам, а птицата литнала и се преместила на още по-далечно дърво. Тъй като вървяло след нея по звука на чукането, момчето стигнало до колибата.

— Благодаря ти, кълвачо — рекло то, а птицата си отлетяла.

Един ден бабата казала на Ханес, че ѝ стигат дървата. И наистина той бил издигнал от двете страни на колибата големи редици от дърва — като високи и дебели стени на някоя крепост.

— Сега вече можеш да отидеш в града — рекла му бабата. — Колкото за пътя, като навлезеш в гората, запитай някой див гълъб — и той ще ти го покаже. Но ти трябва да си вземеш нещо за по път: какво ще ядеш? Градът е далечко. Ще се стегна да ти опържа и опека нещо за ядене, па ще ти напълня торбата — да не гладуваш.

И наистина бабата опекла на момчето банички, курабийки и маслени хлебчета, па му и опържила разни вкусни неща. Като гледал чудното гърне, което готви всичко това само от вода и земя, Ханес рекъл:

— Хубава работа би ми вършило такова гърне, ако го имах. И той запитал бабата как би могъл да си набави.

— Нали ти казах — рекла тя. — То се не купува от грънчар, нито се кове от златар. За да се направи, трябва особено майсторство, каквото хората не знаят. Да имаше злато, бих ти приготвила. Донеси ми злато и ще имаш такова гърне.

— А де да намеря злато? — попитал Ханес. — В града има ли?

— Има — отвърнала бабата. — В града има и труд, и щастие, и злато.

— Добре — казало момчето. — Тогава ще вървя в града. Много ми се иска да имам такова златно гърне: всичко ще мога да си готвя с него.

— За себе си мислиш! — попитала бабата. — Само за себе си ли ще готвиш?

— Не само за себе си — отговорил Ханес. — Ако има някой гладен и ми поиска, ще го нахраня.

— Помни тия думи! — рекла бабата. — Който не мисли за другите, не може да бъде щастлив.

Момчето се сбогувало с бабичката, поблагодарило ѝ, па тръгнало през гората. Скоро се явил един хубав див гълъб и почнал да подхвърква пред него от дърво на дърво. Ханес вървял все след гълъба и тъй излязъл от гората. По една пътека, която водела между нивя, ливади и градини, той стигнал до царския път. Бабата му казала, че като тръгне по пътя, той ще го отведе право в града. В кой град — не

му казала. Па и Ханес не запитал: било му все едно в кой град ще отиде. Стига да е град и да има в него злато. Защото той искал без друго да се сдобие със златно гърне като онова на бабата.

След дълго ходене момчето видяло града. Той бил толкова голям, че Ханес се уплашил. Дори поискал да се върне и погледнал нагоре да види иде ли гълъбът. Но Птицата се била изгубила. Неколцина мъже и жени, богато облечени, се разхождали край града. Те видели смутеното селянче с торба на рамо, че се върти на едно място и гледа ту нагоре, ту надолу, и почнали да му се смеят. Ханес се засрамил и тръгнал към града.

В големия град всичко било ново за него: и къщи, и улици, и магазини, и градини, и мостове. Момчето вървяло напосоки. Било му все едно къде ще излезе. На едно място, в някаква градина, седнало да вечеря. Мръкнало се. Ханес бил уморен. Всички напуснали градината, прибрали се. По улиците светели големи лампи, само в градината било тъмно.

Както бил уморен, Ханес легнал на пейката и заспал. По едно време някой го смушкар и той скочил уплашен. Било се вече съмнало, слънцето изгрявало. До скамейката стоял въоръжен човек, който държел дебела пръчка в ръка.

— Я ставай! Тук е забранено да се спи! — рекъл му стражарят. — Върви си по работата!

— Аз нямам работа — казало момчето.

— Ако нямаш, ще си намериш. В града не бива да ходят хора без работа. Ти си голям — не си дете. Ако не знаеш занаят, стани слуга или върви мети улиците! За метачи винаги има място.

— Къде да вървя? — запитал Ханес. — Спи ми се. Уморен съм.

— Уморен неуморен—ставай по-скоро! Върви хей там, на площада! След малко ще дойде надзирателят от общината да раздава метли.

И наистина на големия площад, отвъд градината, се били събрали десетина души, облечени просто, някои дори окъсани. Дошъл един мъж с дървен крак и патерица: той бил надзирателят на метачите. Пред него имало цяла кола с метли. Той дал на всекиго по една.

Ханес взел метлата и тръгнал след другите. През цялата заран той мел. Към обед тръгнал с една кола да изкара сметта извън града и да я разтовари. После върнал колата. Надвечер отишъл пак на големия

площад, предал метлата на надзирателя и получил пет гроша. Заедно с другите метачи той отишъл подир това в един голям двор, дето се пазели общинските коли, и легнал на една пейка под широкия заслон.

— Тук е най-евтино за спане — му казал един от метачите. — Плаща се по грош на месец. И всеки не може да спи: само нас пущат.

— Ами който няма да плати?

— Който няма — да върви под моста.

— Ами там лошо ли е?

— Много е мръсно, мирише, влажно е. Но лете все се ядва. Ама зиме ще измръзнеш: сняг, лед, вятър...

— Ами що ядат тия хора?

— Ядат, каквото намерят. Ровят в сметта като кучета. Някои крадат. Други убиват.

— Нещастни хора! — рекъл Ханес.

— Не нещастни, а лоши! — казал метачът. — Който не работи, не е добър човек. Останеш ли без работа, на зло ще се научиш.

Те приказвали, докле им се приспало. От тоя човек Ханес разбрал, че не е лесно да се спечели злато. Една жълтица прави сто гроша, сиреч двадесет надници. Трябва всеки ден да отделяш по един грош, за да можеш след три месеца и десет дена да имаш сто гроша, които да размениш срещу една жълтица. Но дали ще може Ханес да пести по грош на ден?

Оттогава той се заел да спестява. След три месеца наистина имал сто гроша, които сменил за една жълтица. Очите му светнали, когато взел златната монета в ръката си. Дълго я гледал и й се радвал. Но когато си помислил колко е голямо онова гърне, а колко е малка жълтицата, виждал, че много такива жълтици ще трябват. А бабата не му казала колко. Той помнел, че му рекла да й донесе злато. Колко злато — не знаел.

Заел се отново да пести, но в това време му се скъсали дрехите и обувките: трябвало да си купи нови — там отишло спестеното. Шест месеца още пестил, докле купи втора жълтица. Но очевидно две жълтици не ще стигнат за едно гърне. Купил и трета, ала пак му се виждало малко.

Рано една сутрин, като метял някаква задънена уличка, от двете страни на която се издигали великолепни къщи, Ханес намерил голяма кожена кесия, доста тежка. Наоколо нямало никого. Развързал я: в нея

имало десетина жълтици, освен това — много сребърни пари и няколко медни. Метачът пхнал кесията в джоба си и се размислил: явно било, че това злато ще стигне за едно гърне.

Но то не било негово, а чуждо. Кой знае, може да е изгубил кесията някой беден човек, комуто са дали тия пари да ги предаде другиму? В кесията имало и някакви книжа, но Ханес ги и не погледнал, защото не можел да чете.

Що да стори? Много му се искало да задържи парите, но нещо му казвало в сърцето: „Тия пари не са твои. Върни ги на оногова, който ги е изгубил!“ Ала как да узнае чия е кесията? Ханес мел и мислил, па най-сетне решил да запита надзирателя с дървения крак.

Отишъл при него, показал му кесията й му разправил къде я е намерил. Чиновникът я разгледал, прочел книжата, що били в нея, и казал на момъка:

— Ти си честен човек. Това е похвално. Кесията е на един стар господин, който живее в къщата, пред която си намерил парите. Иди потропай и като излезе слугата, кажи му, че искаш да запиташ господаря му не е ли изгубил нещо.

Ханес отишъл. Щом потропал, излязъл слуга, облечен в дрехи от сукно и сърма. Момъкът му казал, че има да пита за нещо господаря. Поръчали му да почака в коридора, дето имало големи палми и цветя. Малко след това се явил белокоп господин с усмихнато лице. Понеже помислил, че оня е просяк, старецът бръкнал в джоба си. Но Ханес го запитал дали не е изгубил нещо.

— Кесията ли си намерил? — казал стопанинът. — В нея имаше десет жълтици и други пари, по-дребни. Имаше и книжа: главно те ми трябват.

Метачът извадил кесията и я подал на господина. Оня му дал една жълтица, поблагодарил, похвалил го за честността му и си влязъл. Ханес се върнал при надзирателя и му разказал всичко. Като се заприказвали, попитал го колко жълтици трябват, за да се направи едно гърне.

— Зависи — рекъл чиновникът. — Има големи гърнета, има и малки. Златото е ковко: от една жълтица може да се направи лист, че да покрие цяла маса. То става тънко като цигарена хартия. Но от чисто злато се не правят гърнета, защото златото е меко.

— Значи, и от една жълтица се изковава гърне?

— Изковава се, разбира се. Само че повечето съдове се правят от мед и сребро, па се позлатяват отвътре.

Тъкмо това искал да знае Ханес. Неговите четири жълтици, значи, ще стигнат за едно гърне. Това е много хубаво. Ненапразно е пестил толкова време.

На другия ден Ханес напуснал града. Той знаел улиците. Излязъл на царския друм, а оттам — на пътеката, що лъкатушела между градини, ливади и нивя. Стигнал до гората още додето слънцето било високо. Видял едно птиче и го помолил да го заведе при бабата. Птичето го завело.

Колибата била същата и бабата си била все същата: тя била всъщност толкова стара, че нямало вече накъде. Само дървата били доста намалели. Ханес рекъл: „Добър вечер.“ Бабата му отговорила. Тя тъкмо варяла чорба за вечеря.

— Дойдох, бабичко, да ти събера дърва — рекъл той.

— Хубаво, синко — отвърнала тя. — Навреме идеш. Попривършвам ги. Ала аз те знам, че идеш и за друго. — И се усмихнала.

— Вярно е — казал Ханес. — Нося ти злато да ми направиш гърне. И той й подал четирите жълтици.

— Как си се сдобил с тях, сине? — попитала тя. Момъкът й разказал всичко подробно, както си е.

Бабата погледнала жълтиците, попремерила ги на длан, па отделила трите, що бил спестил Ханес, и му рекла:

— Да ти стоят тези настрана. Нека ти се намират: ще ти потрябват. А онази, що получил момъкът като награда за своята честност от възрастния господин, тя взела, па казала на Ханес:

— Тая стига. Само тя върши работа. Цял куп жълтици не струват колкото нея. Утре заран ще поръчам на братовчед си да ти изкове гърне.

На другата заран момъкът се запретнал да събира отново дърва. Той бил отраснал и заякнал. За късо време натрупал сума сухи дънери и почнал да ги пренася към колибата.

Когато седнали да закусват, край дървото минала една къртица.

— Хей ти, с черното кожухче! Чакай малко! — рекла бабата. — Вземи това, занеси го на братовчеда ми и му кажи да ми направи гърне!

И тя пхнала жълтицата между зъбите на животното. Къртицата се изгубила в една дупка наблизо.

— Под земята ли живее твоят братовчед? — попитал Ханес.

— Да — отвърнала бабата.

Но тя рекла това толкова неохотно, че момъкът не посмял да запита повече. Той станал и тръгнал да събира дърва.

На третия ден вечерта, когато Ханес и бабата седели край огъня, та си приказвали, при тях застанало едно човече. Никой го не видял отде дошло: явило се внезапно. Брадата му била дълга, бяла. На главата му имало висок червен калпак от кожа с наушници и подбрадник. Облечено било с къса дрешка, разцепена отзад. Обуто било в шарени пантофи. На пояса му стърчело чукче. Това човече държело златно гърне.

— Ти ли си, братовчедо? — рекла бабата. — Добър вечер.

Старчето се поклонило, но не казало нищо. То погледнало хитро и любопитно момъка, па дало на бабичката гърнето.

— Много ти благодаря — казала бабата.

Старчето се само поклонило, без да каже дума, и излязло от колибата. Ханес го видял, че се пхва между високите корени на едно съседно дърво и изчезва там.

— И тъй, и ти си имаш вече златно гърне — рекла бабата и го подала на момъка. — Само че то не бива да остане все тъй бляскаво, както е сега. Трябва няколко дена да поготвиш в него, та да почернее и се окади. Инак хората ще ти завидят, като разберат, че е златно, и ще ти го откраднат. Ти, разбира се, няма да готвиш, както готвят другите, а както правя аз. Стопли в гърнето вода, сложи малко земя, па му кажи: „Вари, вари, вари“ и спомени гозбата, що искаш да ти сготви, или „Печи, печи, печи“, или „Пържи, пържи, пържи“, гърнето ще ти сготви веднага, каквото си му поръчал.

Ханес останал при бабичката още десетина дена — да бере дърва. Сутрин, на обед и вечер той готвел в своето гърне, догдето се опушило и почерняло от огъня. Най-сетне бабата рекла, че й стигат дървата. Той се сбогувал с нея и си тръгнал.

— Сега ще обходя — рекъл — цял свят. През къде се отива за морето?

Той бил слушал в града чудеса за морето. Бабата му показала посоката и той поел натам. Няколко седмици трябвало да пътува, но

когато стигнал в крайморския град, видял, че няма пари да се качи на кораб, за да пътува. Бил си купил обувки и дрехи, па трябвало и в лошо време да плаща за нощуване. Спрял се той за няколко дена край града, па тръгнал по селата. Обикновено се настанявал някъде в ливадите или зад плетищата, закачал гърнето на два чаталести клина или го слагал на голяма пиростия, подпалвал огън и почвал да пече и пържи. Наготвеното слагал в торбата и го продавал, а види ли беден човек, давал му без пари. Защото Ханес помнел обещанието, що дал на бабата — да не забравя и другите.

Тъй пътувал той дълго. Напуснал брега, тръгнал към планините. Много градове и села обходил, видял къде какви хора има и как живеят. Целия свят, разбира се, не обходил. Срецнал много хора, които нямали що да ядат: сирачета, немощни старци, нещастни изпъдени жени или безработни вдовици. Всекиго той нахранвал, но му се свивало сърцето, като си помислел, че ще трябва да отиде другаде, а нахраненият ще огладнее пак.

Един ден той готвел край път, на брега на една река. От двете страни се простирало поле, само в дъното имало храсталак. Ханес мислел, че никой го не вижда. А под храстите лежели двама безделници, мъж и жена. Те го гледали що прави, но мълчели. Видели го, че стъква огън и слага гърнето на пиростията, след като е налял в него вода. Малко след това пуснал две-три бучки пръст, казал нещо и започнал да бърка с лъжицата. Замирисало на хубаво. Момъкът си сипал от гърнето супа и се нахранил. След това сготвил, все по тоя начин, задушени суджуци и агнешко печено. Сетне сложил гозбите да изстинат, махнал гърнето и угасил огъня. Двамата безделници разбрали, че това гърне е омагьосано, и решили да го откраднат. Додето Ханес чакал да изстине печеното, за да го прибере в торбата, позадрямал. Тогава мъжът се приближил на пръсти, взел златното гърне и заедно с жената слезли на пътя. Но Ханес усетил, че някой се мярка пред него, и се сепнал. Видял, че му няма гърнето. Скочил. Съзрял двама души, че слизат от бърдото към пътя. Затеъкъл се с викове подир тях. Те побягнали към гората. Но ето че в тоя миг им пресякъл пътя един ловец на кон. Той спрял мъжа и жената.

— Защо гониш тия хора? — запитал ловецът Ханес, като го видял, че тича подире им гологлав.

— Откраднаха ми гърнето, господарю.

— Тъй ли? Я вървете и тримата подир мене! В селото ще разберем каква е работата.

И той ги откарал при селския старейшина.

Старейшината разпитал и тримата. Той знаел, че мъжът и жената живеят от кражба, та не повярвал на думите им. Като изслушал Ханес, пратил да донесат торбата му с гозбите, които бил оставил край реката. Той взел гърнето от мъжа, но не го дал на Ханес.

— Отде си родом? — запитал старейшината момъка.

— От село.

— От кое село?

— От онова под планините.

— Как се казва селото ти?

— Не му знам името.

— Че как тъй да си не знаеш родното село? Ами как се казваш?

— Ханес.

— А по презиме?

— Ханес Говедарчето.

— Говедарчето не е презиме. Как се казва баща ти?

— Нямам баща: сирак съм.

— Нищо, че нямаш. Нали баща ти имаше име? Как му беше името?

— Не знам.

— Че как тъй? Бива ли да не знаеш дори бащиното си име? Ще идете и трима в града, при съдията. Той ще реши.

Отвели ги при съдията. И той ги разпитал. Мъжът и жената видели, че не могат се оправда, но решили поне да напакостят на Ханес.

— Господин съдия — рекъл мъжът, — вярно, че гърнето не е наше, но то е дяволска работа, затова решихме да го вземем от тогова — да не прави магии. Щом е дяволско, то не е ни наше, ни негово.

И те разказали как готвел и що готвел Ханес.

— Не — рекъл съдията. — Мене не можете излъга. Аз не вярвам в магии. Вие сте измислили всичко това, за да се оправдаете. Кражбата си е кражба, все едно дали сте откраднали дяволска вещ или божия. Ще вървите в затвора.

След като извели крадците, съдията почнал да разпитва отново Ханес, но останал недоволен от отговорите му.

— Ти — рекъл му — си или прост и глупав, или се правиш на такъв. Подозрителен човек ми се виждаш. И ти ще вървиш в затвора.

Напразно момъкът настоявал, че е честен, но неграмотен, та затова не знае името на родното си село и своето презиме. Оня не можел да повярва.

— Добре — казал. — Да речем, че си честен човек. Ами отде вземаш месо, зеленчуци и масло да готвиш?

— Отникъде не вземам — казал простодушно Ханес. — Слагам в гърнето вода и пръст, казвам му що искам да сготви и то го сготвя.

— В такива глупости аз не вярвам — отсякъл съдията. — Ти крадеш отнякъде месото и зеленчука.

— Господин съдия, аз съм готов ей сега да сготвя, каквото ми поръчаш, за да се увериш.

— Нямам време да гледам фокуси. Ще вървиш в затвора. Отвели и Ханес в затвора. Задържали го два-три дена, па го пуснали, но не му дали гърнето.

— Ти си свободен да вървиш, дето искаш — казал началникът на затвора, — обаче съдията е решил да ти се даде златното гърне чак когато се разбере кой си и с честен труд ли се прехранваш.

Тогава Ханес рекъл:

— Аз се прехранвам тъкмо с това гърне, което ми взехте. Без него не мога да вървя никъде.

— Твоя работа — казал началникът. — В затвора не можем повече да те храним. Върви си!

На излизане от затвора един от пазачите рекъл на Ханес:

— Ти си наистина много прост човек. От простотията си теглиш. Инак ми се виждаш добър и чистосърдечен. Чуй какво ще ти кажа. Утре ще дойде управителят на тая област да изслуша ония, които са недоволни от решенията на съдията. Яви се пред него и му разкажи всичко.

Ханес така и направил. Рано още на другата заран той отишъл пред съдилището — да чака. След него надошли мнозина, но той бил пръв пред вратата. Когато влязъл управителят, богато облечен, пуснали го при него. Там бил и съдията, па и имало и други хора, все знатни и богати.

След като разказал цялата си история, Ханес помолил управителя да му даде златното гърне.

— Добре — казал оня. — Аз ще повярвам, че всички невероятни работи, които разказа, са верни, ако ми докажеш, че наистина гърнето ти готви само с вода, пръст и огън.

Па като се обърнал към неколцина от чиновниците, рекъл им:

— Дайте му златното гърне и го отведете при огнището да ми свари супа от костенурки! Стойте при него и гледайте!

Малко след това гозбата била готова. Ханес сипал на управителя една паница, сипал и на другите по малко. Варивото излязло много вкусно. Свидетелите заявили, че Ханес не е сложил в гърнето друго освен вода и пръст.

— Това е невъзможно — казал съдията.

— Що ми влиза в работа възможно ли е, или не е — рекъл весело управителят. — Нали супата е хубава! Пръв път ям такава вкусна супа от костенурки. Тоя човек е най-изкусният готвач на света.

— Добре — казал съдията. — Нека ми сготви змиорка с гъби, да видя!

Ханес сготвил. Съдията сам гледал и се почудил, като видял ястието готово само за една минута. И другите поискали да им сготви по нещо. Ханес сготвил и на тях. Всички останали извънредно доволни. Решили не само да дадат гърнето на Ханес, а и да го наградят.

Но той не приел наградата. Взел си златното гърне и си тръгнал. И пак почнал да обикаля от град на град и да готви вкусните си гозби.

Постепенно Ханес разбогатял. Той се оженил. Родил му се син. Но своя син той не оставил прост и безкнижен, защото помнел какви неприятности имал поради своята простотия.

Син му станал учен човек. Но когато помолил баща си да го научи да готви със златното гърне, старият Ханес му рекъл:

— Синко, съжалявам, че не мога да ти предам тая сила. Лесно е да сложиш в гърнето вода и пръст, лесно е да го туриш на огъня, лесно е да му поръчаш какво да сготви. На мнозина съм казвал това и те са го правели, а гърнето не е сготвяло за тях: водата и пръстта са си оставали пръст и вода. За да готви гърнето, навярно има нужда от някаква сила. Тая сила — колкото и да искам — не мога да предам другиму.

РУСАЛКАТА ОТ СИНИЯ ИЗВОР

НЕМСКА ПРИКАЗКА

Наврѣх една планина се издигал преди много години висок замък. Господарят граф, който живеел в него, бил страшен, зъл и жаден за богатства. Ако някой от съседните владетели каже лоша дума за него, той го издебвал със своите войници, убивал го, ограбвал замъка му и си присвоявал земите му. Мине ли някой богат пътник през владенията му, той бивал или убиван, или ограбван.

В замяна на това пък жената на графа била много хубава, добра, милостива и кротка. Мъж ѝ, колкото и да бил жесток към другите, обичал жена си, давал ѝ пълна свобода и никога не ѝ казвал лоша дума.

Графинята вършела толкова добрини, колкото злини вършел мъж ѝ. Тя ходела от хижа на хижа да утешава селяните и да им помага с дрехи, храна и пари. Понеже графът бил скъперник, тя живеела скромно, за да спести за бедните, а понякога продавала и накитите си, за да им помага.

Господарката била млада, но нямала дете. Мъжът ѝ рядко се прибирал в замък и тя скърбяла самотна, изоставена. Едничка утеха ѝ било да помага на нещастните. От време на време отивала в една пещера, наречена Синия извор, в подножието на планината, слушала как клокочи поточето, дето извираше оттам, и си казвала:

„Защо бог е отредил да живея сама-самичка на света? Да ми беше дал поне рожба — да ми бъде утеха и радост!“

И за да забрави скръбта си, отново тръгвала да помага на бедните и болните.

Един ден графът заминал на война. Понеже не знаел дали ще се върне, той оставил на жена си целия си имот, па ѝ подарил и една много скъпа огърлица. Тогава за поданиците на графа настъпили добри дни. Всички били облечени и нахранени. Всички се залавяли весело за работа и се молили в душата си — графът да се не върне от война или поне да се забави колкото се може повече.

Минали дни, седмици, месеци. Господарят все още не се връщал. Зазимило се. Сетне се запролетило. Стражът, който бдял от върха на кулата, все още не изсвирвал с тръбата, за да даде знак, че владетелят си иде.

Една вечер Хилда — тъй се казвала графинята — останала до късно в пещерата на Синия извор. Цветята разливали наоколо приятна миризма, поточето ромонело, птичките се прибирали да спят по клоните на дървесата.

Графинята седяла и гледала как блести водата, извираща из пукнатините на канарата. Изведнъж пред входа на пещерата се явило бяло видение. Хилда се уплашила и скочила. Пред нея стояла стройна мома в дреха от тънка бяла коприна, осеяна с дребни елмази, които светели под светлината на месеца.

— Не бой се, Хилда — рекла тя с кротък и сладък глас. — Аз съм русалката на Синия извор, която пази вашия замък. Аз знам твоята скръб и мога да те утеша. Сърцето ти е чисто, затова ще ти открия бъдещето. Мъжът ти ще си дойде утре сутринта. Твоето най-силно желание ще се изпълни: ще имаш дъщеря — и умна, и добра, и хубава.

Графинята много се зарадвала, като чула тия думи. Страхът ѝ преминал и тя се осмелила да запита русалката:

— Ами каква ще бъде съдбата на моето дете?

Лицето на момата взело скръбен вид. Тя помълчала малко, па рекла:

— Добро я чака. Но преди да стане щастлива, ще има много да страда.

— Ами аз ще ли мога дълго да ѝ се радвам? — попитала Хилда. Русалката не рекла нищо.

— Ще доживея ли да отгледам рожбата си и да я видя голяма мома? — повторила графинята.

Тогава русалката казала:

— Като питаш толкова настойчиво, ще ти кажа. Каквото и да стане, аз ще бдя над дъщеря ти и ще се грижа за нея. В деня на кръщенката ще ѝ подаря нещо, което тя трябва да пази добре, защото ще ѝ послужи много, когато настъпят изпитните. Ако ти умреш, преди тя да е порасла, аз ще ѝ бъда наместо майка.

След тия думи русалката изчезнала.

Графинята разбрала, че не ще доживее да види дъщеря си пораснала, и това я наскърбило, но тя се утешила с надеждата, че поне ще има дете.

На другата заран графът се върнал с богата плячка. Година след това му се родило дете, но той — като чул, че е момиче — дори не пожелал да го види.

Дошъл денят на кръщенката. В замъка се явила кръстницата-русалка, толкова хубава и тъй богато облечена, че всички се запитали коя е, но никой не можал да отговори. Тя нарекла момичето Гизела и сложила в люлката му една кутия като златна ябълка, па си отишла.

Когато Хилда се придигнала, тя скрила подаръка в ковчега, дето си пазела скъпоценностите.

Гизела станала на пет години.

През един студен есенен ден подвижният мост на замъка бил вдигнат. По каменливия път се чул тропот на копита. Графът се връщал от бой със своите войници. Но когато стражът от върха на кулата го видял, че иде, той не изсвирил за весел поздрав, както правел друг път. Тръбата издала бавни и скръбни звуци, като че ли оплаква някого.

— Що значи това? — попитал господарят. — Каква е тая тревога? Дали ни зоват от замъка за помощ, или ни известяват, че някой е починал?

Като отговор на този въпрос цяло ято гарвани накацали на пътя пред конниците. Спътниците на графа навели мълчаливо глави.

Когато стигнали в замъка, войниците видели трупа на графинята, отрупан с цветя, заобиколен от два реда факли. Хилда била умряла след късо боледуване, още неуспяла да предаде на дъщеря си златната ябълка.

Графът погребал тържествено жена си и я оплакал, ала след време я забравил. Той се предал отново на грабеж. Детето расло самичко, наглеждано от една слугиня.

Веднъж, като ровела майчините си вещи, Гизела намерила ябълката и я сложила в джеба си, да си играе с нея. Като тичала по поляните около замъка и подхвърляла златната топка, тя се озовала в горичката на Синия извор.

Когато момичето седнало да си почине пред пещерата, топката се търкулна из джеба му и паднала в поточето.

Додето Гизела се чудеа как да я извади, явила се русалката, която се навела, взела ябълката и я подала на момичето, па му рекла засмяна:

— Знаеш ли, Гизела, че аз съм ти кръстница? Ела да ти кажа нещо!

И тя я завела в пещерата, сложила я на коленете си, целунала я и почнала да ѝ говори, като я галела по косите:

— Покойната ти майка беше много добра жена. От обич към нея аз ѝ обещах да се грижа за тебе. Пази добре тази ябълка: тя ще ти помогне, ако някога изпаднеш в беда. Недей казва, че си видяла русалката от Синия извор, но когато искаш, можеш да идваш тук, за да си приказваме.

След това тя извела детето, изпроводи го до вратите на крепостта и се изгубила.

Оттогава Гизела често навестявала русалката. Когато почнало да се зазимява, тя отишла за последен път в пещерата на Синия извор.

Русалката ѝ казала:

— Ще настанат студове, мое дете, и ние с тебе не ще можем да се виждаме. Па има и друго нещо. Царят на ветровете оная нощ бе събрал своите духове на съвет хей там, над моята пещера. Те решиха да ме пропъдят оттук и да ми отнемат пещерата с извора. Напусна ли тия места, изворът ще пресъхне и замъкът на татко ти ще бъде разрушен. Но каквото и да стане, ти недей се отчайва. Пази добре ябълката: с нейна помощ ще можеш да получиш ония три неща, които пожелаеш. Ако някой ден престанеш да ме виждаш, недей мисли, че ме няма: аз ще бъда винаги край тебе и ще ти помагам, стига да бъдеш добра към хората.

Гизела расла от година на година все по-хубава. Тя приличала на майка си не само по хубост, а и по доброта. Но баща ѝ пък ставал все по-лош. Един ден всички околни владетели се съюзили и решили да го накажат. Те нападнали замъка. Селяните, отдавна недоволни от своя господар, се също въоръжили и тръгнали с войската.

Завързал се голям бой. Графът бил убит. Замъкът бил разграбен и подпаден.

Когато видяла, че баща ѝ пада, пронизан от копие, Гизела грабнала златната ябълка, обърнала я три пъти в ръцете си, както я била научила русалката, и рекла:

— Пред мене ден, зад мене нощ. Дано изляза оттук без шум, невидима за хората.

И наистина тя успяла да мине между биещите се, без да я види някой. Понеже не знаела накъде да върви, запътила се към Синия извор — да пита русалката.

Но изворот бил пресъхнал и колкото и да чакала момата, никой се не явил. Тя разбрала, че духовете на вятъра са прокудили нейната кръстница.

Гизела тръгнала накъдето ѝ видят очите. Надвечер стигнала в непознато село, дето пренощувала в една хижа накрай селото. Селянката я нахранила. Гизела ѝ дала своите копринени дрехи и облякла селски, па продължила пътя си. Скоро я настигнал цял керван търговци и тя тръгнала с тях. Тъй стигнала в един голям град.

Накрай града се издигал величественият дворец на един рицар-кръстоносец, по име Раул. Той прекарвал там само зиме; запролети ли се, тръгвал да брани вдовиците и сираците и да наказва потисниците.

Търговците разказали на Гизела, че домакинството на двореца води една зла, креслива и завистлива баба, по име Гертруда, цяла вещица. Тя била толкова лоша, че не можела да завърти слугиня, но графът я държел, понеже била пестелива.

Гизела била толкова уморена от пътя, че не можела да върви по-нататък! Тя решила да се услови слугиня в двореца: все трябвало да намери някаква работа, колкото да си печели хляба.

Тя си начернила ръцете и лицето, прибрала си златните коси под една мръсна забрадка и си направила гърбица, като си натъпкала под дрехата на гърба парцали.

Мръкнало се било, когато Гизела потропала на вратата. На прозореца се показала старата Гертруда — грозна и сбръчкана.

— Махай се оттук! — викнала вещицата. — На просякини не даваме нищо.

И хлопнала прозореца, та го затворила.

Но момата не се отчаяла. Тя изтропала още веднъж. Тогава бабата слязла — да я изпъди. Но щом се показала на прага, момата ѝ рекла:

— Аз не прося, а диря работа. Всичко мога да върша: и мия, и пера, и гладя, и шия, и плета, и преда, и готвя. Па ако стане нужда, знай полска работа: да сея, да копая, да плевя, да садя. За всичко ме бива.

— Добре — рекла бабата, — влез тогава. Аз съм останала случайно без слугиня. Ако можеш да работиш, ще те задържа.

Макар че Гизела не била свикнала да върши тежка работа, тя се заела прилежно да слугува и работела толкова добре, че Гертруда не намирала защо да ѝ се кара.

Когато паднал първият сняг, рицарят се прибрал. Той се зачудил, като видял, че дворецът свети от чистота. Подът бил лъснат, стените без паяжини, съдовете измити и изтрити, всичко наредено с вкус. Раул похвалил Гертруда, а тя дори му не казала, че новата слугиня върши това.

Един ден Гизела, като черпела вода от извора, видяла графа, че се връща от лов. Той ѝ се видял хубав, благороден и добър.

Тя го погледнала, па си казала:

„Ако тоя рицар ме срещнеше в бащината ми къща, той би ме поздравил и би приказвал с мене. А сега, макар че съм хубава, млада и от благородно коляно, той не ме и поглежда, понеже знае, че съм слугиня. Такива са хората: те гледат външността.“

Графът имал обичай да урежда през зимата в двореца празненства, на които канел боляри, благородници и рицари с жените, дъщерите и синовете си, да вечерят и танцуват.

Гизела ги гледала през прозорчето на своята таванска стая как влизат в двореца, цял осветен. Сърцето ѝ се свило от скръб, като слушала музиката и като си помисляла, че и тя би могла да се весели с тия жени и моми, ако не я бе сполетяло голямото нещастие — да остане без майка и баща.

Една вечер тя си свършила работата и се прибрала в стаята си. Поканените почнали да идват. Изведнъж на момата дошло на ум за вълшебната ябълка, с чиято помощ можело да се изпълнят три нейни желания.

„Хайде да опитам“ — рекла си тя.

Измила се хубаво, вчесала си буйната златна коса, па взела кутията и казала:

— Искам да имам такива хубави дрехи, каквито няма да има тая вечер ни една от поканените жени.

Едва изрекла това, кутията се отворила от само себе си — и от нея се подал къс румена коприна, който почнал да се развива с приятен шум; — показала се сребърна везба, сетне тънко изплетени дантели.

От кутията паднали след това чорапи, обувки и разни накити — гривни, пръстени, огърлици. По-хубаво облекло момата не можела да си представи.

Гизела смъкнала селските си дрехи, махнала гърбицата и облякла копринената рокля. Като се натъкмила, изрекла ония думи, които знаела от русалката:

— Пред мене ден, зад мене нощ. Дано мина без шум, невидима за хората.

И тя отишла в разкошния осветен чертог, без да я забележи някой. Когато се явила между мъжете и жените, всички ѝ направили път и ѝ се поклонили. Почнали да си шепнат, да се питат коя е тази хубавица, толкова богато облечена и накитена.

Раул, най-благороден и най-хубав от младите боляри, поканил непознатата да танцува с него, но не се осмелил да я запита за името ѝ. След час-два тя изчезнала, без да я забележи някой.

На другата вечер Гизела се явила пак, облечена с други дрехи — небесносиня рокля и наметало от златиста коприна. Графът, и тая вечер танцувал с нея. Като забелязал по едно време, че е уморена, той я отвел настрана, предложил ѝ да изпие с него една чаша вино и я заприказвал. От разговора Раул узнал, че непознатата е толкова умна, колкото и хубава.

Той бил тъй обаян от нея, че коленичил на едното си коляно и ѝ предложил да му стане жена.

Но тя се засмяла и му казала:

— Ти не си благоразумен, рицарю. Знаеш ли ме коя съм? Би ли се оженил за мене, ако узнаеш от какъв род съм?

— Разбира се — рекъл Раул. — Рицарска дума се не връща назад. Която и да си ти, аз ти се кълна във вярност.

И той снел от пръста си скъпия пръстен с голям елмаз и го сложил на нейния пръст.

— Нека тоя пръстен — казал ѝ той, — най-скъпото, което имам, ти напомня за моята клетва.

След това я поканил да дойде и на другата вечер, когато щяло да бъде последното празненство.

— Тогава — рекъл рицарят — аз ще поискам ръката ти пред всички и ще ти предложи своето име и своя имот.

Гизела се усмихнала, но нито обещала да дойде, нито отхвърлила поканата. Малко след това тя изчезнала тъй неочаквано, както била и дошла.

На другия ден графът заповядал на Гертруда да приготви колкото се може по-добра вечеря, защото бил поканил много външни гости. Бабата се заела да скубе пилета, гъски и пуйки и току подмушвала слугинята да направи ту това, ту онова.

Гизела се съсипала от работа. Свечерило се. Тя трябвало да пече птиците на шиш, да готви супа, да прави сладкиши, да нарежда гозбите на сребърни блюда. За почивка не можела и да помисли.

Вечерята почнала.

Графът все поглеждал към вратата дали пак ще се яви тайнствената гостенка. Но тя не идвала. До полунощ я чакал той, без да хапне и без да пийне.

Когато ударил дванадесет часът, Раул оставил гостите и се прибрал в спалнята си. Всички се учудили на постъпката му. Никой не можел да разбере защо ги напуска домакинът, който бил винаги любезен с всички.

На другата заран Гертруда отишла рано-рано да събуди Гизела.

— Слушай, чумо — рекла й бабата. — Да не би да си направила някаква магия на господаря, та е болен от снощи?

— Каква магия ще му направя? — казала Гизела. — Аз не разбирам от магии.

Минала цяла седмица. Графът все лежел. Не искал да хапне. Пъдел Гертруда, когато влезела в стаята му.

Една заран, когато слизала от таванската стая, Гизела срещнала бабата. Тя й рекла:

— Момиче, търси си друго място. Господарят няма да го бъде. Много зле е. До довечера може да умре.

Тогава момата рекла:

— Тая нощ сънувах един сън. Бях на село. Майка ми вареше чорба от девет вида треви. Като я запитах защо й е, тя ми каза, че който хапне от тая чорба, от каквато болест и да боледува, ще оздравее.

— Чуден сън! — казала бабата. — Понеже господарят е на умирање, можем да опитаме тая чорба: дано пък го изцери! Хайде, стегни се, та я сготви!

След един час бабата занесла на графа паница чорба, която издавала вкусна миризма: и да не е човек гладен, би му се прияло. Раул казал на бабата да остави чорбата и да си върви.

Когато бабата излязла, той разбъркал чорбата, за да поизстине, и видял на дъното своя пръстен с елмаза, що бил дал на непознатата. Изведнъж силите му се върнали, той се усетил, току-речи, съвсем здрав.

Станал, извикал бабата и я запитал кой е сготвил тая лековита чорба, от която му минало веднага. За пръстена, разбира се, не казал и дума.

— Слугинята я сготви — рекла бабата.

— Скоро я повикай да дойде!

— Но как ще дойде, господарю? Тя е мръсна, гърбава, черна... Не е за тук. Бива я само да мете и да чисти.

— Нищо! — викнал графът. — Нека дойде веднага! Гизела се явила, както си била облечена.

— Ти ли сготви тая чорба? — запитал графът.

— Аз, господарю.

— А къде намери тоя пръстен?

— Благородни рицарю — рекла кротко Гизела, — не си ли спомняш, че ми го сложи на пръста, след като танцува с мене и поиска ръката ми? Аз ти казах тогава: „Ти не си благоразумен, рицарю. Знаеш ли ме коя съм? Би ли се оженил за мене, ако узнаеше от какъв род съм?“

Като чул тия думи, графът останал поразен. Той не знаел що да прави.

От една страна, никак не му се вярвало това мръсно, гърбаво и почерняло момиче да е оная хубавица, за която искал да се ожени. От друга пък, гласът на слугинята бил също като гласа на непознатата, а думите ѝ звучели искрено. Па и отде ще вземе пръстена, ако не е тя?

Когато помислил малко, той решил, че тука навярно има някаква тайна.

— Добре — казал той. — Ако ти си наистина момата, с която танцувах оная вечер, иди се измий и се облечи, както се беше облякла тогава.

— Господарю — рекла смело Гизела, — ще направя, както ми заповядваш. Но ако в оная премяна, що носех тогава, сега не ти се видя

толкова хубава, ще ли устоиш на клетвата си? Защото не е чудно оная вечер да си се излъгал: може да съм ти се видяла по-хубава, отколкото съм...

— Хубостта е нещо много добро и ценно. Ала верността е нещо по-високо от нея — отвърнал графът.

Гизела се затекла в стаята си, поискала от кутията трета премия — бисерно сребриста, с елмазена корона и тежка бисерна огърлица. Като се измила и облякла, отишла при графа, който я чакал в приемния чертог. Тя се видяла на Раул тоя път още по-хубава.

Рицарят паднал на колене пред нея и наново поискал ръката ѝ. Тогава Гизела се съгласила. Тя му казала, че е също графска дъщеря, и му разправила историята на своето семейство.

На сватбата им се събрали всички благородници и рицари от околността. Угощението било богато. Моми и момци танцували. Всички се веселили. Само старата Гертруда, късана от завист и омраза срещу оная, която ѝ била до вчера слугиня, а от тоя ден трябвало да ѝ стане господарка, си хапела устните от злоба.

Година след сватбата Гизела родила син. Графът не можел да му се нарадва. Една нощ обаче графинята сънувала, че някакво черно крилато чудовище с ноктести пръсти се хвърля върху малкия Конрад, грабва го и го отнася. Майката се пробудила цяла в пот и простряла ръка да се увери, че момчето ѝ лежи в люлката. Но люлката била празна.

Гизела изпищяла. Събрали се слуги и слугини, претърсили целия замък, ала не намерили детето. Бащата и майката скърбили дълго по него. Гизела се изменила. Тя побледняла, отслабнала. За да разгони мъката ѝ, Раул почнал да я води по гости из благороднишките къщи. Но жените я посрещали студено. Те ѝ завиждали, па се и разнесъл слух, че е магьосница. С магия била обаяла графа, за да се омъжи за него; била убила детето си.

Старата Гертруда гледала да угажда колкото се може повече на господарите си, но Гизела се бояла от омразния ѝ зъл поглед.

След две години на графа се родила дъщеря. Кръстили я Дора. Майката не се отделяла от нея — да не би и с момичето да стане същото, каквото се случило с братчето му.

Веднъж Раул отишъл на лов. Гизела обядвала с дъщеря си. Когато станала от трапезата, усетила, че нозете ѝ се пресичат и главата

й тежи. За да се поразведри, тя излязла с Дора на разходка край реката, що течела близо до двореца.

Но като походила, усетила, че главата ѝ натежава още повече.

Нозете ѝ се подкосили, та не можела вече да върви. Легнала под една върба и прегърнала дъщеря си.

Когато графинята се събудила, слънцето вече залязвало. Духал хладен вятър. Гизела отворила очи и надала вик: детето не било до нея. Тя се затекла в замъка и повикала слугите, ала те — събрани около Гертруда — я изгледали презрително и когато им заповядала да търсят детето, почнали да се подсмиват.

Същата вечер дошли стражи и отвели Гизела в затвора. На другия ден я изправили на съд. Осъдили я като магьосница да бъде задушена от пара.

Графинята се мъчила всякак да се оправдае, но не успяла. Само мъжът ѝ можел да я защити, но него го нямало. Всички знаели, че тя се е преобразила по някакъв чуден начин от дрипава и грозна селянка на хубава благородница. Знаели и за тайнственото изчезване на Конрад, а старата Гертруда излязла да свидетелствува, че видяла как майката хвърлила Дора в реката.

На другия ден тъмничарите и стражите повели графинята към мястото на изтезанието. Всички хубавици наизлезли по балконите да гледат своята съперница.

Гизела била отведена в една запустяла къща. В избата натрупали дърва и сложили големи котли с вода. В пода на стаята, що бил над избата, пробили дупки — да минава през тях парата.

Когато дошла осъдената, запалили дървата, Гертруда си предложила услугите безплатно да подклажда огъня и да наглежда котлите. Когато видяла господарката си, тя я изгледала със злобно тържество.

Стаята, дето влязла Гизела, била зазидана отвсякъде: нямало ни прозорец, ни дори малка дупчица. Вратата заключили, замазали с гипс междините. Малко след това Раул пристигнал в своя дворец.

В това време наченали мъките на Гизела. През дупките на пода почнала да нахлува гореща пара. На осъдената не се искало да умре. Тя зачукала на вратата, колкото ѝ сили държат, но безполезно. Дошло ѝ наум за вълшебната ябълка. Извадила я от джоба си, но си спомнила, че трите ѝ желания са вече изпълнени.

— Що ми трябваше — рекла си тя отчаяно — да искам дрехи? По-добре беше да бях запазила поне едно неизпълнено желание.

Все пак тя отворила кутията. От нея излязъл бял дим, който се разнесъл по стаята и почнал да поглъща горещите пари. Малко след това се явила русалката — Гизелината кръстница. Тя водела за ръце двете деца — Конрад и Дора.

Голяма била радостта на графинята.

— Благодаря ти от сърце, скъпа кръстнице — рекла тя, — че ме отърва от мъката и ми върна децата.

И тя притиснала до гърдите си момченцето и момиченцето. Русалката ѝ разказала как ги намерила. Гертруда ги била удавила в реката, където се преселила да живее тя, след като я прогонили от Синия извор. Русалката спасила Конрад, а после и Дора и ги отвела в една горичка, дето им пеела и свирела, хранела ги с ягоди и мляко от диви кози и ги приспивала в меко легло от мъх и птичи пух.

Като разказала всичко това, русалката изчезнала. През това време огънят изгорял. Стражите, уверени, че осъдената е вече мъртва — очаквали заповед от съдиите да отворят вратата и извадят трупа.

Но в тоя миг се задал Раул със своите войници. Той слязъл от коня, пробил си път между тълпата, приближил се до вратата и викнал:

— Жива ли си, Гизела?

За голямо учудване на всички отвътре се чул глас:

— Жива съм, Раул. При мене са Конрад и Дора. Чакаме някой да ни освободи.

Щом чул това, рицарят заповядал на своите хора да счупят вратата. Той освободил жена си и децата си и ги отвел в двореца.

Старата Гертруда била изправена на съд. Тя си признала, че удавила децата и приспала майка им, като ѝ сложила в гозбата омайна билка. Съдиите я осъдили на смърт. Тя била зазидана в същата стая, дето преди това била затворена господарката ѝ. Разбира се, че русалката не дошла да ѝ помогне и тя се задушила от горещите пари.

ПЕТЪР ВОЛА

ДАТСКА ПРИКАЗКА

Едно време живеели в едно ютландско село двама селяни, мъж и жена. Те имали голям чифлик. И двамата били добродушни, дори малко глупавички. Имотът им бил голям и много доходен, ала те му се не радвали. Една им била мъката, но затова пък голяма: нямали си деца. А защо им е толкова имот, като си нямат наследник? Кому ще оставят земята и парите след смъртта си?

От година на година двамата съпрузи забогатявали все повече и повече, само желанието им да си имат рожба така си и оставало несбъднато.

Един ден селянинът купил на панаира хубав вол. Животното било младо, силно и работно. Нарекли го Петър. Селянинът и жена му обикнали вола и се привързали към него. А и Петър ги обичал. Освен това той бил много умен: разбирал всичко, каквото му кажат.

Една вечер селянинът рекъл на жена си:

— Толкова обикнах Петра, че ако не беше вол, а човек — бих го осиновил. Жалко, че не може да говори. Но знаеш ли що ми идва на ума? Ще запитам клисаря дали не може да го научим да приказва. Клисарят е Много учен човек. Навярно ще успее да свърши тая работа. А щом нашият Петър проговори, ще си имаме добър и много умен наследник. Ще му оставим чифлика и другите имоти.

— Много добре — казала жената. — Клисарят е наистина умен и учен. Той знае много по-добре от мене и от тебе „Отче наш“, може да чете и да пише, знае сума молитви. Защо да не научи един вол да приказва? Та то не е кой знае каква мъчна работа за учения човек. Клисарят изглежда да е умна глава. Иди го запитай.

Мъжът отишъл на другия ден при клисаря и му поверил своите намерения.

— Как ти се струва? — запитал той. — Има ли някакво средство да се научи нашият Петър да приказва? Тогава ще мога да го осиновя: ще ми стане дете.

Клисарят бил много хитър. Той не се изсмял, като чул тоя въпрос. Напротив, с най-сериозен вид се огледал наоколо — да види дали няма някой да чуе що си приказват — и отговорил на чифликчията:

— Средство има, но за да успее работата — всичко трябва да се пази в най-дълбока тайна. Никой не бива да знае нищо, дори и свещеникът. Освен това ще отидат сума пари. За да науча вола да говори, ще ми трябват много скъпи и редки книги.

Още дълго приказвал клисарят на, чифликчията за това-онова, а през същото време си мислел: „Добре ще бъде ако пипна това волче. Вместо да го уча да говори, ще го заколя. То е сега тъкмо за ядене.“

Селянинът дал на клисаря сто жълтици предплата и го помолил да набави по-скоро потребните книги. А на другия ден му отвел и вола.

След седмица селянинът отишъл да си види вола и да запита учителя му как върви обучението.

Но клисарят му казал:

— Не бива да влизаш при него, че ще му домъчнее и от жал по тебе ще забрави всичко, що е научил. Петър изглежда, че много те обича.

Тия думи зарадвали чифликчията. Той не настоял да се види с бъдещия си син. На изпращане клисарят му казал, че ще му трябват още сто жълтици за книги: ония, които бил купил, били вече прочетени. Селянинът дал парите и изпълнен с надежди, си отишъл в къщи.

Минала още една седмица. Чифликчията отишъл пак да види Петър и да разбере докъде е стигнал в учението.

— Добре върви — казал клисарят. — Но струва ми се, че е още рано да се виждате.

— Ами може ли да говори вече?

— Може. Казва вече: „Меее.“

— Ах, клетото животно! То трябва да е болно. „Ме“ значи, както се вижда, медовина. Моят Петър иска да си пийне медовина. Ще трябва да му донеса.

И още на същия ден добродушният селянин донесъл голяма кана с хубава медовина. Клисарят обаче изпил медовината, а на своя ученик дал да пие мляко.

„Млякото ще бъде за него по-полезно от медовината“ — си казал той.

След седмица чифликчията отишъл отново да види вола.

— Ееее, как е? Научи ли се да приказва? — запитал той клисаря.

— Бавно върви — отвърнал оня: — Още не е научил нищо друго освен онова „Меее“, което казваше, когато му се поиска да пийне медовина.

— Тъй ли? Я го виж ти какъв дявол бил моят Петър! Значи, иска му се още медовина! Много му се е усладила, види се. Добре, добре, с удоволствие ще му купя. Но иначе как върви учението?

— Слава богу, много добре. Петър изучи вече и останалите книги. Ще трябва да му купя нови. Ще са нужни още сто жълтици.

— Добре, добре. Всичко, каквото трябва, ще му се набави.

И той донесъл на другия ден още сто жълтици на клисаря. Минали няколко седмици. Селянинът не отивал вече да пита за Петър, защото се боял, че клисарят ще поиска още сто жълтици. Почнало да му се струва, че обучението на вола излиза много скъпо.

А клисарят решил да заколи вола. Заклал го, одрал го, насякъл месото и го скрил. После облякъл празничните си дрехи и отишъл при чифликчията.

— Добър ден — рекъл. — Дойде ли си вашият Петър?

— Не е — отговорил селянинът. — Да не би да е избягал?

— Не ми се вярва. Той знае колко грижи съм положил, додето го науча. Аз се принудих да дам от джоба си още сто жълтици за книги, но го научих да чете, да пише и да говори. Приказва вече всичко. Като човек говори. Днес ми каза, че тъгувал много за родителите си. Искало му се да ви види. „Добре — казах. — Почакай да се облека, па ще те заведа. Ако тръгнеш сам, може да сбъркаш пътя.“ Облякох се. Но аз си бях забравил бастуна, та се върнах да го взема. Когато излязох, Петър го нямаше. Помислих си, че е вече дошъл при вас.

Селяните почнали да плачат. Чифликчията не тъгувал само за многото пари, които бил похарчил, додето научи Петра да говори, но и за това, че пак останал без наследник. Клисарят се помъчил да го утеши. Той обещал, че ще разпита всички селяни дали не са видели някъде Петра и ще накара свещеника да му чете в църквата, та дано се намери.

— Не се безпокойте — казал той на селяните. — Вярвам, че Петър ще се върне.

После си отишъл и се наял с говеждо печено. Няколко дена след това той прочел във вестника, че в един далечен град се установил на работа някакъв търговец, на име Петър Вола. Клисарят скрил вестника, отишъл при чифликчията и му прочел обявлението.

— Как ти се струва? — рекъл. — Не може ли да си помисли човек, че тоя търговец е вашият Петър? Виж му само името — Петър Вола!

— Разбира се, че е той — извикали радостно селяните. — Това е наш Петър.

Чифликчията и жена му не знаели къде да се дянат от радост. Мъжът се приготвил веднага за път. Той взел и една кесия с жълтици — да я даде на сина си.

— Той ще има нужда от пари, невясто — казал на жена си. — Нали сега току-що залавя работа? Без пари не може.

Напълнил си торбата с храна, натъпкал си лулата, запалил я и тръгнал.

Пътят бил дълъг и уморителен, но чифликчията търпял радостно несгодите, като се утешавал с надеждата, че ще види скоро сина си.

Най-после стигнал в града и попитал къде живее младият търговец. Показали му къщата. Почукал, излязъл един слуга и го запитал кого търси.

— Тук ли живее търговецът Петър Вола?

— Да.

— В къщи ли си е?

— В къщи е, но не е станал.

— О, нищо от това. Аз съм негов баща. Отведи ме при него.

Завели чифликчията в спалнята на търговеца. Щом видял домакина, селянинът изведнъж познал своя вол. И как да го не познае? Същото широко чело, същият дебел врат, широки плещи и червена коса. Само едно имало: Петър Вола по всичко приличал на човек. Това позачудило изпърво чифликчията, но отпосле той си го обяснил много лесно.

— Добро утро, Петре — казал той на търговеца, който го гледал с опулени от почуда очи.

После седнал на един стол и почнал да укорява кротко своя син:

— Биваше ли тъй бе, Петре? Добре ли беше от твоя страна да избягаш от нас тъкмо след като клисарят те научи на това-онова? Но — нищо! Както и да е. Разбирам, че ти се е искало да видиш свят. Хайде сега стани, та се облечи, че искам да си поговоря с тебе за твоите работи.

Търговецът не казал нищо. Той решил, че има работа с луд човек. Скочил и се облякъл набързо. Понеже бил малко страхлив, намерил за най-благоразумно да кротува и да се съгласява с гостенина, додето разбере накъде отива работата.

— Я виж ти! Чак сега разбирам колко умен и учен човек е бил нашият клисар. Та той те е толкова добре изучил, че си се превърнал на истински човек. Като те гледам, просто не ми се вярва, че си същото онова теле, което се беше родило от червената крава и червения бик и което купих на панаира. Искаш ли да те отведа в чифлика? Там ще си живеем добре.

— Не, не мога — отвърнал търговецът. — Тъкмо сега имам много работа. Никъде не мога да отивам.

— Еее, ами върви ли ти търговията? Знам, че сега започваш. Има ли надежда да тръгне?

— Ще тръгне — отвърнал домакинът, — но ми трябват пари. Без пари търговия се не върти.

При тия думи той се запътил към вратата, за да се отърве от понататъшни приказки с лудия гостенин. Ала селянинът го спрял:

— Чакай! — рекъл той. — И за това е помислил твоят баща. Донесох ти тая кесия с жълтици. То е, разбира се, засега. А после, ако стане нужда, ще ти дам още.

И той изсипал парите на масата. Като видял жълтиците, търговецът помолил гостенина да остане още няколко дена при него.

— Добре — казал чифликчията, — но ти трябва да ми казваш „тате“.

Търговецът се засмял.

— Нямам нищо против това — рекъл, — но и баща ми, и майка ми умряха отдавна.

— О, знам това. Истинският ти баща биде продаден на панаира, а майка ти — както ми казаха — умряла през пролетта, когато родила теле. Ние с жена ми те осиновихме. Ти ще ни бъдеш наследник.

Търговецът се съгласил. След няколко дена селянинът си отишъл и разказал на жена си как е намерил своя вол, преобразен на същински човек. Тя се много зарадвала, че Петър Вола не е никой друг, а техният вол.

Клисарят получил като награда за обучението на Петра още двеста жълтици. Търговецът Петър Вола станал наследник на богатия чифликчия. За него не можело да има нищо по-добро от това. Той и тъй си нямал ни родители, ни други роднини.

Чифликът и другите имоти били продадени. Родителите на Петър Вола се преселили в града при сина си. Те го толкова обичали, че се не отделяли от него. И той ги обикнал, но никога не успял да разбере защо го смесват с някакъв червен вол.

ОВЧАРЧЕТО И ДЖУДЖЕТАТА

ШВЕДСКА ПРИКАЗКА

В едно далечно село живяло момче по име Вили. Баща му и майка му били умрели. То живеело при мащеха си. А мащехата била зла жена. Не му давала ни да се храни като света, ни да се наспи. Вили пасял говеда. Още рано сутринта, преди да е изгряло слънцето, той трябвало да ги извежда на паша, цял ден да се върти около тях да ги пази — да не би да се изгубят, — а вечер да ги прибира и откарва в селото.

За малко момче като Вили тая работа била трудна. А най-лошото било, че говедарчето не получавало за нея нищо друго освен по един резен хляб на ден. Па и него не винаги му давала свадливата мащеха.

Веднъж момчето станало малко по-късно, отколкото трябвало. Мащехата с викове го пратила след говедата и му не дала нищо за храна. Вили откарал говедата на паша, седнал под едно дърво и почнал да плаче. Но в това време говедата се разпръснали по пасбището и той станал да ги наглежда. Отишъл на едно зелено бърдо, дето имало буйна трева, и седнал там.

На това бърдо обичало да прекарва пастирчето през деня, когато слънцето напече силно: там имало дървета с широки листа, под тях тревата била росна и сочна, та можело да пасат говедата.

Ала тоя ден Вили забелязал, че тревата е утъпкана, суха и смачкана, като че ли сума нозе са ходили и тичали по нея през нощта.

Но явни следи от стъпки се не виждали никъде. Като походило на-сам-натам, пастирчето намерило чифт мънички, съвсем мънички обувки, цели от синкаво стъкло, с по една висулка на върха от нанизани маниста, също синички.

Момчето забравило глада си, като видяло обувките. Развеселило се. Почнало да си играе с тях. За него, разбира се, те били съвсем малки: не му ставали. Във всяка от тях то можело да обуе най-много върха на палеца си.

— Чудни обувчици! — викнал засмян Вили. — Едва ли някой ги е носил на краката си: такива малки крачета няма никой. Те ще да са направени за играчка.

Вили си играл с обувките цял ден. Когато залязло слънцето, той подкарал стадото към селото. Но като слязъл от бърдото, ето че изпод земята излязло едно джудже и се изправило пред него. То било мъничко човече, не по-високо от педя.

— Добър вечер, говедарче! — рекло джуджето. — Как прекара деня?

— Дал бог добро — отвърнал Вили. — Слава богу, добре.

— Тая заран съм си изгубил обувките горе на бърдото. Да не би да си ги намерил?

— Намерих едни малки обувки — отвърнал Вили. — Навярно са твоите. Но, да ти кажа право, не ми се дават. Искам да ги подаря на мащехата си за именния ѝ ден. Тогава тя ще си поотпусне сърцето, та ще ми даде цяла питка да се нахраня. А може дори и да престане да ме бие. Остави ми ги, моля ти се.

— Ами аз какво да правя без тях? — рекло джуджето — Цял ден съм си бол краката по тръните да ги търся. Не мога да ходя. Дай ми ги, а пък аз ще те наградя, когато дойде време, за твоята добрина.

Вили дал на джуджето обувките. То се зарадвало, поблагодарило на пастирчето, поклонило му се любезно и си отишло. Вили отвел стадото. Било вече мръкнало. Мащехата го посрещнала с кавга и бой.

— Къде си се скитал досега? По тъмно ми се връщаш. Върви, та хапни малко булгур, че се прибери да спиш. А утре гледай да станеш рано.

Вили не отвърнал дума. Той отишъл в кухнята, изял една паница студен булгур, па се качил в плевника да спи. Цяла нощ той сънувал джуджето и малките обувки.

На сутринта мащехата го събудила още в зори.

— Хайде, ставай, ленивецо! — викнала му тя. — Измивай се и подбирай говедата!

Тоя ден обаче тя дала на пастирчето резен хляб. Вили откарал говедата и отишъл да седне под сянката на зеленото бърдо.

„Какво ли ще е, ако намеря и днес чифт стъклени обувки?“ — си казал той.

И почнал да търси между тревата. По тревата и тоя ден нямало роса. Земята била дори по-суха от миналия ден. Но обувки Вили не намерил.

— То се знае — рекъл. — Кой може да помисли, че на това бърдо никнат стъклени обувки, та да има всяка заран?

И пастирчето седнало да закусва.

После тръгнало да наглежда говедата. И както вървяло, загледано по навик надолу, то видяло, че под едно храстче нещо блести. Навело се. Намерило една малка, съвсем мъничка качулка от червена коприна, общита наоколо с дребни златни звънченца.

Засмял се Вили, като намерил качулчицата. Почнал да си играе с нея. Като си стисне пръстите на пестник, на него едва се побирала качулката.

— Главата, която е носила тая качулка, ще да е като яйце — казал Вили. — Дали не е на онова момченце-джудженце, което ме срещна снощи? Не е чудно да е негова.

Надвечер Вили решил да се прибере по-рано. Подкарал говедата от бърдото надолу. Тъкмо излязъл на пътя, спряло го едно момиченце-джудже, не по-голямо от снощното момченце.

Поздравило го и го запитало да не би да е намерило на бърдото неговата качулка.

— Да, намерих я — отвърнал Вили, — но тоя път съм решил да не давам намереното на оногова, който го е изгубил. Тая хубава качулчица е тъкмо като за куклата, с която си играе момичето на моята кръстница. В неделя ще им отида на гости и ще му я подаря. Кръстницата ще ми даде захаросани бадеми и сладко млинче.

Но момиченцето почнало да се моли със сълзи на очи на Вили да му върне качулчицата.

— Главата ми щеше да изгори на слънцето днес, додето я дирех. Цял ден съм се лутала. Върни ми я, а пък аз ще те наградя, когато дойде време, тъй както никой друг не може.

Пастирчето дало на джуджето качулката и подкарало стадото към село. И тоя път се върнало късничко. Мащехата, разбира се, не пожалила ни гърба му, ни главата му: дето стигнала, там удряла.

Вили хапнал пак от студения булгур и се търкулнал в плевника да спи. През нощта сънувал, че играе с момиченцето-джудже. То било с червената копринена качулчица, а той бил облечен в нови дрехи.

Дълго тичало пастирчето да гони момиченцето, което бягало не като за своя ръст.

Сънят бил много приятен, но се прекъснал на най-важното място. Чул се крясъкът на мащехата, която дошла да буди пастирчето.

Вили станал и подкарал стадото.

Тоя ден той намерил на зеленото бърдо едно звънче — сребърно, много хубаво. Като зазвънял с него, звънчето започнало да издава толкова весели звукове, че всички говеда се насъбрали да слушат.

Когато слънцето климнало на запад, Вили решил да прибере стадото.

— Нека поне тая вечер си отида по-рано — казал той, — та да ме не гълчи мащехата.

Но говедата не били привикнали да ги прибират толкова рано. Па и тревата на пасбището била вкусна и сочна. Напразно пастирчето викало и мамило говедата: те не искали да тръгнат.

Вили се сетил за звънчето. Извадил го от торбата и почнал да дрънчи, па тръгнал надолу, по бърдото. И ето че всички говеда оставили пашата и се запътили едно по едно по неговите дири.

Малко под бърдото Вили срещнал едно старче-джудже, не по-голямо от момченцето и момиченцето, които бил видял презните вечери.

Старчето го поздравило и запитало дали не е намерил сребърното му звънче някъде в тревата.

— Да, намерих го — отговорил Вили.

— Моля ти се, дай ми го.

— Не, мили дядо, няма да ти го дам. То ще ми върши работа. С него ще си прибирам стадото. Па и не мога да разбера какви хора сте вие: постоянно губите! Ето оня ден намерих на едно момченце обувките, вчера — качулката на едно момиченце. А днес пък — твоя звънец; не ми се ще да ти го дам. Аз съм си го намерил: мой си е.

Старчето почнало още по-умилно да му се моли, но пастирчето не отстъпвало.

Най-сетне джуджето рекло:

— Недей мисли, че тоя звънец е кой знае какво нещо. Той върши работа само на мене. Ако ти трябва — да си прибиращ с него стадото, — ще ти дам друг, пак сребърен, дори още по-хубав.

— Покажи да го видя! Старчето извадило едно звънче, малко по-голямо от първото, и го подало на Вили. Пастирчето зазвънтало с него и за миг всички говеда се насъбрали наоколо.

— Добре — казало пастирчето, — но само това не стига. Дай ми още нещо, па ще ти дам звънеца.

— Що друго да ти дам? Изкажи три желания и аз ще ти помогна да се изпълнят.

— Три желания ли? Добре. Искам да стана цар, да имам най-хубавия дворец на света и най-хубавата мома да ми бъде царица.

— Ееее, приятелю, много искаш — рекло джуджето. — Лесно ли се става цар? Па и да станеш, цар, лесно ли се управлява царство? Помисли си колко врагове имат царете. Всеки иска да им вземе престола. Па освен това войни, бунтове, въстания... Я избери нещо по-лесно!

Но Вили не знаел ни що е война, ни що е бунт, ни що е въстание. Той знаел, че няма нищо по-добро от това да си цар.

— Не — рекъл. — Друго не ща. Ако не ми обещаеш, че ще ме направиш цар, няма да ти дам сребърното звънче.

— Добре тогава — казало старчето. — Само върши всичко, каквото ти кажа. Тогава ще сполучиш. Тази нощ, когато заспят всички в селото, ще тръгнеш на път. Ей по тоя път ще вървиш. Все по него. Ще стигнеш най-сетне до един голям, много голям и хубав царски дворец. Недей мисли, че щом стигнеш там и веднага ще станеш цар. Има да мине време. Ти си още малък. Трябва да порастеш, че тогава. Па и през много времеждия ще минеш, но аз ще ти помогна. Вземи тая костена свирка. Ако ти се случи нещо лошо, изсвири с нея веднъж. Изпаднеш ли отново в нещастие, изсвири два пъти. Ако ли се случи да изпаднеш и трети път в беда, счупи свирката и аз ще дойда да те избавя. Дай ми сега звънеца и тръгвай. На добър ти час.

Вили поблагодарил на старчето за двата подаръка и подкарал стадото към селото. Той си отишъл в къщи по-късно от други път, понеже се разговарял дълго със старото джудже. Мащехата го набила по-жестоко от всякога.

Но пастирчето понесло боя търпеливо.

„Нека ме бие. Утре вече няма да ме види“ — си казало то.

Нахранило се набързо и легнало в плевника. Дремнало, що дремнало — събудило се. Слуша: по селото лаят кучета, хора шетат и

приказват. Рано е още. Задрямало пак. Отново се събудило. Чуло как мащехата дои кравите. Пак е рано. Заспало трети път. Когато се пробудило, цялото село било затихнало.

Вили станал и се промъкнал в кухнята. Взел един самун хляб, турил го в торбата си и тръгнал, като погалил старото куче.

Излязъл от селото. Вървял все по пътя, що му посочил старецът. Съмнало се. Той продължавал да върви. Мислел си, че след малко ще стигне до двореца. Но той все още не се показвал: бил в друго царство.

Два пъти изгряло слънцето и два пъти залязло, а Вили все вървял и все не виждал двореца. Чак на третия ден видял далеч в полето, при полите на една планина, високи и хубави сгради.

„Това ще е дворецът — си казал. — Стигнах най-послед. Още един час път — и ето ме пред двореца.“

Но когато наближил, Вили разбрал, че сградите не са никакъв дворец, а град. Голям и хубав град, какъвто пастирчето не било виждало още. Но все пак град, а не дворец.

Вили седнал да си почине и да похапне. Хлябът му се свършил. Торбата му олекнала. Но едно го безпокояло: какво ще прави, ако стане нужда да върви още два-три дена?

Вечерта обаче Вили стигнал до царския дворец. Обадил на стражите, че е тръгнал да търси работа. Те го пратили в готварницата.

— Каква работа можеш да вършиш? — го запитал главният готвач, един дебел и засмян господин, с чиста бяла престилка и бяла шапка.

— Само от едно разбирам — да паса говеда — отвърнал Вили.

— Как се казваш?

— Вили.

— Добре, Вили. Нашият цар има нужда от говедар, но той е много строг човек. Искане да не се губят говедата. Едно ако изгубиш, ще те пребие.

— Досега не съм изгубвал, та се надявам и занапред да не губя.

На Вили дали да се нахрани и още на другия ден царят го назначил придворен говедар. С помощта на звънеца и на свирката, що бил получил от старчето, той пазел говедата. Нито се изгубвали, нито вълци нападали. Макар че били близо хиляда, Вили ги прибирал всяка вечер, без да изчезне едно.

Царят бил доволен и предоволен от новия говедар. Той не намирал думи да го нахвали. Повишил му заплатата, а освен това от време на време му давал и големи подаръци.

Царят имал дъщеря, една година по-малка от Вили. Една вечер, когато пастирът карал говедата към обора и им свирел, княгинята се показала на един прозорец и се заслушала в песента. Вили я видял, поклонил ѝ се и продължил да свири.

На другата вечер се случило същото. То се повторило няколко вечери поред. Една сутрин, когато Вили изкарвал говедата, княгинята дошла при него и донесла едно агънце, бяло като сняг.

— Татко ми го подари за именния ми ден — рекла. — Моля ти се, ако искаш, вземи го да го пасеш с говедата. Както е самичко, отделено от майка си, то цял ден блее и не иска да яде нищо. Но, моля ти се, пази го от вълците. Добре го пази!

— Ще го пазя, разбира се — казал Вили, като взел на ръце агнето и го понесъл.

Когато стигнал на пасбището, той пуснал агнето там, дето имало най-крехка трева. Все около него се въртял, галел го, приказвал му, вземал го на ръце. Агънцето се привързало към него. Не искало да се отдели от говедарчето.

От тоя ден Вили и княгинята се срещали често, току-речи, всеки ден. Вечер, когато той докарвал говедата, тя слушала песента му и слизала да погали своето агънце и да му даде хляб с малко сол. Па и сутрин понякога излизала да си поприказва с Вили, макар че не ѝ давали да става рано. В целия дворец тя нямала друг другар.

Тъй минали години.

Говедарят и княгинята се сприятелили. Той бил вече момък — висок, напет и силен, — а тя мома — хубава, каквато нямало друга, стройна, кротка и любезна. Тя не била горделива, макар че всички приказвали за нейната хубост и славата ѝ се била разнесла не само по цялата страна, а и по околните царства.

Един ден в двореца пристигнал чудноват човек. Той се представил за цар на някакво далечно царство, дето никой не бил отивал и дори никой не бил чувал да има някъде такова царство. Тоя мъж бил висок, цял исполин. Имал на челото си два рога, каквито са овнешките. Очите му били кръвясали, а ноктите — железни. Дошъл на

един голям черен кон. След него яздели десет души, негови телопазители, но не исполини, а мъже с обикновен ръст.

Като влязъл в двореца, исполинът казал на царя:

— Научих се, че си имал дъщеря за женене. Идвам за нея. От моето царство няма по-силно. И от мене няма по-богат. Ще ми дадеш дъщеря си, ако желаеш нейното добро и своето.

Непознатият не се харесал на царя. Как ще даде едничкото си чедо на рогат мъж? Той е същински дявол! Не. Не може. И му отговорил:

— Момичето е още малко. Не сме и помисляли да го омъжваме. След година-две ще видим. Сега е рано да приказваме.

Исполинът се обърнал, без да каже дума на царя, тръгнал си и чак когато слязъл в двора, за да се качи на коня си, рекъл на своите телопазители с толкова висок глас, че го чули всички в двореца:

— Запомнете добре този дворец! Вярвам, че и тези, които живеят в него, ще ме запомнят добре.

И дори без да се сбогува с царя, шибнал коня и се изгубил.

Един ден княгинята изчезнала. Никой я не видял къде е отишла. Предполагали, че е излязла да си играе в градината. Потърсили я там. Нямало я. Нямало я никъде в двореца. Навред я търсили, но не я намерили.

Всички се наскърбили: те обичали княгинята и не могли да забравят нейния смях и весели игри. Разпратени били хора да я търсят навсякъде из царството. Пратениците се върнали и съобщили, че не са я намерили.

Тогава царят свикал придворните и им казал:

— Изглежда, че оня цар от далечна страна, който искаше княгинята, я е отвлякъл. Знае ли някой от вас къде е неговото царство?

Придворните смутено се спогледали.

— Щом никой от вас не знае къде да търсим княгинята — казал царят, — ще трябва да повикаме други да я потърсят.

И той обявил още същия ден, че ще даде дъщеря си за жена на оногова, който я намери и доведе при него. Освен това ще му даде и половината от царството си.

Скоро надошли много рицари—все князе, царе и царски сродници — да заявят на нещастния цар, че тръгват да търсят дъщеря му. Те били въоръжени бляскаво. Всички били напети юнаци и водели

подире си голяма свита. Дълго време се не чуло за тях нищо. Върнали се малцина и всички заявили, че не са могли да намерят княгинята.

Царят се надявал, че някой от останалите рицари ще успее да открие и доведе дъщеря му. Но никой от тях не се върнал.

Тогава тежка скръб като черен облак обгърнала двореца. Всички надежди угаснали. Никой не вярвал вече да се върне княгинята.

През това време Вили, придворният говедар, продължавал да върши своята работа. Но като изкара говедата, той се спирал — да погледне от високата поляна към двореца — тъкмо към оня прозорец, пред който обичала преди време да застава княгинята и да слуша неговата песен. Там се не показвал вече никой. Завесите били спуснати.

И Вили си казвал:

„Онова старче ми обеща, че ще ми помогне да стана цар и да се оженя за най-хубавата мома на света. По-хубава от нашата княгиня не знам да има. За нея искам да се оженя. Ала къде и как да я намеря?“

Тъй си казвал той и все се надявал, че джуджето ще дойде отневиделица да му помогне. Но то не идвало. И говедарят решил, че го е излъгало.

Един ден, както стоял на поляната, Вили видял, че из земята излиза старчето, застава срещу него и му казва:

— Ако тръгнеш право към север ще я намериш. Натам тръгни: към север, право към север!

Веднага след това джуджето изчезнало и Вили не знаел дали да вярва на очите си. Може най-сетне тъй да му се е сторило.

Вечерта той поискал да се яви пред царя. Казал за това на главния готвач. Оня му рекъл:

— Защо ти трябва да безпокоиш царя? Ако искаш да ти се уголеми заплатата, аз ще отида при царя и ще му кажа. Ти заслужаваш наистина по-голяма заплата, понеже си работлив и верен човек. Сам аз ще настоя и царят ще ме послуша, сигурен съм.

— Не — казал Вили, — аз искам да поговоря с него по друга работа.

— По каква?

— Искам да ми позволи да тръгна да търся нашата княгиня. Готвачът се изсмял.

— Приятелю — казал, — това не е говедарска работа. Я си гледай стадото. Не видя ли колко юнаци се погубиха?

Но Вили настоял. Отвели го при царя.

— Какво има? — запитал господарят.

— Толкова години ти служи, царю честити, вярно и честно. Ти си бил към мене винаги много добър. Искам да ти се отплатя за добрината. Дай ми отпуск да тръгна да търся княгинята.

Царят не се изсмял на говедаря, но казал на околните:

— Жалко е, че тоя момък си е изгубил ума. Що е станало с него? Вижте някак да му се помогне.

— Не, царю честити — рекъл Вили. — Аз не съм луд. Но може да полудея, ако ми не позволиш да потърся княгинята. Аз я обичам толкова, колкото и ти, колкото и всички други тук.

— Добре — казал царят. — Ако е за позволение, давам ти го. Само кажи ми по-напред къде мислиш да я търсиш. Толкова рицари — все князе и царе — загинаха за дъщеря ми, та жал ми става за тях. Никой я не намери. Та ти ли, който дори не си учил да въртиш оръжие, а знаеш само да пасеш говеда, ще я намериш? Може да я е отвлякъл някой змей! Как ще се бориш с него, за да я освободиш? Може пък да я е откраднал рогатият исполин. Надяваш ли се да го надвиеш?

— Ех, ако загина, царю честити, поне ти не ще изгубиш нищо!

— Не, не. Аз ще изгубя добрия си говедар, а добър говедар се намира толкова мъчно, колкото и добър държавен съветник.

— Царю честити — настоял Вили, — аз съм решил да тръгна, па каквото ще да стане.

Царят отстъпил. Той позволил на пастира да замине и заповядал да му дадат кон и оръжие. Но Вили нито взел оръжието, нито яхнал коня. Той се задоволил само с това — да си вземе храна за по пътя.

Тръгнал. Вървял все към север, както му било казало джуджето. Много дни поред пътувал. Минал полета, гори, планини, бърда, реки. За да провери дали не е тръгнал в друга посока, всеки ден се спирал на пладне, когато сенките са най-къси. Обръщал се с гръб към слънцето и тръгвал право натам, накъдето сочела сянката му, като запомнял точно посоката.

Най-после стигнал до едно голямо езеро. Сред езерото имало остров а на него се издигал висок, замък. До замъка не можело да се отиде, тъй като нямало лодка. Но Вили почнал да обикаля по брега, за

да разгледа замъка от вси страни. Замъкът бил заобиколен от дървета; виждали се само горните му катове. Дълго вървял Вили, докле стигне до оная част на езерото, дето замъкът бил най-близо до брега.

Там се спрял. И ето че от един прозорец на най-горния кат се показала хубава руса девойка и почнала да му маха с пъстра копринена кърпа. Вили познал царската дъщеря. Познал и кърпата ѝ: с нея се пребраждала тя, когато излизала набързо да погали агънцето си.

Сърцето на момъка затупкало от радост. Но как да мине през езерото, та да отиде в замъка? Дошло му на ум да повика на помощ едно от джуджетата. Извадил Вили костената свирка и засвирил с нея. Дошло онова момченце, на което бил намерил обувката.

— Добър вечер, говедарю. Защо ме викаш? С какво мога да ти помогна?

— Иска ми се, момченце, да мина през това езеро на острова, дето е замъкът. Можеш ли ми помогна?

— Мога, мога. Ще се превърна на орел и ти ще ми се качиш на гърба, да те пренеса отвъд.

В миг джуджето се преобразило на орел. Вили го яхнал и след малко се намерил на острова. Влязъл в замъка и по миризмата познал къде е кухнята. Отишъл при готвача и го помолил да му даде някаква работа.

— Работа ще се намери — казал готвачът, — но най-напред кажи от каква работа разбираш.

— Говеда паса.

— Добре. Тъкмо сега ни трябва говедар. Предишният изгуби една крава и нашият господар, царят-исполин, заповяда да му отсека главата. И с тебе ще стане същото, ако изчезне някое говедо.

— Нищо. Съгласен съм. Ще бъда внимателен. Аз съм още от момче говедар, та съм свикнал с тоя занаят.

На другата заран Вили изкарал говедата на паша. Островът бил голям, пасбища имало много. Говедарят извадил свирката си и засвирил. А от време на време издрънква и със звънеца, що му било дало джуджето. Говедата се навъртвали все около него.

Когато докарал вечерта говедата, княгинята стоела зад прозореца и го гледала: но тоя път не му направила знак, защото великанът бил на двора и броел говедата, както минавали едно по едно към обора.

— Само да си имал късмет да изгубиш някое говедо, веднага ще те заколя! — викнал той на Вили и продължавал да брои.

Излязло, че говедата са всички.

— Добър пастир си ти — казал тогава исполинът. — Аз съм строг, но обичам ония, които си гледат добре работата. Ще ти дам голяма заплата, за да останеш при мене завинаги. Надявам се, че ще бъдеш все така внимателен.

Като рекъл това, той потупал пастира по рамото и заповядал да го нагостят добре. После отишъл на брега, качил се на своя вълшебен кораб, който плувал, накъдето му каже човек, и обиколил няколко острова. Тъй правел той всяка вечер и всички риби, които живеели в езерото, се издигали над водата, щом корабът мине край тях, да се поклонят на царя.

В това време княгинята запяла от прозореца песента, с която казвала на Вили — когато настъпи полунощ да отиде при нея, за да я освободи.

Говедарят разбрал всичко, що му се казва, но се престорил, че не чува песента. Отишъл в къщичката до обора, дето му било отредено да живее, и си легнал да спи.

Спал той до среднощ.

По среднощ се събудил. Всички спели, не се чувал никакъв шум нито в двореца, нито в околните сгради. Момъкът знаел, че царят-исполин е поставил стражи да пазят княгинята. Как ще се добере до стаята ѝ и как ще влезе?

Решил да се обърне и тоя път за помощ към джуджетата. Извадил костената свирка и свирнал два пъти. Дошло момиченцето.

— Добър вечер — рекло. — С какво мога да ти помогна?

— Желал бих да отида в стаята на княгинята и да избавя своята другарка от робство.

— Добре. Тръгни след мене, ала мълчи: не казвай ни дума, защото иначе си загубен!

Джуджето вървяло напред, а момъкът — след него. Стигнали до замъка. Тежката желязна врата се сама отключила и разтворила пред тях. Влезли. Разтворила се и вратата, що водеа към стълбата. Момичето-джудже и Вили минавали от етаж на етаж.

Всички врати се отваряли широко пред тях. Стигнали до стаята на княгинята. Там стояли дванадесет души стражи, цели въоръжени.

Щом джуджето се приближило до тях, те попадали на пода като мъртви.

Влезли в стаята. Княгинята била окована със златни вериги. Можела да се движи по стаята, но не и да излиза от нея.

Момичето-джудже духнало върху веригите и те се разпаднали, сякаш били от паяжина. След това тримата излезли от замъка и се запътили към брега на езерото.

Джуджето казало на княгинята и говедаря:

— Добре запомнете що ще ви кажа! След малко аз ще се превърна на голяма щука и вие ще ме яхнете — да ви пренеса на другия бряг. Оттам ще ви отнеса в царството, отдето сте дошли, като се преобразя на орлица. Но каквото и да ви се случи, не бива да се плашите. Ако някой от вас издаде вик, ще ви се случи нещастие.

И наистина момичето скочило във водата и в миг се превърнало на щука — толкова голяма, че не двама, а и четирима души биха могли да ѝ се яхнат на гърба. Вили и княгинята я възседнали и тя заплувала.

В това време стражите, които били примрели, се съживили и като си спомнили, че един момък и едно момиче са минали край тях, за да отидат при царкинята, надали вик.

Събудил се исполинът и се научил от тях за станалото. Погледнал през прозореца и видял голямата щука, че плува по езерото, а на гърба ѝ говедарят и княгинята.

— Ей сега ще ви дам да се разберете! — викнал той.

В миг исполинът-магьосник се преобразил на орел и полетял над езерото. Момъкът и момата го видели и се уплашили. Щуката също го усетила, че лети към тях. Тя се гмурнала дълбоко под водата, дето повлякла и ония, които я били яхнали.

Княгинята се уплашила — да не би да се удави. Тя надала вик — колкото ѝ сила държи. Щом се чул тоя вик, щуката се изгубила — сякаш се разтопила във вълните на езерото.

Орелът сграбчил момъка и момата в ноктите си и ги отнесъл в замъка.

Там той приел отново прежния си вид. На стражите било заповядано да затворят говедаря в една подземна тъмнична килия, тясна и влажна. Княгинята пък заключили отново в същата стая, дето била затворена по-рано, ала тоя път исполинът поставил да я пазят не дванадесет, а тридесет стражи.

Вили лежал в тъмницата и се ядосвал, че не е успял да отърве царската дъщеря. Той знаел сигурно, че исполинът ще го накаже със смърт. Що да стори?

Добре, че свирката била в джеба му. Той я извадил. Свирнал веднъж. Никой не дошъл. А Вили се надявал да се яви момчето-джудже. Свирнал втори път, ала и тогава не се явил никой.

— Ще счупя свирката — си казал той. — Нали тъй ми поръча старчето да направя, когато изпадна в голямо нещастие? От това по-голямо — къде?

И той счупил костената свирка.

В същия миг се явило старчето и го запитало що желае.

— Какво друго ще желая, освен да изпълниш своите обещания? — отвърнал Вили. — Ако си спомняш, ти ми обеща, че ще имам голям царски дворец, ще стана цар и ще се ожения за най-хубавата мома на света. Ни едно от тия три обещания ти не си изпълнил досега. Напротив, толкова години все говеда пасох, а напоследък — както ме виждаш — лежа и в тъмница. Не е ли време да изпълниш обещанията си?

— Добре — казал старецът. — Ще ги изпълня. Тръгни с мене! Вратата на тъмницата се отворила. Старецът и Вили излезли. По един подземен коридор те стигнали до първия етаж на замъка. Всички врати се разтваряли пред тях. Минали през богато наредени и украсени покои, докле стигнат до една голяма стая, която служела за съкровищница на исполина. После влезли от нея в друга, още по-голяма, дето били наредени оръжията на царя-магьосник.

Там имало броня, мечове, шлемове и щитове, все позлатени и украсени със скъпоценни камъни. Към тях старчето дори и не погледнало. То отишло в дъното на стаята и отворило един железен ковчег, от който извадило стари оръжия и броня. Те били от желязо, но толкова вехти, че на много места били вече ръждясали.

Като ги извадил, старецът запалил огън и казал на Вили:

— Съблечи си дрехите и ги изгори, па облечи тая броня и се въоръжи с това оръжие.

Когато това станало, старчето казало на Вили:

— Бронята, що носиш, и оръжието, с което си въоръжен, са най-здравите на света. Додето си в тях, ти си непобедим. Никакво оръжие не може да те нарани, камо ли да те убие. Сега ще се върнеш в

тъмницата и ще чакаш да дойде часът, когато ще се изпълнят едно по едно трите обещания, що ти дадох.

След тия думи старчето отвело момъка отново в тъмничната килия и се изгубило.

Съмнало се. За да се избягнат всякакви по-нататъшни опити за отвлечане на княгинята, великанът решил да се ожени за нея. Той разпратил хора да поканят всичките му роднини и приятели на сватба. В същото време заповядал на своите готвачи да сготвят за сватбарите вкусни гозби, а на ония, които работели в избите — да наточат от най-старите вина. Поръчал и на придворните музиканти да се приготвят, за да свирят на тържеството.

В стаята на царкинята надошли шивачки и шивачи да ѝ вземат мярка за венчални дрехи. Други придворни жени почнали да ѝ избират накити: гривни, пръстени, огърлици, корона. Най-сетне я облекли, както приляга на булка царица. Но тя не била доволна от тия приготовления. През цялото време плачела. Както ида я утешавали придворните жени, тя не можела да се утеши.

Вечерта засвирила музиката и сватбарите почнали да пристигат на пъстри кораби. Всичко било готово. Царят заповядал на двама джелати да отидат в тъмницата и да изведат затворника, да го докарат при него и да го обезглавят пред всички.

Но като отишли в подземната килия, не намерили говедаря. Там стоял рицар, облечен в броня и въоръжен. Върнали се, та казали на исполина за това.

— Който и да е той — рекъл им царят, — ще го доведете!

— Но как да го доведем? Ние сме само двама, а той е добре въоръжен.

— Тогава да отидат четирима. Четиридесет души дори нека да отидат, искам да ми се доведе тоя рицар — да го видя кой е и какъв е!

Тръгнали четиридесет стражи, добре въоръжени, към тъмницата. Те казали на Вили, че царят го зове при себе си. Момъкът не се уплашил от тях. Тръгнал подире им, защото и неговото намерение било да се срещне с исполина лице с лице.

Като отишъл в празнично наредения чертог, изпълнен с гости, Вили се изправил пред исполина и го запитал що иска от него.

— Нищо не искам — рекъл магьосникът. — Ти ще бъдеш наказан със смърт за това, че се опита да откраднеш моята годеница.

— А ти не заслужаваш ли смърт поради това, че я открадна от баща й?

— Добре тогава. Ще се бием на двубой. Който победи, негова ще бъде момата.

И като се обърнал към своя оръженосец, царят му заповядал да отиде и му донесе онова старо оръжие, което прави човека непобедим.

Оръженосецът отишъл в онази стая, дето се пазели оръжията на исполина. Той отключил ковчега. В него имало друго желязно въоръжение, което старчето било сложило, след като извадило онова, що дало на момъка. Взел го оръженосецът и го отнесъл на господаря си. Великанът облякъл бронята, запасал си меча, сложил си на главата шлема и взел щита, па рекъл на момъка:

— Хайде сега да си премерим силите. Нападай!

Очите на исполина светели от ярост. Но Вили се не уплашил. Той изтеглил своя меч. А мечът бил такъв, че щом се извади от ножницата — пламвал. Дълги огнени струи полетели от него към исполина.

— Стой! — рекъл магьосникът. — Тук трябва да има измама. И като се обърнал към своя оръженосец, рекъл му:

— Виждам в ръката на своя противник същия меч, който ти поръчах да ми донесеш. И бронята ми е същата, и щитът, и шлемът. Да не би да си сбъркал?

— Не съм, господарю. Това въоръжение извадих от ковчега, който беше заключен и ключа пазеше ти. Нали ми го даде преди малко?

— Добре. Тогава да се бием.

И той изтеглил меча си, но от него не излезли пламъци. Напротив, мечът се оказал ръждясал. Исполинът се уплашил и пребледнял.

В това време, без да чака повече, Вили се хвърлил към исполина и го ударил с меча си толкова силно, че му отсякъл главата.

Сватбарите се ужасили. Всеки побягнал — където му видят очите. Вили хванал подръка княгинята и я извел от омагьосания дворец.

Когато стигнали до брега на езерото, там ги чакал огромен лебед, който ги поканил да се качат на гърба му, за да ги пренесе отвъд. Тоя

лебед бил не друг, а самият старец, комуто Вили бил върнал преди години звънеца.

Като минали на другия бряг, лебедът полетял и понесъл момъка и момата право към онова царство, отдето били дошли.

С каква почуда видели царят и царицата големия лебед, че лети към двореца и кацва на площадката пред стълбата! И каква радост изпълнила сърцата им, като разбрали, че двамата, които носи тоя лебед, са дъщеря им и говедарят.

Царят се разпоредил да направят приготовления за разкошна сватба. Вили се венчал за княгинята и заживял с нея в двореца, но — разбира се — не пасъл вече говедата на своя тъст.

Дълги години преживели те двама в доволство и щастие. Народили им се синове, внуци и правнуци.

Ония, които са ходили в това далечно царство, казват, че в тамошния дворец още се пазела счупената костена свирка и звънецът, що дало старчето на Вили. Но аз не съм ходил там и не съм ги виждал.

РОБЪТ С ЛИСТЧЕТО ШВЕДСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време момък от знатен род. Княз ли бил, херцог ли или барон, не знам. Знам само, че бил много богат и обичал да пътува. Тръгнал той по широкия свят.

От царство в царство, от кралство в кралство, от княжество в княжество — навсякъде отивал той, посрещан с голяма почит от хората, понеже и тогава като сега те почитали повече богатия от умния и се прекланяли пред оногова, когото могат да използват.

А нали ви казах, че благородникът бил много богат: той имал толкова пари, че им не знаел и броя.

В който град и да отиде момъкът, навред намирал приятели, и то мнозина. Чудел се той защо го обичат толкова много хората. Той не знаел, види се, пословицата: „Напълни корито с каша, па само свини чакай“. Свини за коритото на тоя момък се намирали наистина премного. Ала всичко си има край. Парите на богатия били повече от ума му, но не били безброй. Свършили се. Защото той бил толкова щедър, че ги не жалел никак.

Един ден се намерил с празен джеб. А като му се свършили парите, свършили му се и приятелите. И те се отнесли към него по свински. Като разбрали, че не могат да живеят вече на негов гръб, почнали да му се сърдят и да го нападат. Сетне всеки си завил края и момъкът се видял сам-самин, отхвърлен от всички.

Никой от ония, които му помагали да харчи парите, не се намерил да му помогне, когато го видял, че е изпаднал в нужда.

Но момъкът се не отчаял.

— Сам съм си виновен — си казал той. — Вместо да пестя, аз пилеех без сметка. Пада ми се. Стигнах до просяшка тояга.

И той решил да се върне в родината си, дето имал поне земя, та все можел да преживее, ако работи. Тръгнал. Стигнал до една гора. Мръкнало се. Озърнал се наоколо — да види къде би могъл да пренощува. Видял някаква колиба, бедна хижа от дървета и слама.

Колибата не била за благородник като него — но какво да се прави? Когато човек няма онова, що иска, трябва да вземе това, което му се дава.

Пътникът влязъл в колибата. Тя била празна. Нямало не само легло, но дори и стол, дето да поседне човек. До стената лежел дървен ковчег. Момъкът седнал на него. Поседял, отморил се, па полюбопитствувал да види що има в сандъка. Отворил го. Гледа: в него втори ковчег, по-малък. В него се оказал трети, още по-малък, а в него — четвърти и тъй нататък: ковчег в ковчег, докато най-сетне в последния се намерила една кутийка, а в нея пожълтяло листче хартия.

На хартията пишело нещо. Момъкът се опитал да го прочете под светлината на пълния месец, който светел през прозореца.

И той прочел гласно:

— „Излез, мой робе Силферзумуне!“

Като казал тия думи, в колибата се чул глас:

— Какво ще заповядаш, господарю?

Момъкът се озърнал и за голяма своя почуда не видял никого.

— Кой се обажда? — запитал той, но пак не видял никого. Гласът се не повторил.

— Тъй ще да ми се е сторило — казал си пътникът. — То е от умората. Цял ден съм ходил и не съм хапнал залък хляб.

Седнал отново на ковчега и повторил думите:

— Излез, мой робе Силферзумуне! Ето че се чул отново гласът:

— Какво ще заповядаш, господарю?

Не ще съмнение, тоя път момъкът не се излъгал. Наистина чул човешки глас. В колибата трябва да има някой. И благородникът запитал:

— Ако има тук някой, нека ми даде нещо да хапна!

В същия миг сред хижата се явила трапеза, а на нея всякакви ястия. Момъкът се нахранил до насита.

Дошло време да спи. Но къде да легне? На ковчега ли? Той бил корав, па и къс. Прочел благородникът отново думите:

— Излез, мой робе Силферзумуне!

— Какво ще заповядаш, господарю?

— Пригответи ми да спя. Само че искам хубаво и меко легло. Невидимият Силферзумун донесъл толкова богато легло, че и в царските дворци едва ли ще се намери по-хубаво. Легнал пътникът и

заспал. Спал той чак додето слънцето се издигнало над гората. Като се събудил, погледнал бедната хижа и си рекъл:

— Вечерята беше хубава, леглото — също. Оня, който може да ме нахрани по царски, и то сред гората, и да ми донесе легло с копринени завеси, ще ме настани и в хубава къща. Аз не съм селянин — да живея в хижа. В моя замък имаше златни огледала и скъпа покъщнина. Нещо такова ми трябва и тук.

И пак прочел вълшебните думи, що съдържало листчето. Чул се гласът на Силферзумун. Момъкът заповядал да му направи дворец, по-голям и по-хубав от замъка, в който живеел някога, преди да тръгне на път.

Всичко станало, както го искал: благородникът се намерил в огромен дворец, с хиляди стаи, коя от коя по-богато наредени. Под обилната светлина на слънцето златните и сребърните предмети блестели толкова силно, че заслепявали очите. През прозорците се виждала голяма и хубава градина с високи дървета и пъстри благоуханни цветя. Имало цели лехи с най-отбрани видове рози, други — с шиболи, трети — с карамфили. А плодни дървета — да се почудиш!

Но в двореца нямало жива душа. Нямало дори ни куче, ни котка. Това не се харесало на благородника, който почнал да става от миг на миг все по-придирчив.

— Хей, Силферзумуне, мой робе! Излез, че има да ти заповядам нещо.

— Какво ще заповядаш, господарю? — попитал спокойно гласът на невидимия роб.

— Ти си, както ми се вижда, много недосетлив. Направи ми дворец, а ми не доведе ни слуги, ни слугини. Бива ли това нехайство? Я скоро направи, каквото трябва! Аз не мога да живея самичък в такъв огромен дворец: ти ще ме накараш да полудея. Искам да имам слуги и слугини, които да ми угаждат и да треперят пред мене.

След миг всичко било изпълнено, както заповядал господарят. Явили се стотици слуги и слугини, облечени добре, и всички — пъргави, внимателни и послушни. Едни се кланяли на благородника, други го следели що ще им заповяда, а трети сами се досещали какво трябва да извършат.

На края на тази гора се издигал един летен дворец, много по-малък от този на благородника. В него живеел царят на тази земя, комуто принадлежали и гората, и полята наоколо, и още много градове и села. През този ден, когато ставали чудесата в хижата, той бил на лов. Като се върнал в своя дворец и погледнал през прозореца, с голяма почуда видял новия дворец, чиито кули се издигали високо над гората. На покрива на двореца имало златни петли, които се въртели ту на една страна, ту на друга и блестели на слънцето.

„Що е пък това?“ — си помислил царят и се намусил недоволен.

Той повикал придворните и ги запитал:

— Виждате ли онова там, сред гората?

— Виждаме го — отвърнали те, като се поклонили и повлекли крак, както правят царедворците в знак на дълбоко уважение.

— Що е то? Замък ли е?

— На замък прилича, господарю, но е много по-голям. Сякаш не е замък, а дворец.

— Значи, очите ми не са ме излъгали. В такъв случай или аз съм луд, или моите поданици твърде много си позволяват. Кой се е осмелил да издигне такъв висок дворец на моя земя, без дори да ме попита? Цар ли съм аз, или не съм?

Царедворците се поклонили отново, отново повлекли крак, но никой не можал да каже кой е виновникът: те виждали за пръв път новия дворец.

— Скоро да дойдат войниците — пешаци и конници — заедно със своите офицери!

Дошли войниците, наредили се на широкото поле пред двореца. Офицерите влезли при царя, тропнали с крак и отдали чест.

— Какво ще заповядате, ваше величество?

— Скоро да срутите оня дворец и да обесите човека, който е дръзнал да го издигне, без да ме пита!

— Слушам, ваше величество — извикал всеки от офицерите, като тропнал отново с крак и отдал чест.

Войниците тръгнали на път, като тропали силно с нозе, за да ги чуе царят им от своя дворец. Забили барабани, засвирили тръби и рокове. Музикантите гърмели толкова силно, че благородникът ги чул още преди да се покажат пред неговия дворец. Той бил чувал много

пъти военната музика и разбрал какво значи това. Но се не уплашил, защото в ръцете му било онова вълшебно листче.

— Хей, робе мой Силферзумуне! Излизай скоро, че ще ти дам да разбереш!

— Какво ще заповядаш, господарю?

— Какво ще заповядам ли? Сляп ли си, та трябва все аз да те подсещам що да правиш? Не виждаш ли ония войски, които идват насам? Скоро да ми намериш войници, два пъти повече от тях! И оръжие да ми намериш по-добро от тяхното! Хайде, по-скоро. Какво се бавиш?

След миг всичко било готово. Пред двореца стоели наредени безбройни пълчища, стегнати и добре въоръжени. Те чакали само заповед, за да се нахвърлят срещу неприятеля и да го унищожат.

Когато царските войски минали гората и видели наредените пълчища, те се спрели. Никой не посмял да мръдне крачка напред. Тогава благородникът излязъл и повикал царския военачалник.

— Защо водиш тия войски срещу мене? — го запитал той. — Не знаеш ли, че аз съм по-силен от царя?

— Сега виждам, че наистина е тъй — отвърнал военачалникът. — Но аз имам заповед и трябва да се покорявам.

— Пожали своите войски! — рекъл благородникът. — Наистина аз съм княз, а не цар, но ти виждаш добре силата ми. Ако царят ме послуша и склучи с мене съюз, аз ще му бъда полезен, защото не съм лош човек. Спогодим ли се с него, ние ще се бием заедно и ще надвиваме всички, които биха се одързостили да нападнат царството.

— Имате право, ваше царско височество — казал военачалникът. — По-добре е съюз с такъв силен господар, какъвто сте вие, отколкото вражда с него.

Князът поканил тогава военачалника да дойде със своите офицери в двореца на закуска и разговор. Поканените дошли. Вместо закуска им било дадено цяло угощение. И на войниците отнесли храна и питие. Дълго траяло угощението. От разговора си с офицерите князът се научил, че царят има дъщеря, толкова хубава, че няма вече накъде.

— Омъжена ли е?

— Не е и не мисли да се омъжва. Много е горделива. Не поглежда мъже.

— Нека това ѝ бъде недостатъкът. Такава болест се лекува лесно.

Когато взело да се мръква и офицерите усетили, че им се замайват главите, наставали, поздравили домакина с „Ура!“ и „Да живее!“, па се сбогували и си тръгнали с войските. Едни се клатели, други се заваляли, трети едва се влачели.

Като останал сам, благородникът се замислил за княгинята: „Дали е пък наистина толкова хубава, колкото я хвалят? Кой знае! Те бяха малко пийнали... Не бих ли могъл да я видя с очите си?

Я пък да се опитам?“

Извадил той листчето и прочел:

— Робе мой Силферзумуне! Излез!

— Какво ще заповядаш, господарю?

— Щом заспи царската дъщеря, вдигни я на ръце, та ми я донеси. Но гледай да се не събуди.

Малко след това в двореца се явило хубаво легло с дантелени завеси. В него лежала най-хубавата мома на света. Чудо, невидено наистина! Да гледаш, да се ненагледаш! Князът се просто смаял, като я видял. Дълго я гледал и колкото я гледал, толкова повече му се харесвала. Но ето че момата почнала да се пробужда. Той извикал невидимия роб и му заповядал да я пренесе отново в двореца на баща ѝ.

На другата сутрин, щом се събудил, царят погледнал през прозореца — да види стои ли още дворецът.

„Как ще стои? — си мислел той. — Моите войници са го сринали вчера, та и следа не са оставили от него.“

Но каква е тая работа: очите ли го лъжат, или някой се подиграва с него? Дворецът си стърчи на мястото. Слънцето осветлява покрива и кулите! А златните петли блестят ли, блестят! Чудно нещо! Бива ли такава подигравка?

Царят повикал придворните.

— Виждате ли двореца?

Те протегнали вратове, издали глави през прозореца, опулили очи и се загледали.

— Виждаме го, ваше величество. Как да не го виждаме? И слепият би го видял.

— Ами вчера не заповядах ли да го разрушат войските? Защо не са изпълнили повелята ми?

Царедворците не знаят нищо. Те ще повикат военачалника. Той идва, удря крак до крак и шпорите му иззвънтят. Покланя се, отдава чест.

— Какво ще заповядате, ваше величество?

Царят е ядосан. Той го запитва гневно не им ли е заповядал да разрушат замъка и да обесят стопанина му.

— Тъй вярно, ваше величество, заповядахте ми. Не смея да ви излъжа. Ще ви кажа истината.

И той начева да разказва как е станало всичко. Оня вироглав момък е княз. Той има безбройна войска, въоръжена много по-добре от царьовата. Дворецът му е десет пъти по-голям и сто пъти по-хубав от царьовия. Князът иска мир. Той поздравява негово величество и му желае щастие. Исква да сключи с него съюз. Дори обещава да му дойде на гости тия дни.

Царят е съвсем забъркан. Главата му се върти. Той си сменя короната, слага я на масата и се почесва по тила. Макар че е цар, той не може да разбере как се е явил тоя дворец само за една нощ и отде са се взели в царството му толкова враждебни войски.

— Ако оня княз не е дяволът, той трябва да е голям магьосник. Свободни сте.

Всички си излизат. Царят остава сам. Той се отново замисля. Влиза дъщеря му.

— Добро утро, татко — му казва тя и го целува. — Да знаеш какъв чуден сън сънувах тая нощ: нечий невидими ръце ме вдигнаха заедно с леглото и ме пренесоха хей там, сред гората, в новия дворец. Там живее непознат момък, голям хубавец. Такъв хубавец, че няма втори като него. Искам да му стана жена.

— Тъй ли? — викнал царят учудено. — Ти по-рано не искаше да погледнеш мъж, а сега ти се приискало да се омъжваш! Каква е тая работа? Да не ти е направил някоя магия?

— По-рано беше друго — рекла момата. — Сега, откак видях княза, все за него мисля. Не мога да живея без него — искам го.

Царят се смутил. Нищо не можел да каже. Какъв е наистина тоя княз, та обайва хората? Как е можал да уплете дъщеря му, и то насън?

Както седял и мислел, току дочул тържествена музика. Съобщили му, че идва князът с много придворни; всички били облечени разкошно; дрехите им блестели от златна и сребърна сърма и

от скъпоценни камъни. Скочил царят и се облякъл в най-хубавите си дрехи. Турил си златната корона. Пременила се и дъщеря му. Застанали на стълбата — да чакат гостите.

Князът пристигнал. Той се поклонил на царя любезно. И оня му отвърнал с любезен поклон. Влезли в големия чертог. Заприказвали се. Князът излязъл не някакъв съмнителен магьосник, а много умен, учен и приятен момък. Говорел толкова сладко, сякаш мед капе от устата му.

Почнало угощението. Князът седнал до царската дъщеря. Тя си не сваляла очите от него. Каквото и да рече той, тя казва: „Да.“ Когато момъкът поискал от царя ръката ѝ, оня рекъл: „Да.“ Само че изказал желание — преди да стане сватбата, да отиде на гости на княза: много му се искало да види двореца и ония чудеса в него, за които разказвали всички с възхищение.

Князът се върнал в своя дворец. Тогава за невидимия роб се отворила много, твърде много работа. Той трябвало да тича насам-натам, да приготви всичко, що трябвало, за да посрещнат царя и дъщеря му и да ги нагостят, па да им дадат и такива подаръци, каквито никой не бил сънувал. Всичко било натъкмено от хубаво по-хубаво.

Гостите останали много доволни. Те обходили двореца и не можели да скрият своето учудване пред великолепието на онова, що видели. Тъкмо такъв зет се искало на царя да има. Тъкмо такъв мъж желаела и княгинята, която го обикнала още щом го видяла.

Отпразнували сватбата по царски. Князът се върнал с жена си в своя дворец. Започнали щастлив и весел живот. Ходили си на гости с царя, устройвали угощения, излизали на лов. Царят обикнал зетя си. И князът обикнал своя тъст.

Минало време — много ли, малко ли, не знам.

Една вечер князът чул глас:

— Господарю, доволен ли си от мене?

Князът разбрал, че оня, който го пита, е неговият роб Силферзумун.

— Дори съм предоволен.

— От всичко ли си доволен?

— От всичко. Онова, що имам, дължа го на тебе. Ти ми го даде, без да съм го заслужил с нещо.

— Ами ти какво ще ми дадеш в замяна на онова, що получи?

— Какво мога да ти дам? Па и как да ти го дам, когато не мога дори да те видя? Ако мислиш, че мога да ти услужа с нещо, кажи: всичко съм готов да сторя.

— Тогава дай ми листчето, което намери в ковчега! Друго не ща.

— Да ти го дам. То не ми трябва вече, защото знам думите наизуст.

— Сложи го довечера при леглото си! Аз ще дойда да го взема. Вечерта князът оставил листчето на масичката до леглото си, па заспал.

Сутринта се събудил рано. Събудил се, защото му било много студено. Треперел от студ. Зъбите му тракали. Отворил очи. Гледа — няма ни легло, ни разкошна спалня, ни дворец. Той лежел на сандъка в колибата. Облечен в някогашните си дрехи, окъсани от път. Отвън паднала слана. Вратата на хижата зеела.

Скочил князът и викнал:

— Излез, мой робе Силферзумуне!

Никой не му се обадил. Втори път викнал. Пак не му се обадил никой. Трети път викнал — още по-силно. Ала и тоя път не чул отговор. Разбрал тогава князът грешката си.

— Тоя роб ще да е някой дух, омагьосан от някого да робува, додето не си вземе листчето с ония думи. Голяма глупост извърших, като му го дадох. Па и зле се отнесох към него. Като видях, че е готов да направи всичко, що му поръчам, почнах да му се карам. От нищо не бях доволен: все повече и повече исках. Пуста моя ненасита: тя ме погуби!

Станал князът. Тръгнал по хижата, да се стопли. Гледа — на един край, в къта, лежи булката му и трепере от студ. Без постелка и завивка, на земята лежи. Облечена като княгиня, с бащините си дрехи: тях Силферзумун не можал да вземе, понеже не ги бил донесъл.

Князът разказал на жена си всичко, що станало с него още откак напуснал родния си край. И най-последно рекъл:

— Не бива и ти да страдаш с мене по моя вина. Аз съм недостоеен за тебе: напусни ме, върни се при баща си! Аз ще гледам да се справя, както мога.

Но княгинята не се съгласила. Тя казала, че го обича и не може да се раздели с него.

— Ти си ми съпруг и ако ни е писано да страдаме, нека да страдаме заедно. Не се дели от тебе. Ще остана, додето ти си тук. А тръгнеш ли нанякъде, и аз ще вървя с тебе.

И царят се събудил в своя дворец. Както правел всяка заран, станал и погледнал през прозореца към двореца на своя зет. Но това, което видял, му се сторило не за вяра: гората се издигала като по-рано, ала над нея не стърчели кулите, не се въртели бляскавите златни петли, Що е станало?

Повикал той придворните.

— Я погледнете натам! Всички погледнали към гората.

— Виждате ли нещо?

— Виждаме зер: гора.

— Гора? Глупци! Кой ви пита за гората? Виждате ли зетъвия ми замък?

Всички проточили шии, ококорили очи и се загледали. Трябвало да признаят, че няма никакъв дворец.

— Ами къде се е дянал? — викнал царят ядосано. — Кажете: къде е дворецът? Що е станало с него?

Никой не можел да каже нищо.

— Тръгвайте след мене да видим каква е тая работа! Аз още отначало нямах много вяра у тоя княз, но за угода на дъщеря си го направих зет. Ще видим! Тепърва ще се разбере кой е цар в тая земя!

Те навлезли в гората и стигнали до онова място, където бил по-рано дворецът. Нямащо ни градина, ни дворец, ни следа от дворец. Растели борове и хвойна. Между дърветата се виждала бедна хижка.

Царят влязъл в хижата и — що да види? Зет му седи, облечен в парцаливи дрехи, на един дървен ковчег, а княгинята се свила в къта на земята и рони сълзи.

— Що се е случило? — викнал царят. — Кажете ми, що е станало?

Ала никой му не отговорил. И князът, и жена му се били заклели да не казват на баща си нищо за роба и за вълшебния дворец. Тъстът продължавал да разпитва зетя си. Ядът му попреминал. Той говорел кротко, с добром искал да научи що е станало. Но зетят пак не отварял уста: сякаш онемял през тази нощ. Царят кипнал:

— Говори! Нямах ли уста?

Оня пак не казва дума.

Разсърдил се царят. Тоя път се разсърдил здраво.

— Разбрах — рекъл той, — че тоя не е никакъв княз, ами ме е измамил, за да се ожени за дъщеря ми. Скоро го хванете, вържете го и го обесете!

Тогава княгинята паднала на колене пред баща си и почнала да му се моли да пожали мъжа ѝ. Но никакви молби не помогнали. Царят бил непреклонен.

— Той е измамник и ще загине като измамник — отсякъл той, па си тръгнал.

Царската заповед трябвало да се изпълни. Издигнали висока бесилка накрай гората. Към обед трябвало да обесят княза. През това време обаче княгинята подкупила тъмничарите и джелатина, който щял да хвърли въжето на врата на мъжа ѝ. Те обещали да прекарат под мишниците на осъдения едно въже под дрехите и джелатинът да върже за него примката, като я преметне хлабаво около врата. Князът ще се престори на обесен, а вечерта ще прережат въжето и ще го освободят. През нощта князът и княгинята ще избягат в друго царство.

Когато дошъл уреченият час, царят пристигнал със свитата си да гледа как ще бесят зетя му. Качили осъдения на бесилката. Джелатинът му хвърлил примката на шията и ритнал бурето под нозете му. Оня увиснал, изплезил език и се престорил на умрял. Всички се разотишли.

Не било приятно на княза да виси половин ден закачен на бесилката. Като нямало що да прави, той се размислил за миналото си. Разкажал се най-напред за своето необмислено прахосничество. После си признал, че е постъпил зле, като се е лакомил за много. Още по-зле постъпил, като дал на духа книжката.

„Да ми беше сега това листче в ръцете — си казал той, — съвсем инак бих постъпвал. След като страдах все по своя вина, сега поумнях: знам що да правя. Но — де е листчето? Люлей се, княже, на бесилката до довечера и ритай с крака: тъй ще ти дойде умът в главата.“

И до вечерта умът му наистина дошъл. Колкото и да бил тежък денят, той се свършил. Мръкнало се.

Когато князът очаквал да дойдат подкупените тъмничари да отрежат въжето, за да слезе, чули се викове: „Е, хе-хе! О, хо-хо! И, хи-хи! У, ху-ху!“ Погледнал той натам, отдето се задавали виковете, и видял, че по пътя идват право към бесилката седем талиги, натоварени със скъсани обуца. Не само натоварени, а — би могло да се каже — и

претоварени. На последната от тях седяло малко старче, облечено в сиви дрехи, с пискюл на шапката. Лицето му било хитро и зло, дори страшно: цял дявол.

Като продължавало да се провиква: „Е, хе-хе! О, хо-хо! И, хи-хи! У, ху-ху!“ — старчето спряло колите тъкмо под бесилката, изправило се навърх камарата от обувки, погледнало към княза и се закикотило. Дълго се смяло то, па рекло най-сетне:

— Глупак се беше родил ти, приятелю, и глупак си умря. Затова се и казва, че глупостта не ходи по говедата, а по хората, които — когато са глупави — са от говеда по говеда. Ти се люшкаш на бесилката, а аз си карам колата с тия обувки, що скъсах, за да изпълнявам заповедите ти. Е, хе-хееее! О, хо-хоооо!

И пак се закискало.

Князът се преструвал на умрял. Като се уморило от смях, дяволчето-джудже извадило от джеба си едно листче — същото листче, което князът познавал много добре — и като го поднесло под носа му, рекло:

— Байно ле, байноооо! Виждаш ли това листче със слепите си очи и знаеш ли що пише на него? Оня проклет магьосник, който ми написа на тая хартийка името, ме задължи — седем години да слугувам на оногова, който вземе листчето. А ти ме държа като свой роб не седем години, а ден до пладне. И, хи-хиииии! У, ху-хууууу!

Толкова весело било на старчето, че току пъхало хартийката под носа на княза и се кискало.

Но пословицата казва: „Не всеки, който виси на бесилка, е мъртъв“. Да, за княза можело да се каже, че е напълно жив. Той грабнал листчето и казал:

— Силферзумуне, мой робе! Чуй какво ще ти кажа!

— Какво ще заповядаш, господарю?

— Ето какво. Остави шегите настрана. Прережи въжето, сними ме от бесилката, па направи двореца и всичко друго точно както си беше до снощи. После доведи жена ми, а на баща ѝ направи да порасне на гърба една голяма буца: голяма колкото диня.

Джуджето направило всичко, както му било заповядано. Нощта минала щастливо. А на сутринта царят се събудил и усетил, че го сърби гърбът. Почесал се и напипал буцата. Тя го не боляла, но го сърбяла силно. Извикал лекаря да го прегледа. Оня го намазал с

някакво лекарство — най-доброто за такива отоци, — но не помогнало. Буцата станала дори по-голяма. Пратил царя за други лекари.

Дошли. И техните лекове му не помогнали никак. Буцата все наедрявала. Толкова му тежела, че не можел да върви.

Към прозореца той не поглеждал. Па и защо да поглежда? Двореца го няма, зет му е обесен. Но по едно време, кой знае как, пред очите му се мярнало нещо бляскаво. Загледал се той: петлите над зетовия му дворец.

Повикал веднага придворните.

— Я погледнете там! Виждате ли нещо?

Заглеждат се царедворците, проточили шии към прозореца. Опулват очи. Зяпват от учудване. Виждат зер — как да не виждат: дворецът е отново на мястото си!

Чудят се придворните. Дваж повече се чуди царят. Какъв е тоя дяволски дворец? Една нощ го има, друга го няма!

— Я пратете да извикат дъщеря ми!

Търсили я, търсили, не могли да я намерят никъде. Къде ще да се е дянала?

— Дайте носилката и ме вдигнете да видя още ли виси оня на бесилката!

Качили царя на носилката, защото не можел да ходи поради тежката буца. Отнесли го на мястото, дето била бесилката. Нито от зетя му имало диря, ни от бесилото. Земята си била равна, сякаш не е никога копана, за да се издига там бесилка.

Зачудил се царят още повече.

— Чакайте! — рекъл. — Чакайте да помисля.

Снел си короната, па се почесал по тила. Мислил, мислил, нищо не измислил. Той забравил дори и буцата. Гледа — оня дворец все още стърчи, а петлите се въртят и светят ли, светят.

— Я ме отнесете в оня дворец!

Отнесли го. Никаква промяна: всичко си е, както си било преди това. Градината си е градина, розите — рози, а слугите ходят между дърветата и си приказват тихо. Князът и княгинята — и двамата засмени — излизат да посрещнат царя. Той ги поздравява, дори ги прегръща и целува, но му се не вярва, че всичко това е наистина.

— Ако всичко това е вярно, тая работа не може да бъде чиста. Дяволска намеса има тук. Да вярвам ли на очите си?

— Добър ден, скъпи ни татко! — му казва зетят и продължава да се усмихва.

Царят го гледа с облещени очи.

— Кой си ти? Ти ли си зет ми?

— Аз съм, разбира се. Кой друг може да бъде? Твоята дъщеря има само един мъж.

— Че как тъй? Нали те обесиха вчера по моя заповед? Аз видях с очите си.

Князът се изсмял.

— Почакай малко, татко — рекъл той, — да си измия още веднъж ушите, за да бъда сигурен, че чувам добре.

И като влязъл в стаята си, извикал Силферзумун и му заповядал да махне буцата от гърба на тъста му, па се върнал при гостите.

— Я повтори още веднъж, татко, онова, що каза преди малко!

— Казах, че по моя заповед ти биде вчера обесен като измамник. Князът се изсмял още по-силно:

— Ти си сънувал, татко, неприятен сън. Това, което казваш за бесилката, е толкова вярно, колкото би било вярно, ако аз кажех, че имаш на гърба си буца.

— Буца ли? Че как да...

Царят щял да каже: „Че как да нямам?“ — но се пипнал по гърба и ръката му паднала като отсечена: никаква буца нямало там. Това го забъркало съвсем.

— По всичко се вижда — казал той, — че или по-рано съм сънувал, или сега сънувам. Не дойдох ли вчера тук? Двореца го нямаше: вместо него имаше хижа и в нея седеше ти, парцалив като просяк. После те вързаха — добре помня това, — обесиха те, аз легнах да спя и като се събудих, и буца имах на гърба си, и дворецът беше отново тук, както е сега, както беше и оня ден.

— Какви са тия измислени работи, татко? — обадила се дъщерята. — Ти си наистина сънувал.

И като се обърнала към придворните, рекла им:

— Кажете на царя, не е ли сънувал всичко това? Те мълчели. Не знаели що да кажат. Обадил се отново князът:

— Наистина негово величество е сънувал грозен сън. Особено онова с бесилката й с буцата. Мислите ли, че е току-тъй лесно да се обеси царски зет, па при това и княз? Кажете де, недейте мълча! Ще се дам ли аз да ме обесят току-тъй, дори без да са ме съдили? Па и кой от вас би се осмелил да каже, че царят мисли зло на своя зет? А? Кажете де!

Всички придворни се поклонили в знак на съгласие. Смеел ли някой да каже, че царят не е сънувал?

Като видял и чул това, царят казал, след като си разтъркал очите:

— Всички вие сте прави. Сега чак ми се избистри умът и аз разбрах, че трябва да съм сънувал. Особено това с буцата... О, то беше неприятен сън. Дано се не повтори вече.

— И да се повтори, и Да не се повтори — казал князът, — едно трябва да запомним всички: не бива да бесим невинни хора, па дори и насън!

На царя станало много драго, че не е обесил зетя си, а само е сънувал, че го беси. Той се развеселил. Никой след това не му споменал за станалото. Ако се отворело случайно дума, всички казвали, че е сънувал.

Царят заживял честито със зетя си и дъщеря си. Неприятният сън се не повторил вече. И сам князът бил станал скромен в своите искания: което можел да върши сам, не карал духа да го върши. Когато наближил край на седмата година, дошъл Силферзумун.

— Моля ти се — рекъл, — Дай ми листчето! От моите услуги, както виждам, ти вече нямаш нужда. По-рано тичах толкова много, че не можех да се видя със здрави обуца, а сега за шест години и един чифт не мога да скъсам. Пусни ме на свобода.

— Ще те пусна — казал князът, — ако ми оставиш замъка и всичко друго, което получих от тебе. Разбери най-сетне, че ми се никак не ще да се люлея още веднъж на бесилката и да лъжа царя, че е сънувал.

— Съгласен съм — рекъл духът. — Подарявам ти всичко. Князът му дал листчето и духът се изгубил. Що се отнася до двореца и до другите неща, те останали на княза. Силферзумун не му ги отнел, защото и злите духове са честни, когато дадат обещание.

ОПЪРНИЧАВА ЖЕНА ФИНЛАНДСКА ПРИКАЗКА

Един селянин се бил оженил за опърничава и опака жена. Той ѝ каже да направи едно — тя ще направи тъкмо противното. Каже ли ѝ да не прави нещо, тя ще го направи веднага.

Наближавала Коледа. Мъжът не обичал караниците. Искало му се поне през празниците да поживее мирно и тихо, та да не става за подигравка на съседите. И той намислил един начин как да накара жената си да извърши това, което се иска нему.

Викнал жена си и ѝ казал:

— Невясто, иде Коледа.

— Каква ти Коледа? — викнала тя. — Великден иде.

— Добре — казал той. — Макар че е Коледа, нека речем, че е Великден. Да не би да ти хрумне да опечеш за празниците бял хляб? Нямаме пари за такъв разкош. Трябва да се простираме според чергата си.

Едва изслушала тия думи, жената викнала:

— Напук на тебе ще опека бял хляб!

Мъжът се престорил на ядосан и добавил троснато:

— Има си хас да ти дойде на ум да сготвиш и риба! Мисли му добре! Пребивам те, невясто!

А тя това и чакала.

— Да не готвя риба ли? Тъкмо риба мисля да сготвя. И чорба ще има от риба, и риба на фурна ще има. Да видим кой е господар в тая къща: ти ли — или аз?

— Ти си решила да ме съсипеш — казал отчаяно мъжът. — Само, моля ти се, недей прави сладки, че тогава трябва да си продам имота, за да покрия разноските.

— Сладки ли, казваш? Добре, че ми науми. Цяла тепсия сладки ще има.

— Хайде де! Не се шегувай, невясто! Да не би да извадиш и вино? Недей, че аз мисля да го продавам.

— Щом казваш да не вадя, ще извадя. Цяла бъчва ще източа. Напук на тебе ще го направя!

— Брееее, че опака жена! — викнал мъжът. — И вино ще извади, за да ме ядоса. Дано я прекръсти господ — поне кафе да не купува, че то тогава знам ли къде ще му отиде краят.

— Ще купя зер! — казала жената, зарадвана, че е ядосала мъжа си. — И кафе ще купя — и то половин кило. Да видим какво ще ми направиш.

— Какво си намислила ти, проклета жено? — сопнал се селянинът. — Да не би да имаш намерение да поканиш и гости? Каж ми поне отсега да вървя да се обеса.

— Разбира се, че ще поканя. Как може празник без гости? Ще поканя мама и сестрите си.

— Ех, щом си решила да поканиш тях, може — казал мъжът примирително. — Аз се бях уплашил — да не би да поканиш баща ми и братята ми с жените им, че каквито им са широки и дълбоки устата, всичко ще изпоядат.

— Аааа, от това ли те е страх? — рекла жената и се усмихнала хитро. — Тогава аз ще поканя и баща ти, и братята ти, и сестрите им заедно с всичките им деца. Нека ти изядат и ушите.

— Каквото щещ, прави! — викнал селянинът. — Само едно имай пред вид: ако ми отредиш място начело на трапезата, няма да седна, защото не е прилично. Там трябва да седне баща ми.

— Тъй ли? Ще имаш да вземаш! Тебе ще сложа начело на трапезата, а баща ти да седне, дето намери място.

— Разбрах какво си намислила. Ти ще ми заповядаш да седна на горния край на масата, за да ми тикнеш в ръката каната с виното, та да наливам на другите, а на мене да няма кой да налее. Тъй ли? Пребивам те, невясто, ако направиш така! Добре запомни!

— То се знае, че тъй ще направя. Не ми трябва мене пиян мъж.

— Ех, с това съм съгласен — казал селянинът. — Моля ти се, като наливам на другите, недей ме кара да наливам и на себе си, че от виното ме боли глава.

— Боли ли те? Че защо не си ми казал досега? Ще те карам не само да си наливаш, но и да пиеш чаша след чаша. Да пиеш — додето пукнеш.

По тоя начин селянинът успял да принуди жена си поне веднъж да отпразнуват коледните празници като хората. И бял хляб имало, и риба, и месо, и сладки, и кафе, и вино. И гости поканили — и то ония, които били най-приятни на мъжа.

Но щом се минали празниците, свършила се и радостта на селянина. Отново започнали раздорите и свадите с жената. Тя станала дори по-опака от преди. Ни един час мъжът нямал мира от нея.

И един ден той си казал:

„Не може тъй. Трябва да се отърва някак от тая луда жена. Тя ще ме опропасти. Страх ме е да не би край нея и аз да изгубя ума си.“

Дошло лятото. Мъжът отишъл един ден да коси сено. През ливадата течала река. Над реката имало мостче. Селянинът прерязал наполовина мостчето с триона си отдолу, за да може да удържи само един човек.

След няколко дена казал на жена си:

— Невясто, аз ще отида да прибера сеното, че е тъкмо просъхнало. А ти стой тука. Недей излиза никъде: може някой да дойде да ме потърси.

— Тъй ли? — викнала тя. — Че аз затворница ли съм — да стоя по цели дни в къщи? И аз ще дойда.

— Добре — казал той. — Излез се поразходи, само недей идва подире ми на ливадата. Ще стъпчеш сеното.

— Та затова и ще дойда. Ще дойда нарочно да го стъпча. Напук на тебе!

Тръгнал той. Тръгнала и жена му след него. Стигнали до реката. Мъжът минал предпазливо по моста. Като се приближила жената, той ѝ рекъл:

— Невясто, бавно и кротко минавай, че тоя мост ми се видя счупен. Дърветата са слаби и прогнили. Ако върви човек полека, ще го удържат, но разскача ли се, ще се строполи в реката.

Жената това и чакала.

— Ти ли ще ми казваш как да вървя? — викнала тя. — Не само ще скачам, а и ще танцувам.

И наистина се разскачала и разиграла по моста. Гредата изпраскала, мостът се счупил и жената се озовала в реката.

На мъжа домъчняло. Тръгнал да търси жена си нагоре срещу течението, за да я извади. Неколцина косачи, които работели на брега,

го запитали накъде се е запътил.

— Жена ми се удави — рекъл им той. — Бързам да я извадя.

— Ей, че си глупак — казали те. — Защо ще я търсиш нагоре? Ако е паднала, в реката, водата ще я отвлече надолу, по течението. Там я търси.

— Не познавате жена ми — казал им той. — Тя е толкова опърничава, че прави тъкмо обратното на онова, което трябва да направи. Уверен съм, че и когато е почнала да се дави, не ще се остави на течението да я изхвърли, а ще тръгне насреща му.

— Щом е била такава работата — рекли косачите, — за тебе ще бъде по-добре, ако не намериш жена си.

Така и станало. Колкото и да обикалял по двата бряга на реката, мъжът не намерил опаката жена.

БЕЗСТРАШНИЯТ КЛИСАР

ЕСТОНСКА ПРИКАЗКА

Имало някога си един свещеник, голям скъперник. От дълго време той търсел да си намери клисар да му бие камбаната нощем, през велики пости, когато има вечерна служба. Но все не можел да намери. Причините за това били много.

Преди всичко, както се каза вече, попът бил скъперник, та не му се давали много пари. Освен това ставали и някакви чудновати работи, от които хората се плашели, та никой не искал да стане клисар в тая църква. Знаело се, че не един и не двама — все способни хора — постъпвали на служба при попа, но като се покачат през нощта на камбанарията — нито камбанен звук се чува, нито пък камбанарят се връща. За никого от тях не се знаело къде и как е изчезнал.

Попът криел, че клисарите изчезват един по един, но селяните узнали това, и то се отдавна приказвало по цялото село. Никой не се съгласявал да стане клисар на свещеника.

Най-сетне имало и друго. Попът бил много придирилив: искал от клисаря да работи по цял ден, не му давал да си почине, нито да се нахрани както трябва. Но това, да речем, както и да е: само да не бяха ония ужасии, от които изчезват нощем клисарите.

Свещеникът се принудил да удвои заплатата на оногова, който би се съгласил да му стане клисар, и да му обещае изобилна и добра храна. След всяка църковна служба той съобщавал от амвона за това и подканвал момците, ала никой не обаждал.

Наближили велики пости. Попът трябвало без друго да си намери клисар. Иначе кой ще бие камбаната за, повечерие? Почнал пак обещанията. И добавял, че не ще иска много работа от клисаря през деня.

Един ден при попа отишъл един момък, който се казвал Ханс. Той бил хитър, способен и работлив. Дотогава служил при един скъперник чифликчия. Като чул за двойната заплата и за добрата храна, решил да постъпи клисар.

— Добре — казал попът. — Аз ще си устоя на думата; каквото съм обещал, обещано е. Но тая вечер трябва да те изпитам. Да ти видя работата. А утре заран ще подпишеш договора.

Ханс отишъл при поповите слуги. За работа не попитал, но още щом влязъл в стаята — понеже бил слушал много за скъперничеството на свещеника, — попитал какво ще му дадат да яде.

Тъкмо тогава било време за вечеря. По това време попът имал обичай да отива при слугите; като е при тях, смятал си той, те ще се срамуват, та няма да ядат много.

И тоя път влязъл в стаята малко след като отишъл Ханс. Той чул, че новият клисар казва на слугите:

— Дядо поп обеща добра и изобилна храна. Да видим ще ли си устои на обещанието.

Седнали да вечерят. Като хапнали малко, попът им казал:

— Вие ядете, а не пиете вода. Не бива тъй. След всеки две-три хапки трябва да изпивате по една чаша вода. Тъй ядат хората, а не като вас.

Той знаел, че като пие човек вода — охотата му намалява. Но Ханс не бил от тия. Той се наял добре, па вдигнал, та изпил цяла кана вода и рекъл:

— Благодаря ти, дядо попе, за добрия съвет. Водата, що изпих, смъкна храната надолу, та се отвори място още за толкова. Сипете ми още една паница супа. И хляб ми дайте, че тоя на масата няма да стигне.

Тоя ден трябвало да има полунощна служба. Един час преди полунощ Ханс тръгнал да бие камбаната. Отключил църквата. И колко се зачудил, като я видял цяла осветена отвътре!

Но това било още нищо. Тепърва имало Ханс да се чуди! И не само да се чуди.

В църквата се били насъбрали толкова много хора, колкото не идвали никога, когато има служба. Дори и на Великден. Всички те седели на дълги маси и играели карти. Тия хора били чудновати, не приличали на хора.

Ала Ханс не се уплашил. Той изобщо не бил никак страхлив. Отишъл право при играчите и седнал на една маса.

— Дайте и на мене крти — рекъл той.

Един висок сух мъж го запитал:

— Ти пък що търсиш тук приятелю? Кой те е канил да идваш? А Ханс го погледнал спокойно, па рекъл:

— Това не е твоя работа. По скоро аз трябва да ви попитам що търсите тук и как сте попаднали в църквата без мое позволение. Аз съм клисар на тая църква. Ключовете са у мене.

Дали и на него карти. Почнал да играе с непознатите чудновати хора, като че ли му са отдавнашни приятели. Дори се шегувал с тях. Щастieto му се усмихнало, както се казва в такива случаи, защото Ханс спечелил още при първата игра. А при по-нататъшните спечелил още повече.

Но ето че посред играта пропели първи петли. Настъпила полунощ. Светлината угаснала. И играчите, и масите, и пейките, и картите изчезнали за един миг.

„Добре, че си отидоха — отдъхнал си Ханс. — Навярно в следните игри щях да изгубя и това, което спечелих в първите.“

И тръгнал пипнешком по тъмната църква да дири стълбата, която води към звънарницата.

„Трябва вече да ударя камбаната — си казал той, вървейки. — Време е! Време е!“

Но тъкмо казал и трети път: „Време е“ — стигнал до стълбата и стъпил на първото стъпало. Ала кракът му се спънал в едно човече без глава, което седяло на стъпалото.

— Що търсиш тук, джудженце? — викнал му клисарят. — Не можа ли да се махнеш, като ме чу, че ида?

И го ритнал толкова силно в гърба, че безглавото джудже се търкулнало надолу, та се не видяло.

На второто стъпало седели две безглави човечета, на третото — три, на четвъртото — четири и така нататък. На последните стъпала те били толкова много, че Ханс нямало вече къде да стъпи. Той ритал всички тия мълчаливи пазачи на стъпалата. Ритал ги толкова силно, че като се сринали по стъпалата, чувало се как им пращят костите.

Най-после клисарят стигнал до горната стаичка на звънарницата, дето била камбаната. Но тъкмо хванал въжето и се приготвил да го потегли, погледнал нагоре. И що да види? В камбаната се било свило още едно безглаво човече, по-едро от другите. То извадило чука от езика на камбаната и се готвело да го пусне, та да счупи с него главата на клисаря.

— Чакай, чакай, приятелю! — викнал му Ханс. — Не сме се пазарили тъй. Не видя ли накарах всичките ти приятели бърже-бърже да слязат по стълбата, дори и без да си помръднат краката? И ти ще полетиш ей сега подир тях! Какво ме гледаш, като нямаш глава? Както си седнал на най-високото място ти ще има да изминеш най-дългия път. Но аз ще ти помогна: щете хвърля през прозореца, та ще се намериш за миг на камъните пред църквата. Здрава кост няма да остане.

И Ханс наместил стълбата, за да се качи по нея, та да снесе човечето. Ала то започнало да му говори:

— Моля ти се добри човече, съжали ме! Обещавам ти, че занапред нито аз ще ти преча да си биеш камбаната, нито ще позволя на някой от своите другари да ти пречи.

Но Ханс решил да бъде безмилостен към безглавото човече. Той го стиснал яко в ръцете си и се готвел да го хвърли през прозореца. Тогава то му рекло:

— Чакай да ти кажа още нещо! Недей ме гледа, че съм дребен. Ще дойде време да ти помогна — и тогава ще бъдеш много благодарен, че си ми пожалил живота.

Клисарят се усмихнал при тия думи.

— Мъничко безглаво човеченце! — му рекъл той. — Много високо мнение имаш за себе си. Твоята помощ ще бъде толкова голяма, че би могла да се побере на опашката на комара и пак да остане място около нея. Благодари, че ме намери в добро настроение. Прощавам ти. Ще те пусна да си живееш. Но само гледай да ми се не мернеш пред очите друг път, когато съм тръгнал да бия камбаната, че тогава не ще се отървеш вече.

Безглавото джудже поблагодарило на клисаря. То се смъкнало като катеричка по камбаната и изтичало надолу по стълбата толкова бързо, щото човек би си помислил, че под краката му има жарава.

А в това време Ханс биел радостно камбаната и звуците ѝ се разнасяли по цялото село.

Свещеникът също чул. Той се почудил как новият клисар е стигнал здрав и читав до камбанарията и бил много доволен, че най-сетне се намерил момък да върши тая работа. Но веднага му дошло наум, че е обещал да му плаща два пъти повече, отколкото на другите, и го хванало яд.

Като слязъл от звънарницата, Ханс отишъл в плевнята да спи. Свещеникът имал обичай да става много рано и да обхожда къщата, двора и църквата, за да види почнали ли са всички слуги работа.

И тая заран той станал рано и почнал обиколката си. Всички слуги се били вече заловили за работа, само новият клисар се не виждал никъде. Запитал попът за него, но се оказало, че никой го не знае де е.

Свещеникът се уплашил.

„Изглежда — си казал той, — че и с тоя клисар е станало нещо, както ставаше с другите. Само че ония изчезваха още преди да позвънят, а тоя е изчезнал, след като удари камбаната.“

Дошло време за обед. Всички слуги се събрали. И Ханс се явил.

— Къде беше цялата сутрин? — го запитал попът.

— Спах — отвърнал клисарят и се прозял.

— Та да не мислиш всяка заран да спиш чак до обед?

— Разбира се — отговорил Ханс и се засмял. — Има ли нещо чудно в това? Ясно е като бял ден, че който работи нощем, ще трябва да си отспива денем, както ония, които работят денем, спят цяла нощ. Ако назначиш някого другиго да звъни през нощта вместо мене, още преди зори ще ставам. Инак ще трябва да ме оставяш да спя поне до обед.

Тъй вървяла работата до Великден. Ханс се излежавал до пладне, нахранвал се добре, па се залавял за работа. А посред нощ биел камбаната. Никой не идвал да му пречи.

Като минали празниците, попът му казал:

— Сега вече няма нужда да се бие камбаната през нощта. Но затова пък ти ще работиш от изгрев слънце до залез слънце.

— Бива — рекъл Ханс, — но ще трябва да ми позволиш да бъда свободен поне половин час следобед, а в неделя — целия ден. Тъй правят слугите навсякъде, тъй ще правя и аз.

Свещеникът бил принуден да се съгласи.

— Само едно ще имаш пред вид — рекъл той на Ханс. — Може понякога да се случи извънредна работа: тогава ще работиш и след залез слънце.

— Съгласен съм — отвърнал клисарят. — Ала за извънредната работа ще трябва извънредно да ми платиш. Ако ли не — няма да я върша.

— Недей придиря толкова де! — викнал попът. — Ами през зимата дните са по-къси от нощите. Тогава ще трябва да работиш по-дълго.

— Да, затова пък през лятото дните са по-дълги от нощите. Значи, тогава ще трябва да спя по-дълго. Не, не съм съгласен. Ако се пазарим, да ти работя от изгрев до залез, това условие ще си остане и за през зимата, и за през лятото. Никаква извънредна работа не съм съгласен да ти върша. За нея ще намериш извънредни работници.

— Попът нямамо що да прави. Съгласил се.

Един ден го повикали в града на кръщенка. Той заповядал на клисаря да стегне конете за път. Градът не бил много далече — на няколко часа раздалеч от селото.

Ханс си напълнил торбата с хляб и сирене и взел един чувал, дето си сложил кожуха, едно одеяло и една голяма възглавница.

— Защо вземаш тия неща, само да тежат на коня? — викнал му попът. — Довечера сме в града. Там ще вечеряме и ще пренощуваме.

— Аз знам пословицата, че човек не трябва да тръгва на път лете без дреха и зиме без хляб. Сега е зимно време, но е топличко. Затова си взех и храна, и дрехи. Па има и друго нещо. Нали помниш как сме се условили? След залез слънце не мога да ти слугувам.

— Голям шегаджия си — рекъл попът.

Като излезли от селото, оказало се, че през нощта вятърът е нахвърлял много сняг по пътя. Целият път бил засипан. Трябвало да пътуват бавно. Преди да стигнат до града, имало да минат през една гъста тъмна гора. Когато стигнали до нея, слънцето залязвало. Конете едвам си влачели краката от умора. А клисарят току се обръщал и поглеждал към слънцето.

— Защо се обръщаш постоянно назад? — попитал го свещеникът.

— Защото нямам очи на гърба си, а слънцето е зад мене.

— Че защо ти е да гледаш слънцето? Я остави тия глупости, а гледай да стигнем в града, преди да се мръкне!

Ханс не казал нищо.

Когато стигнали досред гората, слънцето залязло. Клисарят спрял конете, слязъл от колата, снел торбата и чувала и рекъл на господаря си:

— На добър ти път, дядо попе.

— Да не си полудял, Ханс? — викнал попът. — Какво ще правиш сред гората? Я се качвай да вървим в града! Има-няма половин час дотам.

— Слънцето залезе — рекъл клисарят спокойно. — Ще си приготвя леглото да спя.

— Че как тъй! — рекъл попът. — Нима, ще оставиш господаря си да кара сам колата до града? Па и как ще спиш в тая гора? Вълци ще те изядат. Я тръгвай с мене! Ще ти дам да се почерпиш. Освен това ще ти платя и още половина надница.

Ала никакви обещания не помогнали. Ханс настоявал на своето. И попът се принудил да подкара конете самичък по пътеката. Преди да завие, той викнал на клисаря:

— Ей, Ханс! Чуваш ли? Хе там, зад дърветата на поляната стърчи бесилката, на която бесят осъдените. Двама обесени висят на нея. Техните души са отдавна в пъкъла и си приказват там. Приятно ли ще ти бъде да прекараш нощта при обесените?

— Че какво могат да ми направят? — рекъл клисарят, който бил вече легнал. — Те висят във въздуха, а аз си лежа на земята. И да искат — не могат да дойдат при мене.

Свещеникът не искал да изпусне богатата кръщенка. Той продължил самичък по-нататъшното си пътуване. Като стигнал в града, хората се зачудили много, че попът пътува без клисар. И когато им разказал що станало в гората, те рекли:

— На луд човек си попаднал, дядо попе.

Разбира се, Ханс не чул тия думи: гората била далече от града. Но и да ги бил чул — той нямало да се ядоса, защото му било все едно за какъв го смятат хората.

Преди още да се мръкне, той се навечерял добре, после си постлал одеялото над чувала, запалил лулата, за да си стопли поне носа, па се завил с кожуха и легнал да спи.

Спал, що спал, па се събудил. Събудил го някакъв шум и говор. Вдигнал Ханс глава и видял, че свети месечината. А до самото му легло стоели две безглави човечета и си говорели. Но ще запитате: как си говорят, като нямат глави и уста? Тия джуджета говорели с коремите си, а коремите им били много големи — приличали на любеници.

И двете човечета викали с писклив глас:

— Той е, той е, същият! Да, да, да, той е! Същият е!

После се навели над самото лице на клисаря и го загледали. А след това се развикали из един глас:

— Ще ти се отплатим ние. Няма да ни избягаш от ръцете. Още ме болят костите, като си спомня как ме ритна от стълбата долу. Помниш ли как ме ритна с тия обувки, подковани с железни клинци? Гръбнака ми счупи.

И те надали силен вик, като погледнали към поляната, дето стърчала бесилката.

— Ей, другари! Елате тук! Намерихме го най-сетне. Елате да накажем тоя обесник!

Завчас наизскачали — като че ли изпод земята — хиляда безглави джуджета, въоръжени с жилави пръчки. Те полетели като гъст облак от комари право към нещастния Ханс.

Той се намерил в чудо. Как ще се бори с толкова неприятели, колкото и да са дребни поотделно? Разбрал, че настъпва последният час от живота му. И той почнал да се разкайва, че не е тръгнал с господаря си, а е настоял на своето.

Но тъкмо тогава пристигнало още едно безглаво човече, малко по-едро от другите. Виждало се, че то им е нещо като главатар. Разбира се, че и главатарят на безглавите джуджета бил без глава.

— Стойте! — извикало това джудже на другите. — Недейте го закача! Тоя човек е под мое покровителство. Той спаси живота ми. Знам, че той хвърли всички ви надолу от стълбата, но никому се не счупиха краката. Като полежахте в топлата баня, мина ви. Хайде сега му простете и си вървете в къщи. Оставете ме да се поразговоря с него.

Безглавите човечета, послушали главатаря си. Те се разотишли, макар и недоволни.

А главатарят седнал до възглавницата на клисаря и му казал:

— Видя ли как те отървах от сигурна смърт?

— Благодаря ти — рекъл Ханс. — Признавам, че ми направи много голямо добро.

— А помниш ли, като ми казваше, че моята помощ можела да се побере на опашката на някой комар и пак да й бъде широко? Вярвам сега да си разбрал, че не бива да презираме и най-дребните същества. Тъй ли е?

— Тъй е — отвърнал Ханс и стиснал с благодарност ръката на безглавото човече.

— Аз си изпълних дълга и мога вече да си вървя — казало джуджето, — но искам да ти заплатя за ударите, които ти нанесоха моите хора, преди да дойда.

И наистина, Ханс си спомнил, че няколко безглави човечета го били ударили с пръчките си по главата. Ала ударите били толкова слаби, че той ги бил забравил.

Главатарят на джуджетата продължил:

— Жал ми е за тебе, като те гледам, че се измъчваш да слугуваш на този стипца-поп. Когато си отидеш утре в къщи, иди при северната врата на църковната ограда. Там ще намериш зазидан един голям камък, ненамазан с вар. Два дена ще има пълнолуние. Тогава излез посред нощ и изкърти с някой лост камъка. Под него ще намериш голямо имане. Раздай едната третина от парите на бедните, а останалите пари прави, каквото искаш.

В същия миг пропял петел. Безглавото човече изчезнало. Ханс заспал отново. Той спал спокойно чак додето го огряло слънцето. Към пладне се показал попът с колата.

— Ехеее! — викнал той още отдалеко на клисаря. — Много глупав излезе, че не дойде с мене в града. Да знаеш какво богато ядене и пиене имаше! Като владика се натъпках. Па и сума парички ми дадоха хората. Я виж!

И той разтърсил кесията с парите, които иззвънтели. Но на Ханс не станало мъчно, че не е придружил господаря си. Той се засмял и казал:

— Аз спечелих, дядо попе, сто пъти повече от тебе, макар че пренощувах в гората.

Свещеникът не пожелал и да го разпитва що е спечелил, защото бил уверен, че оня само се хвали.

Като се върнали в селото, клисарят изпрегнал конете и ги настанил в обора, па отишъл да разгледа църковната ограда. Там наистина имало един неизмазан камък, по-голям от другите. Ханс го запомнил на кое място е.

Още през първата нощ на пълнолунието клисарят взел големия лост, с който подпирал вратата на гробищата, и отишъл при оградата. Наоколо нямало никого. Клисарят извадил камъка. Под него се отворила дълбока дупка, в която имало три големи гърнета, пълни с жълтици. Ханс ги пренесъл в плевнята, дето живеел.

Когато дошла неделята, момъкът раздал на бедните едната третинка от парите, а после казал на попа, че не ще вече да му слугува.

Понеже клисарят не отворил дума за платата, попът го пуснал да си върви.

Ханс се изселил от това село. Той отишъл в друго, дето се оженил за една млада мома и си купил голям чифлик.

Моят дядо беше кравар при чифликчията, който му разказал веднъж, при чаша вино, тая приказка, а той я разказа на мене, когато бях малък. Ти пък я разкажи другиму. Нека я научат всички, за да знаят, че на доброто се отплаща с добро и че смелите и честни хора успяват.

КНЯЗЪТ И ЗЛАТНИЯТ ТРЕНДАФИЛ

АРМЕНСКА ПРИКАЗКА

В едно село живеели бедни хора — мъж и жена с дъщерите и синовете си. Настанали гладни и безплодни години. За да преживеят, те трябвало да продадат едно по едно всичко, що имали. Продали си и добитъка. Останала им само една нива, но нямало как да я орат. Решили да продадат и нея. Съседът им бил малко по-богат от тях. Той имал волове, можел да я оре. Купил я.

Още на другия ден новият стопанин излязъл на оран. Както орал, ралото се спънало в нещо твърдо. Разкопал селянинът на това място и намерил гърне с жълтици. Повикал съседа си и му казал:

— Вземи си тия пари — те са твои. В твоята нива ги намерих.

— Не са мои, твои са — рекъл оня. — Тая нива не е моя: аз ти я продадох.

— Вярно е, че аз купих нивата, но не съм купил и гърнето с жълтиците.

— Не ставай магаре! — викнал оня. — Вземи си жълтиците! Те са били твой късмет. Който купува земята, купува и всичко в нея.

— Не съм аз магаре, а ти! — креснал другият. — Аз съм честен човек. Баща ми и майка ми са ме учили да не лъжа и да не крада. Не мога да взема чужд имот. Дигай си парите и си върви!

— Тъй ли? А мене за безчестен ли ме смяташ? И аз не искам да присвоявам чуждо. Тия пари са твои и аз няма дори да ги пипна.

Скарали се двамата селяни. Отишли при царя да се съдят. Той ги изслушал, разпитал свидетелите, узнал всичко. Зачудил се много на такава голяма честност. Най-после рекъл:

— Слушайте! Научих се, че и двамата сте имали синове и дъщери. Сродете се и дайте жълтиците на младоженците.

Двамата съседи се зарадвали на тая присъда. Върнали се в село, един от момците на единия взел една от момите на другия, направили сватба и дали парите на младоженците. Новото семейство си накупило земя, построило си голяма къща и разбогатяло. Край него и родителите

заживели добре. Настъпили плодородни години — и нивите, и лозята, и овощните градини родили много. Сродените семейства живеели в сговор и благополучие.

Един ден на същото място, където някога било изровено гърнето, пораснал трендафил. Но какъв чуден и невиден трендафил! Цветовете му били от чисто злато, никога не увяхвали и вечно ухаели. Стопаните откъснали няколко рози, направили китка и я пратили подарък на стария умен цар. А той имал син. Князът взел китката и я отнесъл в стаята си. Сложил я в чаша с вода. Миризмата на розите била толкова силна и приятна, че се разнасяла по целия дворец и всеки, до когото стигне, изпитвал голяма наслада.

Минали се дни. Минали се месеци. Розите не увяхвали. Те ухаели като в първия ден. На княза се поискало да купи трендафила и да го пресади в царската градина. Отишъл при ония хора и им казал, че желае да му продадат чудния храст. Но на тях се не искало да се разделят с него.

— От бога ни е дар — отвърнали те, — не го продаваме.

Князът не рекъл нищо, но се много ядосал. Оскърбил се, че бащини му поданици не щат да му изпълнят волята. И един ден, както се връщал от лов, свърнал с другарите си през онова място. Смушкал коня си и прескочил оградата. Отишъл при трендафила, хванал го яко с ръце и се напънал да го изскубне. Ала ето че храстът се отделил отземи, измъкнал се от ръцете на княза и се издигнал с корените чак до небето. Момъкът не само се почудил, а и уплашил, като видял това. Погледал, погледал, па си тръгнал. Когато понечил да яхне коня си, обърнал се и видял, че трендафилът си расте — както си растял преди това. Върнал се князът и се напънал отново да го изтръгне. И тоя път храстът се вдигнал до небето. Три пъти станало това чудо. Тогава князът се ядосал и заповядал на своите спътници да препуснат конете си по лозята и градините наоколо и да изтъпчат всичко — за отмъщение на ония, които не искали да му продадат цветето.

Стопаните видели всичко, но не смеели дори да се покажат вън от къщи: боели се, че ловците ще ги убият.

Царският син се върнал в двореца и разказал всичко на баща си. Царят го укорил за стореното. После свикал всички мъдреци и гадатели от столицата и ги запитал какво е това чудо и що означава то. Дълго мислили мъдреците, но нищо не измислили. Те рекли:

— Царю честити, това чудо е голямо и нашият ум не го побира. Питай по-умни от нас.

— Че къде да намеря по-умни от вас?

— Прати сина си да походи по света: все ще намери някого да му разтълкува що значи това чудо.

Князът бил там и чул това. Той се приготвил за път, сбогувал се с баща си и тръгнал. Вървял, що вървял, намерил една бабичка — много стара и много умна. Разказал ѝ всичко, па я помолил да му обясни какъв е тоя трендафил и как е поникнал.

— Не знам, княже — рекла тя, — но ти тръгни по тоя път. Ще срещнеш един старец, цял прегърбен. Той знае повече от мене: дано ти каже.

Момъкът тръгнал: Вървял, що вървял, стигнал до един град.

Запитал де живее мъдрият старец. Показали му. Старецът бил наистина прегърбен, цял побелял. Живее в една колиба. Князът го поздравил и му обяснил защо иде. Старецът го изслушал, па рекъл:

— Княже, бабичката ми е сестра. Тя право ти е казала, че има старец, който ще ти разтълкува чудото, но тоя старец не съм аз, а брат ми. Той живее в друг град, все по тоя път. Той знае повече, защото е и по-стар от мене.

Момъкът тръгнал отново. Стигнал в оня град и намерил брата на стареца. Много се зачудил, като видял, че по-старият брат изглежда помлад от брата си: той ходел изправен, косата и брадата му били едва прошарени.

„Оня ме е излъгал — си помислил той, — тоя е по-млад от него.“

Както и да е, князът разказал на стареца всичко. А оня му казал:

— Не мога да ти разясня какво е чудото, за което ме питаш. Не съм аз оня, когото търсиш, княже. Това чудо ще ти разтълкува по-старият ми брат, а той живее още по-далече, все по тоя път. Той знае повече от нас двамата и от сестра ни. При него иди!

Князът продължил пътя си. Стигнал до един крайморски град. Питал, разпитвал къде живее мъдрият старец. И всички му казвали, че в града им наистина има един голям мъдрец, ала той не е старец. Старци имало много, но не били мъдречи.

— Отведете ме тогава при мъдреца! — казал князът. — Мене ми е все едно кой ще ми каже онова, което ми трябва да знам — стар ли е той или млад, не е важно.

Завели го в малка, но хубава и чисто наредена къща. Там го посрещнал човек на средна възраст, червендалест и силен, с черна коса и брада. Когато князът му разправил кой е, отде иде, с кого що е говорил и какво желае да узнае, мъдрецът си погладил брадата, усмихнал се и казал:

— Ония двама старци са мои братя, по-млади от мене.

— Не може да бъде — рекъл князът. — Ти казваш, че си по-стар от тях, а изглеждаш много по-млад. Най-младият от вас е толкова съсипан, побелял и прегърбен, че изглежда най-стар. Как да си обясня това?

— Ще видиш — рекъл мъдрецът. — Заповядай да обядваме най-напред, защото си ми гостенин, па сетне ще си поговорим и за тия неща, и за трендафила.

В края на обедата жената на домакина донесла една диня.

— Как ти се вижда тая диня? — запитал мъдрецът княза.

Онзи я погледнал, взел я в ръце, обърнал я насам-натам и за да покаже, че разбира от дини, рекъл:

— Не е дозряла.

— Донеси друга! — казал стопанинът на жена си.

Тя взела динята, отишла в зимника, одето се върнала след това пак с диня в ръце. Мъжът подал динята на княза и го попитал как му се вижда. Онзи пак я повъртял, и рекъл:

— И тая е зелена. Ядва се, но е трябвало още малко да постои на корена.

— Дай трета! — поръчал мъдрецът на жена си.

Тъй стопанката слизала дванадесет пъти в зимника. Последния път князът харесал динята.

— Добра е — рекъл. — Тъкмо диня както трябва. След като я изяли, домакинът казал на княза:

— Няма да ми се сърдиш, че ще ти кажа всичко, както си е. Аз не обичам да лъжа. Ти си — млад, а искаш хората да те мислят, че знаеш всичко. Видях те, че не разбираш от дини: дванадесет пъти моята жена носи и изнася една и съща диня, защото друга нямахме. Ти каза в началото, че динята била незряла, после я намери зелена, а накрай ти се стори зряла. И тя си беше наистина зряла. Но тя не узря през онова време, когато жена ми я разнасяше оттук до зимника и оттам дотук.

Князът се засрамир, но нямало що да каже, замълчал. А мъдрецът продължил:

— Както не разбираш коя диня е зряла и коя — зелена, тъй не познаваш и кой човек е стар, а кой — млад. Ти гледаш цвета на косата, а не питаш кой как е живял. Видя ли, че моята жена слезе дванадесет пъти в зимника, без да се оплаче? Тя е кротка, покорна и добра: гледа да ми угоди. Затова аз изглеждам най-млад от братята. Ония двама са на години по-млади от мене, но са страдали от лоши жени, та са застарели преди време. Запомни това.

— Добре — казал князът, за да скрие смущението си. — Ами кажи ми, как е можал да порасне оня трендафил, който дава златни цветове? Защо се издигаше до небето всеки път, колчем понечвах да го изтръгна? И защо си идваше на мястото, щом се отдалечех? Що значи това чудо?

— Да ти кажа — рекъл мъдрецът. — Земята, където расте тоя розов храст, била продадена от един беден селянин на по-богатия му съсед. Но и двамата били честни люде. Богатият изровил в тая земя жълтици, а не му дошло и на ум да си ги присвои, ами повикал съседа си, от когото купил земята, и му казал да си прибере парите. Ала и оня ги не щял: съвестта му не давала да вземе пари, намерени в земя, която е продал вече. Отишли при баща ти да се съдят. Царят ги помирил, като ги накарал да се сродят, а жълтиците да дадат на младоженците. Оттогава и млади, и стари си живеят в мир и сговор, честно и почтено — като преди, — работят си земята и никому зло не правят. Напротив, помагат на всички, които имат нужда. Разбра ли сега, че бог им е пратил тоя златен трендафил за награда на голямата честност? Те го не продават и не могат го продаде: той си е техен. И друг никой не може да къса от него цветове. Ти сам си видял как се изтръгва трендафилът от ръцете ти и се издига до небето, колчем поискаш да го изскубнеш. То е поука: никой не може да грабне и да си присвои чуждото щастие. Но човек може — ако е зъл по сърце — да развали щастieto на другия, както твоите спътници са стъпкали лозята и градината на ония честни хора. Не бива никой да завижда на другите, а трябва честно да се стреми да си осигури свое щастие. Колкото и да бил горчив тоя укор на мъдреца, князът поблагодарил на домакина за гостоприемството и за поуката и си тръгнал. Първата му грижа била да отиде при ония хора и да им заплати за щетата, що им бил нанесъл с другарите си. Ала колко

се зачудил, като видял, че и лозята, и градината били по-буйни отнапред, отрупани с плодове. Чудният розов храст бил пораснал колкото високо дърво и още отдалече светел, покрит със златни трендафили. Миризмата му била толкова силна, че пчелите, които кацали да берат мед, падали зашеметени.

Князът погледнал това благословено място и рекъл: — Бог наистина закриля тия честни и добри хора. Тяхната земя прилича на рай. Що съм аз пред тях? Що е голямата царска градина, която има от всички най-ярки цветя по земята, пред тази градинка, дето цъфти златният трендафил на щастието?

КИЛИМЪТ НА КНЯЗА

АРМЕНСКА ПРИКАЗКА

Едно време цариградският султан отишъл с придворните си в земята на кюрдите — да види как живее там народът. С него бил и син му.

Много реки, планини и поля минал керванът, докле стигне в далечната страна. Най-подир, след дълго пътуване, пристигнали в едно кюрдско село, разположено всред ливади и нивя. Там отседнали на стан.

Тоя ден селото било много оживено — имало панаир. Много свят се бил насъбрал. Продавали коне, овни, зеленчук, плодове, дрехи, съдове. Но най-хубаво нещо били килимите — с различни шарки и много цветове: кюрдите били големи майстори-килимари.

Като ходели по селото, царският син видял една хубава мома, която много му се харесала. Той казал на баща си, че иска да се ожени за нея.

— Сине мой — рекъл му султанът, — недей прави това! Тая селянка не е за тебе. Аз съм ти намерил мома — дъщерята на един паша, най-богатия в Цариград.

Като видял, че не ще го раздума, султанът пратил да повикат момата.

— Син ми иска да му станеш невеста — рекъл ѝ той. — Съгласна ли си?

— Царю честити — казала тя, без да се смути, — какъв занаят знае син ти?

— Хайде де! — изсмял се султанът. — Ти луда ли си! Какъв подобър занаят от това — да царуваш? Един княз има ли нужда от занаят?

— Царю честити, човек не знае какво може да му дойде до главата. Ако момъкът знае занаят, вземам го. Ако ли не знае — не е за мене.

— Добре — рекъл князът. — Аз ще науча занаят.

След няколко дена султанът и царедворците си тръгнаха, а той останал в селото да чиракува при един килимар. След година станал най-голям майстор от всички килимари.

Момата се съгласила тогава да го вземе. Той я отвел в Цариград, където се оженили и заживели честито.

Князът имал една слабост: обичал да си похапва. Веднъж чул да се приказва, че някъде край града, до стария мост, имало ханче, дето готвели толкова вкусно, колкото никъде другаде. Той се преоблякъл като търговец и отишъл в ханчето.

Посрещнали го двама души с престилки и го запитали какво ще поръча.

— Сложете ми от най-хубавото, що имате!

Те го поканили да влезе в отделна стаичка, отредена за знатни люде и богаташи, и му поднесли голяма тепсия с всякакви ястия, кое от кое по-вкусни.

Князът почнал да яде. В стаичката нямало друго. Гозбите били наистина много вкусни и той се чудел как може в такава проста гостилница да готвят толкова добре. Но по едно време усетил, че потъва. И масата, и подът, и столовете — всичко потъвало с него. Докле стане и разбере, ето че се намерил в едно дълбоко подземие.

Наоколо било тъмно. Само някъде отгоре падала слаба светлина. Князът надал вик — и ето че върху него в миг се нахвърлили петима разбойници с ножове, готови да го убият.

Но той запазил хладнокръвие.

— Защо ще ме убивате? — рекъл им князът. — Вземете ми парите и ме оставете жив жив. Аз съм търговец на килими. Още от детинство съм се учил на килимарство. Дайте ми стан, вълна и коприна, па ме дръжте тук да ви работя. От моите килими ще спечелите много пари.

Разбойниците се съгласили.

Князът заработил в тъмницата. В това време целият дворец почнал да се безпокои: дните минавали, а князът не идвал и нищо не се чувало за него. Пратили хора да го търсят, но всички дирежи останали безплодни. По целия град се разчуло, че князът е изчезнал.

Дочули за това и разбойниците, ала и на ум не им идвало, че килимарят ще да е изчезналият княз. А той работел денонощно и те били много доволни от голямата му сръчност.

От време на време вкарвали в тъмницата по някой богаташ и го убивали пред очите на княза, който съжалявал, че не може да защити невинния човек. През нощта изнасяли тялото и го хвърляли в морето.

Наведен над стана, князът тъчел, без да губи време. Тая усилена работа го спасявала от отчаянието, в което щял да изпадне, ако би имал време да мисли за своето тежко положение. Под светлината на малка мъждива лампа той работел цял ден; само на обед и вечеря си почивал по малко, додето се нахрани. След вечеря тъчел до полунощ. После заспивал, съсипан от работа, а сутрин ставал още призори и сядал отново на стана.

Той често си спомнял за своята жена и за баща си — и тогава го обземала страшна мъка. Но веднага се залавял още по-усилено за работа, като се утешавал, че колкото по-скоро изкара килима, толкова повече ще може да се надява за освобождение.

Защото князът имал една тайна мисъл. Той гледал килимът да излезе много хубав и да се свърши по-скоро. На него се надявал той.

„Аз не работя само за себе си — мислел си тъкачът. — Ако стане това, що съм намислил, ще спася живота на мнозина, които биха попаднали като мене в това ханче с вкусните гозби. Ще ги отърва от оная ужасна смърт, която щеше без малко да сполети и мене.“

Минали шест месеца, откак князът бил затворен. Той свършил един голям килим — наистина много хубав. В тая работа вложил цялото си знание и умение. На килима се виждали изтъкани с пъстра коприна цветя и пеперуди, лъвове, тигри и зебри. Ловци препускали конете си по цъфнали ливади, а зад тях се синеели планини. С малко по-тъмни конци князът извезал между шарките своето име и посочил с няколко думи мястото, където е затворен. Тия букви приличали на украшения, та не можели лесно да се забележат. Па и разбойниците били прости люде.

— Ето ви един скъп килим — рекъл им князът. — Идете го продайте на някой паша. Още по-добре — на самия султан; той обича хубави килими. Но недейте го дава за по-малко от хиляда жълтици.

Двама от разбойниците се преоблекли като продавачи и почнали да разнасят големия килим по града и да викат, че се продава. Всички се стичали да го гледат и се чудели, на хубавата изработка, но никому се не давали хиляда жълтици.

Минали и край двореца. Султанът се научил, че някакви си хора продават великолепен килим, и пратил да ги повикат. Те разгънали пред царя килима. Той толкова се възхитил, като го видял, че броил парите веднага.

Килимът бил проснат в един от чертозите. Цялото семейство на султана се събрало да го гледа. Дошла и младата снаха на царя, която мислела непрестанно за изчезналия си мъж. Тя познала по изработката, че тоя килим ще да е тъкан от кюрд или от майстор, който се е учил при кюрди. И тогава ѝ станало още по тежко: спомнила си, че князът бил изучил килимарство само за да се ожени за нея.

Додето другите наоколо се чудели на хубавите багри и на сполучливите шарки, жената разглеждала мълчаливо и внимателно килима.

Току изведнъж тя извикала:

— Има и букви! Нещо е написано!

Всички се заели да четат — и прочели името на княза, а после — че е затворен в ханчето при стария мост.

— Мъж ми е изтъкал тоя килим — рекла тя. — Той ни вика на помощ. Султанът заповядал веднага да отидат войници и да заобиколят ханчето. Разбойниците току-що се били върнали с хилядата жълтици и си ги делели, а князът бил започнал нов килим, когато войниците разбили желязната врата на тъмницата. Те оковали разбойниците във вериги, а княза извели от подземиеето. Той бил мършав и бледен. Когато царският син прегърнал жена си, той ѝ рекъл:

— Моя скъпа невясто, на тебе дължа живота си. Работата, която обикнах от любов към тебе, ме спаси.

Разбойниците били наказани със смърт, а султанът дал на народа угощение, което траяло седем дена: голяма била радостта му, че син му се отървал от ужасна смърт.

В ЦАРСТВОТО НА МЪЛЧАЛИВИТЕ АРМЕНСКА ПРИКАЗКА

В едно далечно царство управлявал цар, който не обичал бърбурците. Яви ли се пред него човек, който гледа с дълги и хубави речи да го убеди, той заповядвал да го изпъдят. Харесвали му се само ония, които умеят с две-три думи да кажат, каквото трябва.

Един ден царят, заобиколен от своите съветници и царедворци, седял на престола си да обсъжда държавните работи. Съобщили му, че е дошъл посланик от съседния цар. Тия двама царе се не обичали твърде — и оня гледал за нищо и никакво да се скара с тоя, за да му обяви война и да му превземе царството.

Страната, отдето идел посланикът, била особена. Там хората били още по-мълчаливи. Толкова им било неприятно да говорят, че се разговаряли с ръце като неми. За най-умен се смятал оня, който може със знак да каже на другите що иска и да разбере по техните знакове що искат те.

Посланикът влязъл, поклонил се на царя и начертал — без да каже ни дума — една окръжност около престола. После си изул чехлите и седнал на дивана, право пред царя, като си кръстосал нозете. С тоя знак той казал, каквото имало да каже — и сега очаквал отговор.

Царят не разбрал що значи това колело около престола. Той запитал с поглед, а после и шепнешком великия везир, съветниците, царедворците, пълководците.

Никой не бил разбрал знака.

Царят се ядосал много. Как тъй — да се не намери между съветниците му ни един умен човек да му обясни що иска да рече посланикът? Какъв позор за царството му! Той би навярно креснал, та би разтърсил двореца — ако не беше оня чужденец, който продължавал да го гледа мълчаливо и да чака отговор.

Най-после, като си извъртял заканително светналите очи, царят заповядал с нисък глас на великия везир да прати по града хора — да му доведат най-умните мъже, които знаят. Ако се не намери някой да

обясни знака, направен от посланика, той се заканил да отсече главите на всички съветници.

Додето пратениците вървели от къща на къща да търсят най-големия умник, царят и посланикът пиели кафе и се гледали един друг, без да си кажат дума. Царят се преструвал, че мисли, но му било много стеснително. А на тия около него било още по-зле: на великия везир идело да потъне подземи от срам, а съветниците треперели от страх.

Само посланикът бил доволен и спокоен. Той си пиел кафето и мълчел.

Царските пратеници вървели из града двама по двама. Двамина от тях знаели, че в една махала живее някакъв учител, много умен човек. Влезли в къщата, която им посочили, но не намерили никого. В стаята видели люлка, дете спяло дете. Люлката се люлеела, макар че се не виждало никой да я люлее. Качили се на плоския покрив. Там имало мокро жито, разпиляно да съхне. Дълга тръстикова пръчка, забита в средата, се люлеела — да плаши врабците, да не би да изкълват зърната. Но и тая пръчка не клател никой, а и вятър нямало.

Царските пратеници се зачудили. Излезли в двора. Там видели една бабичка, която чистела боб. Като я запитали, узнали, че учителят отдавна не живее там. В къщата живеел тъкач, син на бабата. Той работел в стаята до улицата, а жена му била излязла на пазар.

Те влезли в тъкачницата — да разберат какви са чудесиите, що били видели. Тъкачът работел на своя стан: бързал да свърши платното.

Когато го разпитали, узнали, че той е завързал по един канап на двете подлоги, върху които натиска с краката си, когато тъче. Единият канап бил съединен с люлката в стаята, а другият — с тръстиката на покрива. Натисне ли едната подлога, люшне се люлката, натисне ли другата, позаклати се пръчката.

Двамата пратеници се спогледали, сякаш искали да кажат:

„Умен е тоя тъкач. Тъкмо такъв човек ни трябва.“

И те му казали, че е дошъл посланик, който начертал колело около престола на царя, и че никой не можел да разбере що значи то.

— Ела в двореца — рекли му те. — Ако отгатнеш що значи колелото, царят ще те награди богато.

Тъкачът помислил малко, па се навел, та взел от прозореца два ашика, с които си играело момчето му, когато се върне от училище. На

излизане видял, че от двора идва едно пиле. Вратата на тъкачницата зеела — то влязло да кълве. Той го хванал, погалил го, па го пъхнал в пояса си и тръгнал след пратениците.

Като влязъл в престолния чертог, тъкачът се поклонил на царя, па се обърнал към посланика, без да каже дума. Оня го погледнал, а сетне посочил царя и съветниците му. Тъкачът показал с пръст към прозореца, а след това посочил себе си. После се навел, сложил пред посланика двата ашика и го загледал спокойно в лицето.

Чужденецът се изненадал и дори малко се докачил. Той се замислил, па току бръкнал в джоба си, извадил шъпа просо и го пръснал по пода.

Тъкачът се усмихнал.

Той извадил от пояса си пилето и го пуснал. То изкълвало просото. Тогава посланикът станал, обул си чехлите, поклонил се на царя и си отишъл.

Още щом напуснал посланикът чертога, царят слязъл от престола си и се приближил до тъкача. Всички съветници, царедворци и пълководци наобиколили занаятчията и го запитали какво значат движенията, които са си разменили с посланика.

Тъкачът отвърнал спокойно:

— Той е начертал окръжност. Искал е да каже: „Ако нашият цар ви нападне и обгради столнината с войска, що ще сторите? Ще ли му се предадете, или ще се браните?“ А когато влязох аз, той посочи царя и вас. Искаше да рече: „Нито царят можа да разбере, що му казвам, нито тия около него.“ Но аз посочих към прозореца, а после — към себе си. С това движение му рекох: „Не царят и придворните, а народът трябва да ти отговори. Аз съм човек от народа — аз ще ти отговоря.“ После хвърлих пред него ашиците. Това значеше: „Вие сте пред нас като деца.“

— Наистина — рекъл усмихнато царят. — И ние сме играли на ашици, когато сме били малки. После?

— После — продължил тъкачът — той пръсна шъпа просо по пода, с което искаше да рече: „Нашите войници са безбройни.“ Но аз пуснах пилето да изкълве зърната. То значеше: „Само един наш може да избие стотина ваши.“

Царят бил толкова възхитен от мъдростта на тъкача, че пожелал да го назначи велик везир. Всички признали, че тоя умен занаятчия е

спасил царството, защото видели как си отива посланикът, без да заплашва царя. Той ще да е разбрал, че с хора, които умеят да му отговарят по такъв начин, по-добре е да не се воюва, защото ще смогнат да се бранят както трябва.

Ала тъкачът не приел да стане велик везир.

— Аз съм си тъкачи ще си остана тъкач — рекъл той на царя. — Не е за мене да везирувам, ти имаш други хора за тая работа.

Тогава царят го наградил богато и го изпратил. Но преди да си отиде в тъкачницата, занаятчията се обърнал към него и му казал:

— Само за едно те моля, царю честити. Недей забравя, че и между народа има люде, способни да разберат онова, що не може да проумее великият везир.

ТЪРГОВЕЦ И ДЯВОЛИ ТАТАРСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време двама търговци — и двамата богати, и двамата почитани от хората. Но единият бил спечелил богатството си с труд, а другият — с лъжа, измама, лихварство и грабеж. Първият служел на бога, вторият — на дявола. Единият помагал на бедни, нещастни, сирачета, недъгави и вдовици, а другият се не двоумял да одере и кожата от гърба на своя длъжник. Честният имал сърце и съвест, а безчестният бил бездушен и жесток.

Един ден двамата търговци се скарали за нещо. Честният обвинил оногова, че е спечелил имота си с нечестни средства.

— Та що от това? — викнал другият. — Нечестно спечеленият имот е по-ценен от оня, що е спечелен с честен труд.

— Тъй казваш ти — възразил честният търговец. — Ако питаме честните хора, ще чуеш какво ще кажат те.

— И те ще кажат същото.

— Няма да кажат. Никой честен човек не цени богатството, добито с обир и измама.

— Добре тогава. Да се обзаложим. Съгласен ли си?

— Съгласен съм.

— Хайде тогава да тръгнем да питаме първите трима, които ще срещнем. Ако се изкажат в твоя полза, ще ти дам всичко, що имам. Ако ли вземат моята страна, ти ще ми дадеш целия си имот.

Оня се съгласил. Тръгнали. Излезли въвн от града, но не срещнали никого. Един бог знае колко са вървели: ден ли, два ли, месец или година. По едно време видели момче на седем-осем години. Спрели се да го попитат.

— Я чуй! — рекли. — Искаме да те питаме нещо. Как мислиш, кое богатство струва повече — дали добитото с честен труд, или спечеленото с нечестни средства?

— Аз мисля — отвърнало момчето, — че имотът, спечелен нечестно, струва повече.

— Защо мислиш тъй? — попитал честният търговец.

Но хлапето не искало да чуе вече дума. То си тръгнало по пътя. Честният рекъл на другаря си:

— Биваше ли да питаме деца? Какво разбира едно момче от честен и безчестен труд?

— Все едно — казал оня. — Нали се условихме да питаме, когото срещнем? Дете видяхме, дете питахме.

И те продължили пътя си. Един бог знае колко са вървели: ден ли, два ли, месец ли, или година. Веднъж видели край пътя селянин, който орал нивата си. Той бил на около двадесет и пет години. Спрели се търговците да го запитат.

— Как ти се струва — рекли, — кой имот е за предпочитане — дали спечеленият честно или добитият с грабеж и лъжа?

Орачът се замислил. Той мислил дълго и най-сетне отсякъл.

— По моему — рекъл—безчестно добитият имот е за предпочитане.

— Защо ти се струва тъй? — запитал учудено честният търговец.

— Нямам повече време за приказки — казал орачът и се заловил отново за работа.

Безчестният търговец се радвал и потривал ръце от задоволство.

— Не виждаш ли, че печеля облога? — рекъл той на своя спътник. — Да ти кажа ли? Няма защо да бърхам повече път — и време да губим, и да се морим. Най-добре—дай ми имота си: аз го спечелих. И още десет души да питаме, все това ще кажат, което чу от двамата.

— Не, не — викнал оня. — Ще попитаме още одного. Дано срещнем някой по-стар човек; старите са много патили, та и много знаят.

Тръгнали по-натам. Един бог знае колко са вървели: ден ли, два ли, месец ли или година. Ето че срещнали прегърбен старец, цял разтреперан от старост. Той едвам вървял, подпирайки се с тоягата си.

Честният търговец го поздравил почтително и го запитал:

— Кажи ни, добри старче, кое според теб е за предпочитане: с честен труд ли да спечели човек имот, или с безчестна търговия?

Старецът се изкашлял, погладил си бялата брада и рекъл:

— Мене ако питате, много по-добре е за човека да спечели богатство с безчестна търговия, отколкото с честна работа.

— Как тъй? — запитал оня. — Помисли малко, старче, па после говори! Не виждаш ли, че единият ти крак е в гроба: отсъди по съвест! Може ли безчестната търговия да бъде нещо по-добро от честния труд?

— Сине мой — казал старецът, — ти поиска да ти кажа що мисля и аз ти казах. Ала ти не си длъжен да се съгласиш с мене. Мисли си, каквото ти е воля!

— Няма защо да се разправяте — рекъл безчестният търговец. — Казаното — казано. Трима души срещнахме и тримата рекоха едно и също. Ти изгуби облога. Да си вървим. Ти трябва да ми дадеш целия си имот.

Върнали се. Честният търговец дал на безчестния всичко, що имал. Той останал без счупена пара и без кора хляб. Трябвало или да тръгне по просия, или да се цени у някого ратай.

— Боже всемогъщи — рекъл той със сълзи на очи. — Колко жалко е, че повечето хора почитат безчестието повече от честността!

На търговеца било тежко да остане след това в оня град, където всички го знаели. Как ще протегне ръка за подаяние на ония, които му завиждали доскоро? Как ще се глави да работи при ония, които го поздравявали с почит, когато мине по улиците? Той решил да напусне града. Метнал една торба на рамото си и тръгнал.

Един бог знае колко вървял: ден ли, два ли, месец ли, или година. Но една вечер стигнал до морския бряг. Там видял, че се люшка на пясъка стар кораб, изхвърлен от вълните. Нощта приближавала. Сиромашът се качил на кораба, защото търсел място да пренощува. Влязъл в една стаичка, легнал и заспал.

По едно време — към среднощ — се повдигнала ужасна глъчка от животински гласове.

Беднякът разбрал веднага, че това не са хора, а дяволи. Затова го и хванал такъв страх. Дяволите тичали, скачали, мушкали се, щипели се, боричкали се. Те пищели, ревели, лаели, цвилели, мяучели, блеели, кудкудячели, надавали какви ли не още викове — ту като животни, ту като хора. — Едни крякали като пуяци, гъски или пауни, други грухтели като свини, ревели като магарета, виели като вълци. На сиромаша гръмнала главата от тая глъчка. Целият кораб се разтърсил от скоковете и боричкането на чудовищата.

Изведнъж всичко млъкнало: в стаичката се явил един много страшен дявол — Сатаната, царят на дяволите. Всички му се

поклонили до земята. Той ги изгледал, а после седнал на една голяма бъчва, като си скръстил нозете с разцепени копита и си накривил малко короната.

— Дяволи, мои верни поданици — рекъл Сатаната, — кажете ми: що сте направили тия дни? Кой чия душа е погубил? Кой заслужава награда? Кой чие огнище е разрушил? Кой кои хора е смразил? Кой кого е пратил в пъкъла?

Един рекъл:

— Тая заран отиде на реката една хубава мома да си налее вода. Тя е една на майка, а майка ѝ е вдовица — друга опора няма. Дъщеря ѝ е и помощница, и утеха. Тъкмо когато се наведе да си напълни ведрото, аз разклатих камъните, на които стоеше, и блъснах момата, та се удави в реката.

Друг рекъл:

— А пък аз изпратих на един ходжа, когото целият град почита, цяла кана старо вино. Той го изпи, опи се, скара се със своите съседи, наби жена си и децата си и прободe с нож брата си.

— Аз скарах — казал трети — двама търговци: единият честен, другият безчестен. Накарах ги да се хванат на облог кое богатство е по-добро: дали спечеленото с честен труд, или добитото с безчестна търговия. Решиха да питат трима души. Аз се престорих първо на момче, после — на орач, най-сетне — на старец. И трите пъти им казах, че имотът, спечелен по безчестен начин, е за предпочитане. Безчестният спечели облога и взе всичко, що имаше честният: не му остави счупена пара.

Тъй се изредили всички дяволи. Всеки се хвалел с лошите си подвизи. Кой кои скарал, кой кого убил, кой кого накарал да открадне, да излъже, да ограби, да отрови.

Накрай излязло едно грозно дяволче, което също се поклонило на дяволския цар, и рекло:

— Царю честити и началниче на пъклените духове! В едно царство — тук наблизо — има един царски син. Той беше доскоро умен, добър и кротък. На всички правеше добрини. Баща му и майка му се гордееха с неговата храброст, разумност, добрина и скромност. Но аз взех ума на княза и той полудя, като изпи една чаша студена вода следобед, когато беше много горещо. Той е вече луд. Родителите му са

отчаяни. Целият народ скърби. Извикаха всички най-прочути лекари, ала никой не можа нито да му познае болестта, нито да го изцери.

— Е, та цял живот ли ще остане тоя княз луд? — запитал дяволският цар. — Ако е тъй, ти заслужаваш голяма награда.

— Не, не, не! — развикали се дяволите, които завидели на дяволчето и се уплашили да не би то да вземе първата награда. — Князът може лесно да се излекува. В голямата пещера край оня град има извор, чиято вода тече най-напред по червени камъни, а после — по сини. Дяволчето му е дало да пие вода от червените камъни — и князът полудял. Даде ли му се да сръбне вода от сините камъни — той ще оздравее.

— Щом е тъй — рекъл Сатаната, — ти не заслужаваш първата награда. Ще я вземе оня, който е успял да опие ходжата, а на тебе ще дам един малък подарък заради усърдието.

Когато почнало да се съзорява, той си отишъл, а след него изчезнали един по един и другите дяволи.

Сиромахът чул всичко. Той си казал, като останал сам:

— Значи, оня безчестник е успял да ми вземе богатството с помощта на дявола. Ето защо не трябваше нито да се карам с него, нито да се обзалагам: и кавгата, и облогът идат от дявола. Но пак благодаря богу, че ми показва тая нощ едно честно средство да забогатея. Ще ида в оня град, дето е лудият княз.

Щом се съмнало, той тръгнал за онова царство. Когато наближил столицата, срещнал цяла тълпа хора, облечени в черно. Колкото повече се приближавал до града, толкова повече се усилвали плаحوвете и скръбните оплаквания. Чувала се дори и тъжна музика, сякаш погребват някого. Като влязъл в града, сиромахът бил толкова уморен, че седнал пред една продавачница да се отмори.

— Кажи ми, добри човече — запитал той продавача, — какво нещастие ви е сполетяло, та всички са облечени в жалейни дрехи и всички плачат и въздишат?

— Ти трябва да си чужденец — рекъл запитаният, — затова не знаеш. Да ти кажа: синът на нашия хан си изгуби ума. Ние всички го обичаме, защото на всички ни правеше добрини.

— А защо вашият хан не повика лекари и знахари да излекуват сина му?

— Какво приказваш? Та малцина ли идваха! От всички краища на света дохождаха, но никой не успя да го изцери. Ханът беше обещал да даде половината царство на оногова, който върне ума на престолонаследника. Никой не може.

Тогава пътникът станал и тръгнал към двореца. Везирите и други царедворци седели пред вратата и ронели сълзи. Той се приближил и ги поздравил по обичая.

— Какво искаш? — запитал го един от тях.

— Искам да се явя пред хана — отвърнал той, побледнял от смущение.

— Не може. Ханът е съсипан от скръб, откак се разболя клетият му син. Той не излиза от покоите си и се не среща с никого. Върви си по пътя, човече, и ни остави да се наплачем!

— Но аз искам да се явя пред хана, за да му кажа, че се наемам да изцера престолонаследника.

Царедворците загледали учудено и с явно недоверие човека с просяшките дрехи.

— Ти на себе си ли си? Как може един просяк да излекува нашия княз, когато най-големите учени не успяха да му помогнат? Я си върви!

— Аз ще го излекувам — рекъл търговецът уверено. Тогава един везир казал на другарите си:

— Може пък наистина да го изцери.

Ханът — както бил отчаян — заповядал да извикат просяка: който се дави, хваща се и за сламка.

Просякът дошъл, поклонил се на хана и му целунал пеша на дрехата.

— Ти ли си искал да лекуваш сина ми? — запитал повелителят.

— Надявам се да го изцера.

— Добре, човече — казал ханът. — Ако го излекуваш, ще ти дам половината си царство. От глава до пети ще те отрупам със злато и скъпоценни камъни.

— Отведете ме при княза тогава — рекъл търговецът.

Като влезли при болния, той спял, но в съня си се гърчел, кривял си лицето и от време на време издавал страшни писъци. Просякът го погледнал, па казал на царя:

— Нека дойде един слуга.

Царят повикал тихо един слуга; просякът му заповядал да отиде веднага и да налее вода от сините камъни. Оня се върнал малко след това и донесъл водата. Търговецът налял в една чаша, престорил се, че шъпне някакво заклеване или баилка над нея, па изсипал водата в устата на заспалия. Болният изведнъж престанал да пищи и да се гърчи: заспал си спокойно. След един час се събудил. Просякът му дал още една чаша вода. И ето че умът на княза се върнал: той бил излекуван. Царят се разплакал от радост. Той прегърнал просяка и му казал:

— Много мъдър човек си ти, както виждам. Навярно не си сиромаш, който проси, а някой голям учен, тръгнал да обикаля света. С тия знания, що имаш, ти заслужаваш да станеш хан. На драго сърце ти давам половината си царство.

— Благодаря ти много, царю честити — казал с поклон търговецът, — такава чест не е за мене. Аз съм прост човек и не мога да нося корона. Тебе е избрал аллах — и ти ще си бъдеш едничък цар на това царство.

Ханът се почудил, като видял колко безкористен е тоя беден лекар, и го прегърнал и целунал отново. Сетне заповядал на везирите да отключат царската съкровищница, за да си вземе лекарят, колкото иска, злато и скъпоценни камъни. Ала търговецът взел само толкова, колкото имал, преди да се обзаложи с лошия търговец. На хана това се видяло малко и той заповядал да му напълнят още две крини злато, две — сребро и две — скъпоценни камъни. Освен това му подарил и двадесет коня — от най-хубавите.

Търговецът се върнал в родината си. Разчуло се, че е спечелил голямо богатство — много по-голямо от онова, що изгубил на облог. Чул за това нечестният търговец и отишъл да го разпита как е спечелил толкова пари: по честен път ли или по нечестен.

— И тия пари са спечелени по честен път — отвърнал оня.

— Как стана това?

— Ето как. Купих един чувал сухо грозде и го отнесох край морето. Там видях един прогнил кораб. Качих се, па изсипах стафидите във водата. Надойдоха риби да ядат. За всяко зрънце стафидата рибите ми донасяха по една жълтица, по една сребърна пара и по един безценен камък. Тъй стана това.

Честният търговец казал тия думи, разбира се, само за да се отърве от повече разпитване. Ала другият не разбрал, че е шега. Отишъл, та купил цели петдесет чувала сухо грозде. Наел камили и тръгнал към морето. Видял прогнилия кораб, заповядал да пренесат там чувалите, а после отпратил камиларите — за да не видят какво ще направи. Казал им да дойдат на другия ден.

Било вече на мръкване. Сребролюбецът почнал да изсипва чувалите. Надошли много риби да ядат. Цялото море загъмжало наоколо от риби — сребристи, златисти, синкави, червеникави. Но никоя не донесла ни злато, ни сребро. Глътне стафида-две, па се скрие. Додето търговецът чакал, на кораба почнали да идват дяволите. Той се уплашил, като чул пъклената врява. Щял да умре от страх. Погледнал насам, погледнал нататък, па се скрил в един кът и се завил с чувалите.

Дълго скачали, играли и лудували дяволите. Най-послед дошъл Сатаната. Почнали да му казват кой що е направил. Куцото дяволче се оплакало, че князът се е излекувал.

— Навярно — рекло — някой ни е чул, когато сме приказвали тук, па е отишъл и го е излекувал.

— Тогава претърсете кораба! — заповядал Сатаната. — Намерете онзи, който подслушва. Ако е научил това, той ще научи и други тайни, много по-важни.

Затичали се дяволите по кораба и намерили търговеца под чувалите.

— Аха! — рекли. — Ти ли си оня, който подслушваш що си приказваме?

— Не съм! Не съм! — почнал да вика търговецът, разтреперан и пребледнял.

Но дяволите не искали да слушат. Хванали го и го хвърлили в морето. На заранта камиларите дошли в уречения час, ала не намерили ни стафиди, ни търговец.

УМНА МОМА И ЦАР МОНГОЛСКА ПРИКАЗКА

Във времето на цар Ургай живеел един богат старец, който си имал три дъщери. Най-малката от тях — на име Кооку — била прочута като най-хубава, най-добра и най-умна мома в цялото царство.

Намислил веднъж старецът да закара добитък да го продава на царския пазар. Прощава се с дъщерите си и ги пита:

— Какво да ви донеса от пазара, деца?

— Мене огърлица — казва най-голямата.

— Мене шапчица, обшита с кожа — моли се втората.

— А мене нищо ми не трябва! — отсича хубавицата Кооку.

— Защо тъй, дъще? — пита я баща й.

— Само един подарък би ми бил по сърце — отговаря тя, — но е мъчно и опасно да ми го вземеш.

— Ти знаеш колко те обичам, мила дъще — казва старецът. — Нищо няма да пожаля за тебе, от нищо няма да се побоя.

— Наистина ли?

— Заклевам ти се!

— Щом е тъй — казва Кооку, — разпродай всичкия добитък, но за късоопашатия бик не искай пари — колкото и да ти дават, — а искай лявото око на царя.

— Какво приказваш ти, дъще?

— Както щеш. Ако не можеш да направиш това, нищо не искам. Спомня си старецът клетвата и си мисли:

„Не току-тъй е прочута със своята добрина и мъдрост моята Кооку. И това нещо не току-тъй е намислила.“ Махва ръка и казва:

— Да става, каквото ще, ще направя, както казваш ти! И тръгва на път.

Стига на пазара. Бързо разпродава всичкия добитък; не продава само късоопашатия бик.

— Продай и него, старче! — казват му хората.

— Да го продам, но можем ли се спазари?

— Колко искаш?

— Донесете ми за него лявото око на царя.

— Ти да не си полудял? Разбираш ли какво приказваш?

— Много добре разбирам. Щом ви се вижда скъпо, бикът ще си бъде мой.

Из целия пазар се разнесла мълвата.

Стигнала тя до ушите на царските хора. Един от тях казал на царя:

— Светли господарю, на пазара е дошъл един старец, продава хубав късоопашат бик, но не иска за него пари, а твоето, ляво око!

Заповядал царят да доведат стареца при него.

— Какво, старче? Да не си полудял? — пита го той. Пада старецът при нозете на царя, моли се:

— Не ме наказвай, изслушай ме. Аз казах това по заповед на дъщеря си — мъдрата хубавица Кооку. Отначало се уплаших от нейните думи, но като знаей, че тя всякога умно е постъпвала — помислих, че и това не е намислила току-тъй, и изпълних желанието й.

„Па може и да не е току-тъй“ — помислил си царят и пуснал стареца с условие веднага да доведе дъщеря си при него. Явява се Кооку.

— Защо си учила баща си да иска моето ляво око? — пита царят.

— Знаех аз, че ще ти съобщят какво иска баща ми и че той ще ти каже кой го е накарал, а ти ще пожелаеш да ме видиш и ще ме повикаш при себе си. Иначе как бих могла да те видя?

— А защо ти е дотрябвало да ме видиш?

— Исках да ти кажа какви слухове се носят сред народа за тебе. Мисля, че ще ти бъде полезно да знаеш това.

— Какви слухове?

— Всички казват: „Лявото око на царя му е излишно; той не гледа с него.“

— Как така?

— Когато дойдат хора при тебе да се съдят, големците и богатите застават от дясната ти страна, а бедните — от лявата. И ти всякога задоволяваш тия, които стоят отдясно. Затова и народът казва: „Царят не гледа с лявото си око — то му е излишно.“

Разсърдил се царят и заповядал да съдят Кооку — да я изпитат: от мъдрост ли или от дързост се е решила да каже на царя тая истина.

Мислили, мислили съдиите как ще могат да изпълнят царската заповед и най-после намислили. Повикват при себе си хубавицата и ѝ казват:

— Отговаряй: ако няколко момчета отидат за ябълки, кое ще набере най-много?

— Това — отговаря Кооку, — което не се покачи на дървото да бере ябълките една по една, а тръсне дървото и ги събере на земята.

— През мочурливо място кой най-скоро ще премине?

— Който върви право през него, няма да мине скоро; който го заобиколи, ще надпревари.

— Умно момиче! — пошъпват си съдиите. — Нищо не ще може да го затрудни!

— Добре — обръщат се те към Кооку. — Ами ако някой иска да стане известен на всички, какво трябва да направи?

— Колкото може да помага на тия, които са забравени от всички. Споглеждат се съдиите, оставят момичето и отиват, та казват на царя:

— Не от дързост, а от мъдрост ти е казала хубавицата ония думи. Изслушал царят съдиите, но все не му се искало да прости на момичето, че се е осмелило да го обвини в неправда.

— Идете си — казва той на съдиите. — Аз ще го изпитам сам. Няколко дена царят обмислял какво да запита момичето. Най-после го повиква.

— Узнай цената на моите съкровища — му казва.

— Ще узная — отговаря момичето, — ако пред всички придворни обещаеш да ми се покоряваш три дена и три нощи.

— Аз ли да ти се покорявам?... Я гледай ти!... Много искаш. Но добре. Само мисли: ако в продължение на трите денонощия не ми отговориш на въпроса, ще те убия.

— Добре, тъй да бъде — отговаря Кооку. — А сега ето какво ще ти заповядам: три денонощия няма ни да ядеш, ни да пиеш.

Тежко било на царя да изпълни тая заповед, ала немало какво да прави: дал бил обещание пред всички придворни.

На третото денонощие гладът мъчил царя ужасно. Кооку занася и слага пред него една паница с вкусна гозба.

— Царю, готов ли си да дадеш всичките си съкровища за тая гозба?

— Готов съм — извиква царят.

— Ето каква е цената на твоите съкровища... Яж сега, наздраве! Сяда царят да яде и обявява момичето за много мъдро.

— И ако занапред забележиш, че не гледам добре с лявото си око — прибавя той, — можеш да ми напомниш за това.

— Господ да поживи Кооку — заговорили бедните хора. — Застъпи се за нас пред царя. И занапред царят й позволява да му напомня за нас.

— Позволил й да му напомня! Каква полза от това? Тя ще живее с баща си много далеч от царя — на границата на неговите владения — възразявали някои.

Но докато хубавицата Кооку живяла при царя, тя се харесала на най-големия му син и той се оженил за нея.

Паднала на сърце тая сватба на целия народ. Оттогава цар Ургай почнал да гледа винаги, когато отсъжда, и с лявото око, както гледал дотогава с дясното.

БЯЛАТА МОМА

ЯПОНСКА ПРИКАЗКА

В едно село живели баща и син, дървари. Още от момче синът помагал на баща си в тежката работа. Това той правел от обич към майка си, която работела чуждо, за да помага в прехраната на семейството.

Бащата остарял, а Минокичи — тъй се казвал момъкът, станал на осемнадесет години, когато се случило онова, за което разказва приказката.

Гората, дето синът и бащата сечели дърва, била на около един час от селото. За да се стигне там, трябвало да се мине през голяма река. А тая река била буйна. Много пъти правили селяните мост, а тя все го отвличала, щом придойде.

Една вечер, през зимата, двамата дървари, претоварени с дърва, се връщали от гората към селото. По пътя ги застигнала страшна снежна виелица. Едвам успели да се доберат до реката, но надеждата им да я преплуват и да отидат в селото се не сбъднала: не намерили лодкаря.

Потърсили лодката. И нея я нямало.

Бащата рекъл:

— Разбирам каква е работата. Лодкарят е отишъл в селото. Лодката е останала на другия бряг. Ние не можем в тоя студ да преплуваме реката, както сме натоварени. Що да правим, синко? Да останем ли в лодкаревата колиба тая нощ?

Синът бил уморен.

— Да останем — рекъл. — Къде ще вървим в тая буря? Ще запалим огън и ще се стоплим.

Влезли в колибата. Огънят бил отдавна угаснал. Дори може би тоя ден не бил и пален. Огнището било мокро. Колкото и да се опитвали дърварите да стъкнат огън, като търкат едно о друго ония дървета, що изглеждали най-сухи, те не сполучили: дървата били сурови. Не останало нищо друго, освен да затворят вратата, да се

покрыят със своите наметала и да си легнат. Както били уморени от цял ден работа, те не усещали вече студ. Не го усещали и поради това, че трябвало дълго, да търкат дървата с надежда да стъкнат огън. Старецът заспал веднага. Но синът, след като задрямал, отведнъж се събудил. И оттогава не го налегнал вече сън. Той лежал и слушал как върлува фъртуната отвън. Струвало му се, че удря по вратата с тежки железни пестници, за да я изкърти и да влезе при тях. Вятърът ревял, колибата се клатела. Момъкът си казал:

„Ей сега ще я вдигне бурята и ще я обърне. Ние с татко ще останем на студа.“

А студът се усилвал все повече и повече. На момъка се сторило по едно време, че заспива.

„Късно ще да е — рекъл си. — Много съм уморен. Дано заспя. Искан ми се, много ми се иска да заспя.“

Но ето че покривът на колибата се провалил. Вятърът отнесъл сламата и бамбуковите клони и снегът почнал да вали в колибата. Той падал на едри парцали. За късо време подът на колибата се покрил с преспи. Снегът засипал и стареца, и сина му.

Минокичи гледал това, но нямал сили да стане. Чудно му било, че е буден, а не може да се изправи. Някой го притискал о пода и му не давал да се помръдне. Мразът ли е, или е някой зъл дух?

„Както си лежа, тъй и ще замръзна — си казал момъкът, безсилен да се изправи. — И татко ще замръзне. Мама ще остане сама на тоя свят.“

Отведнъж някой отворил вратата с голяма сила. Влязла една бяла мома. Тя била облечена в дълги дрехи, по-бели от сняг. И косата ѝ била бяла — дълга ц сребриста. И лицето ѝ било бледо като бял восък. А очите ѝ — големи и сини. Но не тъмносини, а много бледни: би рекъл човек, че са без цвят.

Без да се озърне наоколо, момата отишла при заспалия старец и се навела над него. Загледала го, па духнала в лицето му. Минокичи видял нейния дъх: той приличал на бляскава сребриста пара.

След това бялата мома отишла при момъка. Навела се и над него. Минокичи усетил ледния ѝ дъх. Приискало му се да извика, ала нямал сила да си отвори устата. А бялата мома се навеждала все по-ниско и по-ниско.

Момъкът я, гледал. Тя била много хубава. Само очите ѝ били страшни: едри, безцветни като стъкло. Лицето на момата, току-речи, допирало неговото. Меките ѝ бели коси падали върху бузите му.

Минокичи гледал момата и не можел да си откъсне погледа от нея. И тя го гледала. По едно време рекла:

— Старецът е много живял. Време му е да си отиде. Нека си отпочине. Но не зная що да правя с тебе. Наистина не зная...

Момъкът направил страшно усилие да проговори. Но не успял. Обаче той си казал на ума, сякаш говори на момата:

„Ти си жестока. Как можа да лишиш от живот стария ми баща? Кой ще гледа майка ми? Тя ще умре от глад и скръб.“

Тогавя се чул отново леденият глас на момата:

— Недей ме нарича жестока! Ти нямаш право. Аз съм справедлива: давам всекому онова, което е заслужил. Ще има кой да се грижи за майка ти: ти ще останеш жив. Ти си хубавец, Минокичи. Аз няма да те докосна. Но помни едно: ако кажеш някога някому, че си ме видял тая нощ и си чул моя глас, ще те пратя веднага при баща ти.

Като рекла това, бялата мома излязла от колибата и хлопнала вратата подире си.

Минокичи останал още за дълго вцепенен — не от студ, а — струвало му се — от страх. Той вече знаел, че има една бяла мома, която идва да прибира хората от тоя свят. Видиш ли я, ще умреш. Затова се боел.

Но Минокичи чувствувал, че не е мъртъв, а жив. И вцепенението, в което бил изпаднал, почнало да преминава. Ръцете и нозете му се отпуснали. Той скочил и се хвърлил към вратата — да види отвън ли е още бялата мома.

Не, нямало я. Никого нямало отвън. Фъртуната била поутихнала. И студът бил намалял.

Минокичи се върнал. Затворил отново вратата и я подпрял с няколко дебели дървета. Спрял се сред колибата и се замислил.

„Дали това, що видях — се запитал той, — беше наяве или насън? Дали виелицата не е отворила вратата, а на мене се е сторило, че влиза някаква си бяла мома? Дали не съм взел тия високи преспи за човешки образ? Не знам. Нищо не знам. Навярно съм се излъгал. Ето — баща ми си спи спокойно и аз чувам неговото дишане.“

— Татко!

Бащата не се обадил на вика.

— Татко! — извикал втори път Минокичи. Но и тоя път старецът се не обадил.

Синът почнал да буди баща си, но оня се не помръдвал. Пипнал лицето му. То било студено като лед. А все пак в колибата се чувало някакво размерно дишане — като че ли диша заспал човек. Но тоя човек не бил старецът: дърварят лежел неподвижно, гърдите му не се повдигали. Той бил замръзнал.

Минокичи се хвърлил върху него и почнал да се опитва да го свестява. Ала в това време вратата отново се отворила и бялата мома влязла за втори път.

Тя се навела над момъка и му пришепнала:

— Коего направих аз, никой не може вече да развали. Недей се мори напразно!

При тия думи момъкът паднал по гърба си, сякаш някой го е ударил по гърдите, та го е повалил.

Съмнало се. Бурята утихнала съвсем. Изгряло слънце. Дошъл лодкарят и намерил в колибата си два трупа: тоя на стария дървар и оня на сина му. Минокичи той успял да свести, но стареца — не.

Момъкът се върнал в къщи. Цели няколко месеца след това той лежал болен от страшна треска. Все му се привиждала бялата мома. Но той не казал никому нищо за онова, що видял и чул през оная страшна нощ в колибата.

Най-сетне оздравял. Грабнал секирата и въжето и тръгнал за дърва. Било топло. Работата вървяла бърже. Минокичи насякъл дърва, натоварил се с тях и се запътил за селото.

На едно място се спрял да се отмори. И отведнъж му дошло нещо на ум.

Той си казал:

„Мама е слаба и болнава. Да имах поне малко пари, бих могъл да се ожения, та да има кой да шета из къщи. Но аз съм беден. Нямам ни стотинка спестена.“

И това си казвал той всяка вечер, колчем се спре да си отпочине на връщане за село.

Минало лятото. Застудило се времето. Настъпила зима. Една вечер, като се връщал със своя товар, Минокичи се спрял да се отмори малко над реката.

Отведнъж му дошло на ум за бялата мома.

„Да знаеше тя в каква мъка ще изпадне мама след татковата смърт, едва ли щеше да го откъсне от живота.“

Тъй си казал Минокичи, па прибавил след малко:

„Жестока излезе тая бяла мома, ако е наистина дошла отнякъде в колибата, за да грабне покойния ми баща. Но все ми се струва, че аз съм я сънувал. Татко умря от замръзване. Никаква мома — ни бяла, ни черна — не е имало.“

Тъкмо що изминал десетина крачки, видял на пътя мома. Тя била стройна и хубава, синеока, с руси коси — толкова светли, че изглеждали повече сребристи, отколкото златисти. Дрехите ѝ били бели. Отначало момъкът помислил, че е призрак. Той се уплашил. Но момата се спряла и го загледала. Той дошъл на себе си и я поздравил. Тя му отвърнала на поздрава и се усмихнала.

— Любезни момко — рекла след това с глас, приятен като птича песен, — мога ли да дойда с тебе до селото? Аз съм сираче. Родителите ми умряха преди няколко дена от треска. Имам сродници в града. Те са бедни, но се надявам поне да ми намерят някъде място да слугувам.

Минокичи бил обаян от хубостта на момата и от сладкия ѝ глас.

— Как те казват? — попитал той.

— Юки ме наричат.

— Сгодена ли си, Юки?

— Не. Кой би се сгодил за сираче, което няма зестра? След малко пък момата запитала момъка:

— А твоето име как е?

— Мене ме казват Минокичи.

— Ти навярно ще се ожениш през тая зима. Време ти е.

— За женитба още не съм приказвал с майка си. Тя е вдовица от година насам, сама е в къщи и има нужда от отмяна, но трябва да си призная, че не съм богат. Дори нещо повече: нека кажа направо, че нямам дори и една стотинка спестена. Рано е да мисля за женитба.

До селото оставал още много път. Момъкът и момата се сприятелили. Като стигнали до къщи, Минокичи рекъл на момата:

— Ти си уморена, а ето че е тъмно в селото и по пътищата. Няма къде да вървиш посред нощ. Преспи у дома. Майка ми е добра и ще те приеме.

Момата се поколебала.

— Ние се не познаваме с тебе — рекла. — Пръв път те виждам днес. Как ще вляза в твоята къща?

Но Минокичи настоял. Излязла майката. И тя поканила момата. Най-сетне онази се съгласила.

Додето пригответи вечеря, па и през време на вечерята бабата приказвала с гостенката си, която ѝ се харесвала все повече и повече. Тя я обикнала и след вечеря, когато момъкът си легнал, ѝ казала:

— Юки, ще ти продумам нещо. Ако не си съгласна, недей ми се сърди. Недей отива в града, а остани при нас. Ти си млада и хубава. Пъргава си. И по сърце изглеждаш добра. Искаш ли да се задомиш? Моят син е беден, но е работливичък. Гладна няма да те остави. А на мене ще бъдеш голяма помощ. Съгласна ли си?

Юки се съгласила. Останала. Омъжила се за Минокичи. За цялото село това било голяма изненада. Такава хубавица — и да — вземе бедния дървар! Че тя не прилича на жена, а на самодива! Сякаш е богинята на хубостта, слязла от небето. И толкова кротка, нежна и добра!

На дърваря се родили момченца и момиченца. Те всички били хубави като майка си — с бяла кожа, синеоки, със сребриста коса. Весели, добри и умни. Да ти е драго да ги гледаш!

Юки била работлива. Тя умеела да плете и везе. Свърши ли си къщната работа, сядала с конците и иглите в ръка. Ръкоделието ѝ било толкова майсторско, че почнала да получава поръчки от града. Семейството живеело добре. Дори от добре по-добре.

Майката на Минокичи умряла.

Останал дърварят с жена си и децата си. Тъй живели те десетина години. Селяните продължили да смятат Юки за самодива или богиня. Техните жени — от много работа навярно — застарявали рано-рано. А Юки, макар че имала десет деца и работела от ранна сутрин до късна вечер, била все тъй млада и хубава, каквато я довел дърварят от гората през ония зимна вечер, преди повече от десет години. Само едно се забелязвало: очите ѝ ставали все по-едри и по-едри и косата ѝ — все по-бяла и по-бяла. Но от тая промяна Юки ставала още по-хубава.

И друго нещо забележил Минокичи: невястата му не си лягала да спи, след като преспи чедата си, а оставала да работи едва ли не през цялата нощ.

Тъй седяла тя през една зимна нощ с иглите в ръце да работи. Децата и баща им били отдавна заспали. Минокичи се събудил и станал. Събудила го фъртуната, която веела отвън.

Той си припомнил нещо страшно, станало отдавна. Седнал при жена си и я загледал как работи под светлината на фенера от шарена хартия. Пръстите ѝ се преплитали бързо-бързо. Очите ѝ дори не следели що правят пръстите. Погледът на жената бил обърнат навън. Тя гледала през малкото прозорче към падащия сняг.

Най-сетне Минокичи казал:

— Като те гледам, невясто, че седиш тъй осветена от бялата светлина, спомням си нещо, станало отдавна. Дори не мога ти каза дали то наистина е станало, или съм го сънувал. Но — и сън да беше — то е толкова чудно, че заслужава да се разкаже за него.

Юки запитала, без да погледне мъжа си:

— Какво е то?

Гласът ѝ бил студен, сякаш предпазва или заплашва. За пръв път чувал дърварят жена си да говори с такъв глас. Тоя глас отведнъж му напомнил гласа на бялата мома.

— Ще ти кажа. Отдавна стана това. Тогава бях на осемнадесет години. Година, преди да се ожения за тебе. Както лежах в колибата на лодкаря, видях една мома, която приличаше много на тебе. Досега ми не минаваше през ума, че си приличате. Бях я забравил.

Тя беше бяла, хубава, стройна, синеока и среброкоса — също като тебе, каквато си сега.

— Добре — казала все тъй студено жената, без да си снее погледа от прозорчето. — Разкажи ми къде си я видял.

Минокичи разказал на жена си онова, което преживял през страшната зимна нощ.

Най-после завършил:

— Не знам насън ли беше това или наяве. И досега не знам. Но такава хубава мома не съм виждал преди това, за да мога да я сънувам. Па и след това освен тебе друга подобна на нея не съм срещал. Тя ще да е била богиня — богинята на ледната смърт. Толкова бяла беше! И тъй леденопрозрачни бяха очите ѝ, когато се наведе над мене! Тя беше много хубава, но аз се боех от нея. Боех се — и при все това — я обичах. Коя беше тя?

Тогава Юки хвърлила взмото, скочила и като застанала пред дърваря, викнала му с леден, смразяващ глас:

— Питаш ли още? Аз бях, аз! Аз бях онази бяла мома. Понеже ти ме нарече жестока, реших да ти докажа, че съм готова да понеса и мъки, и труд, и грижи, за да ти гледам къщата и да отменя майка ти. Но ти не излезе достоен за мене. Нали те предупредих, че ще ти отнема живота, ако кажеш някому що си видял и чул тогава? Ти заслужаваш да сторя това ей сега. Но аз обичам и жаля децата, които спят. Не искам да ги оставя без баща. Ти ще останеш да се грижиш за тях. Само помни, че ако някое от тях се оплаче от тебе, веднага ще те накажа.

Гласът на Юки затихнал. Самата тя станала прозрачна — като бяла сянка — и изчезнала през прозорчето, както изчезва дим, който се разпилява във въздуха.

Богинята си отишла там, отдето била дошла.

МАГЪОСНИКЪТ, КОЙТО СЕ ПРЕВЪРНАЛ НА ЧАКАЛ ИНДИЙСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време един богат раджа, който се занимавал в свободното си време с магии. Той управлявал едно от най-обширните царства в Индустан. Любовта му към магията била толкова голяма, че съвсем се увлякъл от тайните науки. Започнал да се занимава с тях денонощно. Но тия науки са опасни. Веднъж раджата извикал с помощта на магъосни заклевания един мощен зъл дух, от когото поискал да му каже някои големи тайни досежно добрите и зли духове и техния живот.

Духът му отговорил, че ще задоволи неговото любопитство, но при едно условие: ако раджата се съгласи — след като си послужи десет години с тайните, които ще му бъдат поверени — да облече кожа на чакал и да прекара в нея седем години.

Любопитството на магъосника било голямо. Без да се колебае дори за миг, той заявил, че е съгласен. Духът му казал тайните и той почнал да си служи с тях. Тия тайни го направили сто пъти по-богат, отколкото бил дотогава, дали му голяма власт над хората, отворили му очите за всичко минало и бъдеще, придали му телесна хубост, каквато нямал никой човек на земята, и го направили толкова привлекателен, че който го види, обиквал го отведнъж.

Няма що да се каже: раджата-магъосник прекарвал от щастливо по-щастливо. Но десетте години минали бързо—ти го кажи, като един ден.

И ето че една нощ се явил злият дух с кожа на чакал в ръце.

— Дойде време да изпълниш обещанието си — казал той на раджата. — Влизай в кожата. Доста ти беше десет години щастие. Всичко на тоя свят се плаща скъпо.

Раджата се съпротивил. Как ще влезе в тая малка кожа — десет пъти по-малка от него? Той не би могъл да се побере в нея.

— Донеси поне по-голяма! — рекъл той на духа-повелител. — Тази е твърде тясна за мене.

— По-голяма не може да се намери — отвърнал духът. — Ти да не искаш пък да има по света чакали като слонове? Тази е най-голямата кожа, но и тя, колкото и да е малка наглед, ще ти стигне, защото ти ще свикнеш да се свиваш.

Раджата все още не искал да се пхне в чакаловата кожа.

— Хайде, влизай! — викнал злият дух. — Не мога да те чакам. Бързам.

Най-сетне магьосникът се пхнал в кожата. Колкото и да била тясна, като се посвил, той се побрал в нея. Това се дължело, разбира се, на магьосната сила, що имала тая кожа.

Злият дух казал:

— Отсега нататък през цели седем години тая кожа ще бъде като твоя. Цял ден ще прекарваш в нея; само сутрин, от зори до изгрев слънце, ще я събличаш, но още преди да изгрее слънцето, ще трябва да я обличаш отново. И ще помниш, че както аз ти слугувах невидимо толкова години, за да бъдеш и богат, и хубавец, и щастлив, и властен, и привлекателен, през тия седем години, що идат, ти ще трябва да ме слушаш. Иначе с тебе ще се случат страшни работи. Най-малката от опасностите, на които би се изложил, е да си останеш в чакаловата кожа завинаги: никога да не можеш вече да я съблечеш. Върви сега и помни това, що ти казах. Докле минат тия седем години, всички поданици в царството ти ще бъдат като замаяни. Те няма да знаят живи ли са, мъртви ли са. Щом изтекат уречените седем години, ти ще можеш да се върнеш в царството си и да зацаруваш отново над тях. Тогава замаята им ще мине и те не ще помнят нищо от станалото.

Като рекъл това, злият дух се отдалечил. Чакалът останал сам. Но нему се струвало, че не е сам. Все си мислел, че духът е край него и му казва: „Направи това!“, „Направи онова!“, „Иди там и там!“, „Постъпи така и така!“

То било, разбира се, от това, че злият дух го обсебвал от време на време и не му давал да постъпва, както бил навикнал, а да изпълнява неговата воля. Бившият раджа станал роб на злия дух.

На чакала дошло на ум да напусне града, дето живеел, когато бил раджа, и да се пресели другаде. Отишел в един далечен град. За да

може да преживее някак, главил се чирак при един бръснар. Носел му вода, палел огън, метял бръснарницата.

Чакалът бил толкова прилежен, че господарят му го обикнал скоро. Дори станали приятели.

Веднъж чиракът казал на господаря си:

— В околността на града се продават много евтино места. Да си купим едно. Ще насадим градина. Ще имаме през цялото лято, па и през есента толкова дини, пъпеши и краставици, че не само ще ядем, а и ще продаваме.

Това той казал със своя ум, а не с ума на злия дух. И бръснарят се съгласил.

— Умно нещо си намислил — рекъл. — Ето ти пари: иди купи място за градина и наеми работници да я разкопаят и засадят.

Чакалът извършил поръчаното. Градината била с хубава почва: раждала всичко. Скоро се narodили краставици, пъпеши, дини и всякакви други плодове и зеленчуци.

Но когато плодовете узрели, злият дух завладял отново чакала.

Чиракът на бръснаря отивал всеки ден, рано сутринта, да види градината. Той изяждал толкова плодове, колкото може да побере търбухът му. Па си набирал дори и за по път.

А когато отивал в бръснарницата и господарят му го запитвал как е градината, той му отговарял:

— Слабо е още. Всичко е порасло и цъфти, но не ражда. Може би след седмица-две ще има плодове. Тогава ще ти обадя.

Бръснарят бил доволен от тоя отговор. Що да се прави, когато градината им е позакъсняла? Та и късничко са я разкопали и засели. Нищо. Има време.

Минал се цял месец. Бръснарят казал на своя чирак с усмивка:

— Ти май че всяка заран обикаляш градината. Да не би да има вече узрели плодове? Гледам — по пазара има отдавна.

— А, не, още няма — отвърнал чакалът. — За нашата градина е рано. Повечето дини и пъпеши току-що са почнали да цъфтят. Виж, ако искаш краставички, струва ми се, че има тук-таме, но и те са съвсем малки. Да ги почакаме да наедреят.

Всъщност градината била препълнена с плодове и чакалът ял всяка заран и всяка вечер колкото си иска. В същото време му ставало много приятно, че лъже бръснаря. Това му се толкова харесвало, че той

се преселил в градината. Там отивал вечер, след като си свърши работата, наяждал се до пресита, а после заспивал между дините и пъпешите. На сутринта ставал още от зори, закусвал богато и се връщал в бръснарницата, преди да дойде господарят му.

Бръснарят забелязал това.

Той казал на чакала:

— Чираче, виждам те, че отиваш да спиш в нашата градина. Уверен съм, че ще да е родила вече. Много ли са плодовете? Аз наброих за нея сума пари, а още не съм видял полза.

— Скоро ще видиш — отвърнал чакалът. — Тук-там дините и пъпешите почнаха вече да завързват. След седмица ще има узрели. Аз отивам да спя там, за да ги пазя. Нали знаеш, че има всякакви хора? Преди да видим ние с тебе плод, те ще оберат всичко.

Тоя път бръснарят не повярвал.

„Лъже ме моят чирак — си казал той. — Хората отдавна ядат дини и пъпеша, а аз не съм откъснал от своята градина дори и една краставичка. Ще вървя да видя каква е тая работа.“

На другия ден било празник. Бръснарят се запътил към градината. Искало му се да се поразходи и да види не го ли лъже чиракът му.

А тоя ден чакалът бил поканил в градината на угощение много свои приятели. Какви ли не животни от околността се били насъбрали. Те се разтичали весело по градината и почнали да късат, каквото им падне. Цял ден късали и яли, докато изяли всички плодове и зеленчуци.

Бръснарят гледал през плета. Той видял как неговият чирак забавлява гостите си с остроумни приказки и ги подканва да ядат, без да се стесняват.

— Тая градина е моя — казвал им той. — Бъдете тук като у дома си. Не се срамувайте! Яжте, колкото ви се яде! Никой няма да ви държи сметка!

На бръснаря много се искало, като гледал тия зверове и животни, събрани на угощение в неговата градина, да влезе и да ги разгони, като не пожали и чирака си. Но те били много. Повечето били силни и опасни. Страх го било да го не разкъсат.

Той си тръгнал за къщи и ядосан, и наскърбен, че чакалът го е лъгал толкова време.

„Няма да оставя това тъй — решил той. — Ще убия този безочлив лъжец. Толкова време вече живее за моя сметка, па на това отгоре ме и мами, та дори се и подиграва с мене. Жив няма да го оставя!“

През нощта той се вмъкнал в градината.

Там нямало никого. Чакалът и гостите му се били разотишли. От всички плодове в градината били останали само няколко краставици. Бръснарят забил във всяка от тях по един тънък остър нож, па покрил дръжката му с листа. Сетне се прибрал в къщи.

Малко преди да се зазори, чакалът, който бил придружил гостите си — да ги изпрати, — се върнал. Той бил огладнял. Почнал да търси в тъмнината дали не е останал някой плод, да закуси. Намерил една дълга краставица и лакомо я налапал. Ножът се забил в плътта му. Прерязал му гърлото и езика, дори му пронизал и гърдите.

Чакалът страшно се ядосал. Той разбрал кой му е натъкмил тая клопка.

„Проклетият бръснар — си казал той на ума — е разбрал всичко и е решил да ме убие. Трябва да избягам оттук. Навярно той ще дойде на заранта да види дали съм умрял и като разбере, че съм още жив — ще ме пребие.“

И чакалът побягнал в гъстите гори. Той бил отслабнал от многото кръв, що изтекла от раните му, та едва ходел. Но въпреки това, за да запази живота си, силел се да върви колкото може по-бързо. Най-сетне, късно през нощта, успял да се добере до една гъста гора. Проснал се на първата скала, която видял, и легнал.

„Тук ще се мре“ — си казал чакалът, защото се чувствувал толкова изтощен, че не можел да очаква вече живот.

Кръвта му продължавала да тече. Чакалът отслабнал дотолкова, че изгубил съзнание. Съмнало се, а той още лежел като полумъртъв. Три пъти изгряло слънцето и три пъти залязло. Чакалът не го и видял. Чак на четвъртия ден той се пробудил от безсъзнанието, но и тогава бил толкова немоощен, че не можел да мръдне.

Полежал още два-три дена. Най-сетне почувствувал, че раните му са зараснали. Не го боляло ни гърлото, ни езикът, ни гърдите. Той бил вече оздравял. Опитал се да стане, но тогава разбрал, че кожата му се е залепила яко за скалата от многото кръв, що била изтекла. Колкото и да се дърпал, не можел да се изправи.

— Ах, колко съм нещастен! — викнал чакалът. — От какви страшни рани оздравях, а сега не мога да се изправа — да потърся вода и храна. Ще трябва да умира от глад и жажда на тая скала.

В тоя миг злият дух го бил напуснал. Магьосникът си дал сметка за всичко, що бил извършил, както и за онова, което се било случило с него.

И рекъл:

— Аз постъпих много зле с бръснаря. И неблагодарен бях към него, и безчестен, и коварен. Кой дявол ме накара да постъпя тъй? Навярно за туй е виновна чакаловата кожа. Слушал съм, че чакалите били хитри и злобни животни.

Чак тогава му дошло на ум, че има право сутрин да излиза от кожата. Щом се съзорило, той се измъкнал от чакаловата кожа. Почувствувал, че е отново човек като всички хора. Станало му много леко и му се видяло още по-отвратително, че е мамил и лъгал бръснаря.

Паднал на колене на полянката и почнал да се моли на добрите богове:

— О, светли добри богове, които управлявате света! Запазете ме от лоши мисли, думи и действия! Помогнете ми да се отърва по-скоро от оня зъл дух, комуто съм принуден да слугувам още дълго време!

Но ето че почнало да се разсъмва. Магьосникът трябвало да влезе отново в чакаловата кожа. Затова побързал да потърси извор, за да се напие, и плодове — за да се нахрани. Малко преди да изгрее слънцето, той се върнал и се пхнал в кожата. Наченали отново неговите безплодни усилия — да откъсне кожата от скалата, о която била залепена.

Добрите богове, на които се бил помолил, додето бил в човешки образ, му помогнали тоя път. Силен дъжд завалял и кожата се отлепила.

Като се видял свободен, чакалът тръгнал по гората. Но злият дух влезнал отново в него и почнал да го подстрекава към нови грехове.

Чакалът напуснал гората и тръгнал към най-близкото село. Близко до селото, на пътя, видял един умрял вол. Чакалите обичат месо от мъртви животни. И тоя чакал, както би направил всеки друг на негово място, почнал да яде мъртвия вол. Той го ухапал от корема. Ял

ненаситно, понеже бил много гладен. Проял корема и влязъл в трупа на животното.

Хора минавали-заминавали, но никой не подозирал, че в мъртвия вол има чакал.

Времето било горещо и сухо. Кожата на вола се свила от горещината и станала много корава. Чакалът не можел да я прегризе, та да излезе. Но това му и не трябвало: той можел да си живее в корема на вола — там имало достатъчно храна.

Миризмата на мършата стигнала до селото. Тогава циганите се събрали да одерат вола и да го заровят в земята.

Чакалът се опитал да излезе, ала не успял: кожата се била много втвърдила; дупката, през която се бил пъхнал, се била толкова стеснила, че оттам можел да си подаде само муцуната.

„Спукана ми е работата — си казал той. — Тия цигани ще ме хванат и пребият. Циганите мразят чакалите. А може пък и жив да ме заровят в земята заедно с вола.“

Той решил, подсторен от злия дух, да измами циганите. Когато те нападнали, с ножове в ръце, волския труп, чакалът се обадил с човешки глас:

— Настрана стойте, хора! Махнете се! Не се приближавайте до светеца.

Циганите се спогледали.

— Мъртвият вол говори — казали те. — Как да се обясни това? Не е негов тоя глас, защото е човешки. Па и волският труп вони: разложил се е вече. Навярно някой мощен дух се е вселил в него.

— Да запитаме духа що иска — рекъл един. — Нека ни каже. Най-старият циганин викнал, като се обърнал към умрелия вол:

— О, велик дух! Кажи ни кой си ти и ни открий своята воля, за да можем да ти угодим.

Чакалът се изсмял на ума на тия прости хора и казал:

— Право рекохте, като ме назовахте велик дух. Защото знайте, че аз съм богът на вашето село. Вие ме оставихте без жертви и ме лишихте от молитвите, които ми се падат като на ваш закрилник. Виждате, че съм се принудил да се вселя в трупа на умрял вол. Но колкото и да съм добър, ще дойде скоро край на моето търпение. И тогава вие всички ще бъдете наказани. Нито от вас, нито от селото ще остане помен.

Циганите се изплашили:

— Кажи ни, о велик дух, какви жертви искаш от нас! Ние нищо не ще ти откажем.

— Какви ли? Донесете малко ориз, излейте върху вола един котел студена вода и оставете до него един заклан петел, добре охранен. После се наредете наоколо и почнете да се молите да ви се простят греховете.

Циганите побързали да изпълнят волята на божеството. Направили всичко, каквото пожелало то.

Когато кожата се понапоила с вода, тя се размекнала и пропукала на няколко места. Додето набожните и суеверни богомолци се каели с висок глас за греховете си, чакалът излязъл от волската кожа, изсмял се на циганите и като грабнал петела, побягнал към гората.

Циганите го подгонили. Те го гонили дълго, но най-сетне — като навлезли в една местност, дето имало много трапове и остри камъни — спрели се и се върнали.

— Заслужава ли си труда — рекли те — да бием толкова път заради някакъв си мръсен чакал? Да върви по дяволите!

Но чакалът не отишел по дяволите, а се скрил в гората. Там прекарал той няколко дена, додето се свършила храната. Сетне тръгнал от село на село и от град на град — да търси кости, мърша и останки от изхвърлена храна.

Тъй стигнал той до оня градец, където живеел бившият му господар — бръснарят.

И ето че чакалът почнал да се вмъква вечер в дворовете на хората, за да дири останки и изхвърлеци. Но това му не стигало. Когато успеел да влезе в някой двор, той никак не се колебаел да отмъкне и някое пиле, кокошка или дори петел.

Гражданите се стреснали. Почнали да дебнат крадеца, но не можели да го хванат. Поради това чакалът станал много смел. Той почнал да напада и кокошките на бившия си господар.

Бръснарят видял веднъж чакала как измъква от кокошарника най-охраненото пиле. Човекът се хвърлил след лакомото животно, ала не успял да отърве грабнатата птица. Чакалът избягал.

— Ще те пипна аз тебе — му се заканил мъжът. — Ще ти платя и за дините, и за пъпешите, и за краставиците. Ще ти платя и за това, че ме лъга сума време, а аз ти вярвах.

Бръснарят купил една голяма примка и я сложил пред кокошарника. Тя била нагласена толкова майсторски, че никой не би я забелязал. Още през същата нощ чакалът се хванал в примката.

На сутринта бръснарят го намерил.

— Пипнах ли те най-сетне? — викнал му той. — Ще ти дам аз тебе сега и угощение, и приятели. Ще те науча как се ядат чужди дини и пъпеша. Ще те видя дали ще можеш да лъжеш занапред честните хора. Веднъж ти се отърва от ножа, но втори път не ще успееш.

Той вързал чакала за четирите му крака и го отнесъл на жена си.

— Невясто — рекъл, — пази добре това проклето животно, че може да избяга. Аз имам днес много работа в бръснарницата, но щом я свърша, ще дойда да го заколя и одера.

Жената също имала много работа в къщи. Видяло ѝ се смешно да седне и цял ден да държи някакъв си чакал за връвта, с която е вързан. Още повече, че и самият чакал се показвал много кротък: той си лежел на пода и дори не се движел. Защо да го не върже в обора? Ще заключи вратата: няма отде да избяга.

Тъй и сторила. Щом домакинята затворила вратата на обора, чакалът прегризал връвта, освободил си краката и избягал през една дупка, която жената не била и забелязала.

Тоя ден чакалът не се осмелил да потърси храна в същия градец, а се затекъл до най-близкото село. Там се нахранил с останки, каквито намерил на сметището. След това се запътил за друго село, а подир това — за трето. Тъй се скитал той дълго, докле се озовал в непознати места.

Един ден минал край някаква бедна колиба, разположена в края на едно село. Там живеел беден брамин със своите седем дъщери, все неомъжени.

Тъкмо когато чакалът минавал, браминът казвал полугласно:

— Велики Брахма! Влез ми в положението! Научи ме що да сторя със своите седем дъщери! Как ще ги храня на стари години? Та аз нямам хляб за себе си. А за да ги изжена, трябва да им намеря зестра. Отде да я взема? Не мъж, а животно да дойде и поиска някоя от тях, кълна се в твоето име, че ще му я дам. Дори да е чакал или куче — и нему бих я дал. Само че и животно не би дошло да иска такава бедна мома.

Като чул тия думи, чакалът, у когото все още живеел злият дух, решил да се подиграе с нещастния брамин. Той влязъл в хижата и казал:

— Праща ме богът Брахма да ми дадеш най-малката си дъщеря. Ти си се заклел в негово име, че ще я дадеш и на чакал, стига да я поиска. Божеството желае да провери доколко пазиш клетвите си.

Браминът не знаел как да постъпи. Можел ли той да помисли, че наистина ще дойде чакал да поиска да му стане зет?

— Слушай — рекъл той на чакала. — Тия думи аз казах на шегата. Кой разумен баща ще си даде чедото на животно? Брахма е бог. Той е умен и ще разбере това. Върви си и недей настоява.

— Няма да си вървя — казал чакалът. — Как смееш ти, който си брамин, да се подиграваш с Брахма, върховния бог? Или ще устоиш на думата си, или ще отговаряш за това.

Браминът си подпрял главата с десницата и се замислил.

„Защо пък най-сетне да не му я дам? — си казал. — Ако гладува, мъж ѝ ще бъде виновен. А пък аз ще има да храня само шест дъщери; няма да са седем. Шест се гледат по-лесно от седем: всеки знае това.“

Чакалът отвел браминовата дъщеря в гората.

След женитбата всичко значително се променило. Дъщерята на брамина била добра мома. Тя живеела праведно. Поради това злият дух не смее да се вселява в душата на магьосника. Раджата се видял свободен — поне по-свободен, отколкото бил дотогава. И той почнал да разбира, че онова зло, що е вършил до тоя Ден, било внушено от злия дух. Решил занапред да води живот на почтен човек.

Но седемте години не били още изтекли: оставали цели две. Магьосникът трябвало да носи поне през деня омразната чакалова кожа. Само сутрин се измъквал от нея и тогава жена му го виждала, че е човек, а не животно. Разбира се, той ѝ разказал своята история, но ѝ забранил да споделя с когото и да било, че е раджа и магьосник. На всички трябвало да говори, че мъж ѝ е чакал.

Веднага след женитбата той отвел жена си в един голям дворец, който се намирал всред гората. Дворецът бил омагьосан. Отвън приличал на обикновена пещера, а вътре бил украсен разкошно — със сребро, злато, слонова кост и скъпоценни камъни. Вратата се заключвала и раджата не пускал никого да влиза в двореца.

Те живеели щастливо — магьосникът и жена му.

Един ден на вратата на пещерата потропал тъстът на чакала — старият брамин.

— Добър ден, дядо — казал приветливо чакалът, като се показал на входа. — Седни там, пред пещерата, та ме почакай! Аз ей сега ще дойда да си поговорим.

На брамина много се искало да влезе в пещерата, за да види как живее дъщеря му със своя мъж, но чакалът затворил вратата и той трябвало да остане отвън.

След малко чакалът излязъл.

— Е, как си, дядо? Как прекарваш с дъщерите си?

— Много зле, зетко, много зле. Пуста бедност ще ни съсипе. Нямаме що да ядем. Хижата ни се развали от силните дъждове: капе отвсякъде. Дрехите ни се отдавна окъсаха; голи ходим, както виждаш по мене. Иде ни да те помолим да ни приемеш в своята пещера. Тук поне никой няма да ни вижда, та не ще има от кого да се срамуваме. И да гладуваме, ще гладуваме заедно с тебе и с дъщерята.

— Това не може — казал чакалът. — Тая пещера е все още удобна за един чакал и за неговата вярна жена, която е длъжна да отиде там, дето я отведе мъж ѝ, но за хора като вас не струва. Тясна е: ще се задушите в нея.

— А дъщеря ми как е? Бих искал да я видя. Нали знаеш, че всеки баща обича чедото си?

— А, не всеки. Оня баща, който е готов да омъжи дъщеря си дори и за куче, да се отърве от нея, сигурно не я обича, бих рекъл аз.

— Ех, пък ти, зетко, какъв си! Не ти ли казах още тогава, че изрекох тия думи само защото ми беше много тежко на душата? Но остави какво е казал бедният стар брамин. Изведи дъщеря ми да я видя. Защото хората ме плашат, че си я бил разкъсал и изял.

Чакалът се оскърбил от тия думи, ала не рекъл нищо. Той повикал жената и тя излязла от пещерата. Баща ѝ я прегърнал и я попитал как живее с мъжа си.

— Слава на безсмъртните богове! — отвърнала тя. — Много добре си живеем. Хиляди пъти по-добре, отколкото бих живяла, ако ме омъжеше за най-богатия брамин.

— Значи, вие сте богати, а?

— Не мога да се оплача, татко. Нищо не ни липсва.

— Ами забравила ли си как живее твоят стар баща със своите шест дъщери? Те ще измрат от глад и студ. За тях не ви ли идва понякога на ум?

— Аз мисля често за вас, татко, но все ми се струва, че и ти си малко виновен за това, дето прекарваш заедно с дъщерите си в крайна немотия. Ти не работиш нищо и чакаш да ти донесат хората милостиня като на просяк. Винаги ме е било срам от това, но съм се бояла да ти го кажа.

Браминът се ядосал.

— Да — рекъл той, — аз наистина съм станал като просяците по царските пътища. И при вас съм дошъл да изпрося нещо. Дано поне вие не ме изпъдите.

Тогава чакалът се намесил.

Той казал:

— Дядо, ще те науча как да станеш богат и пребогат. Но помни, че се забогатява не с пари, а с ум. Имам една диня с много чудно семе. За три дена израства, за пет връзва и за седем узрява плодът. Ако си умен човек, от нея ще се обогатиш. Ей сега ще ти я донеса.

Чакалът влязъл в пещерата и малко след това се върнал с голяма диня под мишницата.

Той я подал на брамина и му казал:

— Вземи, дядо, тази диня и я посади в градината си. Щом роди и дините узреят, почни да продаваш. Само си отваряй очите — да не би купувачите да те измамат в цената. Добре запомни, че се забогатява с ум.

Браминът поел динята недоволено. Колко ще изкара от продажба на дини? Не се ли подиграва с него зет му, като му казва, че щял да се обогати? Де се е видяло богат овощар? Па и редно ли е за него — брамин — да става на стари години градинар?

„Очевидно чакалът иска да се отърве от мене — си казал той, като си тръгнал. — Пак добре, че не е изял дъщеря ми.“

Щом си отишъл в къщи, браминът изкопал дупка в градината и посадил едрата диня, полял я и я покрил с пръст. Още на другата сутрин се показал растък. На третия ден зелените повлечи се били разпрострели толкова надълго и нашироко по градината, че я били покрили цялата. Скоро се народили дини, които бързо наедрявали и зреели.

Браминът и дъщерите му се зарадвали много, като видели това чудо.

Момите рекли на баща си:

— Татко, я да откъснем няколко дини — да ги видим сладки ли са.

Но браминът им казал:

— Забранявам ви да правите такова нещо. Ние няма да ядем от тези дини. Те са само за продан. Как ще ям аз, стар брамин, диня, която е порасла и узряла с магия? Това не е угодно на боговете. За мене е грешно дори да се допра до такъв плод. Ако дойде някой от селото да поиска дини, вашата майка ще му откъсне и продаде, но ѝ кажете да си отваря очите — да не би да я излъжат в цената. Човек се обогатява не с пари, а с ум.

Селяците, като минавали край оградата на брамина, не могли да не се спрат и да погледат едрите дини, порасли и узрели преди време. Запитвали брамина по колко ги дава. Той ги пращал при жена си. А тя искала за всяка диня тройно повече, отколкото би я купил човек на пазара. На хората се виждала много висока тая цена. Никой не давал толкова пари.

След ден-два дошла една богата жена, чийто мъж бил златар. Момчето ѝ било болно и се молело на майка си да му купи диня.

— Струва ми се — казвало то, — че ако хапна диня, ще оздравея.

Жената била дочула от съседките за ранозрейките дини на брамина. Отишла и купила една. Занесла я в къщи и я разрязала. Но що се оказало? Чудо, каквото не било ставало никога: отвътре, край кората, имало тънък слой от червено месо — сочно и сладко, с каквото са пълни дините. А всичко друго било не месо и семки, а скъпоценни камъни и бисери.

Жената не казала никому нищо. Тя извадила рубините, сапфирите, смарагдите и едрите бисери, па ги скрила. А резените от кората дала на болното момче, което наистина оздравяло, щом хапнало от динята.

След това жената впрегнала колата и повела воловете право към хижата на брамина.

— Динята, що купих — казала тя на браминката, — излезе хубава. Искам да закупя всичките ви дини. Продавате ли ги?

— Продаваме ги — отвърнала жената на брамина, — но и всички до една да купиш, отстъпка не ще ти направя. Тия дини са скъпи, защото са ранозрейки.

— Ех, за цената няма да се караме. Ще ти платя, колкото поискаш. Откъсни дините и ги донеси в колата.

Браминът спечелил доста пари, но в градината му не останала ни една диня. А хитрата златарка откарала дините у дома си, извадила от тях скъпоценните камъни и напълнила няколко чувала. Мъж ѝ, като се върнал, се зарадвал много на покупката и дълго се смял с жена си на глупавия брамин.

Семейството на брамина, разбира се, дори и не подозирало, че е продало такова голямо съкровище за нищо и никаква цена. Браминът не позволил ни на жена си, ни на дъщерите си да разрежат поне една диня, та да видят що има в нея.

След няколко дена динените повлеци се покрили отново с плодове. И те узрели бързо. Дошла златарката и ги купила, без да се пазари. Това се повторило много пъти. Златарят и жена му напълнили цяла стая с чували, натъпкани със скъпоценни камъни. А браминът се радвал, че печели пари.

Но динята не е вечно растение. Един ден жената на брамина забелязала, че динените повлеци повяхват и не раждат вече. Когато дошла златарката да купи дини, казали ѝ, че няма.

А браминът през това време, като мислел, че цял живот ще продава дини, харчел парите без сметка. Защо да пести? Утре ще продаде дините, които растат през тая нощ, и ще получи още пари.

Когато жена му му казала, че динята не ражда вече, той се ядосал.

— Тъй е то! — викнал. — Аз си знаех, че тая дяволска диня ще ни измами.

Най-лошото било, че нямал и пари: всичко бил похарчил. Немало с що да купят храна за обяд. Тогава една от дъщерите се обадила:

— Да потърсим по градината — рекла тя. — Може да намерим някоя забравена диня, колкото да залъжем глада си.

— Не — съпротивил се бащата. — Омагьосани дини не ям.

— Ти пък недей яж! Ние ще ядем! Няма най-сетне за твоя угода да умрем от глад!

Момата отишла в градината. След дълго търсене намерила две малки дини, скрити под листата. Занесла ги в хижата и ги разрязала. От дините се изсипали малки скъпоценни камъни — цяла шепа.

Дъщерята на брамина надала радостен вик. Цялото семейство се събрало да види чудото. Тогава всички разбрали защо златарката е купувала редовно дините им.

— Измами ни тая проклетата жена! — викнал браминът. — Моят благороден зет ми подари чудна диня, която ражда скъпоценни камъни, а тая хитра жена ни изигра. Ей сега ще вървя да се разправа с нея. Няма да ѝ простя, додето ми не върне всичките скъпоценни камъни, що е извадила от моите дини.

Той отишъл в къщата на златаря и казал на жена му:

— Ти хи измамила моята съпруга. Дините, които ти е продала тя, са били пълни със скъпоценни камъни, а ти ѝ си ги платила като обикновени дини, каквито се продават на пазара. Върни ми скъпоценните камъни!

Златарката му казала спокойно:

— Ти приказваш като човек, който е изгубил ума си. За старец като тебе това не е чудно: всеки знае, че старците се вдетиняват. Но аз не съм длъжна да слушам твоите глупости. Върви си и ме остави на мира.

— Ти си много хитра жена — казал браминът, — но аз ще се оплача на съдията. За да си нямаме неприятности, моля те, дай ми поне половината от скъпоценните камъни, що извади от дините.

— Махай се от къщата ми, ти казвам! — викнала жената. — Инак ще извикам слугите да те изхвърлят. Кой разумен човек ще ти повярва, че диня може да роди скъпоценни камъни? Ти наистина не си с ума си.

Браминът бил принуден да си отиде с празни ръце.

Тогава му дошли на ум думите на чакала, който му казал, че се забогатява не с пари, а с ум. Но, разбира се, било много късно.

При съдията той не отишъл. Каква полза? И в съдилището ще му се изсмеят и ще му кажат, че никъде по света не се знае да има диня, която ражда скъпоценни камъни. Защо да го смятат за луд?

Като се върнал у дома, браминът разказал на жена си за срещата със златарката.

— Само едно ни остава — рекъл накрай. — Ще взема тия дребни скъпоценни камъни, които намерихме в двете дини, па ще ги продам в града. Ще накупя, каквото трябва, и ще го донеса.

— Недей продава всичките — казала жената. — Само един продай. Другите нека седят тука.

— Защо? Вместо да се разтакам толкова пъти, не е ли по-добре да свърша работата наведнъж?

— Да, но кой ще ти повярва, че ти — окъсан и одърпан брамин — не си откраднал отнякъде тия скъпоценни камъни? Ще те тикнат в затвора.

— Мене ли, благороден брамин, ще затворят? Ти не си с ума си, невясто!

Взел той всички скъпоценни камъни и отишъл в града. Влязъл в една златарница и показал на златаря стоката си. Запитал го колко ще му даде за нея. Златарят го поизгледал.

— Отде си откраднал тия скъпоценни камъни?

— Как ще ги открадна? Аз съм брамин, човек от благородна каста: може ли да се допусне, че човек като мене ще открадне?

— Може, разбира се! Когато на човек търбухът е празен, и цар да е, пак открадва. Казвай де! Казвай от кого си ги откраднал, додето не съм повикал стражар! Като те хвърлят в затвора и ти ударят сто тояги, веднага ще кажеш. Но аз не искам да отива работата дотам. Ако ми кажеш чии са били тия камъни, ще ги купя. Добри пари ще ти дам за тях.

Браминът се оскърбил, че го смятат за крадец.

— Моят зет — рекъл — е един богат чакал. Той ми подари чудна диня, която раждаше плодове, пълни със скъпоценни камъни.

— Хубави лъжи разправяш, но няма кой да ти вярва. Де се е чуло — чакал да стане зет на човек и диня да ражда скъпоценни камъни? Знаеш ли какво ще ти кажа? За да се отървеш от затвора, остави тия неща тук, па си върви. Аз ще разпитам златарите има ли някой нещо откраднато и ще дам камъните на притежателя им.

— Как искаш да ме лишиш от това, което си е мое? Дъщерите ми мрат от глад. Затова съм се принудил да продам камъните. Щом не щеш да ги купиш, дай ми ги.

И той посегнал да ги вземе. Но златарят му залепил такава плесница, че му писнали ушите. И двамата почнали да викат, колкото

им глас държи. Насъбрали се много хора. Всеки питал що се е случило. Златарят обвинявал окъсания брамин в кражба, а оня се оправдавал, като разказвал за своя зет — чакала — и за чудните дини, които раждат скъпоценни камъни.

— Стига сте се карали! — рекъл един възстариичък човек, който се оказало, че е съдия. — Тоя окъсан мъж не изглежда да е крадец. Дори аз бих повярвал, че е брамин, ако не бяха опашатите лъжи за чакала-зет и баснословните дини. Мене ми се струва, че той просто е изгубил ума си. Съжалете го и го пуснете да си върви. А скъпоценните камъни ще останат у златаря, додето се установи чии са. Тоя човек не ги е откраднал. Той ги е намерил.

И сам браминът разбрал, че няма по-добър изход от положението. За да се отърве от затвор и изтезания, той оставил камъните и си отишъл много ядосан на хорската несправедливост.

Когато се върнал у дома си и разказал на своето семейство какво му се е случило, жена му рекла:

— Ти си глупав и упорит. Защо не ме послуша? Върви сега при чакала и изпроси нещо друго. Инак ще измрем от глад.

Друго не можело и да се направи. Браминът отишъл отново при зетя си. Почукал на пещерната врата с тоягата си и чакалът излязъл.

— Добър ден, дядо. Как си? На гости ли ми идеш?

— И на гости ида, и по работа. Най-главното е, че ида да ти се оплача от нашето страшно тегло. Само ти можеш да ни помогнеш.

— Че нали ви помогнах веднъж? Какво направи с динята, която ти дадох?

Браминът разказал всичко. Не знаел, че в дините има скъпоценни камъни. Всичко разпродал на нищо и никаква цена. Само две малки дини останали. Извадил от тях камъните и отишъл да ги продава в града. Но там пък един проклет златар му ги отнел.

Чакалът изслушал разказа, пък рекъл:

— Глупав си, дядо, и глупав ще си останеш. Аз ти казах, че богатството се печели с ум. А ти нямащ ум. И сто товара злато да ти дам, не ще те спася: сиромаш ще си умреш. Все пак от съжаление — не към тебе, а към жена ти и дъщерите ти — и тоя път ще ти помогна.

Влязъл той в пещерата и изнесъл оттам едно просто глинено гърне. Дал го на тъста си и му казал:

— Вземи това гърне, па си отваряй очите! Когато огладнеете, ще намерите в него с какво да се нахраните.

— Че гърнето е празно — викнал браминът оскърбен. — Ти искаш само да се отървеш от мене.

Чакалът не казал нищо. Той бръкнал в гърнето, извадил една шепа ориз, сварен със смокини. Ястието се оказало много вкусно.

— Да не мислиш, че от това гърне може да се вади само ориз? — казал чакалът. — Каквото си си намислил, това ще намериш в него. И ястието ще стигне не за десет души, а за сто, че дори и за хиляда.

Очите на брамина светнали от радост. Той прегърнал зетя си и му поблагодарил за скъпия подарък.

Сега вече семейството на брамина можело да яде до насита. В чудното гърне се намирало всичко. Гозбите били толкоз вкусни, че и в двореца на императора не можело да има като тях.

Срещу хижата на брамина се издигала лятната къща на управителя на града. Той бил богат човек и толкова лаком, че бил наел трима готвачи да му готвят. Един варял чорби и яхнии, друг се занимавал с пържене и печене, а трети готвел сладките ястията.

От някое време началникът забелязал, че колчем мине край хижата на бедния брамин, до носа му стига много приятна миризма на гозба. Той се позапирал — да определи какво се готви в хижата. Един ден миришело на таскебап, друг път — на печена пуйка, на измирско сладко, на чига с масло или пържен фазан. Такива разнообразни ястията и сам началникът не можел да си позволи да готви, защото стрували много скъпо.

Поллюбопитствувал той да узнае как може бедният му съсед да готви по-вкусни ястията от неговите. Отишъл му на гости. Браминът бил поласкан от това посещение на високопоставения гост. Приел го най-любезно.

Както седели и се разговаряли, домакинът попитал госта си кафе ли иска да го почерпи или чай, или пък някакъв сироп.

— Че отде имаш толкова много неща? — запитал управителят.

— То е друга работа — отвърнал браминът. — Ти кажи сега какво желаеш.

— По това време съм свикнал да пия кафе.

— Добре.

Домакинът сложил две чаши, взел гърнето от лавицата и налял от него кафе. Управителят много се зачудил: гърнето лежало на полицата, под него нямало огън, а кафето било горещо, току-що сварено. Какво е това чудо?

Той решил да поостане, за да узнае тайните на брамина. Когато дошло време за обед, домакинът го попитал с какво иска да го нагости.

Управителят отвърнал:

— Искam чорба от тахан, пържен сом и баница с ябълки.

Той нарочно казал тия ястията, защото не видял в хижата ни ябълки, ни риба, ни тахан.

Но ето, че малко след това браминът му сипал от гърнето гореща чорба от тахан. Когато сипал и на себе си, повикал жена си: и на нея сипал; след това сипал и на всичките си дъщери, а гърнето все не се изпразвало.

После домакинът запитал не желае ли някой втора паница чорба. Всички моми се обадили. Той им сипал отново. Гърнето било още пълно.

— Дойде ред на второто ястие — рекъл с очевидна гордост браминът, като погледнал към своя гост, сякаш иска да му каже:

„Ехеее, приятелю, за какъв ме смяташе ти досега? Да не мислиш, че като съм сиромаш, не мога да имам нещо, каквото ти не си дори и сънувал?“

Управителят не казал нищо, но било явно, че започва вече да завижда на съседа си. А браминът с надменно движение изсипал чорбата през прозореца и умил гърнето, па го захлупил на лавицата. Не се минала и минута — и той отново го взел, па започнал да вади едри късове сом, много добре опържен. Тоя път управителят пръв поискал да му дадат още един къс, а след него и трети: не можел да не признае човекът, че толкова вкусна риба яде за пръв път. Дъщерите и жената на брамина също поискали още по един къс.

Гърнето било измито отново. Браминът почнал да вади от него баница с ябълки на такива големи колела, че човек би се запитал как е могло едно такова колело да се побере в гърнето.

След обета домакинът почерпил своя гостенин със сироп от портокали, който налял, разбира се, пак от гърнето. После пили кафе, яли ледено, изпили още по два-три сиропа — от малини, от ананаси и смокини. Почнало да се мръква. Браминът бил много добре настроен.

Не станало нужда управителят дори и да го запита отде се е сдобил с чудното гърне: той сам побързал да му разкаже всичко.

Управителят си отишъл. Той не можел да прости на един свой беден подчинен, че има предмет, какъвто самият той няма и не може да има. Още през същата нощ заповядал на четирима от своите слуги да подпалят хижата на брамина и да откраднат гърнето.

Към среднощ хижата пламнала. Раздали се викове: „Пожар! Пожар!“ Тъй викали ония, които били подпалили хижата. Семейството на брамина спяло. Слугите на управителя влезли и се развикали: „Какво чакате? Искате да изгорите ли? Бягайте по-скоро!“

Додето наскочали дойдат на себе си, гърнето било грабнато и отнесено. Хижата изгоряла. Браминът и семейството му останали на улицата. Това, да кажем, не било още страшно: времето било топло, та можело да се спи и под открито небе, докле се издигне нова хижа. Обаче гърнето — чудотворното гърне, което хранело цялата къща — липсвало. Дълго ровил браминът пепелта дано го намери, ала напразно. И следа нямало от него. А да изгори, било невъзможно.

Първа се досетила за станалото жената на брамина. Тя му рекла:

— Видя ли докъде те доведе твоето самохвалство? Управителят е видял пожара и е пратил слугите да ни вземат гърнето. Па не е чудно и сам той да им е поръчал да запалят нашата хижа.

— Вярно е — признал си тоя път браминът. — Аз излязох много глупав. Друг път ще си мълча.

— Каква полза от твоето мълчание занапред? Нали ни взеха гърнето!

— Аз няма да оставя това така. Ще вървя още сега да си го искам.

И той отишъл при управителя. Но оня бил предвидил всичко, на брамина казали, че господарят не е у дома си. Той отишъл и втори че и трети път но получавал все същия отговор. Най-последно изгубил търпение и се развикал, че по заповед на управителя била запалена хижата му, за да му откраднат гърнето. Слугите го хванали и така наложили гърба му с тояги, че браминът трябвало да лежи полумъртъв на пътя четири часа, докле дойде на себе си.

Когато се домъкнал до къщи, той казал на жена си:

— Само едно средство има, невясто: да отида още веднъж при моя зет, чакала. Ще го запitam не би ли могъл да ни помогне с нещо.

— Не ти трябва да отиваш. Със своята глупост ти изгуби вече два безценни дара, които той ти даде. Бъди сигурен, че този път ще те изпъди — и то с пълно право.

Но браминът не я послушал. Отишъл при чакала и му разказал историята за завистливия управител, пожара и открадването на гърнето.

Зет му го изслушал, па казал:

— На глупавите хора, дядо, нито бог може да помогне, нито дяволът. Но тъй като аз не съм ни бог, ни дявол, ще се опитам за последен път да ти помогна. Помни: за последен път! Ако изгубиш подаръка, който ще ти дам, да не си дошъл вече при мене!

Той влязъл пак в пещерата и изнесъл оттам един чувал, здраво завързан.

— Вземи този чувал! — рекъл. — В него има един боздуган, вързан с въже. Отиди най-напред при златарката, после при златаря в града, най-сетне — при управителя. Развържи чувала и като хванеш въжето, заповядай на боздугана: „Удряй, додето ти кажа да спреш!“ По този начин ще си върнеш онова, което са ти взели. Само дано не се излъжеш да отвориш чувала, когато си сам: тогава ти ще изядеш боя.

Тъстът поблагодарил на зетя си, но не бил много доволен от подаръка. Преди всичко не му се вярвало, че чувалът ще му свърши някаква работа. Както го носел, чувалът изглеждал празен. Колкото и да пипал, браминът не напипвал в него ни въже, ни боздуган.

„Този път зет ми ме излъга здраво — си казал той. — И до този позор доживях, най-близките ми роднини да се подиграват с мене.“

Идело му да хвърли чувала. Но защо пък да не го развърже — да види има ли нещо в него?

Той се спрял сред гората и развързал чувала. От него изскочил един тежък боздуган, вързан с дълго въже. Браминът хванал въжето и като посочил дърветата наоколо, казал:

— Удряй, боздугане, докле ти кажа да спреш!

Добре, но изглежда, че боздуганът не бил навикнал да бие дървета, а хора. Като почнал да удря брамина по гърба — удрял, удрял, удрял, та го смазал от бой. Толкова бързо падали ударите по гърба на брамина, че той не можел да си поеме дъха и да каже: „Стига!“

Най-сетне, съсипан от бой, той успял да промълви: „Спри, боздугане!“ — и боят престанал.

Браминът трябвало да полежи доста в гората, докле събере сили, за да продължи пътя си. Отишъл си при семейството, но не казал никому нищо за новия дар. Чак на другия ден рекъл на жена си:

— Отиди при златарката и ѝ кажи, че сме посели дини, по-едри от предишните. Ако иска, нека дойде да си купи.

Златарката дошла много зарадвана. Но щом прекрачила входа на запустялата градина, браминът развързал чувала и поръчал на боздугана да почне своята работа. Засипали се удари със светкавична бързина. Чул се гласът на брамина, който държел въжето:

— Ако не донесеш всички скъпоценни камъни, които отне от нас с хитрост, боздуганът ще те пребие.

— Ще ги донеса! Ще ги донеса! — викала жената. — Само дръпни проклетия боздуган, да ме не бие!

Браминът прибрал боздугана и златарката донесла скъпоценните камъни. Цял ден трябвало да ги пренася: толкова много били те. Само няколко от най-едрите не донесла, но срещу тях дала на брамина толкова много пари, че още на другия ден на мястото на пепелището почнала да се гради не хижа, а висока къща.

В това време браминът се запътил за града. Той бил решил да накаже оня златар, който му отнел малките скъпоценни камъни и го набил, па го нарекъл и крадец. Тоя път браминът бил облечен богато. Златарят не познал, че пред него стои същият човек, който — облечен в дрипи — бил дошъл да му предлага шепа скъпоценни камъни.

— Помниш ли ме? — запитал го браминът. — Аз съм същият оня нещастник, когото ти нарече и луд, и крадец, и лъжец. Скоро върни скъпоценните камъни, които ми взе!

Златарят рекъл учудено:

— Не мога да разбера за какви камъни ми говориш. За пръв път те виждам.

Тогава браминът развързал чувала. Боздуганът почнал да бие наляво и надясно: и господаря, и слугите му, и минувачите, които се били притекли на виковете — да видят що става. Дошъл и съдията, който живеел насреща. И той изял доста бой. Всички се изплашили и завикали на златаря:

— Дай му скъпоценните камъни, разбойнико! Дай му ги по-скоро, че тоя проклет боздуган ще пребие и нас по твоя вина!

Златарят, разбира се, побързал да даде на брамина отнетото, за да спаси живота си.

Като се върнал у дома си, браминът пратил една от дъщерите си да отиде при управителя.

— Ще го поканиш на обед — рекъл. — Ще му кажеш: „Моят баща е получил от нашия зет ново гърне, което готви много по-вкусни гозби от старото. Татко те кани на обед.“

Момата отишла. Управителят, който бил подочул нещо за внезапното разбогатяване на брамина и бил видял, че на мястото на някогашната хижа се издига нова къща, много по-голяма от неговата, полюбопитствувал да узнае отде е взел съседът му толкова пари.

„Какъвто е глупав бърбрица — си казал той, — и майчиното си мляко ще изкаже. Веднага ще узная всичко.“

Той тръгнал на гости у брамина, като взел със себе си и слугите, които били подпалили хижата и откраднали гърнето.

Браминът посрещнал управителя много любезно, ала не го почерпил ни кафе, ни сироп. Докле дойде време за обед, само си приказвали.

Когато гостите прегладнели, домакинът рекъл на съпругата си:

— Невясто, я дай чувала!

Управителят си помислил:

„Новото гърне на съседа ще да е от злато: затова го държи в чувал.“

Струва ми се, че ще успея да туря ръка и на него, колкото и да го пази.“

Но от чувала не било извадено гърне: оттам се подал страшният боздуган и почнал да удря и управителя, и слугите му. Те се опитали да побягнат, ала не успели. Щом някой прекрачи към вратата, боздуганът го шибвал толкова силно по крака, та човекът падал.

Чул се гласът на брамина:

— Такава е отплатата на тия, които горят хижите на бедните и крадат онова, с което безимотните се прехранват. Вие ме набихте, когато бях отишъл да си поискам онова, що бе мое. Разберете сега колко е приятно да те бият.

Управителят получавал най-чести и най-силни удари.

— Спри де! — викнал той на брамина. — Ще ме разсипеш от бой. Ще ти върна гърнето. И нова хижа ще ти издигна.

— Хижа ми не трябва — рекъл домакинът, който все още не спирал боздугана. — Само гърнето ми дай! То ми е спомен от моя зет.

— Добре де, ще ти го донеса ей сега! Спри тоя боздуган!

— Няма да го спра, додето не ми донесеш гърнето.

Управителят излязъл от къщата на брамина и се затичал да му донесе гърнето. Но въжето изведнъж се удължило. То удряло ту управителя, ту слугите му. Когато гърнето било донесено, браминът казал на управителя:

— Стига ти толкова бой! Занапред помни, че ако извършиш несправедливост към когото и да било, тоя боздуган ще те остави на място. А ако посмееш да се оплачеш някому, аз ще отида при царя и ще му разкажа всичко: да знае какви управители назначава.

Боздуганът се прибрал в чувала. Управителят и слугите му си отишли посрамени. Те не казали никому нищо.

А браминът и семейството му заживели честито.

Една по една всички дъщери на брамина се омъжили. Те имали богата зестра и всички благородни момци се надпреварвали да ги искат за жени.

В това време изтекли и седемте години, през които магьосникът трябвало да слугува на злия дух. Раджата изгорил чакаловата кожа и приел завинаги прежния си вид. Той станал отново цар на своето голямо царство.

Когато веднъж поканил своя тъст в двореца си на гости, старият брамин не можал да познае зетя си.

Но там била царицата — дъщеря на брамина. Тя казала на баща си:

— Прегърни зетя си, татко! Не виждаш ли, че тоя млад мъж е моят съпруг, който се беше престорил на чакал?

КУМА ЛИСА НА СЪД ИНДИЙСКА ПРИКАЗКА

Всички знаят как Кума Лиса накарала през една люта зима Кумчо Вълчо да остане без опашка, като го излъгала да си върже едно ведро и да го пусне във водата, че да налови риба.

— Много шарани и щуки ще наловиш — му казала тя. — Само почакай да се напълни!

Вълкът спуснал ведрото на едно място, дето ледът бил счупен, и зачакал. То се знае, че водата замръзнала. Ледът сковал и ведрото, па и опашката на глупавия вълк.

Когато студът станал толкова силен, че дори и Кумчо Вълчо, макар да имал дебел кожух, почнал да трепере, дошло време да се изтегли ведрото. Дръпнал си вълкът опашката, усетил силна болка, но не успял да изтегли ведрото.

Ами сега?

— Кума Лисо! — викнал той. — Кума Лисо! Помогни ми някак да изтегля това пусто ведро, че — както се е препълнило с риба — не мога да си мръдна опашката: страшно тежи!

— Ееее — рекла лисицата, — ти пък си бил много ненаситен! Бива ли да държиш толкова дълго ведрото, та да се препълни? Изтегли го сега сам! Който се лакоми за много, изгубва и малкото.

Като рекла това, отишла си.

На сутринта, както знаете, селяните видели вълка и се нахвърлили върху него с тояги. Той едва успял да се изтръгне, но с откъсната опашка, сиреч без опашка.

Като се прибрал в дупката си, Кумчо Вълчо си казал:

„Ах, тая проклета лисица — завистница! От пусти яд, че моята опашка е по-голяма от нейната, остави ме съвсем без опашка. Как ще се покажа сега пред роднините си? Вълк без опашка — то е все едно цар без царство. Ще ѝ се отплатя аз на нея, та да ме помни, додето е жива.“

Дошла пролет. Вълкът забравил за отмъщението: той не бил злопамятен.

Дошло лято. А после — есен. Сетне — зима.

Тогава Кума Лиса направила нещо друго, което също е известно на всички. Тя си изяла рано-рано зимнината. Тръгнала да си търси храна.

Тогава видяла, че по пътя към селото върви кола, натоварена с риба. Престорила се на умряла. Селяните я взели и хвърлили в колата.

— Довечера ще я одерем — рекли, — а след ден-два ще ѝ продадем кожата. Това се казва печалба без труд.

Но на лисицата било добре в колата. Там имало сума кошове с риба. Най-напред Кума Лиса добре се наяла. А после почнала да хвърля от колата риби, както били навързани за опашките — по десетина на вързоп. Нахвърлила, колкото могла, па скочила от колата.

Додето селяните си вървели и пушели, тя прибрала рибите, натоварила се с тях и се върнала в гората. Рибите били толкова много, че покривали целия ѝ гръб: да я погледнеш, ще видиш само риби, една до друга, една над друга, а под тях — четири крака и отзад се вее опашка, а отпред стърчи муцуна.

То се знае, че лисичетата се много зарадвали, като видели майка си, натоварена по тоя начин. По-големите снели рибите от гърба ѝ, а по-малките почнали да ѝ ближат краката от благодарност.

Тоя ден лисичиното семейство се нагостило добре, дори предобре. Опекли риби на шиш и ги изяли. Опекли други, после — трети.

Не само в лисичата дупка, но и отвън — и то на голямо разстояние — се разнесла приятна миризма на печена риба.

Ето че тъкмо в това време се задал гладният Кумчо Вълчо. И зимнината се била свършила, ако може да се нарекат припаси двата телешки бута, останали от последния му лов. Цели три дена вълкът не бил хапнал нищо. По гората нямало стада. А в селото имало не само хора, но и кучета.

Като помирисал сладката миризма, що идеала към него, Кумчо Вълчо почнал да се облизва.

— Какво ли е това? На хубаво мирише, само не мога да разбера на що. Отдавна не съм ял такова нещо. Да е агнешко — не е. Не е и

телешко — ни печено, ни пържено. И свинско не ще да е. Кой го знае какво е!

По миризмата вълкът стигнал до Лисината къща и разбрал, че там се готви вкусната гозба.

Спрял се.

Дали да потропа на вратата?

О, той на драго сърце би се главил готвач в тая къща. Дори не готвач, а прост слуга. Стига да го приеме Кума Лиса. Само за един хляб е готов да й слугува.

Обиколил той около къщата. Погледнал през прозореца — да види що готвят. Нищо не се виждало от дим. Но тоя дим бил много приятен: само от него би се нахранил човек.

Как да влезе?

Дали да се помоли на лисицата — да го пусне? Едва ли ще успее. Тя го е чувала много пъти да й се заканва, че ще й отмъсти за откъснатата опашка.

Дали да й каже, че иска да се простят и подновят някогашното приятелство? Кума Лиса няма толкова добро сърце.

Вълкът се скита, обикаля, ту се отдалечава, ту се приближава. Няма как да влезе.

Какво пък най-сетне? Ще си изпроси едно късче — само да опита гозбата.

Кумчо Вълчо почуква на вратата.

— Господарке, отвори за малко! Има да ти кажа нещо важно. Отговор няма.

Второ почукване.

— Уважаема госпожо, отвори, моля те! Лисицата се смее отвътре, но не отваря. Вълкът чува смеха й.

Трето потропване.

— Графиньо, отвори ми да ти кажа нещо важно!

Вълкът решил, че като я нарече графиня, тя ще бъде поласкана и ще му отвори.

Най-после отвътре се чул глас:

— Кой е?

— Аз съм.

— Ти ли? Че кой си ти?

— Кумчо Вълчо, твойт съдружник.

— Съдружник ли, казваш? Кума Лиса няма съдружници. Тя си върши сама работата и не дели с никого приходите си. Така правят всички предвидливи хора. Съдружниците лъжат.

— Е, добре. Не ме смятай за съдружник! Не бяхме ли едно време поне приятели? Не ме ли познаваш?

— Познавам те. Но аз си помислих, че е някой крадец. Малко ли ги има?

— Да, сега нали разбра, че не е крадец? Отвори де.

— Почакай да се наобядват калугерите, па после!

— Какви калугери? Мигар са ти дошли на гости калугери?

— Да. Не знаеш ли, че аз съм от един месец насам игуменка на манастир?

— Тъй ли? Не. За пръв път чувам. А къде ти е манастирът?

— Тая къща, на чиято врата тропаш, е моят манастир. Тия калугери ми са на гости още от снощи.

— Истина ли казваш, Кума Лисо?

— Истина.

— Закълни се!

— Бога ми, ти казвам, истина е.

— Тогава пусни и мене! Вие, калугерите и калугерките, сте милостиви хора. Пусни ме да се огрея на огъня.

— Значи, ти си тръгнал да просиш, а? Дотам ли стигна, Кумчо Вълчо? Кой да ти се надява?

— Не, Кума Лисо. Не съм го ударил на просия: повярвай ми!

Дойдох само да те видя как си и що правиш. Едно само ще те запitam: какво месо ядат твоите калугери?

— Месо ли, казваш? Де си чул ти — калугер да яде месо през коледни пости? Те не ядат месо, а печена риба.

— Каква риба, Кума Лисо? Много на хубаво мирише тая риба.

— Едни ядат шарани, други — щуки, трети — пъстърви. Риба има всякаква в нашия манастир.

Кумчо Вълчо почнал да обмисля как да опита някоя от рибите. — Я ми кажи, Кума Лисо, сладко ли е месото на рибата?

— Как да ти кажа? Нашите калугери много я обичат. Па и ние с тебе, ако си спомняш, една зима бяхме тръгнали на риболов, но не успяхме да хванем нищо поради твоята лакомия. Ти искаше тогава да изловиш наведнъж всички риби от реката.

Вълкът разбрал, че не е време да се припомнят стари работи. Той казал:

— Май че имаше такова нещо, но то беше толкова отдавна, че съм го вече забравил. Дай ми, моля ти се, едно късче риба — да я опитам!

Лисицата взела две препържени рибки — зачервени и хрускиви. Едната хапнала, а другата подала на вълка, като пооткрехнала вратата, без да я отвори.

— Хапни си, Кумчо Вълчо!

Рибата била нещо възхитително. Суровото агнешко и телешко месо не е нищо пред нея.

„Ех, да имаше още една рибка! Само едничка!“

— Кума Лисо, много ти е сладка рибата. Дай ми, моля ти се, още едничка! Само дано бъде по-едричка!. Може да бъде и по-препечена: аз не съм придирилив, нали ме знаеш?

— Ще видим, Кумчо Вълчо. Но я ми кажи едно: както ти се хареса рибата, ти май си готов и да се покалугериш, а? Не улучих ли?

— Улучи. Вярно е, че отдавна ми е омръзнал тоя грешен живот: стада да нападаш, да крадеш овце и телета, да ядеш бой, да останеш без опашка, по цели дни да няма що да сложиш в търбуха си... Омръзна ми, ти казвам. Тегли ме към манастир. Колко хубаво нещо е да си калугер! По цял ден ще четеш молитви и ще ядеш пържена риба.

— Добре си намислил.

— Хайде тогава, дай ми още една рибка!

Лисицата му донесла риба — малко по-едра от първата. Вълкът я изял наведнъж.

— Е, как ти се стори? Вкусна, нали?

— Много. Знаеш ли, майко игуменко, какво ще ти кажа? Дай ми още една риба, но по-голяма и аз ще се покалугеря веднага.

— Похвално е желанието ти, но ти ми се виждаш много лаком. Лакомите хора не са за калугери. Лакомството е порок, а калугерът трябва да живее праведно.

— Разбирам, майко игуменко, но що да правя, като съм гладен?

— Че тъй си кажи! То е вече съвсем друга работа. Ти си станал искрен и това ти прави голяма чест. Знаеш ли, че ако се покалугериш, още към Великден ще те направят или игумен, или протосингел?

— Какво е това — протосингел?

— Помощник на владиката.

— Хммммм. Ти подиграваш ли се с мене?

— Защо да се подигравам? Кълна се в бога и в света Богородица, от тебе по-праведен калугер няма да има в никой манастир. Та ти си — може да се каже — светия. Не е чудно и папа да те изберат.

— Ами папа пък що е?

— Папата е владика над владиците.

— Чак толкова не ща. Стига ми да стана игумен или про... Как го рече?

— Протосингел.

— Да, протосингел. Ами тогава ще имам ли много риба?

— Колкото ти сърце иска. Само трябва да ти измия главата и да те подстрижа. Инак човек не се покалугерява.

— А тебе миха ли ти главата?

— Миха я, разбира се.

— И те подстригаха, нали?

— То се знае.

— Добре тогава. Не ми се ще твърде да ми мият главата и да ме подстригват, но както кажеш. Ти по-добре знаеш тия неща.

— Почакай малко да стопля вода. През това време се кай за греховете си и се моли на бога.

Лисицата стъкнала силен огън и сложила котел с вода да се топли. После седнала да разказва на своите лисичета каква шега се готви да изиграе на Кумчо Вълчо.

В това време вълкът се каел за греховете си. Той си спомнил за всички агнета, кози, овни, овце и телета, които бил отвлякъл. Молел се усилено на бога да му прости греховете.

Но гладът го мъчел. И той почнал друга молитва.

— Господи боже, и ти, света Богородичке — казвал вълкът, — накарайте майка игуменка да ми даде още една риба, но да бъде най-голямата!

Отвътре се чул глас:

— Хайде, Кумчо Вълчо, пригответи се да ти измия главата. Водата е готова. Пъхни си главата ей в тая дупка!

Лисицата отворила едно прозорче и вълкът си пъхнал главата. Нещо се изляло на главата му. Хиляди звезди сякаш паднали по пладне

от небето. Вълкът отскочил. Той разтърсил глава, начумерил се, стиснал зъби.

— Майко игуменко, ти ме изгори, да ти кажа право! Престара се! Водата можеше и да не бъде толкова гореща. Космите ми капят. Ти ме ощави.

Лисицата се киска от смях. Лисичетата също се смеят. Вълкът казва оскърбен:

— Кума Лисо, ти пак се подигра с мене. Биваше ли тъй? Аз чувам как и отците калугери ми се смеят.

— Не, не — рекла важно лисицата. — Аз постъпих както трябваше. Но ти не си никак научен на търпение. Какъв калугер ще станеш? Затова ти се смеят отците.

— Все пак ми се струва, че ти се престара. Можеше да ми измиеш главата и с хладка вода.

— Как тъй? Да се простудиш ли? Че сега е сред зима.

— Добре. Ами рибата?

— Каква риба?

— Ти нали обеща да ми дадеш риба, за да се покалугеря.

— Риба после. Тая нощ трябва да прекараш в изпитание. Такъв е уставът на манастира ни.

— Добре, ще прекарам.

Вълкът престоял цяла нощ на студа. Като се съмнало, лисицата го обръснала, като си провряла лапата през прозорчето, а вълкът се обръщал, накъдето тя му каже.

Когато изгряло слънцето, вълкът бил не подстриган, не дори и обръснат, а — направо може да се каже — одран. На гърба му не останали ни косъм, ни кожа.

Лисицата, като свършила това, затворила прозорчето и не отворила вече.

Кумчо Вълчо разбрал, че и тоя път са го изиграли добре. Що да прави? За него ли е калугерство?

Той побързал да избяга, та да се скрие в дупката си и не излязъл оттам, докле му не порасла нова козина.

— Сега вече няма да ти простя, стара измамнице! — рекъл той. — Ще вървя да се оплача от тебе на царя.

И отишъл.

Всесилният, благородният и величественият господар на животните, както наричали лъва, заседавал тоя ден със своите царедворци. Който желае да се оплаче, трябвало да стори това тоя ден, защото тогава се събирали всички поданици на лъва.

Когато пристигнал вълкът, животните се били вече събрали. Нямало я само лисицата.

Вълкът се наредил между първите, които искали правосъдие. Когато царят го запитал що желае, той разказал за всички подигравки, унижения и щети, които му била нанесла Кума Лиса. Не забравил, разбира се, и миенето на главата, и подстригването, и откъсването на опашката.

Лъвът го изслушал внимателно и казал:

— Скъпи мой поданико, чух обясненията и съм уверен, че не са преувеличени. Скъпо си платил ти наистина за двете рибки, с които те е угостила лисицата. Тя ще бъде наказана, както заслужава. Нашите закони са строги.

Едва царят свършил думите си — и се задало погребално шествие. То се движело с бавни крачки.

Най-напред вървели бай Петльо с червения гребен и така Квачка с шарените пера. Те носели на краката си жалейка.

След тях вървели чичо Пуяк, свако Фазан и дядо Глухар. Те държели за двете крила и за опашката стрина Гъска, която се заливала в отчаян плач.

Подир тях четворица вървели още много кокошки, пауни, токачки, пъдпъдъци, диви петли, патици, диви гъски, диви патици и още много-роднини на покойника стрико Гъсок.

Те всички били много натъжени, но — от уважение към царя и придворните — не изказвали гласно своята скръб.

Погребалната колесница била впрегната в шест чифта гащати гълъби, все с качулки. И те носели на крилата си черни ленти. Главите им били наведени — разбира се, не че колесницата била тежка, а понеже скръбта им била голяма.

Ето какво било станало.

Кума Лиса нападнала къщата на стрико Гъсок, за да грабне някое от децата му. Той се съпротивил. Тогава лисицата се хвърлила върху него, прехапала му гърлото и му откъснала едното крило. Тя щяла да го отнесе в гората, ако не била се развикала добрата съпруга на

покойника. На виковете ѝ се притекли градинарите и пропъдили разбойницата. За съжаление те не успели ни да я хванат, ни да я убият. Кума Лиса се отървала с десетина удара по гърба.

Шествието се спряло.

Лъвът поискал да му разкажат що се е случило. Казали му всичко. Подробно му разказали за мъченическата смърт на стрико Гъсок.

— Значи, още едно престъпление, още по-страшно — рекъл царят Лъв. — Ще видим. Нека се запише подробно как е извършено нападението и убийството. Лисицата ще бъде наказана. Нашите закони са строги.

След това той запитал има ли някой друг да се оплаче от някого. Яребицата се изстъпила и казала:

— Ваше величество, да бъде проклет часът, когато съм се родила. От тая проклета лисица не съм разбрала що е спокойствие. Шест братя имах: всичките ги разкъса тая разбойница. Пет чеда ми даде господ: три мъжки и две женски — и тях изяде. Чума да я изяде! Къде да се дяна? Сама-самичка останах на света.

— О, какво ужасно престъпление! — извикал потресен царят Лъв. — Нечувана жестокост! Безумна кръвожадност! Бъдете сигурни, мои поданици, че на Кума Лиса ще бъде отмъстено, както го е заслужила. Нашите закони са строги.

Подир това излязла да се оплаква леля Кудкудячка.

— Царю честити — казала тя, като се запъвала от стеснение, — аз съм проста женица: не мога да говоря като пред цар. Все пак изслушай ме. И аз имам да се оплача от тая изедница, Кума Лиса. Най-напред грабна мъжа ми. Той беше — бог да го прости — много угоен петел. Петел силен, ви казвам: силен като някой сокол. Но веднъж го хвана кашлица. Сварих му липов чай да пие, та да му премине, защото на заранта трябваше да върви в църква да пее: той беше църковен певец. Отде го подушила тая разбойница, додето бях излязла да приготвя вечеря — вмъкнала се в къщи. Мъж ми бил задрямал. Прехапала му гърлото и го отвякла. Какъв плач изплаках, аз си знам! Останах вдовица да храня дванадесет деца. Едни ходеха на училище, други се въртяха в къщи да ми помагат. Сама си знам как съм ги отгледала и изхранила. И тъкмо пораснаха — да им се радвам, — оная изедница почна да ги граби едно по едно. Остави ме без дечица.

Ожених се втори път — да има кой да ме гледа. Даде ми бог още осем чеда. Израснаха едри като пауни. И тях ми отнесе кръвожадната Кума Лиса. Гледате ме сега на какво приличам: на вейка съм станала от скърби и плачове. Цял живот съм оплаквала мъртъвци. И все лисицата ги усмърти.

— Страшно нещо! — извикал царят Лъв. — Възмутително злодеяние! Неописуема безсърдечност! Само това да беше извършила лисицата, пак заслужаваше смъртно наказание. И то — да я уловиш, па да я режеш къс по къс. Не, това не може да се търпи. Тя ще бъде наказана — за пример на всички. Нашите закони са строги.

Още много животни се оплакали от лисицата: пуйката, патицата, пъдпъдъкът, дивата патица, пауницата, токачката, гълъбицата, гургулицата, дивата гъска и други, па след тях други, а след тях още много други.

Те били толкова много, че царят Лъв прегракнал да им обещава отмъщение и да повтаря: „Нашите закони са строги.“ Напоследък той дори и не слушал що му говорят: толкова бил разсеян от умора. Някои от царедворците го забелязали, че дреме, но не смеели да го събудят: сънят на царя е свещен.

Лъвът се събудил чак когато млъкнал и последният тъжител, а той бил дивият петел.

Още веднъж се чула страшна закана:

— Ние ще ѝ отмъстим, тъй както никому не е било отмъщавано досега. Ще я накажем, както заслужава. Да, нека всички знаят това: нашите закони са строги!

След това царят дал позволение да бъде погребан стрико Гъсок с всички почести, които заслужава.

— Дядо Мечо, сложи си епитрахила, вземи требника и опей великия покойник, който умееше и да ходи, и да хвърчи, и да плува. Да, той беше наистина забележителен човек. Какви дарби! И каква скромност при това! Вземете всички пример от него! Бог да го прости.

Мечокът си сложил одеждите и почнал да опява мъртвеца. Целият държавен съвет начело с царя присъствувал на тържественото погребение. Попът държал слово, което покъртило всички. Той причислил добродушния и праведен стрико Гъсок към лика на светците-мъченици.

Над гроба на покойника издигнали паметник, на който отбелязали името на почиващия под него, учените му титли и големите му заслуги, както и отличителните му достойнства. Не било забравено и това, че той бил най-угоеният гъсок в цялата околност, което не е малко нещо. Записано било още, че той никога през живота си не се бил напивал, нито бил играл на карти, нито го били виждали да пуши тютюн. За едничкия му недостатък — че обичал да преяжда — се не казвало нищо; па и трябва ли да се изтъкват подобни дребни недостатъци, когато се касае да се даде пример на младите поколения? Най-сетне и по слънцето има тъмни петна.

Щом се свършило погребението и присъстващите се наплакали до насита, царят Лъв си тръгнал за двореца.

Но неколцина от младите царедворци го спрели и казали:

— Всемогъщи императоре, не ще ли накажеш оная разбойница, която не зачита никакъв закон?

— А, добре, че ми напомнихте! — казал царят, па се върнал и седнал на престола си. — Насмалко щях да забравя. Малко ли са царските грижи?

И като се обърнал към дядо Мечок, рекъл му:

— Я иди, братко, та доведи виновницата — да падне пред нозете на наше величество. Тя трябва да бъде наказана. Нашите закони са строги.

Дядо Мечо тръгнал веднага. Той прекосил гората и стигнал до жилището на лисицата, но понеже бил много едър — не можал да влезе вътре. Тъкмо в това време Кума Лиса си довършвала вечерята с една тлъста кокоша кълка.

— Кума Лисо, отвори и побързай да излезеш.

— Кой ме вика?

— Аз, дядо Мечо, пратеникът на царя. По-скоро излез, че те вика царят. Има да ти каже нещо.

Лисицата разбрала какво ще ѝ каже лъвът. Не я вика за добро той. Навярно ще ѝ смъкнат кожата по негова заповед.

Що да направи? Как да се откачи от мечока? Той е много по-едър и по-силен от нея. Не си ли послужи с хитрост, изгубена е.

И тя почнала да говори на мечока с кротък, та дори сладък глас:

— Мили приятелю, да знаеше, нямаше да биеш такъв дълъг път. Че аз тъкмо се готвех да тръгна за държавния съвет, ала как... да ти

кажа?... Едно сладко ядене ме задържа. Намерих на едно място пресни пити с мед — пълни-препълнени. Толкова вкусни ми се видяха, че трябваше да изям поне три-четири.

— Мед ли? — викнал мечокът и му потекли лигите. — Къде го намери? Да ти кажа ли, медът ми се харесва най-много от всичко. Па и лекарите ми го препоръчват. За хора шкембести като мене медът бил и добра храна, и отлично лекарство. Моля ти се, заведи ме, мила Кума Лисо! Направи ми това добро!

Лисицата не знаела къде да се дене от радост, като видяла, че е успяла да излъже мечока, но не се издавала.

— Дядо Мечо — рекла, — да ми беше сигурен и верен приятел, ей сега бих те завела да се наядеш до пресита с мед. Да го знаеш какъв е пресен и сладък! Лъщи като злато!

На мечока станало малко тежко, като чул тия думи.

— Че защо нямаш доверие в мене, Кума Лисо? Що съм ти направил?

— Ти сам си знаеш що си ми направил. Недей се преструва на късоумен. Малко ли пъти си ме издавал? Малко ли лоши неща си приказвал за мене?

— Кой те е лъгал, Кума Лисо? Аз ти се кълна, че не съм говорил нищо лошо за тебе. Поне не си спомням да е имало такова нещо. Кой ти каза?

— Не е важно, приятелю, кой ми е казал. Да оставим най-сетне миналото настрана. Прощавам ти всичко. Но не знам дали занапред бих могла да ти се доверя.

— Как да не можеш! Бъди сигурна, че съм готов да направя всичко за тебе. И на смърт отивам дори, ако стане нужда.

— Ех, чак дотам едва ли ще стигне. Но — може би — ще имам нужда от твоята помощ. Даваш ли ми честна дума, че ще ми помогнеш, когато стане нужда?

— Давам ти не една, а сто честни думи.

— Добре, дядо Мечо. Тогава да отидем в горичката, дето е медът. Само недей забравя обещанието си!

Тръгнали. Лисицата отвела мечока до един дъбов пън. Дърварят бил почнал да го цепи, но го оставил, като забил два дървени клина в цепката.

— Дядо Мечо, ето в тоя дънер е кошерът. Хайде да се наядем с мед, па после ще те отведа на реката — да пием вода.

— Че къде е медът? Аз не го виждам.

— Ще ти кажа къде е. Повдигни ме да стигна до оная цепка. Мечокът повдигнал лисицата. Тя се престорила, че смуче мед и се облизва.

По едно време дядо Мечо се обадил:

— Хайде стига, Кума Лисо! Остави и за мене!

— Добре — отвърнала лисицата и скочила долу, па казала на мечока и той да направи като нея: да си пъхне муцуната в цепката и да смуче.

Мечокът си пъхнал муцуната и лапите между двата клина и почнал да натиска. Но колкото и да се силел — не успял да смукне ни капчица.

— Не върви ли? — запитала го лисицата. — Отвори си устата повече! Медът е надълбоко: мъчно се достига.

Мечокът си тикнал муцуната още по-дълбоко и си извил главата, за да може да си отвори устата. А Кума Лиса рекла:

— Разбрах кое ти пречи. Чакай: аз ще ти помогна.

И скочила на дънера. Извадила двата клина и дървото затиснало здраво лапите и муцуната на мечока.

А Кума Лиса застанала на полянката — да гледа дядо Мечо как рита, подскача на едно място и се сили да се изтръгне.

Гледа го и нарежда:

— Сладък мед, нали? Аз ти казах, че е сладък. Недей яде много, че няма да остане за мене. А нали уж аз те доведох тук? Остави и за мене!

В това време се връща дърварят да доцепи дънера. Той вижда още отдалече мечока и надава силен вик към другарите си:

— Мечкаааа! Мечкаааааа! Тичайте да я видите как се е приклешила на дънера!

Селяните се притекли — кой с брадва, кой с тояга, кой с кобилица, кой с вила.

Но мечокът решил да не се даде лесно. По-добре да остане без лапи и муцуна, отколкото да го убият. Почнал да се дърпа с все сила и успял, след като си одрал лапите и муцуната, да се изтръгне с

окървавени уста и крака. Сетне хванал гората — дим да го няма. Разбира се, додето се измъкне от цепката, изял сума бой по гърба.

Като минавал край къщата на лисицата, чул отвътре глас:

— Къде си се разтичал такъв, дядо Мечо? Постой малко да си поприказваме! Я ми кажи, защо си си сложил червена шапка и червени ръкавици? Ти се толкова забави, че трябва да си изял всичкия мед. Бива ли тъй? Такова ли ни беше условието? Друг път не ти ставам съдружница.

Мечокът се поспрял малко. Той отначало намислил да напъне с глава и лапи Лисината врата, да влезе в къщи и да плати на Кума Лиса, както заслужава. Но като си видял лапите — одрани, кървави, с увиснала кожа по тях, — оставил се от тая мисъл. Па и главата го боляла много. Всичко се въртяло пред очите му. Време ли е за разпавии? А на това отгоре и селяните тичали подир него — да го гонят.

Дядо Мечо продължил пътя си.

Най-сетне стигнал до поляната, дето се бил събрал държавният съвет. Паднал пред нозете на Лъва и останал там като мъртъв. Главата му била потънала в кръв: нито очи се виждали, нито уста.

Всички царедворци се погледнали с ужас.

— Мечо, скъпи приятелю — казал царят Лъв, — кой те докара на тоя ред? Главата и лапите ти са одрани: по тях няма кожа. А гърбът ти е целият разкъсан — кожухът ти виси от него на парцали.

Мечокът бил толкова изтощен, че отначало нямал сили да отговори. После казал тихо, както говори умиращ човек:

— Ваше величество, Кума Лиса ме докара до тоя край. Сетне изгубил сваят.

Всички били потресени.

Лъвът почнал да реве, да си скубе гривата, да се кълне, че няма да остави това престъпление ненаказано. Така и трябва да правят царете.

— Мечо, клети ми приятелю — казал той. — Кума Лиса те е убила. Не ми се вярва да оживееш. Но аз се кълна в честта си и ти давам своята царска дума, че ще отмъстя за това страшно злодеяние. Бога ми, ти казвам, ще отмъстя. Главата ми да падне, ако не отмъстя. Най-сетне нека всички разберат, че в тая страна има закони и тия закони са строги.

ЧОВЕКОЯДЕЦЪТ НЕГЪРСКА ПРИКАЗКА

Имало едно време едно кротко и хубаво момиче, което се казвало Такане. Майка му и баща му починали. Прибрал го при себе си вуйчо му. Той бил себелюбец, жесток човек. Казвал се Мади-а-Комо, което значи волска кръв.

Той взел при себе си сирачето, за да му върши тежката работа. Освен това Такане била много хубава. Той се надявал — когато момичето порасте — да го омъжи за някой богат главатар на племе, който да му даде за момата много подаръци.

И наистина, макар че Такане била още малка, дошъл един много богат главатар и я поискал. Но той бил стар, горделив и груб човек. Момичето не се съгласило да се ожени за него, колкото и да го карал вуйчо му. Оттогава Мади-а-Комо намразил страшно Такане.

Един ден Мади-а-Комо работел на нивата с жена си Сойяне. Такане останала в къщи. Вуйчото ѝ бил поръчал да свари каша от сорго, вид просо. Момата взела една голяма каменна плоча, турила отгоре ѝ соргови зърна и почнала да ги стрива с друга плоча, по-малка. След това щяла да ги измие и свари с масло.

В това време дошъл Соло, синът на домакина, още дете. Той си играел край кошарата, дето затваряли воловете и овцете. Баща му бил поръчал да ги изведе на паша, но момчето било лениво, та се размаивало.

Соло влязъл в дворчето пред хижата, заградено с тръстики, и се провикнал:

— Такане, дай ми кумонгое!

Кумонгое се казвало едно скъпо дръвце, което растяло в самата хижа. Цепне ли се кората му с брадва, от нареза протичал сладък сок, който на киселявал малко. Той бил вкусен, приличал на мляко. От тоя сок искало момчето. Бащата и майката имали обичай да пият по малко кумонгое след ядене. Давали и на сина си, ала не му позволявали да

реже. Такане не знаела дори и вкуса на тоя сок — никога не ѝ давали от него.

— Такане, скоро ми налей кумонгое! — повторило момчето. Момата кротко рекла:

— Не знаеш ли, Соло, че баща ти не дава ни на тебе, ни на мене да режем дървото? Как ще ти наляя?

— Щом е тъй, няма да паса добитъка.

Такане не каза нищо. Детето седнало в двора. След като сложила сорготода ври, момата запитала Соло кога ще изведе на паша воловете и овцете.

— Няма да ги извеждам — рекло троснато момчето. — Нека мрат от глад, като ми не даваш кумонгое!

Такане се размислила. Защо да гладуват животните цял ден? Дожаляло ѝ. Тя сама би ги изкарала на паша, но имала много работа, па и вуйчо ѝ бил поръчал да не излиза от хижата. Защо да не даде най-после на твърдоглавото разглезено момче малко кумонгое?

Тя взела една паница, цепнала лекичко с брадвата кората на дървото и наточила малко сок. Но Соло не взел паницата: млякото му се видяло малко, а той бил лаком.

— Ти изпий това! — рекло момчето. — А воловете и овцете ще лежат до довечера в кошарата.

Тогава Такане ударила по-силно със секирата. Сокът бликнал на буйна струя, изпълнил паницата и потекъл по пода като ручей.

Момата се изплашила.

— Тичай, Соло! — викнала тя. — Кумонгоето ще изтече до капка. Баща ти ще ни пребие.

И тя, и момчето натиснали с ръце прореза, но сокът не спрял. Той шуртял все по-буйно и по-буйно. Потокът излязъл от хижата и потекъл по двора. А хижата била съградена наврѳх една могила. Гѳстата бяла течност рухнала надолу и стигнала чак до нивата, дето копаели мъжѳт и жената.

Мадѳ-а-Комо видял потока и се развикал:

— Ах, тая проклета Такане! Ще я съсипя от бой.

— Какво има? — запитала Сойяне, още невидяла нищо.

— Я погледни насам: кумонгоето тече към нас. Оная проклетница е отсякла дървото.

И двамата хвърлили мотиките и се навели да пият от сока. Но едва си допрели устните до белия поток, той се дръпнал: върнал се по могилата към хижата и се прибрал в дървото. Кората се слепила, сякаш че не е и цепена.

Скоро след това дошли родителите. Те разпитали Соло и Та-кане: и детето, и момата казали истината. Но Мад-а-Комо хвърлил цялата вина на Такане.

— Не ща те вече в хижата си рекъл ѝ той. — Човек не може да те остави дори за един час. Ще те заведе при човекоядеца отвъд планината. Нека те изяде.

Сойяне се бояла от мъжа си, но не била зла като него. Тя изпищяла:

— Луд ли си? Такане ти е сестриница. Що е направила, та да я дадеш на човекоядеца?

— Що е направила ли? Тя е цепнала кумонгоето с брадвата. Ако не бяхме дошли, щеше да изтече сокът. Няма какво да пициш. Каквото казах, ще стане.

Мад-а-Комо се зарадвал, че ще може да отмъсти на момата. Но той се надявал освен това да получи от човекоядеца и чифт волове в замяна на крехката и млада мома.

Той поръчал на жена си да стрие сорго, да омеси жълти пити и да ги опече за по път. А сам заклал два тлъсти овена, одрал ги и опекар месото.

— Ще те науча аз тебе! — викал той на Такане. — Щом не искаш да вземеш богатия главатар, ще вървиш при човекоядеца. Скъпо ще те продам. Ела да те накича, та да знае, че идеш от хижата на Мад-а-Комо.

И той скроил от изсъхналите овнешки кожи дрехи на момата. После намазал кожата с лой и червена пръст — да лъщят, — а по полите и ръкавите нашил сини ресни от вълнена прежда. На врата на Такане закачил три огърлици от волски кости, нарязани на кръг, и от пробити овнешки зъби. Момата, която носела всеки ден прости дрехи от предена жилава трева, била накичена сватбарски, понеже вуйчо ѝ я водел на смърт.

Но той се боел да не би Такане да избяга по пътя. Затова извикал ковач, който ѝ направил вериги за шията, ръцете и нозете и я оковал в тях.

Мади-а-Комо бил човек без сърце. И Сойяне, и Соло, и съседите, и роднините — всички го молили да остави лошото намерение и да прости на момата. Ала той не послушал никого. Повел сестриницата си към планините отвъд, дето било селото на човекоядеца.

Те минали между нивята, било пролет. Нямало още високи стръкове. Вятър не люлеел дълги соргови листа. От една китка трева излязъл заек и запитал човека:

— Мади-а-Комо, къде водиш това дете — толкова хубаво, толкова хубаво! Къде го водиш, а? Къде го водиш?

— Запитай него — отвърнал троснато мъжът. — То не е дете, а голяма мома. Нека ти каже.

Тогава Такане се обадила:

— Мило зайче, ще ти кажа. Дадох мляко от кумонгое на пастирчето, което беше ожадняло — да изведе стадото на паша. Затова вуйчо ми ме води при човекоядеца.

— Мади-а-Комо — викнал заекът, — дано човекоядецът изяде тебе, а не това дете — толкова хубаво, толкова хубаво!

Мъжът го проклетел и отминал.

По-натам се спрели да похапнат под едно дърво. Изведнъж се задало цяло стадо лосове (вид рогачи), които също запитали Мади-а-Комо къде води момата. И на тях Такане отвърнала със същите думи.

А лосовете рекли:

— Мади-а-Комо, дано човекоядецът разкъса тебе, а не тая мома — толкова стройна, толкова стройна!

И тях мъжът проклетел и тръгнал с девойката.

Към заник слънце се спрели в планината. Там вечеряли и легнали да спят, но заспал само Мади-а-Комо; сестриницата му не могла да мигне.

На заранта, като тръгнали, срещнало ги едно стадо газели. И те запитали мъжа къде е повел девойката. И тоя път Такане отговорила със същите думи.

— Мади-а-Комо — казали газелите, — дано човекоядецът глътне тебе, а не тая девойка — толкова добра, толкова добра.

И тях мъжът проклетел и повел момата по пътеката. Най-после стигнали до селото, дето живеел човекоядецът — главатар на задругата. Преди време всички жители на оня край ядели хора. Но те измрели един по един, а потомците им не споделяли вече стария

обичай. Само един човекоядец останал — главатарят. Той бил стар, но много силен. Всички се боели от него. Нито син му, ни жена му, никой не смее да го укори, че яде човешко месо.

Сред селото имало кръгло равно място, заградено с плет и клони. Когато Мади-а-Комо и момата пристигнали, там се бил насъбрал много народ. Мазило, синът на стария главатар, оправял работите на задругата. Всички го слушали с почит и внимание. Възхитен от хубостта на момата и учуден, че я вижда окована във вериги, той запитал Мади-а-Комо коя е тя и защо я е довел.

Оня му отвърнал грубо:

— Питай нея, защо питаш мене? Малка ли е, та да не може да ти отговори?

Такане казала същото, което била казала на животните. Тогава Мазило рекъл:

— Тая хубава мома не бива да се дава на баща ми.

— Тебе кой те пита? — викнал Мади-а-Комо. — Аз нямам с тебе работа. Дошъл съм при главатаря.

— Добре — рекъл Мазило. — Тогава иди намери главатаря и му кажи, че това дете ще му бъде отведено само когато то поиска.

— Какво — ще му кажа, аз си знам — рекъл мъжът и тръгнал с един човек от племето към хижата на главатаря.

Мазило заповядал да приютят момата при майка му, която не живеела със стария главатар. Там снели от Такане веригите и тя легнала да се отмори на волската кожа пред хижата.

Когато отвели Мади-а-Комо при главатаря, слугата рекъл:

— Син ти Мазило ти праща тоя човек да те поздрави. Доведеният побързал да каже на човекоядеца защо е дошъл и главно — да му поиска колкото се може повече волове за награда, че му води крехка мома.

Човекоядецът бил едър като исполин. Той не обичал приказките.

Още след първите думи прекъснал дошлия и му изревал със силен глас:

— Как се казваш?

— Мади-а-Комо. Аз съм дошъл да...

— Стига! Сега ще видя, Мади-а-Комо, дали е право името ти и дали кръвта ти е вкусна като волската.

И той грабнал човека, па го хвърлил в една голяма глинена делва, наляна до половина с вода, що вряла на огъня пред хижата. Когато Мади-а-Комо се сварил, старият човекоядец го изял. Хвърлил му само костите, червата и дрехите.

Тъй Мади-а-Комо бил изяден. Но човекоядецът не можал да изяде сърцето му — та било твърдо като камък; главатарят го хвърлил надалеч и то потънало подземи.

А Мазило се оженил за Такане. След година тя добила момиче. Обичай било в онова село, когато се роди момиче — да го дадат на главатаря да го изяде. Момичета нямало в селото. Момците си вземали моми от другаде.

Когато се научил, че му се добила дъщеря, Мазило отишъл да види детето. То било хубаво като майка си. Сърцето на бащата се свило от мъка, като си помислил, че старият главатар ще изяде момиченцето. Той виждал, че обичаят е страшен и безчовечен, ала не смее да го наруши. Ако защити дъщеря си, цялото село щяло да го обвини, че въстава срещу баща си и не пази закона, що пазят всички.

Когато Мазиловата майка казала на снаха си какво очаква дъщеря й, тя помолила мъжа си да се застъпи за детето.

— Бих се застъпил — рекъл той, — защото го обикнах, щом го видях. Но няма полза. Всички от селото ще ни нападнат и ще ни го вземат. На коя майка баща ми не е изял дъщерята? Тук живеят само момчета.

— Аз не си давам детето — казала решително Такане, прегърнала го и излязла от хижата.

Мазило застанал на вратата. Никой не посмял да прекрачи прага, за да настигне жена му и да й вземе детето. Тя отишла към реката.

Свечерявало се. Такане не срещнала по пътя никого. Тя стигнала до един вир, заобиколен с високи тръстики. Седнала на брега и се разплакала. Не можала да върви по-нататък от умора.

Отведнъж из водата излязла една бабичка — висока, с хубаво кротко лице и бели коси. Тя била царица на водните духове.

— Защо плачеш, дете? — запитала бабата Такане.

— Оплаквам дъщеря си. Тя ще умре от глад, ако не я изяде лошият главатар. И тъй, и инак ще погине. Жал ми е за нея.

— Дай я тогава на мене — рекла бабата, — аз ще я отгледам. Ти ще идваш да я виждаш при всяко пълнолуние.

Колкото и да било мъчно на майката да се раздели с детето си, тя го дала. Бабичката го прегърнала и потънала с него във вира. Такане се върнала в хижата. Ни Мазило, ни майка му не я запитали що е сторила детето. Те помислили, че го е удавила.

Когато се изпълнила луната, Такане отишла при вира. Бабата излязла с детето на ръце. Момичето било много порасло за това късо време. Оттогава при всяко пълнолуние майката отивала да навижда момиченцето, което растяло не като другите деца. За година то станало толкова голямо, колкото са дванадесетгодишните девойки.

Веднъж, когато била край вира, един мъж от селото я видял. Той бил отишъл да сече тръстика. Без да го забележи тя, мъжът се измъкнал върнал се в селото и намерил младия главатар.

— Видях — рекъл му — край реката жена ти с твоята дъщеря, която смятахме за удавена. Много е порасло детето ти: цяла мома е.

— По що позна, че е моето дете?

— Прилича на тебе. Майка му го прегръщаше и милваше.

Един ден Мазило видял, че жена му тръгва към реката. Той поел друга пътека за там, стигнал преди нея и се скрил зад тръстиките. Такане дошла и повикала бабата. Тя излязла от водата с момичето, което се хвърлило в майчините си прегръдки.

Мазило познал дъщеря си. Доплакало му се, като я видял. Сълзи потекли по бузите му.

Бабата рекла на Такане:

— Струва ми се, че някой ни дебне. Човек има наблизо.

И тя взела момата за ръка и потънала с нея във водата, а Такане се върнала в селото. Върнал се и Мазило по другия път. Когато си дошла жена му, той ѝ рекъл:

— Такане, видях дъщеря ни. Тя е много порасла. Станала е мома.

— Не разбирам що искаш да кажеш — отвърнала жената. Тогава той почнал да я моли да му разправи всичко, но тя мълчала.

— Да си приберем детето, Такане. Аз не мога да живея без него. Обичам го.

— Ако го доведе — рекла тя, — баща ти ще го изяде.

— Няма. То е порасло и сега вече баща ми не може да го иска. Няма право. Ако ли го поиска, всички ще се възпротивим. Па и аз ще го защита.

На другия ден жената отишла при вира и повикала водната царица.

— Вчера Мазило ни е видял — рекла ѝ тя. — Той ме моли да му отведа момата.

— Бива — казала бабичката. — Нека ми доведе хиляда глави добитък — ще му я дам.

Такане разказала на мъжа си за тоя разговор. Той се зарадвал:

— На драго сърце ще ѝ дам. И две хиляди давам. Ако не беше тя, детето ни щеше да загине.

Той заповядал на говедарите си да отберат петстотин вола и толкова крави — най-добрите от стадото му — и да ги отведат при вира. Тръгнали. Той вървял с жена си напред. Цялото племе ги следвало освен човекоядеца.

Когато стигнали до вира, оттам излязла водната царица, която водела момата. Мазило прегърнал дъщеря си и се разплакал от радост. Воловарите вкарали добитъка във водата и той потънал. Под водата имало голямо царство. Там живеел многоброен народ. Управлявала го водната царица.

Като се върнали в селото, Мазиловата майка рекла на сина си:

— Трябва да отведеш Такане в родното ѝ село, на гости на домашните ѝ. Ще им подариш волове и ще се сприятелите с тяхното племе.

— Добре — казал Мазило.

Но няколко дена след това Такане добила момче. Трябвало да я почака да оздравее и да закрепне. Дошъл и тоя ден. Мазило тръгнал с много момци, слуги, слугини и цяло стадо волове за дар. Такане носела на гърба си малкото в мях от овнешка кожа. Дъщеря ѝ вървяла с нея. Момците се били накичили и пременили като на празник. Те си сложили на главите качулки от птичи пера, а на кръста си вързали опашки от чакали и други животни. Всички вървели, пеели, танцували и се смеели.

На едно място, сред пътя, видели голяма скала, каквато нямало по-рано, когато Такане минала с вуйчо си. Като стигнали до нея, скалата отведнъж се разтворила с каменни челюсти и се озъбила — като огромна страшна уста. Черна пропаст зеела между челюстите. Оттам се чул глас:

— Такане, мое дете, и вие, що вървите след нея към нашето село: ако влезете в устата ми, ще ви лапна и изям — всички ви ще изям.

Тая страшна канара била Мади-а-Комо: след като сърцето му се забило в земята, то тръгнало подземи и стигнало до средата на пътя. Там се превърнало на жива скала.

Такане викнала уплашено:

— Мазило, това е вуйчо ми: ще ни изяде. Що да сторим? Друг път нямало. Трябвало да минат или да се върнат.

— Минавайте! — заповядал Мазило.

Слугите мушнаи воловете и добитъкът потънал в черната пропаст, между каменните челюсти. И слуги, и слугини, и момци — всички потънали.

Такане викнала отчаяно:

— Ти глътна воловете! Глътна и хората! Добре, погълни и нас! Погълни ни, каменно, ненаситно чудовище!

Тя влязла, а с нея — мъжът ѝ и дъщеря ѝ. И те отишли в каменния търбух на Мади-а-Комо. Там се разтворила широка пещера. И други пътници имало погълнати — едни отдавна, вече мъртви, а други отскоро, още живи.

Мазило заповядал на слугите си:

— Вдигнете брадвите и разбийте канарата!

И те почнали да чукат. Накрай успели да пробият широк отвор, отдето излезли всички заедно с пътниците и воловете. Когато се изнизали до един, канарата се срутила с ужасен трясък. Мади-а-Комо умрял.

Най-после стигнали в селото. И Сойяне, и Соло, и всички съседи и роднини на Такане се почудили, като я видели жива: те мислели, че човекоядецът отдавна я е изял. Голяма била радостта, дълга била и веселбата след това. Играли, танцували, пели. Мазило раздал на всички подаръци — да помнят и него, и добрата Такане.

ХИТРИНИТЕ НА ЗАЙО БАЙО

ПРИКАЗКИ НА АМЕРИКАНСКИТЕ НЕГРИ

Зайо Байо остарял. Ала и на старини той си останал все такъв хитър, какъвто бил на млади години. Един ден станало дума с Кума Лиса за сила. Тя се захвалила пред животните, че е по-силна от котката. Не само от питомната котка, но и от дивата.

Зайо Байо чул това и рекъл:

— Може, Кума Лисо, да си наистина по-силна от всички котки на света, но се пази да не те чуе чичо Тигър, че той е роднина на котката. Какъвто е горделив и гневлив, ще се ядоса и няма да ти прости.

Кума Лиса казала:

— Никак не ме е страх от него. Чичо ти Тигър ми се вижда като муха. Аз съм сто пъти по-силна и от него, и от всичките му роднини. Ако искаш, можеш да му кажеш това.

То се знае, че лисицата говорела тъй, понеже била уверена, че заекът не ще посмее да отиде и да каже това на тигъра: чичо Тигър ще изяде Зайо Байо.

Ето че Зайо Байо намислил да наклевети лисицата пред тигъра. Наистина той се боел от чичо Тигър, но го знаел, че когато се е нахранил добре, не е толкова опасен, колкото когато е гладен. Извардил го той веднъж, когато бил изял цяла антилопа. Лежел си чичо Тигър и се облизвал. А Зайо Байо се приближил, накуцвайки. Приближил се той, но не съвсем; застанал на доста голям раздалеч от тигъра. И както се спрял, рекъл:

— Добър ден, ваше височество. Да ви подари бог още три хиляди години живот.

Тия ласкателни думи се харесали на тигъра.

— Защо ме наричаш височество? — запитал той. — Що искаш да кажеш с тая дума?

— Че нали ваше височество е княз? На князете се казва ваше височество, доколкото съм чувал.

— Може и тъй да е. Но откъде накъде аз да съм княз? Това е то, което не разбирам.

— Ваше височество се само преструва, че не разбира. Та нали вие сте брат на нашия император, негово величество Лъва? Значи, ваше височество е княз. А на всеки княз се казва ваше височество.

Чичо Тигър изслушал с гордост и голяма радост това обяснение досежно роднинството му с царя на животните, с когото не се обичали твърде. А после запитал:

— А ти защо накуцваш, моето момче? Да не би да се е случило нещо лошо с тебе? Аз съм готов да те защитя. Само ми кажи кой е посмял да те нарани.

— Да ви кажа, ваше височество. Скарахме се с Кума Лиса. Тя казваше, че била по-силна от вас. Аз пък твърдах, че тя не бива и да смее да се мери по сила с ваше височество. Сбихме се и тя ме удари толкова силно по крака, че го навехна.

— Тъй ли? — викнал ядосано чичо Тигър. — Аз ще ѝ платя ей сега. Как смее да закача моите приятели и да се хвали, че е по-силна от най-близките сродници на императора, моя брат?

Скочил тигърът и право при лисицата. Разбягали се животните, като го видели. А Кума Лиса се разтреперала като лист. Поискала да побегне, но чичо Тигър я сграбчил в лапите си. Те ѝ се сторили железни. Още повече се разтреперала. Забравила си името от страх.

— Ти ли си се хвалила, че си по-силна от мене? — викнал чичо Тигър и стиснал толкова силно лисицата за, единия крак, че го счупил.

Тя изпищяла от болка. Сетне тигърът ѝ казал:

— Да ти не беше толкова вонещо месото, бих те изял. Но знай, че братът на негово величество не яде мърша дори и когато е жива.

От това се вижда, че чичо Тигър е понякога остроумен. Ала Кума Лиса не се оскърбила. Тя само едно желаела — да я пусне тигърът. И щом се намерила свободна, търтила да бяга, колкото ѝ нозе държат.

Разбира се, на три крака се бяга по-бавно, отколкото на четири, но страхът придава сила. Кума Лиса скоро се озовала на поляната, дето се събирали животните на приказка, и им се оплакала от Зайо Байо. Ежко Таралежко ѝ превързал крака, след като го наложил с лековити билки.

Дълго време лисицата носила превръзката. Раната ѝ заздравяла бавно. Но не това ѝ било най-неприятно: на Кума Лиса се много искало

по-скоро да оздравее, за да си отмъсти на Зайо Байо. Като пооздравяла, тя събрала животните и им казала:

— Това, което стана с мене, може да се случи с всекиго от вас, мои мили приятели. Не виждате ли, че Зайо Байо е много опасен? А опасен е той, понеже се е съюзил с чичо Тигър. Кой знае що го е лъгал, но, изглежда, са се сприятелили. Утре тигърът може да нападне всекиго от вас и да го изяде: доста е заекът да го наклевети. Вие знаете що се случи с мене. Как ви се струва: добре ли постъпи Зайо Байо?

Всички животни из един глас осъдили постъпката на заека.

— А-ъъъ! А-ъъъ! А-ъъъ! — изревало магарето. — Не бива да пускаме вече този хитрец да пие вода от реката, от която пием ние. Нека, умре от жажда проклетникът!

— Трак! Трак! Трак! — изтропал щъркелът с кълвуна си. — Съгласен съм. Аз няма да му дам вече да мине през поляната, дето ловя жаби. Да разбере, че го презираме.

— Чау! Чау! Чау! — излаял чакалът. — Много умно говориш. Нека познае, че никой от нас не го зачита за нищо. Срещна ли го, няма да му кажа ни „добър ден“, ни „сбогом“. Ще има да взема да го поздравявам.

— Ауууу! Ауууу! Ауууу! Аз няма да го пусна да мине по пътя, отдето минаваме ние. Нека върви да живее при тигъра, Щом са толкова големи приятели. Когато чичо Тигър огладнее, ще го изяде. Той не жали и приятелите си.

Бухалът изкряскал:

— Бухууу! Бухууу! Бухууу! Аз ще го пропъдя от тия места. Скрие ли се в някаква дупка, ще го чакам да му изкълва очите.

Дори и жабата, насърчена от тия думи и горда, че се сдружила с такива важни господа и госпожи, изкряскала:

— Кра! Кра! Кра! Съъъ-гласна съм. Съъъ-гласна съм. Ако го видя, че се мие под бързея на реката, ще скоча да го опръскам с кал. Няма да му дам да се умие.

И други животни имало там. Всички се съгласили, че на заека трябва да се отплати, както е редно. Ала ето че на заговора присъствувала една птичка, която заговорниците не видели. На дървото, под което се били събрали животните, било кацнало едно канарче. Както се било скрило между клоните, то слушало всичко, без

да се обажда. Щом животните се разотишли, то литнало, та казало всичко на заека.

— Пет пари не давам — рекъл заекът и запушил цигара. — Както и да се заканват, нищо не могат ми направи.

Но все пак той се смутил малко от заплашванията на животните. Когато останал сам, казал си: „Кой ги знае пък? Може и да направят нещо. Особено ме е страх от този проклетник — Кумчо Вълчо. Не се шегува той... Ще трябва да се запазя по някакъв начин.“

Той заключил вратата на къщата си и залостил отвътре прозорците с яки дървета. После почнал да носи камъни, греди и дъски и се заел да издигне над къщата висока кула.

И денем, и нощем работел заекът. По едно време кулата се издигнала толкова нависоко, че хората, като минавали по пътя, спирали се, заглеждали се в нея и се запитвали:

— Какъв ли ще да е пък този паметник там?

Но Зайо Байо се правел, че не ги чува. Той не губел време. Режел дъски и греди, ковял, дялал камъни, нареждал ги, слагал тухли и ги зидал с вар. Работел човекът — и туйто!

Хора минавали, спирали се, заглеждали се. Той ги и не поглеждал: работел си. Животни минавали също. И те се спирали, вдигали глави нагоре, заглеждали се, чудели се, зяпали го. А той се и не обръщал: работел си, сякаш никого няма. Тъй Зайо Байо работел, работел — от зори до мръкване и от среднощ до пладне. Само на пладне си почивал, за да се наобядва, и вечер — за да се навечеря. През нощта дремвал по десетина минути и ставал отново да работи.

Най-после, когато кулата била свършена, Зайо Байо си отдъхнал. Изтрил си той потното чело, обърнал се към така Зайка, па й рекъл:

— Невясто, ако животните са измислили с нещо да ми напакостят, бих желал да ги видя. Време е. Зайо им Байо се не бои вече от никого. Нека дойдат да ги видя де!

Сетне той се качил на най-горния кат на кулата, за да погледне през прозореца. Изгледът бил много добър. Доволен и предоволен, заекът слязъл и почнал да нарежда многото си припаси в долните катове на високата кула. После се качил отново на горния кат и отнесъл там едно дълго въже. Поръчал на жена си да запали огъня и да сложи един котел с вода да ври.

— Прави, каквото правиш — рекъл ѝ той, — но гледай — да има в къщи винаги гореща вода. Защо — недей пита: то си е моя работа. Когато дойде време, ще видиш.

След това, напълно спокоен вече, Зайо Байо се изтегнал на един люлейстол, запалил си лулата, запушил и почнал да си бленува, гледайки през прозореца.

В това време вече всички животни узнали, че Зайо Байо е свършил високата кула. Започнали да идват едно по едно, да се скитат наоколо и да чакат — да видят що ще прави сетне. Но Зайо Байо не правел нищо особено. Не само особено, а и нищо обикновено той не правел: само седял до прозореца, бленувал, пушел и гледал, без да се обади на лицемерните им поздравии.

Надошли всичките му врагове: и Кумчо Вълчо, и Кума Лиса, и бай Щъркелчо, и вуйчо Марко с дългите уши, и сват Чакалчо, и дядо Бухльо, и баба Кекерица. И още много други. Всички надошли.

Виждали ли Сте хора, които са се струпали да гледат любопитно зрелище? Те се натискат, блъскат се, менят си местата, обикалят отсам-оттатък, за да видят по-добре. Тъй правели и животните, които любопитствували да разберат защо е построил Зайо Байо високата кула. Но заекът си седял на люлейстола, пушел си лулата, бленувал и гледал през прозореца. Гледал той и виждал всички животни, но все се преструвал, че не вижда нищо и никого.

По едно време долетяло неговото приятелче — Канарчо. То се извило около кулата и кацнало на прозореца. Зайо Байо го поканил и то влязло в стаята. Кака Зайка му наляла да пие чай и му дала да яде сладки от просено брашно.

Ето че отдалек се задал и вуйчо Тарипен. Кой е тоя Тарипен? Тъй наричат американските негри костенурката. Вуйчо Тарипен бил една стара костенурка. Мъжка костенурка.

Вуйчо Тарипен бил голям приятел на Зайо Байо. Той разбрал, че става нещо важно в къщата на приятеля му, и се затекъл да види що е то. Затекъл се, разбира се, доколкото може да тича една костенурка, макар и мъжка. Тичал и се смеел от радост.

Като съзрял заека, че седи до прозореца, викнал му:

— Хей, Зайо Байо! Що правиш там? Много си нависоко. Едвам те виждам.

— Седя си — отвърнал му заекът. — Седя си и си почивам, вуйчо Тарипене. Ела ми на гости! Чай ще те почерпя. Чуден чай имам.

— Лесно се казва — отвърнал вуйчо Тарипен, — но се мъчно прави. Слез ми покажи отде се влиза в къщата ти. Вратата е заключена.

— Не само е заключена, ами е и зазидана — рекъл заекът. — Много врагове имам, вуйчо Тарипене. Що да правя? Принудих се да издигна крепост.

— Това си е твоя работа, Зайо Байо, както щеш, тъй ще правиш. Никой не може да ти се бърка. Но я ми кажи как да стигна при тебе. Да летя — не мога: инак бих хвъркнал като Канарчо, та право при тебе. Не съм и много висок, та не мога да ти стисна ръката, колкото и да я протегнеш надолу.

— Лесна работа, вуйчо Тарипене, лесна работа. Не се безпокой! Аз имам една удобна стълба. Щети я спусна ей сега. По нея ще се качиш, приятелю. След минута ще бъдеш при мене.

И като казал това, Зайо Байо спуснал въжето.

— Хвани се за единия край — рекъл, — а аз ще те изтегля. Няма и да усетиш как си се качил. Само се дръж здраво!

Вуйчо Тарипен стиснал въжето с уста, за да опита здраво ли е. А Зайо Байо му викнал:

— Дръж се здраво, вуйчо Тарипене, че ще почна да тегля! Яко се стискай!

И той почнал да дърпа нагоре въжето, а костенурката наченала да се люлее във въздуха, между небето и земята. Много животни имало там. И вълкът бил, и лисицата, и магарето, и щъркелът, и жабата, и гущерът, — и чакалът, и дивият козел, и степният кон, и глиганът. И още много други; кой да ги помни? Всички те гледали със затаен дъх как костенурката се изкачва все по-нагоре и по-на-горе, с увиснала опашка, с протегнати нозе, които гребат въздуха, сякаш плуват, и с облещени от страх очи.

Но ето че скоро тя се озовала под прозореца, а малко след това я видели, че седи — здрава и читава — на една масичка, пие чай и дъвче сладки. Всички животни ѝ завидели. На всички се поискало да бъдат в кулата, да пият чай и да ядат ония вкусни сладкиши.

Колко ли хубав ще да е светът, ако се погледне от прозореца на тая висока кула? Защо им е да враждуват със заека? Не е ли по-добре да се сприятелят отново с него? О, той изглежда много любезен — тоя

Зайо Байо със засуканите мустаци! Тъкмо сега е време да се помирят с него. Просто да му завидиш — колко добре се е наредил! Па и колко любезно приказва с гостите си!

Кумчо Вълчо се осмелил да се провикне:

— Ей, Зайо Байо. Много горделив изглед имаш, както си седнал там, горе. Как си? Добре ли си?

Заекът се навел — да види кой му говори, — премрежил си очите и отвърнал:

— Не викай толкова силно, Кумчо Вълчо. Аз не съм глух. Уверявам те, много добре чувам. Питаш ме добре ли съм, а? Слава богу, много добре съм. Само едно има: малко ми са гостите. А стаята е широка, много широка: има място още за стотина души. Не ще ли заповядаш и ти на гости, а? Тук е много добре. Чудесен изглед има. Ела!

— Малко смешно е възкачването, Зайо Байо, но нищо. Ще дойда на драго сърце.

Заекът спуснал въжето. Кумчо Вълчо се хванал за него и Зайо Байо почнал да тегли. Когато вълкът бил вече близо до прозореца, той чул, че заекът казва на жена си:

— Хайде, булка, поразмърдай се де! Сложи един прибор за новия гостенин! Ала най-напред принеси горещата вода за чай.

А след малко чул, че заекът казва с уплашен глас:

— Какво правиш, жено? Ти луда ли си? Защо изсипваш врялата вода върху Кумчо Вълчо?

Друго вълкът не можал да чуе, защото веднага, подир това върху него се изсипал цял котел гореща вода. Кумчо Вълчо изревал, изпуснал въжето и паднал на земята, дето подскочил като някоя гумена топка.

А Зайо Байо се навел над прозореца и казал:

— Извинявай, скъпи ми Кумчо Вълчо! Нали знаеш колко несръчни са жените? Един чайник с вода не могат да пренесат от огнището на масата.

Но извинението, колкото и любезно да било казано, не свършило работа. Космите на попарения вълк се оскубали навред, където го била поляла горещата вода.

Другите животни, като видели това, изгубили всякакво желание да се качат по въжето.

Те избягали един през друг. В това време костенурката и канарчето се превивали от смях, а заекът казвал на бягащите животни:

— Чакайте бе! Какво сте се разтичали? Врялата вода се свърши. Елате да сръбнем по чашка ракия!

Ала никое от животните не искало вече да пие от заешката ракия.

Веднъж Кума Лиса намерила в гората катран и терпентин. Смесила ги и направила гъсто тесто. Умесила го и от него приготвила един черен човек с широка дреха и цилиндър на главата — също като ония плашила, що поставят по градините, за да плашат врабците. Само че това плашило било много лепкаво.

Седнала Кума Лиса да го гледа и да му се радва.

Човечето ѝ се виждало много хубаво, но не знаела как да го кръсти. Най-сетне го нарекла чичо Катран: по-добро име не могла да му измисли. Забила тя чичо Катран на един прът край пътя, па се скрила в храсталака — да види що ще стане.

Кума Лиса не чакала дълго. Минал Зайо Байо. Той вървял и си подсвирквал весело: „Йо-йо-йо! Йо-йо-йо! Три-ти-ти! Три-ти-ти!“ И от време на време си махал късата опашчица. Като съзрял чичо Катран, той се толкова учудил, че се спрял и се изправил на задните си крака.

Чичо Катран си мълчел и не се помръдвал. А Зайо Байо стоел и го гледал, зяпнал от учудване.

— Добро утро, господине — рекъл по едно време минувачът. — Тая заран времето е много хубаво, а? Как ти се струва?

Черният господин не отговорил.

— Как си? — запитал отново Зайо Байо. — Нещо ми се виждаш много умислен. Да не ти е умряла жената?

Кума Лиса, все още скрита в храсталака, си подала муцуната, за да види по-добре какво ще стане, а що се отнася до чичо Катран, той нито се помръдвал, нито казвал дума.

— Какво мълчиш като пън? — рекъл Зайо Байо. — Да не си глух? Ако си глух, кажи си: аз мога и силно да викам. Цялата гора ще ме чуе. Но тия дни си пазя гласа, че съм поканен да пея у едни знатни и богати роднини.

Катраненото човече продължавало да мълчи. Кума Лиса гледала от храсталака, без да се покаже. А Зайо Байо почувствувал, че го догневява.

— Слушай — рекъл. — Ти си много надут и горделив, но аз знам да церя такива. Какво си се изправил като някой плантатор? Да не мислиш, че всички са ти слуги? Ще имаш да вземаш, приятелю!

Кума Лиса се позасмяла в шепата си, но чичо Катран не се уплашил от думите на Зайо Байо: той и тоя път премълчал.

— Аз ще те науча как да се отнасяш с другите — рекъл Зайо Байо, вече доста разсърден. — Ако ми не снемеш шапка, не ми се поклониш и не ми кажеш: „Добро утро, господине. Как сте?“ — ще ти лепна такава плесница, че има до гроб да ме помниш. Разбра ли?

Но чичо Катран не разбрал нищо; той продължавал да мълчи. Зайо Байо бил търпелив. Той повторил още няколко пъти своето заплашване, без да получи отговор. Най-после излязъл от търпение. Вдигнал си предната лапа, дръпнал я назад, замахнал с все сила и — пляаааас! — лепнал една толкова силна плесница на чичо Катран, че лапата му потънала в бузата на черния човек.

Кума Лиса изтръпнала, като видяла това. А чичо Катран — ни лук ял, ни лук мирисал — стоел, мълчал и гледал с големите си очи.

— Слушай! — викнал Зайо Байо, страшно разядосан. — Или ми пусни ръката, или ще ти зашлевя още един плесник, та ще ти изкъртя зъбите.

Черният човек мълчел и не се помръдвал. Тогава Зайо Байо му лепнал още една плесница на другата буза. И лявата му лапа се залепила и потънала.

— Ти си твърдоглав — рекъл Зайо Байо, — но аз съм по-твърдолав и от тебе. Ако ми не пуснеш ръцете, ще те ритна в корема, та ще ти извадя червата: разбра ли? Пущай ме по-скоро!

Чичо Катран нито пуцал лапите на Зая Бая, нито му отвръщал на заплашванията. Кума Лиса гледала от храсталака, проточила шия от любопитство.

— Ще ти дам да разбереш! — викнал Зайо Байо и като подскочил ритнал с двата си крака толкова силно черния човек, че краката му се залепили в него и тъй си останали.

Зайо Байо се развивал, колкото му глас държи, че ако чичо Катран не му пусне ръцете и нозете, той ще го намушка с главата си, та ще му изпочупи ребрата.

— Ти недей ме гледа, че ми е мека козината. Главата ми е като желязо. Дето ударя с нея, пробивам!

Но черният човек не се уплашил. Той не пуснал ни ръцете, ни нозете на Зая Бая. Тогава Зайо Байо се изсилил, доколкото можел, и го мушнал с главата си. Макар че ударът не бил кой знае колко силен, главата на заека се залепила и той не можел да я отлепи.

Зайо Байо заплакал от яд. А Кума Лиса изскочила на пътя и уж нищо не знае, спряла се и рекла на Зайо Байо:

— Какво правиш, приятелю? Бориш ли се с тоя черен човек? Хайде да видим кой от двама ви ще надвие. Той ми се вижда май по-силен, защото ти е стиснал и ръцете, и нозете, и главата и те не пуца. Какви сте смешни и двамата!

И тя почнала да се превива от смях и да се търкаля весело по поляната, за да ядоса още повече заека. Когато ѝ минал смехът, станала и казала:

— Слава богу, най-сетне те пипнах, Зайо Байо. Чини ми се, че тоя път не ще можеш вече избяга, а? Може и да греша, но тъй ми се струва. Ще ям днес заешко месо.

И като се приближила, продължила:

— Ей, че си глупав! Не мога да се сдържа от смях. Ха, ха, ха, ха! Ти си беше помислил, че като можеш да скачаш и като ти приляга да лъжеш и да се хвалиш — от тебе по-голям няма и не може да има. Кой те кара да си пъхаш носа навсякъде? Кой ти каза да дойдеш да се запознаваш с чичо Катран? И кой те залепи о него тъй, че сега не можеш се отлепи? Каж де, кой? Ти сам си си крив за всичко. Черното човече си стоеше и гледаше замислено. Повика ли те то да се запознавате? Каква работа имаше ти с него? Никаква. Само от любопитство го заприказва, после се ядоса, като видя, че не отговаря на питанките ти, и най-сетне се сби с него. Но виждаш ли колко е силен чичо Катран? Той те стиска и те не пуца. Стои сега, както си, додето донеса слама и съчки. Ще ги натрупам около тебе, ще ги запаля, ще те опека и ще те изям. Разбираш ли, Зайо Байо? Ще те изям. Ще те изям, ти казвам!

Зайо Байо много добре разбрал що си е наумила Кума Лиса. Додето тя приказвала, той мислел как да се отърве.

После заговорил смирено и кротко:

— Виждам, че съм сбъркал, Кума Лисо. Прави с мене, каквото искаш. Ако щеш, вари ме, ако щеш, печи ме. Все едно ми е. Само от едно ме е страх: да не би да ме хвърлиш — не дай боже — в оня

къпинак, що расте край пътя. Тия дни са ми излезли някакви пришки по тялото, та ме страшно сърби. Ако ме хвърлиш в къпинака, тръните ще ме избодат: няма да има къде да се дяна от мъка.

Кума Лиса размислила и рекла:

— Добре, ще се съжаля над тебе: няма да те пека. Па и кой да върви сега да събира съчки и слама? То е дълга и широка работа. Струва ми се, че е по-добре да те обеса. Ще те обеса хей на онова дърво.

— Ех, като си намислила да ме бесиш, беси ме. На което щеш дърво, ме обеси. Само, моля ти се, недей ме хвърля в къпинака, че бодлите ще ми разкъсат кожата.

— Шегувам се, шегувам се — рекла Кума Лиса. — Как ще те обеса: не виждаш ли, че нямам въже? Аз мисля да те удавя. Ще те удавя хей в онова блато.

— Удави ме, Кума Лисо, удави ме. Ако щеш, в блатото, ако щеш, в реката ме удави. Само недей ме хвърля, моля ти се, в къпинака, че като се впият ония ми ти тръни в меката ми кожа — на решето ще ме направят.

— Добре тогава. Няма и да те давя. Блатото е далече, а реката — още по-далече. Па и носач ли съм, че да те мъкна чак там? Знаеш ли що съм намислила? Ще те одера. Чу ли, Зайо Байо? Ще те одера.

— Ех, Кума Лисо, що да правя? Паднал съм ти в ръцете: каквото щеш, това ще ме правиш. Ако ти е воля, дери ме, ако ти е воля, щави ме. Очите ми извади, ушите ми откъсни, опашката ми изтръгни, нозете ми отсечи: каквото щеш, прави с мене; всичко ще претърпя. Само в тоя проклет къпинак недей ме хвърля!

То се знае, че Кума Лиса искала да измъчи колкото се може повече Зайо Байо. Тя го хванала за задните крака, отлепила го от катраненото човече и го хвърлила право в къпините. Най-напред Зайо Байо се изгубил в къпинака, после сякаш потънал подземи. Но малко след това Кума Лиса го видяла, че седи навръх могилата на един пън и си чисти козината от катрана с една клечка.

Как да отиде чак там Кума Лиса? Наоколо растели навсякъде къпини, а тя не обичала да й дерат кожата и да й скубят козината. Разбрала, че и тоя път са я надхитрили.

А Зайо Байо се провикнал:

— Благодаря ти, Кума Лисо, че ме отърва от проклетия катранен човек. Що ти трябваше да ме хвърляш в къпинака? Толкова ли не ти мина през ума, че аз съм се родил и израснал сред къпинак?

И като се завъртял на задните си нозе, той избягал, подсвирквайки си весело.

В една от предишните приказки разказахме как Зайо Байо ощавил Кумчо Вълчо. След това нещастно приключение вълкът трябвало, разбира се, да прекара дълго време у дома си, докле му порасне нова козина. Другите, животни през това време минавали начесто покрай Зайовата кула, спирали се, поздравявали стопанина и отминавали. Те били решили да живеят занапред в мир със Зайо Байо. Дори никое от тях не отивало да навести болния вълк.

— Пада му се — казвали. — Той и Кума Лиса ни скараха и смразиха с добрия и весел Зайо Байо. Нека се лекува, както си знае. Бог да му е на помощ.

А вълкът, изоставен от всички, трябвало да излиза вечер — да хлопа по вратите на своите предишни приятели и да ги моли да му кажат някакъв лек. Но никоя врата не се отваряла, колкото и силно да тропал.

Тъй минали дните. Зайо Байо толкова дълго не бил видял Кумчо Вълчо, че го помислил за умрял и дори почнал да го оплаква.

Един ден той решил да излезе от кулата, за да се поразходи: свила му се душата от самотия. Засукал си той мустаците, грабнал си бастунчето, отлостил тежката врата и излязъл на пътя. Решил той ден да си поскита, както правел по-рано.

Както вървял по пътя, подскачайки и пеейки, весел и безгрижен, засмян, говорейки сам на себе си по примера на философите и поетите, отведнъж Зайо Байо чул някакъв жален глас.

Спрял се. Озърнал се — никого не видял. Престанал да пее и да си приказва. Заслушал се пак. Отново чул жалния глас, който идел сякаш изпод земята.

Тоя глас казал:

— Аааах, нещастният аааз! Няма ли някой добър човек да мине и да ми помогне? Ооооох, умиииирам!

„Тук става нещо страшно“ — рекъл си заекът и си изправил ушите — да чуе по-добре. После казал високо: — Кой стене и охка? Що се е случило? Гласът се обадил отново:

— Моооооля ти се, кооооойто и да си ти, добри човече. Ела ми помогни, избави ме, мооооля ти се. Вечно ще ти бъда благодарен. Тая проклета скала ще ме смаже. Оооообх, умииииирам! Аааааах, загииииивам!

Гласът се сторил на Зайо Байо познат. Но чий може да бъде той? Не го ли е чул Зайо Байо в деня, когато се изля котелът с врялата вода?

Зайо Байо решил да бъде тоя път благоразумен: има всякакви хора по света. Той се приближил полекичка към мястото, отдето се чувал гласът и — що да види?

Там лежел сам Кумчо Вълчо, но лежел — не както се лежи, когато спиш: той лежел, затиснат цял от една тежка скала. Заекът се зачудил, че тая скала не е смазала още вълка. Но немало време да размисля защо Кумчо Вълчо не е още смазан. Сърцето му се свило от жал: трябва да помогне на клетника.

„Слава богу, че е още жив — си казал Зайо Байо. — Па и не само е жив, ами и реве толкова силно, че се чува надалече. О, писъците му са толкова жални, че и каменно сърце би се разтопило!“

После казал на вълка:

— Зле ти е под тая скала: виждам, братко. Кажи ми, как си попаднал тук?

— Ооооох, милички Зайо Байо, спаси ме, после ще ти разправа всичко.

Заекът разглеждал скалата и обмислял как би могъл да я вдигне. А вълкът си помислил, че чака да чуе обяснението.

— Тръгнал бях — казал той — при чичо Язовец да му искам лек за раните си. Не щеш ли, тая проклета скала се търкулна и ме притисна. Отърви ме, — моля ти се. Опитай се да я повдигнеш — и аз ще изляза.

— Та тъкмо това и мисля да направя. Като я повдигна хей от тоя край, навярно ще отворя дупка — да можеш да се измъкнеш.

Като казал това, Зайо Байо се изгърбил под скалата, напънал се и я повдигнал. Вълкът излязъл. По тялото му немало тежки рани: скалата го била само одраскала тук-таме.

Вълкът не знае що е признателност. Ето че Кумчо Вълчо, щом се видял здрав и читав, си казал на ума:

„Тъкмо сега е мигът да си отмъстя на заека. И прав ще бъда. Ако той ме не беше полял с гореща вода, нямаше защо да тръгвам нощем да диря язовеца. И скалата не би ме затиснала. Значи, вината е негова.“

И вместо благодарност той стиснал заека за врата и го свил на геврек. Зайо Байо се развикал и почнал да рита с крака дано се отърве. Но Кумчо Вълчо го стиснал още по-силно. Що да прави? Заекът рекъл:

— Как, Кумчо Вълчо? Тъй ли се отблагодаряваш на ония, които са ти спасили живота? Хубава работа! Вълча благодарност! Не ти прилича!

А вълкът се изкискал и отвърнал:

— Ако е за благодарност, благодаря ти от все сърце, Зайо Байо, че ме отърва. Още веднъж ти благодаря. Ала това не ще ми попречи, да те изям, защото твоето месце ми се вижда крехко и вкусно.

Заекът се опитал да бие на чувство:

— Какво ще кажат другите, когато се научат, че си изял своя спасител? Кой ще посмее да ти бъде приятел? Ако сега те не поглеждат, тогава пък всички ще бягат от тебе възмутени.

— Не ме е грижа какво ще кажат другите. Доста е коремът ми да бъде пълен. Пак ти казвам, че благодаря, но моята благодарност ще ти помогне толкова да останеш жив, колкото твоето извинение помогна на моите косми да порастат.

— Ако продължаваш да говориш тъй, Кумчо Вълчо, ще ме накараш никога вече да не ти помагам.

— И да искаш да ми помогнеш, не ще можеш, защото след малко ще те изям. Само в едно можеш да ми помогнеш: то е — да утоля своя глад. И за това ще ти благодаря, щом толкова ти се харесват благодарностите.

Зайо Байо помислил малко, па рекъл:

— Както щеш. Но едно вземи пред вид, моля ти се. В моята родина има закон, според който никому не е позволено да убива оногова, който му е направил добрина. Сигурно и в тая земя има такъв закон.

— Ба, може и да няма. Па и аз не ща да знам какви са законите тук. За мене са закон моите остри зъби.

— Ти приказваш тъй, че ако те чуе някой, ще помисли, че си разбойник. Само разбойниците не зачитат никакъв закон.

Тия думи накарали Кумча Вълча да се позамисли. Той си спомнил, че преди време царят Лъв осъдил на смърт Баба Меца за разбойничество. Уплашил се.

Заекът разбрал това и рекъл:

— Давам ти право да ме изядеш, ако съдията реши, че имаш право. Инак ще те осъдят като разбойник. Да вървим при съдията. Вуйчо Тарипен ще реши кой от двама ни има право.

Вълкът се съгласил. Запътили се към живелището на старата костенурка. Вуйчо Тарипен, облечен в дебелия си балтон на клетки, с цилиндър на глава, се готвел да отиде в съдилището. Кумчо Вълчо му разказал как стои работата. Сетне и Зайо Байо разказал кое как станало.

Вуйчо Тарипен си сложил очилата, поизкашлял се, погледнал в дебелия книги със закони и рекъл:

— Вашето дело е много заплетено. Преди да се произнесе кой от двама ви има право, ще трябва да направим заедно оглед на мястото, дето е станало произшествието.

Кумчо Вълчо не разбрал нищо от тия думи. Вуйчо Тарипен му обяснил, че ще трябва да разгледат мястото, където Зайо Байо е спасил Кумчо Вълчо.

— Водете ме на мястото! — заповядал той.

Те го завели при високия сипей, до скалата. Старият вуйчо Тарипен обиколил няколко пъти скалата, като си пъхнал бастуна под нея. После се замислил, поклатил глава и рекъл:

— Неприятно ми е, че ви безпокоя, но не може другояче. Трябва да видя как Зайо Байо е повдигнал тая тежка скала и как Кумчо Вълчо е лежал под нея, без да го смаже. Покажете ми да видя.

Зайо Байо се изгърбил отново, та подигнал скалата, а Кумчо Вълчо се пъхнал под нея и тя го затиснала. Вуйчо Тарипен запитал тогава Зайо Байо:

— Точно тъй ли беше?

— Не — отвърнал запитаният. — Кумчо Вълчо лежеше по-навътре. Той беше цял затиснат от скалата.

— Добре тогава. Да го натъквим, както си е бил, щом сам той не може да се натъкми.

Вуйчо Тарипен и Зайо Байо търкулнали скалата и тя затиснала Кумчо Вълчо тъй, че тоя не можел вече да се мръдне под нея. Сетне съдията запитал заека:

— Тъй ли лежеше Кумчо Вълчо, когато те помоли да го избавиш?

— Тъкмо тъй, господин съдия.

— Добре, ще видим кой има право от вас двама ви. Почакайте да си помисля малко.

И вуйчо Тарипен почнал да се разхожда наоколо. Той разглеждал с най-голямо внимание камъка, под който пъшкар вълкът. После седнал на скалата и почнал да чертае с бастуна си знакове по пясъка, сякаш търси разрешението на трудната задача.

В това време Кумчо Вълчо се разревал:

— Господин съдия, господин съдия! Тоя проклет камък ще ме смаже: страшно взе да ми тежи.

— Недей смущава съда, когато заседава! — викнал строго вуйчо Тарипен.

Съдията още дълго седял и чертал чудни знакове по пясъка. Полузадушеният вълк се осмелил още веднъж да извика:

— Господин съдия! Ако ме не извадите изпод скалата ей сега, няма да има вече нужда от никакви присъди: след малко ще бъда мъртъв.

— Ти се провиняваш в двукратно непокорство! — викнал вуйчо Тарипен. — Това е бунт срещу държавата. Мълчи, че ще те осъдя на смърт!

Вълкът млъкнал. А съдията се отдалечил на три-четири крачки от канарата и рекъл важно и тържествено:

— Ще бъда справедлив, макар че Зайо Байо ми е приятел и ми е правил много услуги. Зайо Байо, твоя е вината. Дали госпожа Зайка е имала право да полее с вряла вода господина Вълчо, това ще реша после, когато пострадалият подаде тѣжба срещу нея. Ако се окаже, че това е станало по твоя подбуда, ти ще бъдеш осъден за подстрекателство. Но сега нека разгледаме това дело. По него ти си виновен. Нашите закони забраняват човек да се меси в чужди работи. Ако Кумчо Вълчо е намерил за удобно да си легне под тоя камък, ти не биваше да му смущаваш спокойствието, колкото и да е тежък камъкът: то си е негова работа. Значи, ти се провиняваш в непросимо

любопитство. Никому не е позволено да смущава другите, когато си почиват. Разбра ли, че си виновен?

Зайо Байо се засрамил, като чул това.

Но вуйчо Тарипен продължил:

— Слава богу, че това е първото престъпление през живота ти. Затова ти прощавам. Още повече, че грешката ти може да се поправи. Когато си минавал по този път тая сутрин, ти си отивал сигурно някъде. А щом си отивал някъде, най-добре е било да си продължиш пътя, без да пречиш на Кумчо Вълчо. Тогава той не е отивал никъде и сега не отива никъде. Значи, си е почивал и ти не трябваше да му нарушаваш покоя. Ти си го видял под тая скала, че лежи. Добре, че като си се опитал да повдигнеш камъка, не си смазал почиващия си под него. За да поправиш своята грешка, ще оставиш Кумчо Вълчо да си лежи там, дето е легнал.

Тъй вуйчо Тарипен решил делото.

Що се отнася до Кумчо Вълчо, той не можал да изслуша присъдата докрай, защото издъхнал под скалата.

Един ден Кума Лиса се била събрала с приятелки. Една от тях, голяма клюкарка, й рекла:

— Знаеш ли какво е приказвал за тебе Зайо Байо? Хвалел се пред богаташката госпожица Поляна, че баща му те бил яздел, както се язди кон.

— Тъй ли? — викнала обидено Кума Лиса. — Ще му дам да ме разбере! Има да се разкайва за тия думи!

И тръгнала тя веднага към къщата на Зайо Байо — да се скара с него. Но домакинът очаквал това. Той бил залостил яко вратата отвътре. Дошла Кума Лиса, потропала. Никой не й се обадил. Почукала втори път: „Чук! Чук! Чук!“ Пак не й се обадил никой. Ударила трети път, много по-силно: „Дан! Дан! Дан!“

Тоя път Зайо Байо промълвил отвътре със слаб гласец:

— Кой е? Ти ли си, Кума Лисо? Моля ти се, направи ми едно голямо добро: иди повикай лекаря Таралежко! Много съм болен: и глава ме боли, и стомах ме върти, и нозете ми са схванати. Не мога да мръдна.

Лисицата рекла отвън:

— Я отвори, да ти кажа нещо много по-важно от твоята болест.

— Как ще отворя, като не мога да се помръдна? Кажи го оттам!

— Знаеш ли що? Госпожица Поляна ни кани да ѝ отидем на гости. Аз обещах да те отведа. На вечеря ни кани. Хайде пригответи се по-скоро, че няма време!

Зайо Байо повторил, че е много болен. Кума Лиса възразила, че е здрав, но се преструва.

— Пък и болен да си, не си болен на умирање. Стани, разходи се: ще ти мине!

— Не, Кума Лисо, кълна ти се, че не мога да се помръдна. Повярвай ми!

— Добре. Ако не можеш да вървиш, аз ще те взема на ръце и ще те отнеса.

— Как ще ме вземеш на ръце? Лесно ли се носи болник? Ами ако ме изпуснеш?

— Че толкова ли ме смяташ за слаба? Кълна ти се, че няма да те изпусна.

— Не може. Не съм съгласен. Ако искаш да ме качиш на гърба си, тръгвам, инак не.

— Съгласна съм и това да направя. Нали знаеш, че приятел в нужда се познава.

— Вярно е. Но как ще те яхна, като нямаш седло?

— Ех, какъв си пък и ти! И без седло може. Не си тежък, та да ми счупиш гръбнака. Ще ме яхнеш и толкова.

— Ти забравяш, Кума Лисо, че съм болен. Без седло не мога.

— Добре най-сетне. И седло ще намеря. Хайде, излизай!

— Донеси седлото, че после. Само недей забравя да вземеш и юзда!

— Юзда ли? Че защо ти е пък и юзда?

— Да има за какво да се държа. Инак ще падна. Ръцете ми са слаби.

— Ех, пък и ти, колко си придирилив! Ще се държиш за ушите ми.

— Къси ти са ушите, Кума Лисо. Юзда ми трябва.

— Харно, Зайо Байо, и юзда ще ти донеса.

— Но ще трябва и наочници.

— Тъй ли? Е, да ти кажа право, на теб не се угажда. Защо ти са пък и наочници? Няма да тегля кола.

— Знам те, че си малко страхлива. Ако нямаш наочници, току-виж, че си се изплашила от някой пън край пътя и си ме хвърлила. Ще се пребия.

— Добре. И наочници ще донеса.

— То се знае, че ще намериш и чифт шпори, нали?

— Шпори ли? Ти ставаш смешен, братко Зайо. Защо ще ти бъдат? Да не мислиш да ме мушкаш с тях? Че аз кон ли съм?

— А, дума да не става за мушкане, Кума Лисо! Кой мисли да те мушка? Няма такова нещо. Нали ти казах, че нозете ми са отслабнали. Като има да ми тежи по нещо на всеки крак, по-добре ще се крепя на гърба ти.

— Най-послед, като искаш шпори, и шпори ще ти донеса. Сега чуи пък и аз какво ще ти кажа.

— Какво, Кума Лисо?

— Аз ще те отнеса на гърба си близо до къщата на госпожица Поляна, а ти ще слезеш и пешком ще влезеш в двора. Бива ли?

— Ох, Кума Лисо. Ами ако не мога да слеза и да вървя? Ти ще ме съсипеш от ходене.

— Стига си се преструвал. Нима не ще можеш да извървиш три-четири крачки?

— Добре. Съгласен съм. Само мир да има: да не се караме. Додето Кума Лиса донесе седлото и другите неща, Зайо Байо си казвал, като ходел по стаята: „Тая проклета лисица е намислила да ме изиграе, ама и аз не бива да ставам глупав. Ще трябва да си отварям очите на четири.“

Едва Зайо Байо се измил, счесал се и си засукал мустаците, ето ти че иде Кума Лиса, оседлана и обюздана като някое конче от ония, които играят в цирковете. Тя се спряла пред Зайовата къща и почнала да си хапе юздата и да цвили също като някой кон. Зайо Байо и се качил и я подкарал.

Когато стигнали до мястото, където се били наговорили Зайо Байо да слезе, Кума Лиса се спряла.

— Хайде — рекла, — слизай: стигнахме.

Но на Зайо Байо се никак не слизало, па той имал и нещо друго наум.

— Карай! — рекъл и мушнал лисицата с шпорите.

Кума Лиса не искала да върви, но я заболяло. Ще не ще, тръгнала отново. Дори препуснала — от страх да не би да усети пак шпорите в ребрата си. Ездачът стигнал досред двора. Госпожица Поляна седяла с гостите и гостенките си на балкона. Зайо Байо се не спрял, а пришпорил лисицата и я препуснал към обора, дето връзват конете. Вързал я и без да каже дума, се върнал, та отишъл при гостите.

След като се ръкувал с всички, той им казал:

— Нали ви говорех, че Кума Лиса е наша семейна кобила? Вие видяхте сами това. Наистина тя се е отучила да препуска, защото не съм я яздил скоро, но се надявам, че след няколко ездещи ще привикне.

Като казал това, той се изсмял силно и си засукал самодоволно мустака. А в това време Кума Лиса, вързана за яслите, се късала от яд.

Когато свършила вечерята и гостите почнали да се разотиват, Зайо Байо отишъл в обора, отвързал лисицата, яхнал я и като поздравил гордо домакинята, препуснал към гората.

Кума Лиса тичала мълчаливо: дума не продумвала. Но Зайо Байо разбирал, че тя му готви нещо. Затова стоел нащрек. Додето била още пред къщата на госпожица Поляна, Кума Лиса вървяла кротко. Но щом се отдалечила, почнала да се изправя на задните си крака, да ръмжи, да рита, да хули ездача си, да пъхти, да сумти. Правела всичко, за да го свали от гърба си. Но — напразно. По-скоро би успяла да се освободи от сянката си, отколкото от тоя ездач. Напъне ли се да се изгърби, или се вдигне на задните си нозе, Зайо Байо ѝ забивал безмилостно шпорите в ребрата, тя се умиря-вала и почвала да тича още по-силно.

Ето че по едно време Кума Лиса се ухитрила да легне. Тръшна се на земята и почнала да се търкаля. Ездачът, разбира се, паднал. Ала додето да се изправи Кума Лиса, Зайо Байо търтил да бяга между храстите.

— Колкото щеш, бягай — викнала подир него лисицата, — сега вече не можеш избяга от мене!

И наистина, тя го настигнала. Зайо Байо едва успял да се скрие в едно хралупато дърво. Дупката била тясна, та Кума Лиса не можала да се пъхне след заека. И тя решила да го зачака, додето излезе. Легнала на тревата да си почине.

Кума Лиса била толкова уморена от препускането, че на драго сърце би си дори и поспала, но се боела — да не би да изпусне заека.

Затова се зарекла да не склапя очи. Додето лежела и се прозявала, долетял чичо Соколчо.

Като видял Кума Лиса, че лежи на земята, той си разтърсил крилата, навел си главата настрана и продумал:

— Бог да прости Кума Лиса. Умряла е, горката.

— Кой ти каза, че съм умряла? — обадила се лисицата. — Никак не съм и мислила да умирам. Знаеш ли колко съм тичала, додето уловя това проклето зайче и го затворя в тая хралупа?

— Че защо го затвори, а не го изяде?

— Защо ли? Затворих го да го голя за Коледа.

— Чак дотогава ли ще го чакаш? Ами ако избяга?

— Как ще избяга? Аз нали го пазя? Тази хралупа си е моя. И зайчето си е мое.

Като чул тия думи чичо Соколчо, страшно му се прияло крехко заешко месце.

— Знаеш ли какво ще ти кажа, Кума Лисо? — рекъл той. — Както съм ти дошъл на гости, хайде да изядем твоето зайче. Кой ще търпи чак до Коледа?

Лисицата това и чакала.

— Бива — отвърнала тя, — но ти ще трябва да постоиш да го попазиш пред хралупата, додето аз отида да си донеса секирата, че да го заколя.

— Съгласен съм — казал чичо Соколчо. И той застанал пред дупката да пази.

По едно време от хралупата се чул глас:

— Ех, де да беше сега тук чичо Соколчо! Голяма плячка бих му хванал.

Чичо Соколчо си казал на ума:

„Навярно зайчето не знае, че аз съм тук. То си мисли, че го пази лисицата.“

И като си престорил гласа, уж говори Кума Лиса, рекъл:

— Да речем, че чичо Соколчо е наблизно. Каква плячка ще хване?

— Ако беше тука, щях да му кажа да застане пред малката дупка, а не пред голямата, дето стоиш сега ти. В хралупата има една много тлъста катерица, тъкмо като за него. Той ще я причака, а аз ще я подгоня и като затисна с гърба си голямата дупка, катерицата ще скочи право в ноктите му.

— Лесна работа, щом е тъй — казал чичо Соколчо. — Аз ще повикам ей сега чичо Соколчо.

И като рекъл това, отишъл, та застанал пред тясната дупка, от другата страна на дървото. Заекът започнал в това време да драще по хралупата, сякаш гони нещо, и след малко избягал през голямата дупка.

Скоро след това дошла Кума Лиса с брадва на рамо. Без да каже дума, тя започнала да сече дървото.

— Полека сечи — рекъл чичо Соколчо, — да не пребиеш катеричката.

— Не бой се — отвърнала лисицата, — аз си знам силата на ръцете. Но кой ти каза, че има катерица?

— Никой не ми е казал, тъй ми се струва.

Лисицата пресякла дървото и видяла, че няма никакъв заек.

— Къде ти е зайчето, Кума Лисо?

— Там, където ти е катеричката, чичо Соколчо.

Много пъти се опитвала Кума Лиса да излъже Зайо Байо, но все тя оставала излъгана. Най-после се отчаяла толкова! Много, че не знаела що да прави.

Както вървяла по пътя, скръбно навела глава, срещнал я старият Кумчо Вълчо. След като се поздравили, както правят всички добри приятели, Кумчо Вълчо рекъл:

— Кума Лисо, нещо не ми се виждаш добре. Какво има?

— Нищо ми няма, Кумчо Вълчо — развикала се тя. — Уверен бъди, че ми няма нищо!

И тя почнала весело да бърбори и да се смее, за да успокои Кумчо Вълчо, че наистина й няма нищо. Но той знаел всичко, що било станало между лисицата и заека: по цялата гора се приказвало от някое време само за това.

— Недей казва, Кума Лисо, че ти няма нищо! Аз добре знам, че вие със Зайо Байо не можете да се търпите. Той се подиграва с тебе навсякъде. Все се хвали, че те бил надхитрял. Виждам, че хе е яд, и съм намислил да ти помогна.

— Че какво има да ми помагаш?

— Какво ли? Аз ще ти кажа как да хванеш Зайо Байо.

— Как мислиш да стане това?

— Ти ще го уловиш, като го примамаш да дойде у вас.

— Туй ли било то? Веднъж и два пъти ли съм се опитвала да го примамя? Той е много хитър и се досеща веднага.

— Тогава остави на мене — аз да ти го доведа. Искаш ли?

— Искам. Как да не искам? Само как ще стане това?

— Ще видиш. Много лесно. Ако той е хитър, ние ще излезем два пъти по-хитри.

— Каж ми, какво мислиш да правиш?

— Ти ще си отидеш в къщи и ще легнеш. Ще се престориш на умряла. Нищо няма да казваш, додето Зайо Байо не дойде и си не сложи лапите върху тебе. Кълна ти се, че ще го хванем и ще се нагостим с неговото месце. Съгласна ли си?

— Съгласна съм.

Тая работа се видяла на лисицата много добре нагласена. Тя се зарадвала, че най-сетне ще пипне Зайо Байо и ще си отмъсти за всичките му подигравки.

Когато Кума Лиса си отишла в къщи, Кумчо Вълчо се запътил за дома на Зайо Байо. Потропал на вратата:

— Чук! Чук! Чук! Никой се не обадил. Почукал още веднъж:

— Дан! Дан! Дан! Пак се не обадил никой. Похлопал трети път:

— Ток! Ток! Ток!

Чул се гласът на заека:

— Кой тропа?

— Един приятел.

— До гуша ми е дошло от приятели.

— Аз съм ти най-верният приятел, Зайо Байо. Отвори ми да ти кажа една новина.

— Каж я отвън!

— Новината е лоша. Страх ме е да не припаднеш, като я чуеш.

— Недей ме жали толкова — рекъл заекът, като надникнал от прозореца; той любопитствувал много да узнае новината, колкото и да е лоша.

— Тая заран умря клетата Кума Лиса, бог да я прости.

— Че аз не съм гробар да ми казваш това. Бог да прости умрелите, да живеят живите! Ами като е умряла Кума Лиса, къде ти са жалеите дрехи?

— Отивам да ги облека, приятелю. Бях тръгнал на гости у Лисини. Влизам. Гледам я — горката — легнала, не шава. Пипнах я — студена и вкочаняла. Дойдох да ти обадя. Вие бяхте с нея големи приятели: иди да ѝ запалиш свещ.

Като рекъл това, Кумчо Вълчо се отдалечил с бързи крачки, уж няма повече време за разговор. А Зайо Байо седнал и се усмихнал. Почесал си ухото веднъж-дваж и се запитал на ума си дали го не лъже Кумчо Вълчо.

„Може пък и да е умряла. Най-добре ще бъде да отида — сам да видя.“

Стигнал Зайо Байо до къщата на Кума Лиса. Всичко било тихо. Глас не се чувал. Потропал заекът — никой не му отвърнал. Пооткрехнал вратата и погледнал. В стаята било полутъмно. Осмелил се да влезе, но се спрял до вратата. Тогава видял, че Кума Лиса лежи на одъра неподвижно като мъртвец, а до възглавето ѝ свети голяма свещ. Лежи лисицата и не помръдва. И дума не ще, че е умряла.

Съмнение не може да има: Кумчо Вълчо е бил прав. Свило се сърцето на зайчето от жал. Макар че били врагове с лисицата, като я видяло мъртва, домъчняло му много. Дори сълзи му потекли от очите.

— Бог да прости Кума Лиса — рекло и се прекръстило, па запалило една свещ.

После я погледнало и рекло с по-висок глас:

— Клетата Кума Лиса! Няма кой да стои при нея да я пази да не би да я прескочи котка, та да се вампиряса. Дори и чичо Соколчо не е дошъл, а те бяха големи приятели. И Кумчо Вълчо се е запилял нанякъде: няма го още. Не бива да я оставям сама. Ще постоя, додето дойде някой друг.

Като гледал мъртвата лисица, на Зайо Байо се сторило по едно време, че тя си поотваря очите.

— Кума Лиса май не е мъртва, ами е примряла. Кой я знае? Може и мъртва да е, а мене да се е сторило, че е жива. Все пак ще остана, макар че сега имам много работа.

Малко след това лисицата пак си поотворила очите — да види там ли е още зайчето. То забелязало това и рекло:

— Ба, Кума Лиса била жива! Тя изглежда мъртва, но ми се струва, че е жива. Чувал съм, че когато отидеш при мъртвец, той си дигал задните крака и извиквал: „Вахууу!“

Разбира се, зайчето казало това от хитрост — за да разбере мъртва ли е лисицата, или се преструва.

Но Кума Лиса си лежела и не мръдвала. Тогава заекът казал с още по-висок глас:

— Чудна работа! Кума Лиса лежи като мъртва, а не прави, както правят мъртвите. Мъртвите — истинските мъртви — си вдигат задните крака и викат: „Вахууу!“

И що станало след това? Кума Лиса отведнъж си вдигнала задните крака и се развикала, колкото й глас държи: „Вахуууу! Ва-ХУУУУУУ! Вахуууууу!“

Като чул това, Зайо Байо побягнал толкова силно, сякаш го подгонили всички ловджийски псета от околността.

За да се запази от неочаквани нападения и да живее в мир и спокойствие, Зайо Байо издигнал над къщата си висока кула. Като видели това, и другите животни решили да си направят хубави къщи. То се знае, че не всички били трудолюбиви като Зайо Байо. Някои се задоволявали с това, че поразширили дотогавашните си жилища, а други ги украсили. Едни изровили по-дълбоки подземия, за да си крият там храната, други само сменили завесите на прозорците, трети сновали по една барака до къщите си, колкото да се каже, че са направили нещо.

Кума Лиса решила да покрие с нови керемиди своята къща.

— Когато ми остане повече време — казвала тя на приятелите и приятелките си, — ще си издигна нова къща, много по-висока от Зайовата. Но сега имам друга работа. Па и лисичетата искат много разноски: пари ми не стигат за висока сграда.

Разчуло се навред що крои да прави Кума Лиса.

И Зайо Байо узнал за тия кроежи. Рекъл да намине край Ли-сини, за да види как върви работата.

Първите дни нямало нищо. Лисицата все се канела да се залови за работа. После почнала да пренася керемиди. Най-сетне наченала да сваля старите от покрива и да нарежда нови.

Една заран Зайо Байо, като наближил към Лисината къща, зачул силни удари с чук. Той видял Кума Лиса, че се е качила на покрива и набива силно керемидите с чук.

Но той видял и нещо друго, което било много по-важно за него. В един кът на двора имало нов калаен съд, а в него бил обедът на Кума Лиса. Ястието миришело тъй хубаво, че на Зайо Байо потекли лигите.

И ето що си казал тогава Зайо Байо: „Както съм гладен, струва ми се, че този обед е приготвен не за оная, която реди горе керемидите, а за мене. Много ще съжалявам, ако не го изям, преди да си тръгна.“

След това се провикнал:

— Добър ден, Кума Лисо! Как си? Лисицата била ядосана, че ѝ не спори работата.

— Добре — отвърнала му тя, — но съм толкова заета, че нямам време да разговарям с безделници.

— Тъй ли? Как ти върви работата?

— Нали виждаш? Върви.

— Що правиш на покрива?

— Поправям го, за да издържи през есента, когато завалят силните дъждове.

— Колко е часът?

— Часът е час за работа, а не за приказки.

— Както си ядосана, струва ми се, че ти не върви твърде работата, а? Какво ще кажеш?

— Нищо няма да кажа. Остави ме на мира.

— Май че имаш нужда от помощник, както ми се вижда.

— Че имам, имам, но отде да го взема? Помощници не се намират току-тъй.

Зайо Байо си засукал единия мустак и казал:

— Ако е за помощници, и аз бих ти помогнал, Кума Лисо. На младини бях голям майстор в поправяне на покриви. Който ме погледнеше, завиждаше ми: толкова бързо работех. Недей мисли, Кума Лисо, че се гордея, та няма да ти помогна. Готов съм. Нали знаеш, че приятел в нужда се познава!

— Много ще ти благодаря, Зайо Байо, ако ми помогнеш. Заекът си съблякъл дрехата, сложил я на земята, опрял до нея, на стената, бастунчето и се покатерил на покрива. За един час той наредил толкова керемиди, колкото лисицата не можела да нареди и за два. Керемидите били с по две дупки всяка. Трябвало да се забиват гвоздеи в дупките. Тъкмо тая работа се виждала на Кума Лиса най-мъчна. Удари с чука по гвоздеа, а той се изкриви или пък чукът спуска керемидата.

Зайо Байо бил наистина майстор в тая работа. Той бързо на-лучквал главичките на гвоздеите и удрял винаги точно дето трябва.

„Чук-чук! Чук-чук!“ И керемидите се нареждали една до друга, сякаш никнат гъби.

Зайо Байо работил, додето се уморил. А той се не уморявал лесно, защото бил пъргав и свикнал на труд. Додето работел обаче, той си мислел по какъв начин да пипне обеда на лисицата. Чукал и нареждал керемиди до керемиди. Докле Кума Лиса нареди един ред, той нареждал два, че и три.

По едно време, като ковял, видял, че Лисината опашка се мотае пред него.

Зайо Байо си казал на ума: „Дявол да го вземе! Защо ли някои имат такива дълги опашки? Навярно само да пречат на другите.“

И той блъснал Лисината опашка — да му не бърка. Но веднага след това видял, че опашката е пак пред него.

„Страх ме е, че ще сбъркам в работата — си казал Зайо Байо. — Запомнил съм, че щом почнат да ми досаждат, сбърквам.“

И той продължил най-внимателно да кове.

Изведнъж Кума Лиса се развикала:

— Ай, ай, ай! Ай, ай, ай! Зайо Байо, ти си ми заковал опашката! Помогни ми, Зайо Байо! Помогни ми да си извадя опашката! Ти си я заковал!

Зайо Байо си затворил най-напред едното око, а после и другото, сетне се почесал по тила и накрай отговорил:

— Това не може да бъде, Кума Лисо. Кълна ти се, че не съм ти заковал опашката. Как ще я закова? Та нямам ли очи? Нали виждам къде кова? Ти се подиграваш с мене, Кума Лисо. Помни що приказваш!

Но лисицата продължавала да пищи, да крещи, да вика с все сила:

— Ох, опашката ми! Ох, хубавата ми опашка! Зайо Байо, ти си я заковал. Откови я, че ме боли! Откови я по-скоро!

А заекът казал:

— Кой знае, Кума Лисо? Може пък и право да казваш. Тук нищо не се вижда. Ще слеза да погледна отдолу.

Зайо Байо слезъл по стълбата. Погледнал към покрива и рекъл с тъжен глас:

— За съжаление, Кума Лисо, виждам, че си имала право. Аз наистина съм ти заковал опашката. Чудя се как съм можал да направя това. Къде ми е бил умът? Къде ми са били очите? Никога не ще си простя тая немарливост. Много ми е мъчно, Кума Лисо, повярвай ми! Да бях чул, че друг някой е направил това, не бих повярвал.

Кума Лиса пищяла, викала, кряскала. Но нищо не помагало. Зайо Байо се оплаквал от своята немарливост, ала не отивал да помогне на лисицата. А опашката ѝ била здраво закована. Тя не можела да я измъкне по никакъв начин.

— Ах, какъв съм глупав! — продължавал да се оплаква Зайо Байо. — Биваше ли да направя такова нещо? Да закова опашката на най-добрата си приятелка! Откак стана това, от скръб ми се разтвори цяла дупка в стомаха. Що да правя?

Кума Лиса продължавала да пищи, Да вика и да крещи. А Зайо Байо продължавал да говори:

— Ах, каква голяма дупка ми се е отворила от скръб в стомаха! Но ако се не лъжа, ей в оня кът има калаен съд с нещо за ядене. Дали не ще може с него да запълня тази дупка?

И без да се бави, Зайо Байо отхлупил съда и почнал да яде. Той изял зеленчука, после — вареното месо и най-сетне изпил сока. Много му се усладило.

Като си обърсал устата с пеша на дрехата, той казал:

— Не си спомням никога да съм скърбял толкова, колкото сега, поради това, че по невнимание съм заковал опашката на Кума Лиса — тая дълга опашка, тая хубава опашка. Не съм виждал друга опашка толкова дълга и хубава. Трябва да съм гледал зад себе си, когато съм я заковал. Страшен глупак съм наистина! Никога няма да си простя това.

И като казал тия думи, Зайо Баир се обърнал на петите си и си отишъл с весело подсвиркване.

Кума Лиса е много хитро животно, според някои най-хитро от всички животни. Но, изглежда, Зайо Байо е по-хитър от нея. Не се знае дали Лиса е успяла да си извади опашката. Някои казват, че още стои на покрива със закована опашка.

БОГОМИЛ РАЙНОВ

ПРИКАЗКИТЕ НА НИКОЛАЙ РАЙНОВ

В най-ранните детски спомени образът на баща ми се е съхранил с две свои черти — горчивия мирис на тютюна и хубавите приказки.

Дойдеше ли неприятният вечерен час с досадната фраза „Хайде в леглото!“, едничката утеха беше, че додето заспим, татко ще ни разкаже някоя приказка. И той наистина сядаше до нас, намаляваше пламъчето на газената лампа и с глухия си равен глас почваше да разказва. А ние с брат ми лежахме в полумрака с широко отворени очи, защото тоя полумрак не бе вече празен и сив, а населен от странни същества и оживен от пъстроцветни блясъци, Юнаци на буйни коне размахваха тежки мечове, гърбави магьосници бърбреха зли заклинания, белолики красавици се оглеждаха в сини езера, а наоколо се простираха вълшебни гори от кристални дървета, полюшвани от вятъра с нежен звън.

Приказките, които татко разказваше, отначало бяха тъй къси, че свършваха, преди да заспим. Затова ние искахме винаги по-дълги приказки и баща ни бе принуден все повече да ги удължава, додето накрая всичко се превърна в една-един-ствена приказка.

— Докъде бяхме стигнали снощи? — питаше баща ни не защото не помнеше докъде е стигнал, а защото не знаеше къде тъкмо сме заспали.

След което приказката продължаваше — все същата безкрайна приказка за юнака, който минава през безбройни изпитания и който все побеждава, но никога не отдъхва, защото магьосниците и злите духове си нямат друга работа, освен да измислят все нови и нови изпитания за юнаците. Тая приказка бе тъй дълга, че ние пораснахме, а тя така си и остана недоразказана въпреки думите на Андерсен, че всичко си имало край, дори и най-хубавата приказка.

Баща ми бе от хората, които обичат не само собствените си деца, но и децата на другите. Той не можеше да съгледа рошавата глава на някой малчуган и да не го погали с дългите си, окадени от тютюна

пръсти. В такива мигове строгото му лице се отпускате и сериозният му поглед омекваше.

Баща ми, разбира се, не можеше да погали всички деца и да каже добра дума на всяко от тях. Но той можеше друго, което и направи: разказа им ония стотици приказки, с които бе приспивал синовете си.

Така на бял свят един по един се появиха тридесет и пет тома приказки. Много от тях разказвачът сам е измислил, други — почерпени от преданията на различни народи — са предадени тъй, както той ги е усетил и разбрал, къде с по-големи, къде с по-незначителни отклонения от първообраза.

Известно е, че вярата в свръхестествените сили е рожба на невежество. Но приказките, където тия свръхестествени сили са обичайни герои, не са плод на невежество. В техните трагични епизоди народът е превъплътил вековните си страдания, в техните фантастични образи е излял най-съкровенията си мечти за красота, в техните щастливи епизоди е отразил неугасимата си вяра в правдата. Когато четеш тия приказки, събрани от цял свят, виждаш не само как народите по цял свят са различни в нрави, и бит, но и как си приличат в мъдростта и поезията на своите приказки, родени от горчилката на живота тъй, както болката ражда бисера.

Баща ми умееше не само сладкостно да разказва, но и да си служи с оня чист и богат език, който правеше приказките да звучат наистина като народни. Може някои от тия думи и изрази да ни се сторят днес непривични. Но преди да махнем с ръка и да ги отхвърлим, би трябвало все пак да поразмислим къде се крие причината на тая непривичност: дали в туй, че тези изрази наистина са излезли от употреба, или обстоятелството, че някои от нас отдавна са отвикнали от богатството на родния си език.

Тъй или иначе при редакцията на приказките аз не можах да си позволя да променям повечето от тия думи. Може би защото за собствените ми уши те звучат напълно задоволително. Може би защото ми напомнят полумрака на оная отдавна забравена стая, с късия пламък на лампата и с голямата източена сянка На баща ми върху насрещната стена. По времето на газените лампи стените бяха винаги оживени от сенки. Сенките на хората по стените и сенките на приказките — това беше нашето кино.

Издание:

Николай Райнов. Приказки от цял свят

Второ издание

Съставителство и редакция: Богомил Райнов

Литературна група V. Тематичен номер 2587

Редактор на издателството ЛИЛИЯ ИЛИЕВА

Художник ЛЮБЕН ЗИДАРОВ

Художник-редактор ВАСИЛ ЙОНЧЕВ

Макет и технически редактор ТОМА СТАНКУЛОВ

Коректор НАТАЛИЯ КАЦАРОВА

Дадена за набор 18. III. 1972 г. Подписана за печат 30. IX. 1972 г.

Излязла от печат 20. XII. 1974 г. Формат 58×84/18 Печатни коли 44,50.

Издателски коли 36,93. Тираж 50,125. Цена 3,60 лв.

Издателство „Народна култура“ — София, 1974

ДПК „Димитър Благоев“ — София

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.